

سخن نو

در تفسیر قرآن

(به ترتیب نزول)

جلد دهم

از : جمال گنجہ ای

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسنامه کتاب

نام کتاب : سخن نو در تفسیر قرآن – جلد دهم

نام مولف: جمال گنجه ای

تاریخ انتشار ویرایش جدید در فضای مجازی:

تابستان ۱۴۰۰

<https://tafsir.ganjei.com>

jamalganjei@gmail.com

فهرست

صفحه	موضوع
۵	مقدمه
۶	فهرست الفبایی همه سوره ها
۱۴	فهرست مندرجات هر مجلد از کتب تفسیری
۱۷	تفسیر سوره تغابن
۲۶	تفسیر سوره حدید
۴۷	تفسیر سوره احزاب
۹۳	تفسیر سوره نساء
۱۹۶	سوره نور
۲۳۰	سوره طلاق
۲۴۰	سوره فتح
۲۵۸	سوره ممتحنه
۲۷۰	سوره نصر
۲۷۳	سوره براءت (توبه)
۳۳۲	سوره حُجرات
۳۴۶	سوره مجادله
۳۵۷	سوره تحریم
۳۶۸	سوره مائده

مقدمه

تفسیر قرآن، کوششی است مستمر برای فهمیدن، و بهتر فهمیدن پیام وحی.

همانطور که در هر تلاش و کوشش بشری، مجهز بودن به ابزار مناسب و درخور، یاریگر و بلکه لازمه رسیدن به هدف و مقصود است، مفسر قرآن هم در تفسیر کلام خداوند بی نیاز از ابزارهای لازم و مناسب نیست.

با مطالعه تفاسیر کلاسیک قرآن می‌توان دید که مفسران سرشناس، هر چند در بالاترین درجات عالی علم و فضل هم بوده‌اند، ولی چون ابزار مناسب برای چنین تلاش مهمی نداشته‌اند، بعضاً به خطا رفته‌اند و از مشهورترین و معتبرترین تفاسیر کلاسیک هم می‌توان اشکال‌های زیادی گرفت.

رویکرد نو ما در «تفسیر تحلیلی قرآن»، ابزاری به مفسر قرآن پیشنهاد می‌کند که امیدواریم مورد توجه اهل فن قرار گیرد و دوره‌ای نو در ادراک پیام خداوند آغاز شود.

برای آشنایی با مبانی این روش توصیه می‌کنم :

۱۶۰ صفحه ابتدایی کتاب «علوم قرآنی» ما مطالعه شود. (در سایتی که در اول این کتاب نشانیش داده شده) برای دانشمندانی که تنگی وقت‌شان در این حد هم مجال نمی‌دهد توصیه می‌کنم ۹۰ صفحه ابتدایی را از دست ندهند.

چندین کلیپ ویدئویی کوتاه در معرفی این روش تهیه شده است که به علاقمندان توصیه می‌کنم در سرویس‌های رایج اشتراک ویدئو با جستجوی «تفسیر تحلیلی قرآن مجید» مشاهده کنند.

فهرست الفبائی همه سوره ها

ردیف	نام سوره	جلد
۱	ابراهیم	۶
۲	احزاب	۱۰
۳	احقاف	۵
۴	اسراء	۶
۵	اعراف	۷
۶	اعلی	۲
۷	آل عمران	۹
۸	انبیاء	۶
۹	انشراح	۹
۱۰	انشقاق	۳
۱۱	انعام	۷
۱۲	انفال	۹
۱۳	انفطار	۳

۴	بروج	۱۴
۹	بقره	۱۵
۲	بلد	۱۶
۹	بينه	۱۷
۴	تبت	۱۸
۱۰	تحریم	۱۹
۱۰	تغابن	۲۰
۲	تکاثر	۲۱
۳	تکویر	۲۲
۱۰	توبه	۲۳
۱	توحيد	۲۴
۱	تين	۲۵
۵	جائيه	۲۶
۹	جمعہ	۲۷
۴	جن	۲۸

۳	حاقه	۲۹
۹	حج	۳۰
۷	حجر	۳۱
۱۰	حجرات	۳۲
۱۰	حدید	۳۳
۹	حشر	۳۴
۱	حمد	۳۵
۵	دخان	۳۶
۳	دھر	۳۷
۴	ذاریات	۳۸
۳	رحمان	۳۹
۸	رعد	۴۰
۸	روم	۴۱
۵	زخرف	۴۲
۱	زلزال	۴۳

۸	زُمر	۴۴
۵	سبأ	۴۵
۸	سجده	۴۶
۶	شعراء	۴۷
۱	شمس	۴۸
۵	شوری	۴۹
۶	ص	۵۰
۶	صافات	۵۱
۹	صف	۵۲
۱	ضحی	۵۳
۱	طارق	۵۴
۱۰	طلاق	۵۵
۳	طور	۵۶
۷	طه	۵۷
۹	عادیات	۵۸

۵۹	عبس	۲
۶۰	عصر	۱
۶۱	علق	۲
۶۲	عنكبوت	۸
۶۳	غاشیه	۳
۶۴	فاطر	۸
۶۵	فتح	۱۰
۶۶	فجر	۲
۶۷	فرقان	۸
۶۸	فصلت	۵
۶۹	فلق	۱
۷۰	فیل	۴
۷۱	ق	۳
۷۲	قارعه	۱
۷۳	قدر	۱

٢	قریش	٧٤
٧	قصص	٧٥
٣	قلم	٧٦
٤	قمر	٧٧
٣	قیامت	٧٨
٢	کافرون	٧٩
٤	کوثر	٨٠
٧	کهف	٨١
٨	لقمان	٨٢
١	لیل	٨٣
١٠	مائدہ	٨٤
٩	ماعون	٨٥
١٠	مجادلہ	٨٦
٩	محمد	٨٧
٤	مدثر	٨٨

٣	مرسلات	٨٩
٧	مریم	٩٠
٢	مزل	٩١
٣	مطفین	٩٢
٤	معارج	٩٣
٨	ملک	٩٤
١٠	ممتحنه	٩٥
٩	منافقون	٩٦
٥	مومن	٩٧
٦	مومنون	٩٨
٤	نازعات	٩٩
١	ناس	١٠٠
٣	نباء	١٠١
٢	نجم	١٠٢
٨	نحل	١٠٣

۱۰	نساء	۱۰۴
۱۰	نصر	۱۰۵
۷	نمل	۱۰۶
۴	نوح	۱۰۷
۱۰	نور	۱۰۸
۳	واقعه	۱۰۹
۲	همزه	۱۱۰
۶	هود	۱۱۱
۵	یاسین	۱۱۲
۷	یوسف	۱۱۳
۶	یونس	۱۱۴

برای یافتن سوره ها ئی که به بیش از یک نام معروف میباشند نام های دیگرشان نیز ذیلا ذکرشده که توصیه میشود به نامی که در فهرست الفبائی فوق ذکر شده مراجعه شود :

اخلاص : توحید - انسان : دهر - الم سجده : سجده - برائت : توبه - حم سجده : فصلت - شرح : انشراح - فاتحه الکتاب : حمد - قتال : محمد - غافر: مومن - ملائکه: فاطر - مسد : تبت -

فهرست مندرجات هر جلد کتاب تفسیری (بدون ذکر صفحه)

جلد ۱

۱ عصر - ۲ توحید - ۳ حمد - ۴ زلزال - ۵ قارعه - ۶ ضحی - ۷ فلق - ۸ ناس -
۹ تین - ۱۰ لیل - ۱۱ شمس - ۱۲ طارق - ۱۳ قدر

جلد ۲

۱۴ علق - ۱۵ قریش - ۱۶ تکویر - ۱۷ بلد - ۱۸ همزه - ۱۹ فجر - ۲۰ نجم - ۲۱
عبس - ۲۲ کافرون - ۲۳ اعلی - ۲۴ مزمل

جلد ۳

۲۵ انفطار - ۲۶ تکویر - ۲۷ حاقّه - ۲۸ مرسلات - ۲۹ قلم - ۳۰ غاشیه - ۳۱ نباء
۳۲ طور - ۳۳ واقعه - ۳۴ رحمان - ۳۵ دهر - ۳۶ مطفین - ۳۷ قیامه - ۳۸
انشقاق - ۳۹ قی

جلد ۴

۴۰ مدثر - ۴۱ نازعات - ۴۲ نوح - ۴۳ قمر - ۴۴ فیل - ۴۵ بروج - ۴۶ مسد -
۴۷ معارج - ۴۸ ذاریات - ۴۹ جنّ - ۵۰ کوثر

جلد ۵

۵۱ دخان - ۵۲ زخرف - ۵۳ فصلت - ۵۴ جائیه - ۵۵ احقاف - ۵۶ مومن - ۵۷
یس - ۵۸ شوری - ۵۹ سباء

جلد ۶

۶۰ مومنون - ۶۱ ابراهیم - ۶۲ اسراء - ۶۳ هود - ۶۴ شعراء - ۶۵ یونس - ۶۶
انبیاء - ۶۷ صافات - ۶۸ ص

جلد ۷

۶۹ قصص - ۷۰ نمل - ۷۱ مریم - ۷۲ یوسف - ۷۳ حجر - ۷۴ طه - ۷۵ انعام -
۷۶ اعراف - ۷۷ کهف

جلد ۸

۷۸ فرقان - ۷۹ سجدہ - ۸۰ زمر - ۸۱ لقمان - ۸۲ عنکبوت - ۸۳ نحل - ۸۴ فاطر - ۸۵ روم - ۸۶ رعد - ۸۷ ملک

جلد ۹

۸۸ انشراح - ۸۹ حج - ۹۰ بقرہ - ۹۱ بینہ - ۹۲ ماعون - ۹۳ عادیات - ۹۴ صف - ۹۵ محمد - ۹۶ انفال - ۹۷ حشر - ۹۸ منافقون - ۹۹ جمعہ - ۱۰۰ آل عمران

جلد ۱۰

۱۰۱ تغابن - ۱۰۲ حدید - ۱۰۳ احزاب - ۱۰۴ نساء - ۱۰۵ نور - ۱۰۶ طلاق - ۱۰۷ فتح - ۱۰۸ ممتحنہ - ۱۰۹ نصر - ۱۱۰ توبہ - ۱۱۱ حجرات - ۱۱۲ مجادلہ - ۱۱۳ تحریم - ۱۱۴ مائدہ

مرحله دهم

تثبیت موقعیت
اسلام و مسلمین
و
ادامه تعالی روز افزون

سوره تغابن

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾
هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تُلْغُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ
فَدَافُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشِّرْ
بِهَذَا وَنَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْفَى اللَّهُ وَاللَّهُ غَفِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٦﴾ زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ
بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾ فَاٰمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ
الَّذِي أُنزِلَنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ وَمَنْ يُؤْمِن
بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا
ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ
الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾
اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ
وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعَفَوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا
أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا
وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لَأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِنْ تَقَرُّضُوا اللَّهَ
قَرْضًا حَسَنًا لِيُضَاعِفَهُ لَكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) ببایید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان

سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: ای مسلمانان! همت خویش را بلند دارید، و بهشت را هدف قرار دهید، و با ایمان و تقوا و انفاق و..... بدستش آورید.

۲ - استخراج عصاره محتوای سوره (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾
هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَيَعْلَمُ مَا تُسْرُونَ وَمَا تُلْغُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾

درب: ای مردم! خدایتان چنین است

۲

أَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهُمْ وَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ
تَأْيِيهِمْ رُسُلَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشِّرْ يَهُودُونََا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِيٌ حَمِيدٌ ﴿٦﴾
درب: ای مردم! علت فروود آمدن عذاب هلاکت بر امت های سابق این بود که
رفتاری تکذیب آمیز در پیش گرفتند

۳

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ بِبَلَاءٍ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتَأْتِيَ السَّاعَةُ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾
فَأَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ يَجْمَعُكُمُ لِيَوْمِ
الْجُمُعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّعَابِ وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ
أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾

درب: ای مردم! وقوع قیامت و متمایز شدن کافر و مومن و یافتن زندگی متناسب با وضعیت ایمانی شان، حتمی است

۴

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾
درب: ای مردم! مصائب جز به اذن خدا نمیرسد و ایمان سبب هدایت است

۵

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾
درب: ای مردم! با توجه به حقایق پیشگفته، ایمان را انتخاب کنید و از فرستاده خدایتان اطاعت کنید

۶

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَرْوَاحِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعَفَّوْا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفَقُوا خَيْرًا لَأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِنْ تُقْرَضُوا بِاللَّهِ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾
درب: ای مسلمانان! راجع به علائقتان محتاط و حساس باشید و تقوا پیشه کنید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «پاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به پاراگراف ها، و در بها، و جمع بندی درب ها، همان درس سوره که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد، و البته توجه دارید که درس مذکور از راه محاسبه استخراج

شده است.

۳ - سوالات

- ۱ - چرا در آیه ۲ مردم را فقط به دو دسته مومن و کافر تقسیم بندی فرموده؟
- ۲ - در آیات ۱ تا ۴ خداوند را چگونه توصیف فرموده؟
- ۳ - چرا در آیه ۱ بجای «ما» فرموده «من»؟
- ۴ - صفاتی که در اینجا از خداوند می بینیم برخی زیرمجموعه برخی دیگرند، چرا؟
- ۵ - عداوتی که در آیه ۱۴ به وجودش اشاره شده، از چه طریقی عمل میکند؟
- ۶ - همین سوال را در باره کلمه فتنه در آیه ۱۵، پاسخ دهید.
- ۷ - قید «ما استطعتم» در آیه ۱۶ چه فکر هایی به ذهن می آورد و چه آیه بسیار مشهوری را تداعی میکند؟

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

در این تقریباً چهار سالی که از هجرت میگذرد، دو «اتفاق عظیم» (بدر و احد) و بسیار «خرده اتفاق» افتاد، اینک مدتی از جنگ احد میگذرد و مردم از گیجی آن در آمده اند و برخی از منافقان به مومنان واقعی تبدیل شده و برخی از مسلمانان به شرک برگشته و برخی دیگر به دین های اهل کتاب در آمده اند، خلاصه اینکه وضعیت جدیدی پیش آمده و حالت های التهاب دوره جنگی فروکش کرده و پیامبر (ص) کسوت فرمانده دفاعی را کنار گذاشته و دوباره به کسوت مالوف موعظه گر و همدار دهنده و ترغیب کننده و هدایتگر در آمده است.

این سوره، چندان «جنگی» نیست و بیشتر شبیه سوره های قبل از هجرت است، اما، اگر نیک بنگریم، در اینجا و آنجا اشاراتی هست که نشان دهد این سوره با سوره های قبل از هجرت که مخاطبان هنوز این وقایع عظیم را ندیده و درک نکرده بودند فرق دارد، که در آتی اشاره خواهد شد.

هنوز مشکلات حاصل از جنگ دفاعی احد در بین مردم احساس میشود عده ای در جنگ کشته شده اند (گرچه خودشان به قله بلند شهادت نائل شده اند، اما، مشکلات فقدانشان باز ماندگانشان را در سختی گذاشته) عده ای معلول وعده ای نیز مجروحند و مشکلات مربوط به این وقایع «مصیبت» هایی است که در آیه ۱۱ به آن اشاره شده، عده ای هم به علت علائقی از قبیل زنان و فرزندان و اموال «سنگین»

شده و در جهاد دفاعی شرکت نکرده بودند، و حالا سرشکسته و نادم و ناراحت اند، و در آیه های ۱۴ تا ۱۷ مشکلشان را برایشان تعریف و راهکار حلش را نیز ارائه میکند. و، امّ امهات راهکار حل مشکلات متنوع صاحبان مشکل را در ایمان و تقوا و اطاعت از خدا و رسول معرفی مینماید.

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۱ به دلیلی که قبلا بارها توضیح داده ایم، از آیات برجسته قرآنی است.

۶ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۵ و ۶ از این لحاظ که به اقوام درگذشته اشاره دارد، از آنجا که علم باستان شناسی هنوز در مراحل ابتدائی است، و جزئیاتی از زندگی آنان در دست نیست، بالاتر از ذهنیات ما میباشد، چه رسد به عرب ۱۴۰۰ سال قبل. آیه های ۹ و ۱۰ از آنجا که «قیامتی» است، کلا بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، و طبعا در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین.

۷ - چه عناصر فرا زمانی و فرا مکانی در این پاراگراف هست؟

ای مسلمانان! همت خویش را بلند دارید، و بهشت را هدف قرار دهید، و با ایمان و تقوا و انفاق و..... بدستش آورید.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۱ و ۳ تا ۷ و ۱۰ و ۱۲ و ۱۸، بقیه آیه های این سوره «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

توصیف خداوند

توصیفی که از خداوند در این پاراگراف می بینیم، به شرح ذیل است:

۱ - لایق تسبیح توسط همه موجودات اعم از ذیروح و غیر آن و اعم از اینکه در کجا و کی و چگونه باشند.

۲ - فرماندهی مطلق

- ۳ - لایق شکر و سپاس مطلق
- ۴ - قدرت مطلق
- ۵ - آفرینشگری مطلق
- ۶ - علم مطلق نسبت به رفتارهای مخلوقات
- ۷ - اهل «حق» بودن در رفتارهای خویش
- ۸ - اهل زیبایی در تصویرگری
- ۹ - مطلقاً بسوی او بودن حرکت وجودی همه چیز
- ۱۰ - علم مطلق به همه چیز در تمام عالم مخلوقات
- ۱۱ - علم به رفتارهای آشکار و پنهان آدمی
- ۱۲ - علم به آنچه در اذهان آدمیان میگذرد

مغبونی متقابل

مغبون شدن یعنی اینکه آدمی بفهمد در فلان معامله کلاه سرش رفته است. مغبون شدن متقابل یعنی اینکه فرضاً دو نفر با هم معامله‌ای داشته باشند بعداً هر یک احساس کند طرف مقابل سرش کلاه گذاشته یعنی هر دو طرف احساس مغبون شدگی کنند.

در دنیا اینطور است که مستکبران عده‌ای را دور خودشان جمع می‌کنند و از نیروی آنها کمک می‌گیرند تا در راه خلاف خود پیشرفت کنند و اگر کمک آنها نباشد آنها تنها می‌مانند و در راه خلافشان پیشرفت نمی‌کنند.

طرف مقابل هم که به آن مستکبر کمک می‌کند از کمک متقابل او (مثلاً جیره و موجب و مال و جاه و ...) استفاده می‌کند.

وقتی که قیامت می‌شود هر دو طرف می‌بینند طرف مقابل به آنها خدمت نکرده بلکه آنها را به ضرر و جهنم و بدبختی ابدی انداخته و لذا هر دو طرف احساس فریب-خوردگی و حسرت می‌کنند (نقل به مضمون از المیزان)

پوشاندن زشتی‌های مؤمنان

از جمله «زشتی‌هایش را می‌پوشاند» فهمیده می‌شود که گناه در آدمی آثاری بجا می‌گذارد که جسم آخرتی آدمی را از زیبایی شایسته دور می‌کند. البته اینها گناهانی است که اهل ایمان و عمل صالح بعضاً انجام می‌دهند.

اما چون ایمان و عمل صالح بر وجود آنها غلبه دارد، گناهان مذکور، آنها را از شکل انسانی خارج نمی‌کند فقط آنها را از زیبایی می‌اندازد و زشت می‌کند و در این آیه می‌فرماید خداوند آن زشتیها را برطرف می‌نماید.

برخی صفات دیگر از خداوند

در قطعه اول این سوره برخی از صفات خداوند را برشمرده بود، در اینجا نیز به برخی دیگر اشاره میکند (البته از تکرار احتراز کرده ایم):

کنترل داشتن خداوند بر وقوع مصائب

هدایت درونی در صورت وجود ایمان

برئ بودن از همانند داشتن

لایق توکل بودن

برطرف کننده موانع رشد

مهربانی خاص

مالک جایزه و پاداش بزرگ

لایق پروا نمودن از او

صاحب عمل متقابل و زیادت، در صورتیکه کسی عمل نیکی کند

مطلقا قدردان

صاحب حلم

دست نیافتنی

صاحب حکمت

اینقدر نازک نارنجی نباشید

«هیچ مصیبتی نمی‌رسد مگر به اذن خدا»، با توجه به توصیفی که در سوره از خداوند شده، این معنی را به مخاطب القاء می‌کند که اگر بعضی چیزهای ناخوشایند هم می‌بینید، چون به اذن خداست، بدانید حتماً حکمت و منظور حکیمانه‌ای در ورای آن هست.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

هر آنچه در آسمانها و زمین است خداوند را به پاکی می‌ستاید.

همو که فرمانروائی از آن او و ستایش مخصوص اوست، که بر هر کاری تواناست (۱) اوست کسی که شما را آفریده، آنگاه بعضی از شما کافر و بعضی مومن هستید، و

خداوند بر آنچه میکنید بینا است (۲)
آسمان ها و زمین را مطابق حق آفریده، و شما را صورتگری کرده و صورتهایتان را
زیبا نموده، و سرانجام همه تان بسوی اوست (۳)
علم آنچه را که در آسمانها و زمین است دارد، و آنچه را که پنهان میدارید یا آشکار
می کنید میداند، و به آنچه در دل هایتان هست داناست (۴)

آیا داستان کافرانی که قبلا می زیسته اند به شما نرسیده؟
که چگونه فرجام بد کارهایشان را چشیدند و در آخرت نیز عذابی دردناک خواهند
داشت؟ (۵)
علت آن نیز این بود که فرستادگان خداوندشان با دلایل و نشانه های روشن
بسویشان آمدند، اما آنها گفتند آیا یک بشر هدایتمان کند؟
و کفر ورزیدند و به حق پشت کردند و از خداوند نیز بی نیازی جستند،
و خداوند بی نیاز ستوده است،
و به عبادت آنها نیازی نداشت (۶)
این کافران نیز چنین می پندارند که هرگز برانگیخته نخواهند شد،
بگو بلی و قسم به پروردگارم که حتما برانگیخته خواهید شد، سپس از حقیقت آنچه
انجام میداده اید آگاهتان خواهند کرد،
و این برای خداوند آسان است (۷)

پس، ای مردم! به خدا و رسولش و نوری که با او فرستاده ایم ایمان بیاورید،
و بدانید که خداوند به آنچه میکنید آگاه است (۸)
هنگامی که در روز گردآوری جمعتان کند، آن روز روزِ افسوس خوردن است.
و کسانی که به خداوند ایمان بیاورند و عمل شایسته کنند او نیز زشتی هایشان را
می پوشاند،
و آنها را به بهشت‌هایی که نهرها از کف آن جاری است وارد می نماید،
که در آن برای همیشه جاودان خواهند بود،
و این پیروزی بزرگ است (۹)
و کسانی که کفر ورزیده و آیات ما را تکذیب کرده اند اهل آتشند که در آن جاودان
خواهند بود،
که بد سرانجامی است (۱۰)

ای مردم! بدانید که هیچ مصیبتی جز به اذن خدا به کسی نمی رسد،
و کسی که به خداوند ایمان بیاورد او نیز دلش را هدایت می کند، زیرا که خداوند به
هر چیزی داناست (۱۱)

ای مردم! اطاعت خدا و اطاعت پیامبر کنید،
و اگر به این توصیه پشت کردید، بدانید که که رسولمان فقط موظف به رساندن
آشکار پیام ما است (۱۲)
خداوند که خدائی جز او نیست، شایسته است که مومنان بر او توکل کنند (۱۳)

ای مسلمانان! البته بعضی از همسرانتان و اولادتان، در حقیقت، دشمنان شما
هستند، پس، از آنها احتیاط کنید،
و اگر از رفتارهایشان درگذرید و ببخشیدشان، خداوند نیز بخششگری مهربان است
(۱۴)

جز این نیست که اموالتان و اولادتان مایه آزمایش شما هستند،
درحالیکه نزد خداوند پاداشی بزرگ هست (۱۵)
پس تا میتوانید تقوا پیشه کنید،
و به سخن حق گوش فرادارید،
و اطاعتش کنید، و مالی برای آخرت خودتان خرج کنید،
و کسی که موفق شود خود را از بخل خویش حفظ کند رستگار است (۱۶)
اگر به خداوند قرضی نیکو دهید برایتان چند برابرش می کند،
و می بخشدتان، و خداوند سپاسگزاری با وقار است (۱۷)
همو دانای نهان و آشکار و پیروزمند فرزانه است (۱۸)

سوره حديد

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُخَيِّبُ وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلْجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: ای مسلمانان نسبت به ایمان و تقوا و انفاق بسیار کوشا باشید.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: با چنین خداوندی مواجهید، لذا رفتار عاقلانه، ایمان و تقوای واقعی است.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

چون پاراگراف بسیار کوچک است، نیازی به این قسمت نیست.

۳ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

سوره تغابن و این سوره، هردو را میتوان سوره بین دو جنگ نام نهاد، هر دو سوره، همان حرفهایی را دارند که اگر شرایط عادی بود، همان حرفهایی را میداشتند، که

هر پیامبری بخاطر مطرح کردن آنها مبعوث شده، اما، بالاخره یک جنگ بزرگ نیز درپیش است، و نمیشود چنین سوره ای «بار جنگی» نداشته باشد، لذا، از تاکید بر آخرت، و مصائب را «به اذن» خدا دانستن، و صبر بر آنها، و انفاق، و «قرض دادن» به خداوند، که همه اینها بار جنگی دارند، که هردو سوره حاوی آنها هست، میتوانیم بفهمیم که چرا سوره تغابن بار جنگی رقیق تری دارد و این سوره از بار جنگی غلیظ تری برخوردار است، زیرا این سوره بسیار نزدیک تر است به جنگ بنیان کن احزاب!

۴ - آیات برجسته این پاراگراف

آیات ۱ تا ۶ از آنجا که بحث های کلامی و فلسفی مختلف و متنوعی در باره شان در گرفته، و محتوای آنها بهترین مصداق «سهل و ممتنع» است، از آیات برجسته قرآنی میباشد.

۵ - آیات مشکل

از آنجا که مفسران مختلف در باره آیات ۱ تا ۶ تفاسیری بسیار دور از هم و بعضا متخالف و متضاد ارائه داده اند، آیات مذکور جزء آیات مشکل قلمداد میگردد.

۶ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۳ به علت سهل و ممتنع بودن موضوعش و اینکه اگر کسی بگوید آن را فهمیده ام به ساده لوحی اش باید خندید، از نوع آیاتی است که بالاتر از ذهنیات مخاطبان اولیه بودنش واضح است.

آیه ۴ از این لحاظ که به آفرینش اشاره دارد، از آنجا که جزئیات مکانیزمش برای ما روشن نیست، بالاتر از ذهنیات ما است، چه رسد به مردم ۱۴۰۰ سال قبل.

۷ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۱ و ۲، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافت‌های کوتاه مستقیم

آیه ۱: وقتی که «آنچه در آسمانها و زمین است» خداوند را با پاک داشتن از نقائص مورد ستایش قرار می‌دهند، آیا جا دارد بشر رفتاری مغایر آن داشته باشد؟

آیه ۲: خداوندی که فرمان او به هر چیزی نافذ است، طبیعی‌ترین محل اطاعت است، بخصوص که زندگی و مرگ نیز بدست اوست و قدرت او بر همه چیز سایه‌گستر است.

آیه ۳: طبعاً وقتیکه همه چیز آفریده او باشد، او قبل از همه چیز و بنابراین «اول» خواهد بود.

همچنین وقتیکه همه چیز آفریده او باشد، طبعاً هیچ چیز جاودان نخواهد بود، و لذا او «آخر» خواهد بود.

وقتیکه همه چیز آفریده اوست پس نشانه خالقیت او را در همه چیز می‌توان دید و لذا او «ظاهر» است.

چون همه چیز مخلوق اوست، طبعاً همه چیز، «غیر او» است و لذا هیچ چیز، «او» نیست، و لذا او ناپیداست یعنی «باطن» است.

«عزت» و «حکمت» نیز دو صفتی است که توجه کننده را به اطاعت و می‌دارد که همان «تقوا» است.

توصیف خداوند

در این پاراگراف، خداوند را توصیف می‌کند. واضح است که این توصیف به آن دسته از صفات و افعال خدائی نظارت دارد که برای منظور سخن مفید بوده باشد و لذا باید روی این صفات الهی از لحاظ جنبه تقوائی مطالعه کنیم و ببینیم از لحاظ الزام مخاطب به تقوا، چه نکاتی در بر دارد.

صفات الهی:

۱ - **بر هر چیزی دانا** (به آنچه در قلب‌ها می‌گذرد داناست، بر آنچه انجام می‌دهید بیناست، می‌داند چه به زمین فرو می‌رود، و چه از آن خارج می‌شود، و چه از آسمان نازل می‌شود، و چه بطرف آن بالا می‌رود)

۲ - **بر هر چیزی توانا** (آسمانها و زمین را در شش روز آفرید، بر عرش مستولی شد. هر جا که باشید با شماس. فرمانروائی اسمانها و زمین از اوست، شب را داخل

روز می‌کند، و روز را داخل شب می‌کند، زنده می‌کند و می‌میراند، همه امور بسوی او بر می‌گردد)

۳ - عزیز، حکیم، اول، آخر، ظاهر، باطن.

توجه همزمان به «درب» و صفات فوق به تنبیه و توجه می‌رساند، مثلاً: توجه به علم خداوند به «هر چیزی» و «همه چیز» و شرح بعضی مصادیق آن: «آنچه در قلب‌ها می‌گذرد» و «آنچه انجام می‌دهید» آدمی را به خویش می‌آورد که خود را نسبت به خداوند که چنین نظارت دقیق و عمیقی دارد، مرتب و جمع و جور کند و دست از پا خطا نکند که البته تقوا هم همین است. نیز توجه به قدرت خداوند بر «هر چیزی» و شرح بعضی از مصادیق آن مانند «باشماست. هر جا که باشید» یا «زنده می‌کند و می‌میراند» و یا «فرمانروائی آسمانها و زمین از اوست»، آنهم همان خاصیت را دارد که آدمی را مرتب و جمع و جور می‌کند.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

آنچه در آسمانها و زمین است خداوند را به پاکی می‌ستاید و همو پیروزمند فرزانه است (۱)

فرمانروائی آسمانها و زمین از آن اوست،
زنده می‌کند و می‌میراند،

و همو بر هر چیزی تواناست (۲)

همو اول و آخر و ظاهر و باطن است و به هر چیزی داناست (۳)
اوست که آسمانها و زمین را در شش مرحله آفرید،

و آنگاه به عرش مستولی شد، میداند چه به زمین فرو می‌رود،
و چه از آن خارج میشود،

و چه از آسمان نازل میشود،

و چه بطرف آن بالا می‌رود،

و هر جا که باشید با شماست،

و خداوند به آنچه می‌کنید بیناست (۴)

فرمانروائی آسمانها و زمین از آن اوست،

و همه امور بسوی او باز می‌گردد (۵)
شب را در روز داخل می‌کند و روز را در شب فرو میبرد،
و همو به آنچه در دلها میگذرد داناست (۶)

حديد ٢ آيات ٧ تا ٢٤

آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلِفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا هُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولِ يَدْعُوكُمْ لِيُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَارْؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٩﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتِلْ أُولَئِكَ أَكْثَرُ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَاتِلُوا وَكَلَّا وَعَدَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يَفْرِضُ اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾ يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتِسِمَ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُوهُمْ أَلَمْ تَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿١٤﴾ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يَضَاعَفُ لَهُمْ وَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَالشَّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ هُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾ اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَهُوَ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾ سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢١﴾ مَا أَصَابَ مِنْ مُّصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلُ أَنْ نَبَرَّاهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان نسبت به ایمان و تقوا و انفاق بسیار کوشا باشید.

برایند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: حسرت روز قیامت و عذاب آخرت نتیجه رفتار کسانی است که در ایمان و تقوا جدی نبوده اند، و ای مسلمانان! در مورد کوشش برای ایمان و تقوا سریع باشید و مشکلات و مصائب را بزرگ نگیرید، زیرا آنها مایه امتحان شماست.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلِفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا هُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولِ يَدْعُوكُمْ لِيُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَارْؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٩﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتِلَ أُولَئِكَ أَعْطِيَ دَرَجَةً مَنِ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَاتِلُوا وَكَلَّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! نسبت به ایمان و تقوا و انفاق و جهاد در راه خدا بسیار کوشا باشید.

۲

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَوْمَ يُنْفَخُ الْيَوْمُ خِطَائُهَا تَرَى الَّذِينَ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنافِقُونَ وَالْمُنافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَنُوتُهُمْ بِسُورٍ لَهُ

بَابُ بَاطِلُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُوهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ ﴿١٤﴾ فَأَلْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمُ النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! به آینده حتمی که در پیش دارید بیاندیشید و رفتارتان را تصحیح کنید.

۳

اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ الْمُصَدِّقِينَ وَالْمُصَدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ وَالشَّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾ اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَهُوَ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيَخُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطًّا وَمَا فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! از زندگی فانی برای زندگی باقی سرمایه گزاری کنید.

۴

سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢١﴾ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ الَّذِينَ يَبْتَخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! برای سرفرازی در مسابقه بزرگ آماده شوید.

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقا با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مسلمانان! چنین خداوندی دارید، لذا ایمان و تقوای با کیفیت بروز دهید.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! در این اوضاع واحوال فعلی، امتحان متمکنان این است که قسمتی از اموال خود را در راه جهاد خرج کنند، که در قیامت بین مؤمن و منافق جدائی می افتد و منافقان می فهمند که باصلاح زنگی های آنها در حقیقت چیزی جز باختن نبوده است و به بذل مال در راه خدا بکوشید و در این جهت چنان جدی باشید که از یکدیگر سبقت گیرید و درباره ناملایمات حساسیت به خرج ندهید زیرا شاید از روی حکمت باشد.

۴- سوالات

- ۱- در آیه ۱۸ «مصدّقین» اعم است، چرا پس از آن مصدّقات را هم ذکر فرموده؟
- ۲- در آیه ۱۹ «شهداء» به معنی لغوی بکار رفته یا اصطلاحی؟
- ۳- در آیه ۲۰ «حیاه الدنیا» به چه معنی بکار رفته؟ لغوی یا اصطلاحی؟

۵- آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۱۶ (الم یان للذین آمنوا . . .) از شهرت خاصی برخوردار است که بر اساس یک روایت مجعول است! اما چه میشود کرد؟ خداوند از ارسال آیه اراده ای دارد و مردم نیز بر اساس قابلیت خویش به چیزی رو میکنند یا روگردان میشوند (مانند داستان قربان رفتن مادر برای چشم بادامی بچه اش، و بادام خواستن بچه!)

۶- در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۱۲ تا ۱۵ از آنجا که «قیامتی» است، کلاً بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، و طبعاً در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین. همچنین آیه های ۱۸ و ۱۹ و ۲۱.

آیه ۲۲ از این لحاظ که مکانیزم عملی کاری که خداوند صحبتش را کرده، حتی برای ما قرن بیست و یکمی ها هم هنوز روشن نیست، بالاتر از ذهنیات ما است، چه رسد به مخاطبان اولیه.

۷ - پیشگوئی های تحقق یافته

در آیه های ۱۰ و ۱۱ پیشگوئی وقوع جنگ قریب الوقوع دیگری هست که علی القاعده می باید جنگ احزاب (خندق) بوده باشد.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۹ و ۱۷ و ۱۸ و ۲۱ و ۲۴، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافت های کوتاه مستقیم

آیه های ۱۲ و ۱۳: مؤمنان از خودشان نوری دارند که با کمک آن مسیر پیشرفت خود را باز می کنند اما منافقان محتاج نور خارجی هستند.

آیه ۱۳: نوری که در آنجا لازم است، باید در این جهان کسب و تهیه شود.

آیه ۱۴: بستگی و مجاورت مؤمن و منافق کمکی به منافق نمی کند، مثلاً اینکه منافق از بستگان مؤمن باشد، یا رابطه نزدیک دیگری داشته باشد.

آیه ۱۶: «اکثرشان گناه پیشه اند» اشاره است به اهل کتاب معاصر نزول آیات.

آیه ۱۷: یعنی اینکه اگر پس از غفلت و گناه، به توبه و تقوا رو کنید، زنده شده اید.

آیه ۱۸: قرض الحسنه به خدا دادن یعنی در راه خدا. ضمناً از این آیه فهمیده می شود تصدق دادن و قرض الحسنه دادن، دو پاداش دارد: دنیوی و اخروی. در دنیا اموالشان زیاد خواهد شد و در آخرت نیز پاداشی گرامی خواهند داشت.

آیه ۲۰: کلمه «دنیا» دو معنی دارد. لغوی و اصطلاحی. از لحاظ اصطلاحی، دنیا در مقابل آخرت است. اما در اینجا کلمه لغوی دنیا مورد نظر است که بمعنی «پست‌تر» و «نزدیک‌تر» است.

آیه ۲۱: «به هر کس که خواهد می‌دهد» یعنی به هر کس که لیاقت و ظرفیت آن را کسب کرده باشد می‌دهد زیرا خداوند حکیم است و مقتضای حکمت این است.

اهمیت زیاد انفاق در راه خدا

در این پاراگراف پنج بار کلمه انفاق و یک بار قرض‌الحسنه به خداوند و دو بار کلمه مبارزه آمده است.

با توجه به نزدیک بودن زمان وقوع دو جنگ دفاعی بزرگ بدر و احد نسبت به زمان نزول این سوره، فهمیده می‌شود جنگی در پیش بوده یا در شرف وقوع بوده و تجهیزات کافی موجود نبوده و کسانی که نسبتاً دارا تر بوده‌اند با تشویق دعوت می‌شده‌اند که در راه خدا خرج کنند.

برای تأثیر تشویق‌ها، زیر بنای فکری انفاق را به صورت‌های زیر مطرح کرده است:

اموالتان مال خداست (و لذا بهتر است آنطور که فرموده مصرفش کنید) (آیه ۷)

انفاق تقریباً با ایمان یکی دانسته شده (آیه‌های ۸ و ۹)

مال باقی نمی‌ماند و از بین می‌رود (چه بهتر که چیز فانی را خرج باقی کنید) (آیه ۱۰)

مال خود را به خدا قرض بدهید (در اینصورت باقی می‌ماند) (آیه ۱۱)

و تقریباً در تمام موارد فوق اجر آخرتی را نیز به وضوح مطرح کرده تا تردیدها برطرف شده و داراها تصمیم خود را بگیرند و در راه خدا انفاق بنمایند.

و در آیات ۷ و ۸ و ۹ و ۱۰ نیز در ابتدا به اصل ایمان مخاطبان اشاره کرده و تلویحاً به این معنی است که ایمان ندارد کسی که انفاق ندارد.

از آیات ۱۷ تا ۲۱، و از تقابلی که بین موضوعات آیه‌های ۱۸ و ۱۹ افکنده شده چنین فهمیده می‌شود که کسانی بوده‌اند که اموال ناچیزی را که داشته‌اند در طبق اخلاص گذاشته و برای بکارگیری در راه خدا تقدیم پیامبر همان خدا قرار میداده‌اند و در مقابل آنها کسانی بوده‌اند که علیرغم وضع مالی خوبی هم که داشته‌اند، چنین نمیکرده‌اند و تقابلی که بین این دو دسته افتاده بوده از منهای بینهایت تا بعلاوه بینهایت بوده، دسته اول را دارای مقام صدیقین و شهداء و دسته دوم را کفروا و کذبوا بآیاتنا نامیده، و هر دو دسته هم از مسلمانان بوده‌اند!

این اوضاع مسلمانان در شرف وقوع جنگ خندق (احزاب) بوده است، تعداد کمی مومن خالص و تعداد زیادی منافق!

مصیبت، و اینکه دور از چشم خدا نیست

آیه های ۲۲ و ۲۳ نیز در اینکه در فاصله دو جنگ دفاعی اُحد و خندق هستند معنا پیدا میکنند، در جنگ چند ماه پیش (اُحد) پدرانی و برادرانی و شوهرانی در راه خدا کشته یا مجروح یا معلول شدند، و ممکن است در جنگ قریب الوقوع (خندق) نیز چنین اتفاقاتی بیفتد، آیه های مذکور در جهت بیان حقایقی است که از چشمها اندکی دورتر است که نزدیک آوردن آنها سبب کوچک شمردن مصائب و تکیه کردن به وعده های الهی (ولو اینکه زمان تحقق برخی از آنها در جهان بعدی باشد) و یافتن روحیه مناسب برای پنجه درافکندن با مشکلات میشود.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مردم! به خدا و رسولش ایمان بیاورید و از اموالی که خداوند شما را در آن جانشین کرده اتفاق کنید،

که پاداش کسانی که ایمان آورده و اتفاق کنند بزرگ است (۷)
و چه تان شده که به خدا ایمان نمی آورید، در حالی که پیامبرش به ایمان دعوتتان میکند،

و البته خداوند از شما پیمانِ ایمان نیز گرفته،
البته اگر این را باور داشته باشید (۸)
خداوند کسی است کسی که بر بنده اش آیاتی روشن میفرستد تا شما را از تاریکی ها بسوی نور بیاورد،

و خداوند نسبت به شما دلسوز مهربان است (۹)
و چه تان شده که در راه خدا اتفاق نمی کنید در حالیکه میراث آسمانها و زمین از آن خداست؟

کسی که قبل از پیروزی اتفاق و کارزار میکند با کسی که بعدا همین کار را میکند مساوی نیست و مرتبه اش بالاتر است.
و البته خداوند به هر دو وعده نیکو داده،
و خداوند به اعمال شما آگاه است (۱۰)

کیست که به خداوند قرضی نیکو دهد تا او هم آنرا برایش دو چندان کند و پاداش ارجمند نیز داشته باشد؟ (۱۱)

هنگامی که مردان و زنان مومن را در قیامت ببینید که نورشان در مقابلشان و به اطرافشان می شتابد،
و به آنان خطاب شود که مژده تان باد که بهشتی در انتظار تان است که نهرها در کف آنها جاری است و در آن جاودانید،
و پیروزی بزرگ نیز همین است (۱۲)

در آن روز مردان و زنان منافق به مومنان میگویند توجهی بما کنید تا از نورتان بهره ای گیریم،
و به آنان گفته میشود به قبل خود برگردید و از آنجا نوری بگیرید.
آنگاه بین آنها دیواری زده میشود که دری دارد که داخل آن رحمت و بیرونش عذاب است (۱۳)

منافقان مومنان را ندا میدهند که: مگر ما با شما نبودیم؟
میگویند: چرا، ولیکن شما خود را فریفتید، و برای مومنان انتظار گرفتاری ها را کشیدید، و شک کردید، و آرزوها فریبتان داد، تا آنکه فرمان خدا رسید و شیطان شما را درباره خداوند فریفت (۱۴)
لذا امروز دیگر نه از شما و نه از کافران فدیة ای قبول نمیشود،
جایگاهتان آتش است،
همان هم یارتان است، که بد سرانجامی است (۱۵)

ای مردم! آیا هنوز وقت آن نشده که دلهایتان برای خداوند و آنچه که از حق فرستاده نرم شود، و مانند کسانی که قبلا کتابشان داده شده بود نباشید، که در اثر مهلتی که یافتند دلسخت شدند و اکثرشان گناه پیشه بودند؟ (۱۶)

بدانید که خداوند زمین را پس از مرگش زنده میکند.
البته این آیات را برای شما بیان می کنیم شاید تعقل کنید (۱۷)
برای مردان و زنان تصدق دهنده و کسانی که به خداوند قرض الحسنه میدهند پاداش دو چندان خواهد بود و نیز پاداشی خاص و گرمای خواهند داشت (۱۸)

کسانی که به خدا و فرستادگانش ایمان آورده باشند همان راستگویانند،
و نزد پروردگارش حاضر و گواهند،
پاداششان و نورشان را خواهند داشت،
و کافران و تکذیبگران آیات ما یاران آتش خواهند بود (۱۹)

بدانید که زندگی دنیا بازی، و سرگرمی، و زیور، و تفاخر بین خودتان درباره اموال و
اولاد است.
و مثل آن مانند باران تندی است که رویاندن آن کشاورزان را به تحسین و دارد،
آنگاه آن روئیدنی ها به زردی گرائیده و خشک شوند.
و در آخرت از طرفی عذابی شدید و از طرفی آمرزشی از جانب خداوند و رضایت او
هست.
و زندگی دنیا چیزی جز متاعی مایه فریب نیست (۲۰)

لذا بسوی آمرزشی از جانب پروردگارتان مسابقه دهید
و بهشتی که پهنای آن مانند پهنای آسمانها و زمین است که برای کسانی آماده شده
که به خدا و رسولانش ایمان آورده باشند.
این لطفی است از جانب خدا که بهر کس که شایسته اش باشد میدهد و خداوند
صاحب آن لطف بزرگ است (۲۱)

هیچ مصیبتی، چه در زمین و چه در خودهاتان، رخ نمیدهد مگر آنکه قبل از
رخدادن، در کتابی ثبت شده.
البته این امر برای خداوند آسان است (۲۲)
تا با دانستن این حقیقت، مبدا که بر آنچه از دستتان رفته تاسف خورید، وبه آنچه
بدستان آمد شادمانی کنید،
که خداوند هیچ خود پسند خودستائی را دوست ندارد (۲۳)
همان کسانی که خودشان بخیلی میکنند و مردم را نیز به بخیلی سفارش می کنند،
و هر کس که روی بگرداند البته خداوند بی نیاز پسندیده است (۲۴)

حدید ۳ آیات ۲۵ تا ۲۷

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُّهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرُسُولِهِ يُؤْثِرْكُمْ كَفَلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْلًا يَعْلَمُ أَهْلَ الْكِتَابِ أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

پیش تفسییر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان نسبت به ایمان و تقوا و انفاق بسیار کوشا باشید.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: حکمت اعزام پیامبران این است که مردم برای برقراری عدالت بپاخیزند و مومنان واقعی مشخص شوند و ای مسلمانان! با گرایش صحیح نشان دهید که خداوند به لیاقت ها کار دارد نه به اسم ها.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

چون پاراگراف بسیار کوچک است، نیاز به این کار نمیباشد.

۳ - از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مسلمانان! چنین خداوندی دارید، لذا ایمان و تقوای با کیفیت بروز دهید.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! در این اوضاع و احوال فعلی، امتحان متمکنان این است که قسمتی از اموال خود را در راه جهاد خرج کنند، که در قیامت بین مؤمن و منافق جدائی می افتد و منافقان می فهمند که باصطلاح زرنگی های آنها در حقیقت چیزی جز باختن نبوده است و به بدل مال در راه خدا بکوشید و در این جهت چنان جدی باشید که از یکدیگر سبقت گیرید و درباره ناملایمات حساسیت به خرج ندهید زیرا شاید از روی حکمت باشد. در این پاراگراف می فرماید: پیامبران را با دلایل روشن و بیان قوانین فرا زمانی و فرامکانی (کتاب) و قوانین مربوط به آن زمان و مکان محدودده ماموریت شان (میزان) فرستادیم تا جامعه مردم را به وسیله عدالت سرپا نگهدارند و ای مسلمانان! امتحان شما این است که با «عمل» خویش دین خدا و رسولش رایاری کنید (بدون اینکه افراط و تفریطی بروز دهید) و شایسته تر بودن خویش نسبت به اهل کتاب را برای فرود آمدن این نعمت (وحی) بر شما از این طریق فهمیده میشود که آموزه هایش راجدی بگیرد نه اینکه مانند اهل کتاب باشد.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

گرچه آیات ۲۵ تا ۲۷ پرنتری است اما باتوجه به اینکه در این سوره و در این مقطع تاریخی (بین دو جنگ احد و خندق) نازل شده، این معنی را میدهد که ای مردم، این همراهی شما در دفاع از دیانت تان، که با توجه به سایر آیات این سوره از راه شرکت در جنگ و خرج کردن مال برای آن میسر است، برای دو منظور الهی است، که یکی برقراری عدل و یکی مشخص شدن مومن واقعی از غیر است. به عبارت دیگر وحی دارد مسلمانان را برای چیزی که بزودی برایشان پیش می آید از طریق استدلالی آماده میکند.

ضمناً در همینجا دو هشدار هم به مسلمانان دارد، یکی اینکه به دین خویش غره نشوید (آیه ۲۶) و دیگر اینکه به افراط یا تفریط نگرایید (آیه ۲۷) از آیه ۲۹ فهمیده میشود در مقطع نزول این سوره، خلافتکاری های اهل کتاب (که البته بر یهودیان منطبق است) خیلی پر رنگ بوده و آنها تبدیل به یک خطر مهم شده بوده اند.

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۲۵ (.. انزلنا الحديد ..) از آیات بسیار مشهور قرآنی است و از همین لحاظ نیز برجستگی دارد (البته اقبال هنرمندان خوش نویس و کاشیکار نیز بجای خود)

۶ - آیات مشکل این پاراگراف

مشکل بودن این آیات از آنجا فهمیده میشود که مفسران مختلف در طول قرن ها، حتی تا امروز، در تفسیر آنها سخنان مختلف و حتی متباین و بلکه متنافر گفته اند. و برای اینکه موضوع برایتان شفاف شود توصیه میکنیم این آیات را در نرم افزار «جامع التفاسیر» ملاحظه فرمایید.

با توجه به تعریف فوق، آیه ۲۵ نه تنها در این پاراگراف «مشکل» بنظر می آید بلکه در کل قرآن چنین موقعیتی دارد.

۷ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۲۷ داستان رهبانان مسیحی را بیان میکند که شروع آن تاریخی تقریباً ششصد ساله قبل از نزول قرآن دارد که تا هنوز هم ادامه دارد، اما میدانیم حول آن افسانه های زیادی نیز ساخته شده و جزئیاتش را نمیدانیم، اینکه وضع ما از درک واضح و شفاف این آیه چنین باشد، دیگر ببینید میزان درک مخاطبان اولیه چه بوده است.

۸ - چه عناصر فرا زمانی و فرا مکانی در این پاراگراف هست؟

- ۱ - حکمت اعزام پیامبران این است که مردم برای برقراری عدالت بپاخیزند و مومنان واقعی مشخص شوند
- ۲ - ای مسلمانان! با گرایش صحیح نشان دهید که خداوند به لیاقت ها کار دارد نه به اسم ها.

۹ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه ۲۶، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

بحث متنی

آیه ۲۷ فرع بر آیه ۲۶ است و آیه های اصلی پاراگراف آیه های ۲۵ و ۲۶ می باشند. البته اگر خوب دقت کنیم از دو آیه اخیر آیه ۲۵ اصلی تر است. در خود آیه ۲۵ نیز جمله «وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ» پرانتری است.

کل آیات ۲۵ تا ۲۷ پرانتری است دلیلش این است که اگر انتهای آیه ۲۴ را به ابتدای آیه ۲۸ وصل کنیم خواهیم دید که روال سخن صاف و یکدست و بی اعوجاج خواهد بود.

هدف ادیان برقراری و نگهداری عدالت است

آیه ۲۵ چنین می گوید:

۱- خداوند رسولان را با آیه های روشن فرستاد و با آنها کتاب (قوانین فرا زمانی و فرا مکانی) و نیز ترازو (قوانین مربوط به زمان و مکان محدوده ماموریت شان) فرستاد تا مردم را به عدالت بیا دارند.

۲- عده ای از مردم، خدا و فرستادگانش را - حتی اگر نبینندشان - یاری می کنند.

۳- خداوند می خواهد این نوع افراد را از سایرین جدا و متمایز کند.

۴- خداوند آهن را که تأثیر شدید و منفاعی برای مردم دارد فرو فرستاده تا علاوه بر فواید معمولی خود، این برقراری عدالت و نیز این جدا کردن و مشخص کردن فوق-الذکر را انجام دهد.

حالا اگر بخواهیم مطالب فوق را مرتب کنیم اینطور می شود:

۱- هدف انبیاء این بوده که جامعه انسانی را بوسیله عدالت سرپا نگه دارند و نیز مومنان واقعی را از گروندگان ظاهری مشخص کنند.

۲- پیغمبران برای رسیدن به هدف فوق از این وسایل استفاده می کرده اند: ۲/۱ آیه- های روشن (معجزات)، ۲/۲ کتاب (متن خود دین بمعنی مجموعه عقاید)، ۲/۳ ترازو (احکام عملی برای تنظیم امور مبتلا به مردم) و ۲/۴ مردمی که خداوند و رسولانش را یاری می کنند.

«من» ملاک حق و باطل هستم

در رابطه با آیه ۲۶ هدایت یافته شدن اولاد پیغمبران تعجبی ندارد اما گناه پیشه شدن آنها جای تعجب دارد.

در هر حال این واقعیتی است که در تاریخ بشر کراراً اتفاق افتاده و موارد قابل ذکر فراوان است. علت آنها این است که فرزندان علماء و پیامبران در رابطه نزدیک با حقایق هستند و بطور غیراکتسابی به حقایقی دسترسی پیدا می کنند که دسترسی به آن حقایق نتایجی از نوع احترام اجتماعی و برخورداری از بعضی شئون اجتماعی خاص، و سایر امتیازات برای آنان به همراه دارد.

کسی هم که به امتیازی عادت کرد، بیشتر در معرض وسوسه‌های شیطانی قرار می‌گیرد، که دائماً به او القاء می‌کند که این امتیازات را بعلت شایستگی‌های شخصی خویش دارد، و نقطه انحراف هم قبول ذهنی همین نکته است و او کم‌کم باور می‌کند که این امتیازات حق اوست، و بعلت لیاقت‌های شخصی خود اوست، و نه ارزش‌های هائی که مربوط به انتساب به صاحب وحی و صاحب علم (و در نتیجه ارزش‌های مربوط به وحی و علم) است،

و همین اشتباه دید درباره خویش، آغاز انحراف چنین اشخاصی است که کم‌کم آنها را به همه انواع گناهان می‌کشاند، زیرا این فکر در ذهن آنها ریشه می‌دواند که «خود آنها» نوعی حقانیت دارند و لذا کم‌کم در نزد خویش، خود را «ملاک تشخیص حق از باطل» قلمداد می‌کنند، و چنین کسی کم‌کم خودش تبدیل به یک مرجع باطل می‌گردد.

رهبانیت، محاسن و معایب آن

در رابطه با آیه ۲۷ رهبانیت یک جریان عبادی در مسیحیت است که اساس آن بر محور «ترک دنیا» و «عبادت» استوار است.

باین معنی که اشخاص پس از رسیدن به تصمیم، به «دیر»ها و «صومعه»ها مراجعه کرده و تقاضای عضویت می‌کنند.

پس از پذیرفته شدن و قبول مقررات آن دیر یا صومعه، زندگی عادی مردم معمولی را ترک کرده و مطابق مقررات آن دیر یا صومعه زندگی می‌کنند. یعنی اینکه ازدواج و کار و کسب را رها کرده و مطابق دستورالعمل‌های متبوع آن دیر و صومعه به «عبادت» و «خدمت به دیگران» می‌پردازند.

خود آن دیرها و صومعه‌ها بر اساس هدایا و نذرهای افراد بیرون از دیر و صومعه اداره می‌شوند.

مثلاً ثروتمندی هنگام مرگ، قسمتی از اموالش را برای فلان صومعه وصیت می‌کند، یا فلان حاکم برای فلان دیر مقرری معینی قرار می‌دهد.

باین ترتیب هزینه‌های خوراک و پوشاک و تحصیلات علمی و دینی افراد دیر و صومعه از بیرون تأمین می‌شود، اما در عوض، خود آن دیر یا صومعه نیز به جهان خارج از خویش خدماتی ارائه می‌دهد که شامل خدمات مستقیم دینی (وعظ و خطابه و رسیدن بالای سر محضر) یا خدمات انسانی (پرستاری، آموزش، ترویج، و غیره) می‌شود.

در قرون وسطی که خصوصاً اروپا مانند جنگل وحوش، دچار جنگهای تمام نشدنی حکام و سلاطین محلی بود، این دیرها و صومعه‌ها مانند «واحه»های صلح و آرامش و انسانیت و معنویت در «کویر»های وحشیگری و جنگ و ظلم بودند، و در آن مدت طولانی آشوب و ناآرامی و حاکمیت اخلاق حیوانی، نظام رهبانیکری سبب حفظ ته مانده‌ای از انسانیت، که بصورت تولید علم، هنر، و اخلاق نیکو، جلوه‌گری می‌نمود، شد.

گرچه در بعضی از صوامع عیوبی هم بود، مثلاً داستانهای که نشان از سوء استفاده از بعضی زنان به اصطلاح تارک دنیا توسط مردان باصطلاح تارک دنیای صومعه‌ها وجود داشت، مثلاً «داستانهای کانتربوری»، اما بطور کلی دیرها و صوامع محل‌هایی بودند که در آن‌ها گاهی عالیترین تجلیات عرفانی، و خدمت به خلق برای نزدیک شدن به خدا، ظهور نموده که جداً مایه مباهات بشریت است.

اما نظامات و مقررات داخلی دیرها بسیار سختگیرانه و ریاضت‌ها بسیار سخت و تحمل آنها نیاز به ایمان و تقوای بسیار شدید داشت که از هر کسی ساخته نبود و لذاست که در آیه شریفه آنها را بسبب افراطشان (که آن نیز انحراف است و معایبی ایجاد می‌کند) مورد انتقاد قرار داده است.

دو نصیب کدام است؟

آیه ۲۸: دو نصیب از رحمت پروردگاری، چنانکه در آیه به آن اشاره شده یکی مربوط به زندگی شایسته این جهانی است که مسلمانان مدت کمی از آن بهره‌مند بودند و فعلاً این نصیب را از دست داده‌اند و در جهان امروز، مسلمانان پائین‌تر از مسیحیان و یهودیان هستند (متأسفانه) و این، چنانکه از متن آیه معلوم می‌شود بعلت فاصله گرفتن از همان تقوا و ایمان است.

نصیب دیگر از رحمت پروردگار مربوط به زندگی در آخرت است و مسلمانان بعلت فاصله‌ای که از ایمان و تقوا گرفته‌اند و نصیب اول را از دست داده‌اند، چه اطمینانی وجود دارد که نصیب دوم را کسب کنند؟ مگر اینکه به ایمان و تقوا گرایش مجدد پیدا کنند، و نصیب اول را پیدا کنند که در آن صورت نصیب دوم را هم پیدا خواهند کرد.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مردم! رسولانمان را با دلایل روشن فرستادیم،
و نیز کتاب حاوی حقایق فرا زمانی-فرامکانی، و نیز احکام مربوط به زمان و مکان هر
پیامبر را،
همراه هر کدامشان نازل نمودیم،
تا مردم برای برقراری عدالت به پا خیزند.
و علم استفاده از آهَن را نیز، که سختی شدید و منافعی برای مردم دارد،
فروفرستادیم، تا خداوند، در نهان مشخص کند که چه کسانی او و فرستادگانش را
یاری می کنند،
که خداوند البته قوی پیروزمند است (۲۵)

و محققان نوح و ابراهیم را به رسالت فرستادیم و در فرزندان آنها پیامبری و کتاب قرار
دادیم، آنگاه عده ای از آنها هدایت یافته و بسیاری از آنها گناه پیشه شدند (۲۶)
سپس پیامبران خود را در پی آنان آوردیم، و عیسی پسر مریم را پس از آنها
فرستادیم، و انجیل را به او دادیم، و در دل‌های پیروانش رافت و مهربانی قرار دادیم، و
نیز رهبانیتی که اختراع کردند، که آن را برایشان مقرر نکرده بودیم، جز آنکه رضایت
خداوند را جستجو کنند، که آنطور که باید و شاید رعایتش نکردند، در هر حال
مومنانِ آنها را پاداش دادیم و بسیاری از آنها نیز گناه پیشه هستند (۲۷)

ای مسلمانان! از خدا پروا کنید و به رسولش ایمان بیاورید تا دو نصیب از رحمتش
را به شما بدهد،
و برایتان نوری قرار دهد که بوسیله آن راه خویش را بشناسید، و شما را ببخشد، و
خداوند آمرزنده مهربان است (۲۸)
تا اهل کتاب بدانند که تسلطی بر چیزی از فضل خداوند ندارند،
و اینکه آن فضل فقط بدست خداست،
که بهر کس که لایق بداند می‌دهد،
و خداوند صاحب آن فضل بزرگ است (۲۹)

سوره احزاب

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾ مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِيْ خَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ أَرْوَاحَكُمْ إِلَّا فِيْ نَظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ﴿٤﴾ ادْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥﴾ النَّبِيُّ أَوْلىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَرْوَاحُهُمْ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَّعْرُوفًا كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ لَيْسَ أَلِ الصَّادِقِينَ غَنَاءٌ لِّلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾

پیش تفسیر

۱- استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: ای مسلمانان! ایمان و تقوای واقعی داشته باشید و مبدا مانند منافقین شوید.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای پیامبر! حساب خود را از کفار و منافقان کاملا جدا کن، و ای مسلمانان! دنبال حقیقت باشید نه ذهنیت های رایج و بدانید که همه، حتی پیامبران نیز راجع به درجه صداقتشان ارزیابی میشوند چه رسد به سایر مردم.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾

ریزدرپ: ای پیامبر! فقط به خدا و وحی بجسب و بطور جدی از اینکه از کافران و منافقان تاثیر پذیری بپرهیز

۲

مَا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمْ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ذَلِكَ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ﴿٤﴾ ادْعُوهُمْ لِأَنبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فِإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥﴾

ریزدرپ: ای مسلمانان! مورد های واقعی و مجازی را خلط نکنید

۳

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾

ریزدرپ: ای مسلمانان! مورد های وحیانی و نسبی را خلط نکنید

۴

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ لِيَسْأَلَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾

ریزدرپ: ای پیامبر! از پیامبران تقوا و صدق غلیظتری مورد انتظار است

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقا با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

تَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳ - سوالات

۱-در آیه ۱، چرا از میان صفات ممکن، خداوند خود را به این صفات معرفی فرموده؟

۲-چرا در آیه ۲، به جای «تعملون» نفرموده «تعمل»؟

۳-منظور از «وکیل» (آیه ۳) چیست؟

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

در این مقطع زمانی، کافرین (آیه ۱)، بیشتر به یهودیان میخورد، و از آیه ۲ فهمیده میشود که یهودیان و منافقان انتظاراتی از آنحضرت داشته اند که برآوردن آنها با آموزه های وحی در تضاد بوده، و از آیه ۳ فهمیده میشود که آنحضرت نگرانی در باره پاسخ منفی به آن انتظارات داشته و اصطلاحا دست دست میکرده تا اینکه در موضوع بیندیشد.

میتوان حدس زد که موضوع به جنگی که در پیش بود مربوط باشد که منافقان البته در آن جنگ نه تنها کمکی نبودند بلکه حتی اگر هم در نقش ستون پنجم هم نبوده باشند نقش تخریب روحیه و سست کردن عزم مسلمانان ضعیف الایمان را حتما داشتند، لذا میتوان حدس زد که «لا تطع» آیه ۱ به این معنی باشد که مبدا سخن منافقان در تو اثری کند و نیز مبدا دلت از کرّ و فرّ و نشاط و سرخوشی یهودیان ذره ای بلرزد.

این پاراگراف (آیه های ۴ تا ۶) کلا پرانتری است، دلیلش هم اینکه اگر چشم خویش بر آن ببندیم و انتهای آیه ۳ را به ابتدای آیه ۷ وصل کنیم خواهیم دید روال سخن صاف و یکدست خواهد بود، و علتش هم میتواند این باشد که موضوع ظهار در روزهای نزول این آیات به علت مشکلاتی که در روابط خانوادگی کسی یا کسانی سبب بگومگوهای قابل توجهی شده بوده که لازم بوده تمّ ایجاد آمادگی جنگی که

در سوره های تغابن و حدید دیدیم موقتا تعلیق شده و برای رفع مشکل اخیر الذکر آیاتی (ضمن دارا بودن بار استدلالی و اقناعی) نازل شود و خرافی بودن موضوع ظاهر را جا بیاندازد و نیز اینکه موضوع برادری مومنان را با برادری خونی متمایز کند که بعدها مشکلاتی از این لحاظ نیز پیش نیاید.

۵ - پیشگویی های تحقق یافته

در آیه های ۱ و ۳ آنحضرت را برحذر میدارد از اینکه کوچکترین حرکتی در جهت کوتاه آمدن در مقابل کافران و منافقان کند و این پیشگویی در بطن خویش دارد که تحقق آن بعدا دیده شد.

۶ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۶ (النبی اولى بالمؤمنین ...) از مشهور ترین آیات قرآن است، و یکی از وجوه برجسته بودن آن همین خصوصیت است.

۷ - آیات مشکل

از «مشکل» بودن آیه ۶ چه عرض کنیم جز اینکه ببینید مفسران گوناگون در طول تاریخ اسلام و در پهنه جغرافیائی آن چه مطالب مختلف و متنوع و بعضا متضادی در تفسیرش گفته اند. البته رفع مشکل برای ما (چنانکه درذیل می بینید) آسان است.

۸ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۶ از این لحاظ که حتی امروز نیز بطور دقیق معلوم نشده است که حوزه و قلمرو این اولویت چیست، و تا این موضوع به اجماع نرسد، هنوز، بالاتر از ذهنیات ما مردم قرن بیست و یکم خواهد بود چه رسد به مردم ۱۴۰۰ سال قبل.

۹ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۱ تا ۳، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

چه «اطاعت»ی نسبت به آنها برای پیامبر(ص) متصور است؟

در ابتدای سوره قلم که جزء سوره‌های اولیه نازل می‌باشد، نیز همین لحن را دیدیم. واضح است که شخصیت پیامبر اکرم(ص) بالاتر از آن است که «اطاعت» کافران و منافقان کند. در همان سوره قلم، اطاعت مذکور را تعریف و معنی کرده است که «دوست دارند چرب زبانی کنی و آنها نیز چرب زبانی کنند»

یعنی اینکه «اطاعت» در سوره قلم چنین معنی رقیقی داشت و خداوند همان مقدار را نیز حتی در آن دوره ابتدای نزول وحی، و ضعف مطلق جریان اسلام، نمی‌پسندید. امروز که پیامبر قوی است، حکومت دارد، در یک جنگ بزرگ پیروز مطلق بوده، و در جنگی دیگر نیز شکست نخورده، و موقعیتش کاملاً مطلوب است، چه اطاعتی متصور است که آنحضرت از کافران و منافقان کند؟

تنها تصور ممکن این است که پیامبر اکرم(ص) از شدت رحمتی که دارد و حرصی که به جذب همگان نشان می‌دهد، تعارفی با آنان کند که شائبه به رسمیت شناختن مواضع کافران و منافقان آنان داشته باشد و لذا آنحضرت با این شدت، از چنین چیزی هم نهی شده است.

«ظهار» و فرزندخواندگی

آیه ۴ مطابق رسوم رایج آن روزها، مردی که می‌خواست از زنش کناره بگیرد می‌گفت «پشت تو برایم مانند پشت مادرم باشد». یعنی همانطور که نزدیکی با مادرم برایم حرام است، نزدیکی با تو نیز برایم حرام باشد. این نوع تحریم، اصطلاحاً «من در آوردی» بود، و واقعیتی نداشت و خداوند انواع آنها را بطور ریشه‌ای لغو کرده است.

اما این لغو کردن که می‌توانست کاملاً خشک و بخشنامه‌ای باشد، همراه با استدلال عقل پسند است، بطوریکه لغو بودن آنرا ابتدا در عقل مخاطب جا انداخته است و چیزهای باطل را چنین مثال زده: قلبِ خیالی در برابر قلبِ واقعی، حرمتِ پشتِ مادرانه‌ی خیالی در برابر حرمتِ پشتِ مادرانه‌ی واقعی. و آنگاه مورد حق را به رسمیت شناخته و مورد خیالی را باطل اعلام نموده است. همچنین است راجع به فرزندخواندگی.

رابطه معنوی الهی را با رابطه سببی و نسبی خلط نکنید

آیه ۶ پیامبر را از خود شخص نیز به او نزدیک تر دانسته و زنان او را مادر امت قلمداد نموده اما نه پیامبر و نه زنان او از مردم ارث نبرده اند. با این آیه می فرماید که رابطه مادری و نسبی را با رابطه ایمانی و الهی خلط نکنید. مؤمن به مؤمن از لحاظ دوستی سزاوارتر است اما از او ارث نمی برد مگر اینکه کسی بخواهد به او نیکی کند که در زمان حیات خود این کار را می کند یا بنفع او وصیتی می کند.

زوم کردن روی آیه ۶

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ (این اولویت، و به تعبیری ولایت، به سبب وحی است)

وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ (قسمت پررنگ، قسمت نازک را مشروط کرده به ایمان و هجرت، یعنی تا اینجا اولویت

در تاثیرپذیری محدود شده به مقام رسالت و مومنین و مهاجرین)

إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَيَّ أُولِيَّائِكُمْ مَعْرُوفًا (الا، موضوع کار خیر را از تاثیرپذیری جدا کرده، یعنی سلسله مراتب تاثیرپذیری فوق، مانع نیست که شما یک خیری به کسی از ارحام خویش برسانید)

در موضوع اخیر، ترتیب نزول بما کمک میکند:

سه بار قبل از این ایه در قرآن، و بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا آمده، که قبل از آن به توحید تاکید شده بوده،

یعنی در موضوع اعتقادی موحد باشید اما در موضوعات انسانی به والدین خویش (اعم از اینکه موحد یا مشرک باشند) احسان کنید.

در انتهای سوره انفال هم فرموده: وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدِ وَهَابَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَٰئِكَ مِنْكُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿۷۵﴾ که جمله «وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ» عینا در اینجا تکرار شده، این جمله و سه بار «بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» که قبل از آن آمده، مجموعا بما میگوید ارتباطات ایمانی را جدا از ارتباطات احسانی قرار دهید.

كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿۶﴾ (تاکیدی است بر همه آنچه فوقا ذکر شده)

به این ترتیب، آیه مذکور، که جزء آیات مشکل قرآنی است، با کمک تجزیه پاراگراف به عناصر تشکیل دهنده اش، و همچنین با کمک ترتیب نزول راحت الفهم میشود.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

ای پیامبر! از خداوند پروا کن، و اطاعت کافران و منافقان مکن، که خداوند دانای حکیم است (۱)

و آنچه را که از جانب پروردگارت بسویت وحی شده پیروی کن که خداوند به آنچه میکیند آگاه است (۲)

و بر خداوند توکل کن و همو بعنوان کارساز بس است (۳)

ای مردم! خداوند دو قلب در سینه هاتان قرار نداده، و همچنین زنانی که آنها را «ظهار» می کنید (و میگوئید نزدیکی با تو بر من مانند مادرم حرام است) مادرانتان قرار نداده،

و همچنین فرزند خواندگان شما را فرزندان شما قرار نداده است. اینها سخنان شماسست که به دهان هایتان می آید ولی خداوند سخن حق میگوید و به سوی راه عادلانه هدایت می کند (۴)

فرزندخوانده هایتان را بنام پدرانشان بخوانید، این کار نزد خداوند عادلانه تر است، و اگر پدرانشان را نمی شناسید برادران دینی شما و دوستانتان هستند،

اگر در این امر اشتباهی کنید گناهی ندارد ولیکن آنچه را عمدا انجام میدهید گناه دارد،

و خداوند آمرزشگر مهربان است (۵)

پیامبر نسبت به مومنان از خودهاشان سزاوارتر است، و زانش مادران آنها هستند، و در کتاب خدا از لحاظ اولویت، خویشاوندان نسبت به یکدیگر نسبت به مومنان و مهاجران به ارث سزاوارترند،

مگر اینکه بخواهید راجع به دوستانتان کار خیری انجام داده باشید که البته این خیرات است نه ارث،

این امر در آن کتاب که نزد خداست مضبوط است (۶)

ای پیامبر! هنگامی را بیاد آر که از پیامبران و از تو و از نوح و ابراهیم و موسی و عیسی پسر مریم تعهدی سخت گرفتیم (۷) تا خداوند صدق راستگویان را ارزیابی کند و برای کافران نیز عذابی سخت تهیه نموده است (۸)

احزاب ۲ آیات ۲۷ تا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾ إِذْ جَاؤُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ﴿١٠﴾ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾ وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مَقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾ وَلَوْ دَخَلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سَأَلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْنَهَا وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُولُونَ الْأَذْهَابَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ﴿١٥﴾ قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِن فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذًا لَا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾ قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَخْبَطَ اللَّهُ أَعْمَانَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾ يَحْسِبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابَ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسُوءَةٌ حَسَنَةً لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْطِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيمًا ﴿٢٥﴾ وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطَّوُّوها وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

پیش تفسیر

۱- استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:

طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان! ایمان و تقوای واقعی داشته باشید و مبادا مانند منافقین شوید.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای مسلمانان! نعمت های خاص خداوند را بر خویش بیاد آورید و حساب خود را از کفار و منافقان جدا کنید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا
وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾ إِذْ جَاؤُوكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ
وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ﴿١٠﴾ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا
﴿١١﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! بیادآرید در هنگام سختی جدی چگونه نیروهای نامحسوس الهی به کمک تان آمدند.

۲

وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَتْ
طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ
وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُلِوا فَتُنَنَّا لَأَتَوْهَا
وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُولُونَ الدُّبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ
مَسْئُولًا ﴿١٥﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! منافقان در میانتان هستند، و در هنگام سختی ماهیت واقعی خویش را بروز میدهند و خوش دارند روحیه شما را نیز تخریب کنند.

۳

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِن فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا تُمْتَعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَنْ ذَا

الَّذِي يُعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾ قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمْ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ النَّاسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشْحَهَ عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَفُوكُمْ بِاللِّسَانِ حِدَادٍ أَشْحَهَ عَلَى الْخَيْرِ أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَخْبَطَ اللَّهُ أَعْمَانَهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾ يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾

ریزدرب: ای پیامبر! منافقان چنین اند، برای برطرف کردن اثر رفتارشان چنین بگو.

٤

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! توجه تان را به اینطرف و آنطرف معطوف نکنید، و از رسول خدا الگو بگیرید.

٥

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! توجه تان را به اینطرف و آنطرف معطوف نکنید، و از مومنان واقعی الگو بگیرید.

٦

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِيُخْرِجَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَيْثِهِمْ لَمْ يَأْتُوا خَيْرًا وَكَفَىٰ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيمًا ﴿٢٥﴾ وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطُورُوهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! ببینید چگونه خداوند بخاطر عده خیلی مومن واقعی، صحنه را عوض و دشمنانشان را که کمر به ریشه کنی آنها بسته بودند، ناکام، و آنها را موفق نمود، شما هم اگر مومن واقعی شوید، برای شما هم چنین میکند

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای پیامبر! با این موقعیتی که به لطف الهی یافته ای لازم نیست به کافران و منافقان توجه ویژه ای کنی و از این پس نیز مانند سابق چشمت دنبال وحی باشد و البته «احکام» ظاهر" و "فرزند خواندگی" و رابطه با پیامبر(ص) و رابطه با مؤمنان چنین است و تو شخص عادی نیستی، تو پیامبری، و ملزم به رعایت الزامات سنگین آن می باشی. در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! نعمت های خداوند را بر خویش بیادآورید و حساب خویش را از کفار و منافقان جدا کنید.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

جنگ احزاب (یا جنگ خندق) که این سوره هم به همان نام نامیده شده، یکی از جنگ های عجیبی بود که بدون اینکه مسلمانان تلفاتی بدهند بر یکی از دشمنانشان به پیروزی رسیدند و دشمن دیگرشان که خودشان چند گروه بودند از جنگ منصرف شدند و بدون اینکه دستاوردی داشته باشند برگشتند.

از آیات این پاراگراف نیز این چیزها فهمیده می شود:

۱- خداوند جبهه پیامبر را بوسیله باد (سرد) و نیروهای غیبی کمک کرد (آیه ۹)

۲- مسلمانان وضعیتشان خیلی وخیم بود، بطوریکه از همه طرف در احاطه دشمنان بودند (آیه ۱۰)

۳- وضع روحیه مسلمانان نیز بسیار پائین بود (آیه ۱۰)

۴- در اثر همین اوضاع وضع اعتقادی مسلمانان نیز تزلزلی پیدا کرد (آیه ۱۰)

۵- امتحانی که مسلمانان در این جنگ دادند، نتیجه موفقیت نداشت و آنها به تزلزل روحی سخت افتادند (آیه ۱۱)

- ۶- در اثر این وضع روحی نامساعد و تزلزلی مسلمانان، منافقان نیز شیر شدند و بطور آشکار خدا و رسول را «گمراه کننده» و «فریب دهنده» نامیدند (آیه ۱۲)
- ۷- در همین اوضاع و احوال، منافقان به وضوح در پی متفرق کردن مردم از دور پیامبر بودند، و به آنها توصیه می کردند به خانه های تان برگردید (آیه ۱۳)
- ۸- قبلاً هم همانها کسانی بودند که دائماً پیوستن خویش به جهاد را به تعویق می انداختند (آیه ۱۳)
- ۹- و نیز کسان دیگر را هم تشویق می کردند که آنها هم از جهاد کناره بگیرند (آیه ۱۳)
- ۱۰- عده ای از آنها به بهانه اینکه در خانه چیزی نداریم از پیامبر اجازه ترک جهاد می خواستند (آیه ۱۳)
- ۱۱- اما دروغ می گفتند و منظوری جز فرار نداشتند (آیه ۱۳)
- ۱۲- اما اگر در همان خانه ها به فتنه ای دعوت می شدند فوراً می پذیرفتند (آیه ۱۴)
- ۱۳- هنگامی که خطری پیش می آمد چنان به پیامبر نگاه می کردند که انگار مرگشان رسیده اما وقتی مورد برطرف می شد با زبانهای تیز به ملاقات رسول خدا می آمدند (آیه ۱۹)
- ۱۴- آنها نسبت به کسب مال بسیار حریص و برای خرج آن در راه خدا و مردم بسیار بخیل بودند (آیه ۱۹)
- ۱۵- آنها علاقه ای به مسلمانان نداشتند و خود را از آنها نمی دانستند و دوست داشتند ای کاش در مواقع خطر می توانستند در جای امنی باشند و خبر مسلمانان را بشنوند (آیه ۲۰)
- ۱۶- و اساساً آنها ایمان نیاورده بودند (آیه ۱۹)
- خلاصه اینکه جنگ احزاب جنگی بود که همه گروه های کافر هماهنگی کرده بودند که ریشه اسلام را بکنند. در همسایگی مسلمانان نیز یهودیان با آنها همکاری کرده و قرار بود در موقع مقرر آنها نیز به مسلمانان از پشت بتازند، در داخل جبهه اسلام نیز منافقان چنانکه دیدید بشدت فعال شده بودند و علناً اظهار کفر و دعوت به ترک صفوف دفاع و جهاد می کردند و مسلمانان نیز که نیروی اصلی پیامبر بودند بشدت روحیه شان را باخته و در اصل ایمان خویش متزلزل و مسئله دار شده بودند.
- این بود وضع جبهه اسلام، که در داخل بسیار سست و ضعیف بود و در بیرون با دشمنان متنوع متحد قوی پنجه منسجم روبرو بودند و اگر درگیری پیش می آمد

شکستشان حتمی و سخت بود، و خداوند با باد سردی که فرستاد، و نیروهای غیبی دیگر، اصل صورت مسئله را پاک کرد و دشمنان اسلام را از جنگ منصرف نمود. اما این نیز بود که عده کمی هم به همراه پیامبر بودند که مؤمن واقعی بودند که آیه- های ۲۲ و ۲۳ وصف حال آنهاست و خداوند بخاطر آنها، آن وضع نهائی را پیش آورد که دشمنان بدون دست آوردی منصرف شوند و یهودیان خائن را نیز خوار کرد که وضعشان در آیه ۲۶ آمده که عده‌ای اسیر شدند و اموالشان را نیز از دست دادند. و این واقعه یکی از وقایع عجیبی است که نشان می‌دهد خداوند برای حفظ عده قلیلی مؤمن واقعی، اوضاع و احوال مسلم قابل پیش‌بینی را ممکن است طوری تغییر دهد که اصلاً قابل پیش‌بینی نباشد و البته این هم هست که در شرایط مساوی آنکه قوی‌تر است می‌برد و اگر آن چند نفر مؤمن واقعی در کنار رسول خدا نبودند، حتماً مجموعه کافران و منافقان پیروز می‌شدند و بساط اسلام بکلی برچیده می‌شد.

۵ - پیشگوئی‌های تحقق یافته

در آیه ۲۱ پیشگوئی واضحی وجود دارد که آنحضرت بلند آوازه تر خواهد شد.

۶ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۲۱ (لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه) از مشهور ترین آیات قرآن است، و علاوه بر آن، بهترین راهنما برای اهل «سیر و سلوک»، و در برجستگی آن همین دو نکته کافی است.

۷ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۱۶ از این لحاظ که به مرگ و ممات اشاره دارد و از آنجا جزئیات مکانیزمش برای ما روشن نیست، بالاتر از ذهنیات ما است، چه رسد به مردم ۱۴۰۰ سال قبل. آیه ۲۱ از آن لحاظ که ابعاد شخصیتی آنحضرت حتی تا امروز نیز (نه بطور کامل بلکه حتی اندکی نیز) روشن و شناخته نشده، بالاتر از ذهنیات مخاطبان اولیه بوده است.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

جنگ احزاب، بهترین ویتترین فاز سوم سنت الهی

ما از سوره علق تا حالا کرارا عرض کرده ایم که در قرآن، در رابطه با دعوت انبیاء، سه مرحله قابل تشخیص است:

۱ - انبیاء اعلام موجودیت میکنند و دعوت خویش را بیان می نمایند، و فوراً با تکذیب سران مخالفان خویش مواجه میشوند.

۲ - هم انبیاء و هم سران مخالفان آنها، مدتی را به این میگذرانند که طی گفتگوهای متناوبی به نفع خویش و به ضرر رقیب استدلال هایی عرضه کنند، و در این مرحله اذهان بیطرف ها جلب موضوع شده و آنهایی که استعداد و لیاقتی دارند جذب اردوگاه حق میشوند.

۳ - سران مخالفان، وقتی که می بینند گذشت زمان دارد به ضرر خواست هایشان پیش می رود تصمیم به برخورد فیزیکی میگیرند که ریشه اردوگاه انبیاء را بکنند و آنها را بکلی حذف کنند، که در اینصورت خودشان شکست میخورند، و به اردوگاه ایمان شکستی وارد نمیشود.

در جنگ احزاب فاز ۳ سنت الهی به بهترین وجهی در مقابل چشمان بشریت قرار گرفت:

۱ - در جبهه ایمان منافقان اکثریت داشته و فعالیت موثر میکردند (هم عملاً اعتقادات مردم را سست (ما وعدنا الله و رسوله الا غرورا)، و هم سعی در پراکنش جمعیت از دور رسول خدا (ص) مینمودند (یا اهل یثرب لا مقام لکم فارجعوا)) و دشمنان طوری صحنه آرائی کرده بودند که اولاً از تمام نیروی خود و هم پیمانانشان استفاده کنند و ثانیاً دشمنان بالقوه اسلام (یهودیان بنی قریظه) را نیز فعال کنند.

۲ - در میان یاران آنحضرت اقلیتی مانند کوه استوار ماندند.

۳ - عدم توازن قوا محسوس و شکست و اضمحلال جریان اسلام قابل پیش بینی بود.

۴ - در این شرایط نیروهای نامحسوس الهی (باد سرد و طول کشیدن مقابله و پیدایش روحیه خستگی در اردوگاه کفر- که وعده ریشه کنی فوری شان محقق نشده بود-) سبب پراکنش اردوگاه آنان شد و سایه جنگ بنیان کن از سر اردوگاه اسلام کنار رفت، بطوریکه

این آخرین حرکت لشکر کشی آنان شد.

البته این را هم بگوئیم که در دوره انبیاء سلف (که از لحاظ تاریخی دوره «طفولیت» بشریت بود، در باره فاز سوم معمولا عذاب هلاکت دستجمعی واقع میشد، اما، زمان خاتم الانبیاء (ص) زمان «بلوغ» بشریت بود و عذاب هلاکت وقوع نیافت.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! نعمت خداوند را بر خویش بیاد آورید. آن هنگام که لشکریانی بسویتان آمدند و ما بسوی آنها بادی و لشکریانی که نمیدیدید فرستادیم و خداوند به آنچه می کنید بیناست (۹) هنگامی که لشکر دشمن از بالا دستتان و پائین دستتان بسویتان آمدند و چشمهای عده ای از ترس خیره شد و دل ها از ترس به گلوگاه ها رسید و درباره خداوند به گمانهای ناصحیح پرداختید (۱۰) اینجا بود که مسلمانان امتحان شدند و به لرزه ای سخت افتادند (۱۱) و هنگامی که منافقان، و نیز آنهایی که در قلبهایشان مرضی هست، میگفتند خداوند و رسولش وعده ای جز فریب به ما ندادند (۱۲) و نیز عده ای از آنها گفتند: ای اهل یثرب! دیگر جای ماندن نیست، برگردید، وعده ای از آنان از پیامبر اجازه برگشتن میخواستند و میگفتند خانه های ما بی حفاظ است، با آنکه بی حفاظ نبود، و جز فرار منظور دیگری نداشتند (۱۳) و اگر از هر طرف وارد آن خانه ها شده و از آنان درخواست می شد که در فتنه ای داخل شوند حتما بسوی آن می شتافتند و جز اندکی درنگ نمی کردند (۱۴) در حالیکه قبلا با خداوند پیمان نموده بودند که به جنگ پشت نکنند و البته از چگونگی عهد با خدا بازخواست خواهند شد (۱۵) ای پیامبر! بگو فرار از لحاظ مرگ یا قتل هرگز بنفع شما نخواهد بود و در آنصورت جز تا مدتی بسیار کم زندگی نخواهید کرد (۱۶) بگو چه کسی شما را در مقابل امر خداوند مانع خواهد شد؟ اگر بخواهد به شما بدیی یا رحمتی برساند؟ و آنها البته غیر از خداوند سرپرست و یآوری ندارند (۱۷) خداوند آنهایی را که پیوستن به جنگ را به تعویق می اندازند می شناسد، که به برادرانشان میگویند بسوی ما بیایید، و جز اندکی به جنگ نمی آیند (۱۸) آنها نسبت به شما بسیار بخیلند. هنگامی که مورد ترس پیش بیاید، می بینی چنان به تو مینگرند، و چشمشان چنان میچرخد که گوئی مرگ آنها را دربروده، اما پس از اینکه مورد ترس برطرف شد فوراً با زبانهای تیز در حالیکه نسبت به مال بخیل هستند به ملاقاتتان می آیند. آنها ایمان نیاورده اند، و خداوند اعمالشان را از بین میبرد، و این کار برای خدا آسان است (۱۹) می پندارند

آن گروه ها هنوز نرفته اند، و اگر برگردند دوست دارند کاش در بیابان ها و میان چادرنشینان بودند و خبرهای شما را از این و آن می پرسیدند، و اگر هم در بین شما بودند، جز اندکی مبارزه نمیکردند (۲۰)

البته برای شما در رسول خدا الگوئی بسیار نیکوست.
برای آنانکه امید به خدا و روز آخرت دارند و خدا را بسیار یاد می کنند (۲۱)
و هنگامی که مومنان واقعی، آن گروه های مهاجم را دیدند گفتند این وعده ای است که خدا و رسولش بما داده بودند و خدا و رسولش راست گفتند و این امر جز به ایمان و تسلیمشان نیفزود (۲۲)
از مومنان مردانی هستند که عهد خویش را با خداوند وفا کردند، و از آنها کسانی هستند که در گذشته اند،
و بعضی شان هم منتظرند،
و چیزی از ایمانشان را تغییر ندادند (۲۳)
تا خداوند راستان را به راستی شان پاداش دهد،
و منافقان را اگر خواهد عذاب کند یا توبه شان را بپذیرد،
که خداوند آمرزگر مهربان است (۲۴)

و خداوند کافران را علیرغم خشم شان بدون آن که به دستاویزی هم رسیده باشند برگرداند، و مومنان را از جنگ کفایت فرمود، و خداوند قوی دست نیافتنی است (۲۵) و آن دسته از اهل کتاب را که کافران را پشتیبانی کرده بودند، از قلعه هایشان پائین کشید، و در دلهایشان ترس انداخت، که عده ای را کشتید وعده ای را نیز به اسارت گرفتید (۲۶) و زمینشان و شهرهایشان و اموالشان و زمینی را که برآن نتاختید، به شما داد، و خداوند برهر چیزی تواناست (۲۷)

احزاب ۳ آیات ۲۸ تا ۴۴

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّزَوَاجِكَ إِن كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالذَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتَاهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَحْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ وَادْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِّنَ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مِؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَن يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾ وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾ مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رُّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ الَّذِي يُصَلِّيْ عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾ تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾

پیش تفسیر

۱- استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:

طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان! ایمان و تقوای واقعی داشته باشید و مبدا مانند منافقین شوید. برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای پیامبر! صراحت و قاطعیت بیشتری از جانب تو مورد انتظار است. به منافقان و دشمنی آنها اعتنایی نکن و ای همسران پیامبر! مبدا نسبت تان به رسول خدا (ص) شما را درباره خویش بفریبد. شما باید خود را در ایمان به درجات بالاتر بکشانید و ای مسلمانان! این عبادات را انجام دهید تا ارتقاء یابید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ إِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُؤْتَاهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَحْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ وَادْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾

ریز درب: ای زنان پیامبر! شاعن پیامبر را با رفتار تان محترم بدارید

۲

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّانِعِينَ وَالصَّانِعَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! سعی دائمی کنید که خود را با اتصاف به این صفات بالا بکشید

۳

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٦﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! پس از حکم خدا و رسول، چون و چرا نیست

۴

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾ مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَقْدُورًا ﴿٣٨﴾ الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾

ریزدرب: ای پیامبر! نگران افکار عمومی مباش، بلکه نگران انجام وظیفه باش

۵

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! پیامبر در سطح شما نیست، شائن رسالت را منظور دارید

۶

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ الَّذِي يُصَلِّيْ عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾ تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! شائن بالای خودتان در نزد خداوند (در صورتیکه

مومن واقعی باشید) را در نظر گرفته و رفتارشان را با آن متناسب کنید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای پیامبر! با این موقعیتی که به لطف الهی یافته ای لازم نیست به کافران و منافقان توجه ویژه ای کنی و از این پس نیز مانند سابق چشمت دنبال وحی باشد و البته «احکام» ظاهر" و "فرزند خواندگی" و رابطه با پیامبر(ص) و رابطه با مؤمنان چنین است و تو شخص عادی نیستی، تو پیامبری، و ملزم به رعایت الزامات سنگین آن می باشی. در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! نعمت های خداوند را بر خویش بیاورید و حساب خویش را از کفار و منافقان جدا کنید. در این پاراگراف می فرماید: ای پیامبر! نگذار زنان و نزدیکان مانع انجام وظیفه ات گردند، و درباره ابلاغ رسالات کاملاً قاطع و بی تعارف باش و ای مومنان! خداوند را که اینقدر نسبت به شما مهربان است بسیار یاد کنید.

۴- سوالات

- ۱- حالت کلی پاراگراف چگونه است؟ (نکوهش؟ نکوهش زنان پیامبر-ص؟ نکوهش بعضی از زنان پیامبر-ص؟ یا...؟)
- ۲- منظور از « مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ » چیست؟
- ۳- با استفاده از مطالب همین پاراگراف برخی از خصوصیات رسول اکرم(ص) را بیان نمایید.
- ۴- و جمله انتهائی آیه های ۳۷ و ۳۸ با محتوای دوآیه مذکور چه ارتباطی دارد؟ (با توضیح کافی و مقنع)

۵ - صلوات خداوند بر مومنان (آیه ۴۳) چگونه است؟

۶ - «سلام» (آیه ۴۴) چه توضیحی دارد؟

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

چون مطلب این بخش نسبتاً طولانی است، در قسمت «شرح مختصر» قرار داده شده است.

۶ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۳۳ که نزد شیعیان به آیه تطهیر معروف میباشد فوق العاده مشهور و مورد اقبال هنرمندان مختلف و اهل منبر و اهل محاجات واقع و از این لحاظ جزء آیات بسیار برجسته قرآنی است.

آیه ۳۹ از این لحاظ که بر سربرگ یا سردر موسسات دینی استفاده میشود جزء آیات برجسته قرآنی محسوب است.

۷ - آیات مشکل

از «مشکل» بودن آیه ۳۳ چه عرض کنیم جز اینکه ببینید مفسران گوناگون در طول تاریخ اسلام و در پهنه جغرافیائی آن چه مطالب مختلف و متنوع و بعضاً متضادی در تفسیرش گفته اند. البته ما هم ذیلاً عرض خویش را کرده ایم.

۸ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۴۳ و ۴۴ از این لحاظ که به مخلوقاتی اشاره کرده که حتی بشر به آنها دسترسی نیافته و ذهنیتی از آنها نداریم، بالاتر از ذهنیات ما و طبعاً مخاطبان اولیه نیز، هست.

۹ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافت‌های کوتاه مستقیم

آیه ۳۰: یعنی که زن پیامبر بودن برای شما حقی ایجاد نمی‌کند که مانع خداوند در عذاب شما، در صورت ارتکاب افعال عذاب آور، باشد.

آیه ۳۱: عبارت «دو چندان» شاید به این معنی است که یک عذاب برای خود آن عمل زشت و یک عذاب هم برای هتک حرمت رسول خدا خواهید داشت.

از اوضاع و احوال آن روزها

از آیات این پاراگراف (۲۸ تا ۳۵) چه احساسی به خواننده دست می‌دهد؟ مجموعه ای از تاسف نسبت به برخی از زنان آنحضرت و دلسوزی به حال خود آنحضرت که در داخل خانه خویش چه مشکلاتی داشته است!

در خانه آنحضرت زنانی بوده اند که از آنحضرت می‌خواسته اند زندگی مانند زنان پادشاهان (ریخت و پاش و زر و سیم و جواهرات و چه و چه) برای آنها تهیه کند، (آیه های ۲۸ و ۲۹) و نیز از میان آنان زنانی بوده اند که از نزدیک شدن به گناهان بزرگ ابائی نداشته اند، و چنین می اندیشیده اند که همینکه زن آنحضرت هستند کافی است که از عذاب الهی در مورد گناهانشان مصون باشند (آیه ۳۰)

ببینید قرآن چه می‌گوید، و روایات چه می‌گویند!

در رابطه با آیه‌های ۳۷ و ۳۸ صرف‌نظر از زید و پسرخواندگی او و زینب بنت جحش که بعداً یکی از زنان رسول خدا گردید و اینکه چه چیزهایی درباره آن موضوع روایت شده، بیان قرآن آنقدر روشن و آنقدر واضح هست که برای بیان کامل و روشن واقعه کاملاً کفایت می‌کند.

واقعیات مربوط بر اساس قرآن بشرح زیر است:

- ۱- پیامبر پسرخوانده‌ای داشت (آیه ۳۷)
- ۲- اسم پسرخوانده او زید بود (آیه ۳۷)
- ۳- خداوند می‌خواست که مسلمانان برای ازدواج با همسران پسرخوانده‌هایشان پس از اینکه آنها از آنان کام گرفته و طلاقشان داده‌اند اشکالی نباشد (آیه ۳۸)
- ۴- خداوند انجام این امر را بر پیامبر واجب کرد (آیه ۳۸)
- ۵- پیامبر چیزی را در نزد خویش پنهان می‌داشت که خداوند آشکار شدنش را می‌خواست (آیه ۳۷) (ظاهراً آن چیزی که پیامبر در نزد خویش پنهان می‌داشت

می‌باید عدم تمایلش به این کار بوده باشد، اما اراده خداوند به انجام این کار تعلق گرفته بود)

۶- پیامبر به زید سفارش می‌کرد که زنش را نگهدارد (وطلاق ندهد) (آیه ۳۷) (شاید به این خاطر باشد که این موضوع منتفی شود و از همینجا معلوم است که طلاق دادن زید را می‌باید یک موضوع معمولی خانوادگی دانست زیرا که طلاق زن در آن روزها آسان‌ترین و معمولی‌ترین کار بود)

۷- پیامبر از افکار عمومی (که این کار را ناپسند می‌دانستند) نگران بود (آیه ۳۷)

۸- خداوند آنحضرت را مورد عتاب قرار داد که خداوند سزاوارتر است که از او نگران باشی (آیه ۳۷)

۹- خداوند زن زید را به همسری پیامبر در آورد (آیه ۳۷)

ببینید قرآن چقدر روشن و واضح مطلب را بیان نموده (و آنهم در چند سطر قلیل) و ببینید در این خصوص چه روایات عجیب و غریبی وارد شده و چطور با هم مخالف و معارض می‌باشند و در آنها چه مطالب سخیف و زشتی هست که موجب وهن ساحت مقدس رسول اکرم (ص) است و بطور قطع از القائنات منافقان و کفار می‌باشد و چقدر ما وقتی که به قرآن متکی باشیم از آنها بی‌نیازیم.

غیر از یک اقلیت از مومنان واقعی که در بین مسلمانان بودند، مجموعه مسلمانان در جنگ دفاعی احزاب، چنانکه در پاراگراف مربوطه قبلاً دیدیم، کیفیت قابل قبولی ارائه ندادند، و لذا در اینجا (آیات ۴۱ تا ۴۴) توجه آنها را باز هم به خداوند و آخرت جلب مینماید و ارتقاء کیفی آنها را به کثرت به یاد آوردن این دو مقوله ذکر میکند.

آیه تطهیر

انتهای آیه ۳۳، یعنی جمله «انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرهم تطهیراً» (جز این نیست که خداوند خواسته که آن پلیدی را از شما خانواده بزاید و شما را بسیار پاک نماید) بنا به قرائت شیعه، یکی از نصوصی است که شیعیان آن را به عنوان یکی از اسناد قطعی حقانیت خویش میگیرند، و این نگارنده، که خود را شیعه اثنی عشری حساب میکنم، در موضع تفسیر قرآن باید الزامات این کار (یعنی الزامات علم تفسیر قرآن) را رعایت کنم و سخن به ضوابط بگویم و قرآن را خرج مذهب متبوع خویش نکنم و لذا در اینجا عراضی به شرح ذیل ارائه میکنم:

۱ - جمله مذکور یک جمله «پرانتری» است

۲ - قرآن ظاهر و باطن دارد و موضوع کار مفسر ظاهر قرآن است

۳ - قول تفاسیری که جمله مذکور را فقط به زنان پیامبر مربوط میکنند قطعاً اشتباه است، زیرا خداوند در سوره تحریم دو نفر از زنان آنحضرت را به شدید ترین وجه مورد نکوهش قرار داد

۴ - اگر بخواهیم مطابق ضوابط تفسیری خویش به جمله مذکور بپردازیم باید این نکته ها را خاطر نشان کنیم :

۴/۱ - معنی کلمه «یرید» و قتیکه به خداوند مربوط شود گاهی معادل «می پسندد» فارسی است، به دلیل آیه ۵۷ ذاریات و آیه ۵ قصص و آیه ۱۸۵ بقره و آیه ۶ مائده و آیه ۶۷ انفال و آیات زیاد دیگر.

۴/۲ - در آیات اشاره شده، «یرید» به معنی «یقضی» و «یقدر» نیست (که حتمی الوقوع باشد)

۴/۳ - در جمله مورد بحث هم همینطور است، یعنی اینکه خداوند برای (همسران محترم پیامبر) این را (یعنی مدلول جمله مورد بحث را) می پسندد اما واقعیت این است که برخی از آنها لیاقتش را نداشته و رفتارهایی کردند که مورد نکوهش شدید الهی واقع شدند (مانند آن دو زن مورد اشاره سوره تحریم)

۴/۴ - بنا بر ۴/۱ و ۴/۲ و ۴/۳ با توجه به اینکه قبل و بعد جمله مورد بحث راجع به زنان آنحضرت است، معنی جمله مذکور این میشود که ای خانم های محترمه، خداوند برای شما رفتار عالی و متعاقب آن درجات عالی می پسندد (پس شما هم سعی تان را بکنید که رفتاری در خور پسند خداوند داشته باشید)

۴/۵ - اما از لحاظ باطن قرآن (نه علم تفسیر قرآن که موضوعش ظاهر قرآن است) تطبیق جمله مذکور بر حضرت فاطمه زهراء سلام الله علیها و امیر المومنین علیه السلام و فرزندان گرامی شان علیهما السلام واضح است،

زیرا در تاریخ اسلام صحت آن به ثبوت رسیده است (یعنی مفهوم «پاک» و «پاک شده» بطوری که عملاً در تاریخ واقع و ظاهر شده باشد بر آنها تطبیق یافت)

لذا، بنا بر آنچه مجموعاً گفته ایم، از لحاظ ظاهر قرآن (که علم تفسیر قرآن هم به ظاهر قرآن مربوط است) آیه مذکور، به زنان آنحضرت مربوط میشود و معنی اش این است که ای زنان پیامبر! مبدا در رفتار تان شئون آنحضرت را مورد کم توجهی قرار دهید.

اما، اینک که بیش از ۱۴۰۰ سال از زمان نزول این سوره گذشته، معلوم شده که کسانی که وفق «انمایرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا» زندگی کرده اند، کسانی غیر از اهل بیت خاص پیامبر (ص) (حضرت زهراء و امام

علی -ع- و فرزندان (نشد) نبوده اند، و این از باب معنی کردن قرآن به باطن آن است که در بستر تاریخ بشر ظهور یافته است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای پیامبر! به زنان بگو اگر زندگی دنیا و زینتش را میخواهید بیایید چیزی به شما بدهم و به خوبی رهایتان کنم (۲۸) اما اگر خدا و رسولش و خانه آخرت را میخواهید خداوند برای نیکوکارانتان پاداشی عظیم آماده کرده است (۲۹) ای زنان پیامبر! هر یک از شما که به زشتکاری آشکار دست زند عذابش دو چندان خواهد بود و این برای خداوند آسان است (۳۰) و هر یک از شما که برای خدا و رسولش تواضع نماید و عمل صالح کند، پاداشش دو چندان خواهد بود و برایش روزی گرمی تهیه دیده ایم (۳۱) ای زنان پیامبر! اگر شما تقوا پیشه کنید مانند هیچ زن دیگری نیستید، پس هنگام سخن به فروتنی نگرانید، مبدا آنکس که در دل او بیماری هست به طمع بیفتد، و سخن شایسته گوئید (۳۲) و در خانه خویش بمانید، و مانند زمان جاهلیت نخست خودنمایی نکنید، و نماز بپادارید و زکات دهید و اطاعت خدا و رسولش کنید. جز این نیست که خداوند چنین می پسندد که پلیدی ها را از اهل بیت پیامبر بزداید و آنان را بخوبی پاکیزه کند (۳۳) و از آنچه در خانه های شما از آیات خدا و حکمت تلاوت میشود یاد کنید که خداوند آگاه و دقیق است (۳۴) البته خداوند برای زن و مرد مسلمان، و مومن، و متواضع، و راستگو، و صابر، و فروتن، و دهنده صدقه، و روزه دار، و از لحاظ جنسی عقیف، و بسیار یاد کننده خدا، مغفرت و پاداش عظیم تهیه دیده است (۳۵)

مردان و زنان مومن را نرسد که وقتی خدا و رسولش به امری حکم نمودند خود را صاحب اختیار حساب کنند، و هر کس که نسبت به خدا و رسولش نافرمانی کند البته به گمراهی آشکار افتاده است (۳۶)

ای پیامبر! آن هنگام که به آنکسی که خداوند نعمتش داده بود، و تو نیز نعمتش داده بودی، میگفتی زنت را نگهدار و از خدا پروا کن، و چیزی را در نزد خود پنهان میداشتی که خداوند آشکار کننده اش بود، و از مردم احتراز میکردی در حالیکه

خداوند سزاوارتر به آن بود، و هنگامی که زید کامش را از او برگرفت و طلاقش داد، او را به همسری تو در آوردیم تا برای مسلمانان درباره ازدواج با همسران پسرخوانده هایشان پس از کام گیری آنها از آنان اشکالی نباشد. و سرانجام، امر خدا شدنی است (۳۷) برای پیامبر درباره چیزی که خداوند براو واجب نموده اشکالی نیست. این سنت الهی است که درباره گذشتگان نیز جاری است و امر خداوند اندازه دار و سنجیده است (۳۸) کسانی که رسالت های خداوند را تبلیغ می کنند، و از خدا میترسند و از غیر او نمیترسند خداوند پناهگاهشان است و خداوند برای حسابرسی کافی است (۳۹)

محمد پدر هیچکدام از مردان شما نیست، ولیکن رسول خدا و آخرین پیامبر است، و خداوند به هر چیزی داناست (۴۰)

ای مسلمانان! بسیار زیاد یاد خدا کنید (۴۱)
و صبحگاهان و غروب ها تسبیحش نمایید (۴۲)
هم او و هم ملائکه اش بر شما درود میفرستند تا شما را از ظلمات بسوی نور در آورند و او به مومنان مهربان است (۴۳)
درودشان در روزی که ملاقاتش کنند «سلام» است و برایشان پاداشی گرمی تهیه نموده است (۴۴)

احزاب ۴ آیات ۴۵ تا ۵۵

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُبِيرًا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تَطْعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَدَعْ أَذَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَنَعُوهُنَّ وَسِرَّخُوهُنَّ سِرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَخْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتٍ عَمَّكَ وَبَنَاتٍ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتٍ خَالَاتِكَ وَبَنَاتٍ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُّؤْمِنَةً إِن وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ مِن ذَوْنِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٠﴾ تَرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاءُ وَمِنْ ابْتِغَاءِ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾ لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَاطِرٍ إِنَاءَهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنَسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ إِنْ تَبَدَّلُوا شَيْئًا أَوْ خُتِفُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾ لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
 طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:
درس: ای مسلمانان! ایمان و تقوای واقعی داشته باشید و مبدا مانند منافقین شوید.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای پیامبر! موقعیت تو از هر موقعیتی بالاتر است. پس حساب خود را از کفار و منافقان جدا کن و راجع به همسرانت به این احکام توجه کن و ای مسلمانان! حرمت پیامبر را رعایت کنید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ اللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِيعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ وَذَعِ أَدَاهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

ریزدرب: ای پیامبر! چنین موقعیت بی نظیری داری، رفتارت را همواره متناسب با آن نگهدار

۲

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمِنْ تَعَوُّهُنَّ وَسِرْخُوهُنَّ سِرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾

ریزدرب: یک حکم تکمیلی مربوط به ازدواج و طلاق

۳

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَخْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتُ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتٍ عَمَّكَ وَبَنَاتٍ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتٍ خَالَكِ وَبَنَاتٍ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ وَامْرَأَةً مُّؤْمِنَةً إِنْ وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٠﴾ تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتِغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾ لَا يَحِلُّ لَكَ التَّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾

ریزدرب: ای پیامبر! یک حکم عام برای ازدواج های امت، و یک حکم خاص برای تو

۴

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنْكُمْ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَبَدًا إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ إِنْ تُبَدُّوا شَيْئًا أَوْ تُخَفَوْهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾ لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءَ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نَسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! حرمت فرستاده خدا را بیشتر رعایت کنید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای پیامبر! با این موقعیتی که به لطف الهی یافته ای لازم نیست به کافران و منافقان توجه ویژه ای کنی و از این پس نیز مانند سابق چشمت دنبال وحی باشد و البته «احکام» ظاهر و "فرزند خواندگی" و رابطه با پیامبر(ص) و رابطه با مؤمنان چنین است و تو شخص عادی نیستی، تو پیامبری، و ملزم به رعایت الزامات سنگین آن می باشی.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! نعمت های خداوند را بر خویش بیاورید و حساب خویش را از کفار و منافقان جدا کنید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای پیامبر! نگذار زنان و نزدیکان مانع انجام وظیفه ات گردند، و درباره ابلاغ رسالات کاملاً قاطع و بی تعارف باش و ای مومنان! خداوند را که اینقدر نسبت به شما مهربان است بسپاریاد کنید.

در این پاراگراف می فرماید: ای پیامبر! چنین موقعیتی داری، پس چنین کن و احکام درباره زنان این است و به مسلمانان توصیه می فرماید احترام پیامبر را بیشتر رعایت کنند.

۴ - سوالات

- ۱ - منظور از کافران در آیه ۴۸ چه کسانی است؟
- ۲ - کافران و منافقان چه توقعاتی داشتند که آنحضرت در آیه ۴۸ از اهمیت دادن به آنها منع شده است؟
- ۳ - چرا در آیات ۴۵ تا ۴۸ به یادآوری و تشریح شرح وظایف آنحضرت باز گشته؟
- ۴- باتوجه به آیه ۵۰، پیامبر (ص) چه نوع «حرج»ی ممکن بود احساس کند؟
- ۵- منظور از «حلال کردیم» ابتدای آیه ۵۰ چیست؟
- ۶ - در آیه ۵۰ مواردی را برای ازدواج آنحضرت حلال نموده و در آیه ۵۲ هر ازدواج جدیدی را برای آنحضرت ممنوع فرموده، چطور این دو آیه قابل جمع است؟

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

در این مقطع از نزول قرآن، مسلمانان سه جنگ سرنوشت ساز را از سر گذرانده بودند، بدر و احد و احزاب.

چیزی را که ما امروز پس از تقریباً ۱۴۰۰ سال از طریق این آیات می فهمیم، مخالفان آنحضرت بطور واضح و شفاف مستقیماً میفهمیدند، و آنها هم این بود که «این مسلمانان همان مسلمانان جنگ بدر نیستند» یعنی اینکه درجه ایمان ضعیف، و غلظت بگوئو زیاد، و حجم نافرمانی رو به افزایش، و آنحضرت هم ناراحت و متعجب که چرا چنین است، و در همین اوضاع و احوال است که خداوند مانند همیشه آنحضرت و مومنان واقعی پیرو او را دلداری میدهد.

از آیه ۵۰ فهمیده میشود قبل از اسلام، در رسوم ایام جاهلیت، دختر عمو و دختر خاله و دختر دایی و دختر عمه جزء محارم حساب میشده اند و ازدواج با آنها مرسوم نبوده، که با نزول آیه مزبور این رسم جاهلی، نه تنها برای آنحضرت بلکه برای مسلمانان شکسته شده، و خطاب کردن آنحضرت به «یا ایها النبی» قرینه ای است بر اینکه «لک» به شخصیت حقوقی آنحضرت اشاره دارد و نه به شخصیت حقیقی

اش. و اینکه ازدواج سفید (آیه ۵۰) فقط برای آنحضرت مباح شده و برای سایر مسلمانان حرام شده، و در آیه ۵۲ ازدواج جدید (علیرغم اباحه اش) برای آنحضرت ممنوع شده به این معنی است که کلاً ازدواج سفید (یعنی ازدواج بدون مهریه) حرام است و البته مهریه مقدار معینی ندارد و دلخواه و بر اساس توافق است و لذا مایلین به ازدواج سفید میتوانند روی مهریه سبکی توافق کنند و در آنصورت دیگر اشکالی نیست.

موضوع دیگر جابجا کردن زنان است که در آیه ۵۲ اشاره شده و از آیه مذکور میتوانیم حدس بزنیم که این هم یک رسم جاهلی بوده که برخی از مردان زنانشان را با یکدیگر عوض میکردند که این نیز در آیه مذکور حرام شده، و تبدیل زنان فقط از راه سخت طلاق زنی که دل شخص را زده (که خودش کار آسانی نیست) و سپس ازدواج با زنی که دلخواه شخص است (که آنهم کار خیلی آسانی نیست) ممکن شده است.

از آیه ۵۳ فهمیده میشود مردم چندان احترامی برای آنحضرت قائل نبودند و همینطور سرشان را پائین می انداختند و وارد اتاق های زنان آنحضرت میشدند و موقعی که به غذا دعوت میشدند به همه چیز نگاه فضولانه میکردند و پس از صرف غذا می نشستند تا با آنحضرت از این در و آن در صحبت کنند. خلاصه اینکه برای آنحضرت احترامی در حد روسای قبایل نیز قایل نبودند.

۶ - پیشگوئی های تحقق یافته

در آیه های ۴۵ تا ۴۸ دو پیشگوئی شده، و البته تحقق یافتن آنها هم واضح است.

۷ - آیات برجسته این پاراگراف

آیات ۴۵ تا ۴۷ (. انا ارسلناک شاهدا .) به همان دلایلی که بارها و مکرراً عرض کرده ایم از آیات برجسته قرآنی است.

۸ - آیات مشکل

ببینید مفسران مختلف راجع به آیات ۴۹ تا ۵۲ چه مطالب متنافر و متضاد و متخالفی گفته اند، و آنگاه بدانید که آنها را هم می باید به لیست آیات مشکل اضافه کنید.

البته ما نیز با توجه به اصول تفسیری خویش عرضی کرده ایم.

۹- در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۴۵ از آنجا که کیفیت و حدود و مکانیزم اعمال شئون آنحضرت را معین نکرده، بالاتر از ذهنیات ما قرن بیست و یکمی ها است، چه رسد به مردم ۱۴ قرن پیش.

۱۰- کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۴۷ و ۴۸ و ، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

لک یعنی: ل(حوزه رسالت)ک

اگر «ک» در «لک» را به شخصیت حقوقی آنحضرت (یعنی خطاب را به محمدبن عبدالله مربوط نکنیم بلکه به محمد رسول الله مربوط کنیم) موضوع آیه ۵۰ را یک بخشنامه حکومتی از سوی سیستم وحی رسانی خواهیم دید.
به عبارت دیگر آیه مذکور «انا احللنا لک ازواجک . . . » یک ابلاغ حکومتی است که ازدواج های تا کنون شما مسلمانان، ولو اینکه مثلاً ازدواج همزمان با دوخواهر بوده باشد یا مطابق رسوم جاهلی ازدواج با یکی از زنان پدر پس از فوت او بوده باشد، را حلال کردیم.

«بعد» ، قید زمان نیست ، بلکه قید ناظر به موضوع است

در آیه ۵۰ اگر «بعد» را قید زمان بگیریم مضحک خواهد بود زیرا مثل این است که به فرزندان دوچرخه ای بدهیم سپس از سوار شدن به آن منعی کنیم.
قرینه دیگری که نشان میدهد کلمه مذکور قید زمان نیست آیه سوره تحریم است، یا آیه سوره قلم (عتلّ بعد ذلک زنیتم) که در این دو مورد - که موارد، منحصر به آنها هم نیست - کلمه «بعد» به معنی «غیر از اینها که ذکرشد» میباشد.

دقت بیشتر روی آیات ۴۹ تا ۵۲

(۱) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَةٍ تَعْتَدُونَهَا فَمَنْ تَعَوَّهِنَّ وَسَرَّخُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾

(۲) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ

(۳) وَبَنَاتِ عَمِكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ

(۴) وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا

(۵) خَالِصَةً لَّكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

(۶) قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ

(۷) لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ

(۸) وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿۵۰﴾

(۹) تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ

(۱۰) وَمَنْ ابْتَعَتْ مِنْ غَيْرِكَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ

(۱۱) ذَلِكَ أَذْنُ أَنْ تَقْرَءَ عَنْهُمْ وَلَا يُحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْنَهُنَّ كُلُّهُنَّ

(۱۲) وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ

(۱۳) وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿۵۱﴾

(۱۴) لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ

(۱۵) وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ مِنْ أَزْوَاجٍ

(۱۶) وَلَوْ أَغْنَيْكَ حُسْنُهُنَّ

(۱۷) إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ

(۱۸) وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَبِيلاً ﴿۵۲﴾

مشخص کردن فرعی ها و پرانتزی ها با کمرنگ کردن آنها

(۱) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ

تَعْتَدُونَهَا فَمِنْغُوهُنَّ وَسَرَاحًا جَبِيلًا ﴿۴۹﴾ قسمت (۱) فرعی است چون هم-سباق با

بقیه فقرات نیست

(۲) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّاتِي آتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ

(۳) وَبَنَاتِ عَمِكَ وَبَنَاتِ عَمَّاتِكَ وَبَنَاتِ خَالَكَ وَبَنَاتِ خَالَاتِكَ اللَّاتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ قسمت (۳) فرعی

است زیرا در جهت برشمردن مصادیق بعد از ذکر کلی است

(۴) وَامْرَأَةً مُؤْمِنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

(۵) قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِي أَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ قسمت (۵) فرعی است ، زیرا در

جهت توضیح موارد مربوط به مومنین (موضوع قسمت (۴)) است

(۷) لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ

(۸) وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿۵۰﴾

(۹) تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتَعَتْ مِنْ غَيْرِكَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ

(۱۱) ذَلِكَ أَذْنُ أَنْ تَقْرَءَ عَنْهُمْ وَلَا يُحْزَنَ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْنَهُنَّ كُلُّهُنَّ

- (۱۲) وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ
 (۱۳) وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا خَلِيمًا ﴿٥١﴾
 (۱۴) لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ
 (۱۵) وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ مِنْ أَزْوَاجٍ
 (۱۶) وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ
 (۱۷) إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ
 (۱۸) وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا ﴿٥٢﴾

قسمت های اصلی ، اینها است :

- (۲) يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَخْلَلْنَا لَكَ أَزْوَاجَكَ اللَّائِي آتَيْتَ أَجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكَ
 (۴) وَأَمْرًا مُؤَمَّنَةً إِنْ وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
 (۷) لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ
 (۹) تُرْجِي مَنْ تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ وَمَنْ ابْتِغَيْتَ مِنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ
 (۱۴) لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ
 (۱۵) وَلَا أَنْ تَبَدَّلَ مِنْ أَزْوَاجٍ
 (۱۷) إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ

نتیجه :

در فهم آیات اصلی پاراگراف فوق اشکالی به نظر نمی آید، غیر از اینکه مورد شماره ۷ چه بوده، به عبارت دیگر، آنحضرت چه دغدغه خاطری داشته و چه «حرج»ی خاطر شریف شان را مشغول نموده بوده؟

میتوان حدس زد که آنحضرت این دغدغه خاطر را داشته که من پیش از، و پس از، هجرت ازدواج هایی کرده ام که بر اساس عرف رایج (و قبل از نزول این آیات) بوده و خداوند خیالش را راحت و صحت همه آنها را امضاء فرموده است و مورد ۴ نیز قابل تطبیق به نوع ازدواج آنحضرت با حضرت خدیجه (س) میباشد که تا حدودی با عرف رایج فرق داشت که زن به خواستگاری مرد برود اما صورت ظاهر را طوری جلوه دهد که انکار مرد به خواستگاری آمده است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای پیامبر! ما تو را بعنوان شاهد و مؤده دهنده و هشدار دهنده (۴۵) و همچنین، دعوت کننده ای بسوی خدا و به فرمانش، و چراغی روشنگر، فرستاده ایم (۴۶) و مومنان را مؤده ده که از جانب خدا فضلی بزرگ خواهند داشت (۴۷) و کافران و

منافقان را اطاعت مکن، و آزار و اذیت آنها را بما واگذار، و بر خدا توکل کن و خداوند بعنوان نگهبان بس است (۴۸)

ای مسلمانان ! اگر با زنان مسلمان ازدواج کردید و آنگاه قبل از اینکه مقاربت کنید طلاق دادید لازم نیست عده نگهدارید، پس برخوردارشان کنید، و به خوشی رهایشان نمایید (۴۹)

ای پیامبر! همسرانت را که طبق رسوم قبل از اسلام با آنان وصلت کرده ای بر تو حلال کرده ایم، همچنین همسران امت را بر آنان. چه آنها که حقشان را داده ای، و چه آنها که خداوند تو را از طریق غنیمت مالکشان نموده، و نیز ازدواج با دختر عموها و دختر عمه ها و دختر دایی ها و دختر خاله هایی که با تو مهاجرت کرده اند، که در رسوم جاهلیت ازدواج با آنها حرام شمرده میشد، اینک بر تو و پیروانت حلال است و نیز زن مومنی که مهر خویش را به پیامبر ببخشد، و پیامبر هم بخواهد با او ازدواج کند، که این مورد نیز بر تو حلال است، ولی فقط مخصوص تو است، ما میدانیم چه حکمی راجع به زنان مسلمانان و کنیزان آنها صادر کرده ایم، تا در این خصوص اشکالی بر تو نباشد و خداوند آمرزگار مهربان است (۵۰) هر یک از آنان را بخواهی میتوانی امیدوار کنی و هر یک را که بخواهی میتوانی بخود نزدیک نمائی و کسی را هم که قبلا از او دوری گزیده ای میتوانی نزدیک کنی، این به خوشنودی آنان، و اینکه اندوهگین نشوند، و اینکه همگی به آنچه به آنان داده ای راضی شوند، نزدیکتر است. و خداوند به آنچه در دلهایتان است آگاه است، و خداوند دانای شکبیا است (۵۱)

غیر از این، که برایت برشمردیم دیگر ازدواج با هیچ زنی که خارج از محدوده برشمرده آیات فوق است برایت و امت حلال نیست. و نیز حلال نیست که زنان را با زنان دیگری جا بجا نمائی، حتی اگر از زیبایی آنها خوشت بیاید، مگر اینکه کنیز باشند، و خداوند بر هر چیزی مراقب است (۵۲)

ای مسلمانان ! قبل از اینکه به شما اجازه دهند برای غذا داخل اتاق های پیامبر نشوید، که قبل از غذا منتظر باشید و به ظرفها نگاه کنید، ولیکن اگر دعوتتان کردند داخل شوید، و پس از اینکه غذا خوردید بروید، و ننشینید که گفتگو کنید. این کار پیامبر را اذیت می کند و از شما خجالت میکشد که بگوید بلند شوید و بروید ولی

خداوند از ذکر حق خجالت نمی کشد. و اگر از آن زن های موجود در خانه چیزی خواستید، از پشت پرده بخواهید، که این برای دلهای شما و دلهای آنان پاکتر است. و شما را نمیرسد که رسول خدا را اذیت کنید و نیز اینکه با زنان او پس از او هرگز ازدواج کنید، که این امر نزد خداوند گناهی بزرگ است (۵۳) هر چیزی را که آشکار یا پنهان کنید، خداوند بر هر چیزی داناست (۵۴) هیچ اشکالی راجع به زنان، در باره پوشاندن خویش از پدرانشان و فرزندانشان و برادرانشان و برادرزادگانشان و خواهرزادگانشان و زنان و کنیزانشان نیست، و لازم نیست خود را از آنان بپوشانند، و از خدا بترسید، که خداوند بر هر چیزی گواه است (۵۵)

احزاب ۵ آیات ۵۶ تا ۷۳

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٨﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٩﴾ لَنْ يَنْتَهِيَ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثَقِفُوا أَحَدُوهَا وَقَتَلُوا نَفْسًا تَغْتَابًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾ يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُذِيرُكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَ ﴿٦٧﴾ رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَاهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا الَّذِينَ آذَوْا مُوسَى قِرَاءَهُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَفُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِغِ اللَّهُ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٣﴾

پیش تفهیم

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
 طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان! ایمان و تقوای واقعی داشته باشید و مبدا مانند منافقین شوید.
 برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای مسلمانان! حرمت سایر مسلمانان نیز بسیار بالاست، در رفتارشان نسبت به آنان دقت بیشتری کنید و هشدار به کافران راجع به عذاب اخروی و ای مسلمانان!

در مقابل خداوند و پیامبرتان بهتر رفتار کنید و ای مسلمانان! مسلمان واقعی باشید نه اسمی!

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾
ریزدرب: ای مسلمانان! پیامبر بسیار قابل احترام است

۲

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٨﴾
ریزدرب: ای مسلمانان! آزرده پیامبر و آزرده بیجای مومنان بسیار هولناک است

۳

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّزَوْجِكَ وَمَنْ بَيْنَكَ وَمِنَ الْمُؤْمِنِينَ يُدِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذِينَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٥٩﴾ لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْمُرْجَفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثَقِفُوا أُخِذُوا وَقُتِلُوا تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾
ریزدرب: ای پیامبر! مقرر کن زنان مسلمان پوشش خاصی داشته باشند تا به مسلمانی شناخته شوند و از آزرده شدن دور بمانند

۴

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾
ریزدرب: ای پیامبر! در پاسخ «قیامت کی خواهد بود» بگو خدا میداند

۵

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجْدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾ يَوْمَ ثَقُلَتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا

رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا ﴿٦٧﴾ رَبَّنَا آتِنَا صُغْفِيرًا مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنُتُمْ
لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! از کافران فاصله بگیرید

٦

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّاهُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! با پیامبرتان مانند رفتار یهودیان عمل نکنید

٧

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا
الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ
وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٧٣﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! احترام به پیامبر و مومنان امانتی است که خداوند به
شما سپرده، پس، در حفظ و ادای این امانت بسیار کوشا باشید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقا با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که
فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه
استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای پیامبر! با این موقعیتی که به لطف الهی یافته ای لازم نیست به
کافران و منافقان توجه ویژه ای کنی و از این پس نیز مانند سابق چشمت دنبال وحی باشد و
البته «احکام» ظاهر و «فرزند خواندگی» و رابطه با پیامبر(ص) و رابطه با مؤمنان چنین است
و تو شخص عادی نیستی، تو پیامبری، و ملزم به رعایت الزامات سنگین آن می باشی.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! نعمت های خداوند را بر خویش بیادآورید و حساب خویش را از کفار و منافقان جدا کنید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای پیامبر! نگذار زنانت و نزدیکانت مانع انجام وظیفه ات گردند، و درباره ابلاغ رسالات کاملاً قاطع و بی تعارف باش و ای مومنان! خداوند را که اینقدر نسبت به شما مهربان است بسیار یاد کنید.

در پاراگراف ۴ می فرماید: ای پیامبر! چنین موقعیتی داری، پس چنین کن و احکام درباره زنانت این است و به مسلمانان توصیه می فرماید احترام پیامبر را بیشتر رعایت کنند. در این پاراگراف می فرماید: ای پیامبر! به مردم بگو شاید قیامت نزدیک باشد و کافران در آن روز لعنت و عذاب خواهند داشت، و اینکه ای مسلمانان! حرمت سایر مسلمانان نیز بالاست آن را نیز به دقت رعایت کنید، و تقوا پیشه کنید و سخن درست بگویید، و نسبت به پیامبر (ص) از روی تقوا رفتار کنید، و اینکه در شرافت انسان همین بس که حامل چیز است که آسمانها و زمین از حمل آن عاجزند، و ای مردم! مسلمان واقعی باشید نه اسمی، و به عهدی که با خدا کرده اید وفا کنید.

۴ - سوالات

۱- با توجه به مطالب آیه ۵۶، نحوه سلام و صلوات ما به پیامبر (ص) که معلوم است، سوال این است که نحوه صلوات خداوند متعال و ملائکه به آن حضرت چگونه است؟ (در مورد خداوند علودرجات آنحضرت و در مورد ملائکه اجرای منویات خداوند در قلمروهای اجرائی هر گروه از آنها ؟ یا....؟)

۲- در آیه ۵۹ به دو دلیل برای صدور حکم حجاب اشاره شده است، از این موضوع دو سوال جدید در می آید:

۲/۱- آیا دلایل منحصر به همان دو دلیل است؟

۲/۲- اگر در اثر عللی آن دو دلیل حذف شد خود مطلب «سالبه به انتفای موضوع» میشود؟

۳ - منظور آیه ۵۷ چه کسانی است؟

۴ - از آیه های ۵۸ و ۶۰ چه حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها میتوان زد؟

۵ - «سنت»ی که در آیه ۶۲ اشاره شده کدام است؟

۶- منظور از «انسان» در آیه ۷۲ چیست؟ (تمام انسان ها؟ اکثریت انسان ها؟ یا....؟)

۷- مطلب آیه ۷۲ چه نوعی از سخن است؟ (استعاره؟ کنایه؟ یا....؟)

۸- در آیه ۷۲ از عالم انسانیت تمجید شده یا نکوهش؟

۹- «ل» در ابتدای آیه ۷۳ از لحاظ دستور زبان چه حالتی دارد؟
۱۰- اگر «ل» مذکور حالت «تعلیل» داشته باشد در آن صورت چه ربطی است بین مطالب دو آیه ۷۲ و ۷۳ وجود دارد؟

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیه ۵۷ معلوم میشود کسانی آنحضرت را می آزرده اند، و چون آنحضرت در زمان نزول این سوره در سه جنگ بسیار مهم تاب آورده بودند و در مدینه هم ریاست داشتند اذیت شدن آنحضرت چه توضیحی میتواند داشته باشد؟
آیا آنحضرت کسانی را نداشتند که از ایشان دفاع کنند؟ این فرض را نمیتوان پذیرفت.
باید موضوع را اینطور دید که آنحضرت از اذیت شدن دیگران اذیت میشدند، چنانکه از موضوع آیه ۵۹ استنباط میشود.
بنابر این توضیح مطلب این میشود که آنحضرت مقید به قیود الهی بود که نمیتوانست مانند سلاطین خودکامه «هرکاری» بکند، اما، منافقان خود را مقید به قیودی نمیدیدند و به خود اجازه میدادند «هرکاری» بکنند، و آنحضرت میدیدند عده ای از یهودیان و منافقان بطور سازماندار به آزار و اذیت مسلمانان می پردازند و این کارها را طوری انجام میدهند که گیر نمی افتند و اخبار این نوع خرابکاری ها به آنحضرت میرسید و ایشان نمیتوانستند جلوگیری موثری بکنند، و اینطور بود که ایشان اذیت میشدند.
از آیه ۵۹ فهمیده می شود که یکی از علل دستور حجاب در آن زمان این بود که زنان مسلمان از سایر زنان (مثلاً کفار و یهودیان و غیره) مشخص شده و آنها جرأت نکنند آزارشان نمایند.
آیه ۶۹ به وضوح و صراحت بما میگوید در آن روزها آنحضرت را می آزرده اند، و آیه های ۷۰ و ۷۱ میگویند قول و فعل آنان نا صحیح و دور از تقوا و اطاعت خدا و رسول بوده است. آنها چه کسانی بوده اند؟
به قرینه نامی که از موسی (ع) برده، آنها از داخل امت اسلام بوده اند، یعنی آنها منافقان بوده اند.

۶ - پیشگوئی های تحقق یافته

در آیه ۵۶ باز هم پیشگوئی بلند آوازی آنحضرت به وجه پررنگ تری تکرار شده است.

در آیه ۶۰ پیشگوئی عجیبی در مورد منافقان دیده میشود که در سوره های بعدی تحقق آنها از متن آیاتی فهمیده میشود.

در آیه ۶۹ پیشگوئی میکند که مسلمانان نیز به همان رفتارهایی که در مقابل حضرت موسی میکردند گرایش خواهند یافت.

۷ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۵۶ علاوه بر آن دلیل های مکرر پیشگفته، دائما در پس نماز های جماعت ذکر، و پس از آن بر پیامبر (ص) صلوات فرستاده میشود و از این لحاظ، در برجستگی بی نظیر است.

آیه ۵۹، مشهور به جلابیب اولین آیه از دو آیه نازل در باب حجاب است، و چون حجاب در این ۴۰ ساله اخیر خیلی زیاد و بیش از حد درشت نمائی شده، و فوق فوقترین تاکیدات و حساسیت های قرآنی قرار گرفته، بالتبع، این آیه نیز برجستگی خاصی یافته است.

آیه ۷۲ که به آیه امانت معروف است از آیه های بسیار مشهور است و هم از لحاظ دلایل پیشگفته مکرر و هم از لحاظ استفاده زیاد اهل منبر و اهل تربیون از آن برجستگی خاصی دارد.

۸ - آیات مشکل

کافی است ببینید مفسران در ۱۴۰۰ سال راجع به آیه ۷۲ چه ها گفته اند و گفته هایشان چه تعارض و تخالف و تضاد و تنافری با یکدیگر دارد تا بدانید آیه مذکور را از چه لحاظ از آیات مشکل قلمداد کرده ایم. البته این قلم با روش تفسیری خویش مطلب را با سهولت دیده و شرح نموده است.

۹ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه چیزی ندارد)

آیه ۵۶ از این لحاظ که به مخلوقات اشاره کرده که ما به آنها دسترسی نیافته و ذهنیتی از آنها نداریم، بالاتر از ذهنیات ما و طبعاً مخاطبان اولیه نیز، هست.

آیه های ۶۴ تا ۶۸ از آنجا که «قیامتی» است، کلاً بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، و طبعاً در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین.

آیه ۷۲ چون «تمثیلی» است و جزئیاتی را مشخص نفرموده، فعلاً که بالاتر از ذهنیات ما میباشد و گرچه ممکن است در آینده بهتر مفهوم شود، اما هرچه باشد بالاتر از ذهنیات مخاطبان ۱۴۰۰ سال پیش بوده.

۱۰ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۶۲ تا ۶۶، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

بار امانت

بطور قطع این آیه یکی از آیات برجسته قرآنی است که توسط مفسران محترم به تفسیرهای مختلف و متنوعی تفسیر شده است.

اما ما با کمک «درس» و «درب» معنی آن را به آسانی می‌یابیم و نیاز به توجیهات شاذ و نادر نمی‌بینیم.

با توجه به «درس» و «درب»، و آیات قبل و بعدش، آن «امانت»، «صداقت واقعی با خدا و رسولش و ارائه رفتاری متناسب با آن» است.

یعنی ای مردم مسلمان واقعی باشید نه اسمی، و به عهدی که با خدا کرده‌اید وفا کنید.

آیه اول از دو آیه حجاب

از آیه های ۵۷ و ۵۸ فهمیده میشود عده ای سبب آزار و اذیت برخی از مسلمانان را فراهم میکردند و از آیه ۵۹ فهمیده میشود بیشتر این آزار و اذیت ها متوجه زنان مسلمان بوده، و از همین آیه فهمیده میشود حجاب گرفتن زنان مسلمان سبب رفع آن آزار و اذیت میشده،

توضیح روشنِ مطلب این است که تعلق به «خانواده بزرگ اسلام» (از این لحاظ که مودیان بدانند که اذیت آنان بی پاسخ نخواهد ماند) برای اعضاء این خانواده بزرگ نوعی حاشیه امنیتی موثر ایجاد میکرد، و قاعدتاً همین هم می باید سبب صدور این حکم بوده باشد.

ظاهراً این حکم موثر هم بوده، زیرا پس از مدتی که سوره نور نازل شد، این حکم با صدور «آیه خمار» (.. ولیضربن بخمرهن علی حیوبهن ..) رقیق تر شده است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! خداوند و ملائکه اش بر پیامبر صلوات میفرستند. شما نیز بر او صلوات فرستید و به خوبی یر او سلام کنید (۵۶)

آنانکه خدا ورسولش را می آزارند خداوند در دنیا و آخرت لعنتشان می کند و برایشان عذابی خوار کننده تهیه نموده است (۵۷)
و کسانی که مردان و زنان مومن را بدون اینکه گناهی کرده باشند اذیت کنند مرتکب بهتان و گناهی بزرگ شده اند (۵۸)

ای پیامبر! به همسرانت و دخترانت و زنان مسلمانان بگو، قسمتی از چادرهایشان را بروی خود پیش بکشند، این نزدیک تر است به اینکه به این وسیله به مسلمانی شناخته شوند، و اذیت نشوند، و خداوند آمرزگار مهربان است (۵۹) اگر منافقان، و آنانکه در قلبشان مرض است، و نیز شایعه سازان مدینه دست برندارند، البته تو را علیه آنان برمی انگیزیم، آنگاه آنها جز مدت کمی مجاورت نخواهند بود (۶۰) و از رحمت خدا بدور و هر جا که یافته شوند گرفتار باشند، و بسختی کشته شوند (۶۱)
این سنت خدا است که درباره پیشینیان نیز جاری شد، و هرگز برای سنت خدا تغییری نخواهی دید (۶۲)

ای پیامبر! مردم از تو درباره قیامت میپرسند. بگو جز این نیست که علم آن نزد خداست و چه میدانی شاید قیامت نزدیک باشد (۶۳)
البته خداوند کافران را از رحمت خویش دور میکند و برایشان آتش سوزان مهیا نموده است (۶۴)

که در آن جاودان خواهند بود،
نه دوستی و سرپرستی و نه یاریگری خواهند یافت (۶۵)
روزی که چهره شان در آتش دگرگون میشود، میگویند ای کاش اطاعت خدا و رسولش را کرده بودیم (۶۶)

و میگویند پروردگار! اطاعت بزرگانمان کردیم اما ما را گمراه کردند (۶۷) پروردگار!
عذابشان را دو برابر کن و آنها را کاملاً از رحمت خویش دور ساز (۶۸)

ای مسلمانان! مانند کسانی نباشید که موسی را اذیت کردند اما خدا از آنچه میگفتند
تبرئه اش کرد و همو نزد خداوند آبرومند است (۶۹)

ای مسلمانان! از خدا پروا کنید و سخنی گوئید که مانند سد محکم باشد (۷۰)
تا خداوند اعمالتان را اصلاح کند و گناهانتان را بیامرزد و هر کس که اطاعت خدا و
رسولش کند البته به پیروزی بزرگی دست یافته است (۷۱)

ای انسانها! ما آن امانت را به آسمانها و زمین و کوه ها عرضه نمودیم، اما آنها زیر
بارش نرفتند، و از آن ترسیدند، و انسان آن را برداشت، که البته انسان بسیار نادان
ظلم پیشه است (۷۲) تا خداوند منافقان و مشرکان را عذاب کند، و مومنان را
بیامرزد، و خداوند آمرزگار مهربان است (۷۳)

سوره نساء

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾ وَاتُّوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْحَقِيبَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٢﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَذَىٰ أَلَّا تَعْلَمُوا ﴿٣﴾ وَاتُّوا النِّسَاءَ صَدَقَاتٍ خِلَافَةً فَإِنْ طَبَنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا ﴿٤﴾ وَلَا تُوْثُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٥﴾ وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَغْفِرْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٦﴾ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾ وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينُ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾ يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ الْخِثِّ الْأُنثِيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾ وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ هُنَّ وَلَدٌ فَلِكُمُ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِيَنَّ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصِيَنَّ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورِثُ كَالْأَلَةِ أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَارٍّ وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَلِيمٌ ﴿١٢﴾ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يَدْخُلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يَدْخُلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٤﴾

پیش تفسیر

۱- استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافران و منافقانه و عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهید.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:
درب: ای مسلمانان به تقوا وصله رحم بگرائید و تقوا را در مورد یتیمان و اموالشان و مقررات ارث رعایت کنید.

۲- استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾

ریز درب: ای مردم! برای خداوند که مانند ارحام تان نزدیک می پنداریدش، حرمت قائل شوید

۲

وَاتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا الْحَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٢﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاتٍ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ أَذْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا ﴿٣﴾ وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبَّنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا ﴿٤﴾ وَلَا تَتَّبِعُوا

السُّفَهَاءَ أَمْوَالُكُمْ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٥﴾ وَابْتَلُوا الْيَتَامَى حَتَّى إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا وَمَنْ كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٦﴾

ریزدرپ: ای مردم! در مورد مال یتیم، و مهریه، و اموال اشخاص عقب مانده ذهنی، بسیار رعایت تقوا کنید

۳

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾ وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقَرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينُ فَارْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾

ریزدرپ: ای مردم! در هنگام عمل تقسیم ارثیه بسیار با تقوا باشید

۴

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِنْ لَّمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرِثُهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ الثُّلُثُ فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾ وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَّمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ هُنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ فَلِلرِّبْعِ مِمَّا تَرَكَنَّ إِنْ لَّمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلِلنِّسَاءِ الثُّمْنُ مِمَّا تَرَكَنَّ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِنْ كَانَ رَجُلٌ يُورِثُ كَلَالَةً أَوْ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿١٢﴾

ریزدرپ: ای مردم! فرمول کلی تقسیم ارثیه این است

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٤﴾

ریزدرب: ای مردم! بطور کلی و در همه حال برای خداوند و دستوراتش خیلی حرمت قائل شوید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳ - سوالات

- ۱- «پرانتز» های این پاراگراف را مشخص کنید.
- ۲- این پاراگراف را به شکل متون حقوقی (فصل ، ماده ، تبصره ، و.....) بنویسید.
- ۳- پس از انجام تکلیف مطرح در سوال ۲، ببینید اصلی ترین تاکیدات روی چه نکاتی متمرکز است؟
- ۴ - در آیه ۳ چه ربطی است بین احتراز از بیعدالتی در موضوع ایتمام و آن ازدواجی که در همان آیه ذکر شده؟

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیه ۲ فهمیده میشود برای قیم های ایتمام قبحی نبوده که مال آنها را بخورند، و یا اگر خیلی آدم های خوبی باشند نخورند اما اموال مرغوب آنها را برای خودشان بردارند و (به ظاهر) «معادل» آنها از اموال نامرغوب به آنها بدهند.

از آیه ۳ فهمیده میشود که کسانی که قیم ایتام میشده اند با آنها ازدواج نمیکرده اند تا اموالشان تحت سرپرستی اینها در بیاید.

از آیه ۴ فهمیده میشود در همان روزها هم مهریه زنان قابل توجه و نسبتاً سنگین بوده است.

از آیه ۶ فهمیده میشود که در آن روزها هزینه ای تحت عنوان «حق سرپرستی» معمول بوده که سرپرست های بد از این حق استفاده نمیکرده و تا زمان بلوغ یتیم مال او را «حیف و «میل» نمیکرده اند.

از آیه ۱۲ فهمیده میشود در آن روزها زنانی که صاحب «اموال»ی بوده اند کم نبوده است.

۵ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن چیزی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۱۰ از آنجا که «قیامتی» است، کلاً بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، و طبعاً در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین. همچنین است آیه های ۱۳ و ۱۴.

۶ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

نَفْسُ واحده

از این آیه معلوم می شود زن و مرد همطراز و هم ارز یکدیگرند و همچنین از این آیه فهمیده می شود که مردان و زنان زیادی از همان «یک نَفْس» پراکنده شده است. عبارت دیگر اصل و ریشه آن «مردان و زنان زیاد» همان «یک نَفْس» بوده است که خداوند پروردگار آن است.

در همین آیه مرجع تقوا را اولاً «پروردگارتان» ذکر کرده، و سپس «خداوندی که به (احترام) او از یکدیگر درخواست می کنید»

یعنی خداوند در نزد شما عزیز و محترم است و هم اکنون بنام او از یکدیگر درخواست می کنید. از همان خداوند که پروردگارتان است پروا کنید و درباره ارحام نیز از همان حقیقت واحد پروا کنید.

خلاصه اینکه این آیه زیر بنای آیات زیادی است که در فصل‌های بعد آمده و در آنها احکامی است راجع به ارث، ازدواج، و امور مربوط به خانواده. اما چون در این آیه اشاره‌ای هم به آفرینش شده خیلی‌ها خیلی روی آن اشاره رقیق متمرکز شده‌اند، در حالیکه اگر به این حقیقت توجه کنیم که از لحاظ ترتیب نزول قرآن، این سوره «یکی از سوره‌های اواخر قرآن» است، موضوعات مربوط به آفرینش را باید در جای صحیح خویش یعنی بترتیب در سوره‌های اسراء، حجر، طه، اعراف و کهف و بالاخره در بقره جستجو کرد، که هم عمیق‌تر و غلیظ‌تر مورد بحث واقع شده، و هم «بطور طبیعی» و «از ساده به پیچیده» مطرح شده است و اگر به آن ترتیب خوانده شود به فهم موضوع بسیار کمک می‌کند و ما نیز در همان ترتیب در محل‌های خویش شرح مختصری تقدیم کرده‌ایم.

اما با توجه به «درس» و «درب» آنچه در اینجا مطرح شده است این است که موضوع قرابت و نسبت‌های خانوادگی یکی از آیات الهی است و توصیه شده که به آن اهمیت داده شود و درباره آن، خداوند مورد تقوا قرار گیرد.

اما در اینجا نمی‌توانیم از ذکر این نکته خودداری کنیم که نظر بسیاری از مفسران و حتی بعضی از مفسران بسیار مشهور که «نفس واحد» را به حضرت آدم تطبیق کرده‌اند اشتباه است و شرح آن را در اواخر سوره اعراف عرض کرده‌ایم و علت این اشتباه نیز توجه نکردن به ترتیب نزول است و «نفس واحد» همان است که در سوره شمس به تفصیل تشریح شده است.

پسر دو برابر دختر

اصل احکام تفاوت ارثیه مونث و مذکر به آیه ۶ و جمله «لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِیِّ» برمیگردد.

در اینجا دو نکته فقهی اساسی وجود دارد که عبارت باشد از «مثل» و «حظّ» و این سوالها نیز پیش می‌آید که:

اولا «مثل» نسبت به چه؟

ثانیا تعریف دقیق «حظّ» چیست؟

و دقت در این دو مقوله به نکته‌های زیاد و جالبی میرساند و شاید اگر فرصتی دست داد به آنها بپردازیم (ان شاءالله)

آیه ۳

در باره آن قسمتی که زیاد در باره اش ایرادگیری میشود، در بخش (حدسیاتی از . . اوضاع و احوال آن روزها) توضیحی داده ایم:

از آیه ۳ فهمیده میشود که کسانی که قیم ایتام میشده اند با آنها ازدواج میکرده اند تا اموالشان تحت سرپرستی اینها در بیاید.

و اگر بخواهیم توضیح بیشتر دهیم (با نگاهی به ترجمه تفسیر المیزان) باید بگوئیم که این رفتار قبلا بوده و با این آیات نسخ شده، زیرا در این نوع ازدواج هدف واقعی از ازدواج (انتخاب جفت، یعنی همطراز) مرعی نبوده و از قالب ازدواج استفاده ابزاری میشده برای تصاحب اموالِ زوجه ای که به علت یتیم شدن و ارث بردن، صاحب اموالی نیز شده بوده است، به این ترتیب که با چنین کسی ازدواج میشده و سرپرستی اموالش بدست گرفته میشده و اموالش خورده میشده و پس از تمام شدن اموالش طلاقش میداده اند.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

ای مردم! از پروردگارتان که شما را آفریده پروا کنید.
همو که شما را از یک نفُس و جفتش را نیز از همو آفرید،
و از آنها مردان و زنان زیادی پراکند،
و از خداوندی پروا کنید که به احترام او از یکدیگر درخواست می کنید،
و نیز درباره خویشاوندان از خدا پروا کنید که همو مراقب شماست (۱)

و اموال یتیمان را به آنان بدهید و مال نامرغوب را با مرغوب عوض مکنید که مال مرغوب یتیمان را بگیرید و بجای آن نامرغوب بدهید و (اگر سرپرست یتیمان شده اید) اموال آنان را بسوی اموال خودتان اضافه نکنید تا بخورید که گناهی بزرگ است (۲) و اگر خوف دارید که نتوانید درباره یتیمان به عدالت رفتار کنید، (با آنان ازدواج نکنید که اموالشان را در اختیار بگیرید، بلکه) از میان زنانی دیگر که مناسب شماست میتوانید برای ازدواج دوتا و سه تا و چهارتا اختیار کنید و اگر خوف دارید که عدالت نکنید یکی بگیرید یا با کنیزتان اکتفا کنید که این از لحاظ اینکه از عدالت دور نیفتید بهتر است (۳) و مهریه های زنان را به خوشی و شیرینی بدهید، و

اگر باخوشی برایتان از چیزی از آن گذشتند بخوریدش که گوارایتان باد (۴) و اموالتان را که خداوند مایه قوام شما قرار داده به کم خردان مدهید. و از آن اموال روزیشان دهید و بپوشانیدشان و با آنها به نیکوئی سخن گوئید (۵) و یتیمان را تا وقتی که به شرایط ازدواج برسند امتحان کنید، پس اگر در آنها رشدی یافتید اموالشان را به آنها برگردانید، و قبل از این مرحله اموالشان را با اسراف و تند تند نخورید که مبدا بزرگ شود و اموالش را بخواهد و کسی که بی نیاز است باید خودداری کند، و کسی که فقیر است باید مطابق عرف بخورد، و هنگامی که اموالشان را به آنها برمیگردانید بر آنها گواه بگیرید، و البته خداوند برای حسابرسی پس است (۶)

مردان از آنچه والدین و خویشاوندان بجا میگذارند نصیبی دارند، و زنان نیز همچنین. چه کم باشد چه زیاد. نصیبی است که معین شده است (۷) و هنگامیکه موقع قسمت فرارسید و نزدیکان و یتیمان و بیچارگان حاضر بودند، از آن، چیزی هم به آنان بدهید و به آنان سخن نیکو بگوئید (۸) و کسانی که اگر از پس خویش اولادی ضعیف برجا می گذارند، و نگران احفاف دیگران بر آنان خواهند بود، باید از احفاف کردن بر دیگران ترسند، و باید تقوا کنند، و سخنی مانند سد محکم گویند (۹)

آنان که اموال یتیمان را از روی ظلم میخورند جز این نیست که در شکم هایشان آتش میخورند، و بزودی به آتش سوزنده ای می افتند (۱۰)

خداوند درباره اولادتان سفارش می کند که «حظّ» هر پسر «مانند» دو برابر «حظّ» هر دختر باشد، پس اگر وارثان، زنانی بیش از دو تا بودند دو ثلث ارث سهم آنان است، و اگر یکی باشد سهمش نصف است، و سهم پدر و مادر هر کدام یک ششم مال ارثی است، در صورتیکه فرزندی داشته باشد، و اگر فرزندی نداشته باشد و ورثه او فقط والدینش باشند، سهم مادر یک سوم است و اگر برادرانی داشته باشد سهم مادر یک ششم است، البته پس از اینکه وصیت او را از مالش انجام دادید یا قرضش را پرداختید. شما نمیدانید پدران یا فرزندان کدماشان برایتان پر منفعت ترند. این تعیینی است از جانب خدا و البته خداوند دانای حکیم است (۱۱)

و نصف آنچه زنان بجا می گذارند، اگر فرزند نداشته باشند مال شماس، و اگر

فرزند داشته باشند سهم شما یک چهارم از بجا گذاشته آنهاست، پس از اینکه وصیت او را از مالش انجام دادید یا قرضش را پرداختید. و سهم آنها از آنچه شما بجا گذاشتید یک چهارم است اگر فرزندی نداشته باشید و اگر فرزند داشته باشید سهم آنها یک هشتم بجا گذاشته شماست، پس از انجام وصیتی که کرده اید.

و اگر مردی وارث برادر و خواهرش باشد یا اینکه زنی باشد که برادری داشته باشد یا خواهری داشته باشد سهم هر یک از آنها یک ششم است، و اگر بیش از آن باشند همگی در یک سوم شریک اند، البته پس از انجام وصیت که بحال ورثه بسیار ضرررسان نباشد، و پرداخت قرض او.

این توصیه ای است از جانب خداوند و خداوند دانای حلیم است (۱۲)
این حدود خداست، و کسی که خدا و رسولش را اطاعت کند او را داخل بهشتی می‌کند که نه‌رها در کف آن جاری است که در آن جاودانند و رستگاری بزرگ همین است (۱۳)

و هر کس که خدا و رسولش را نافرمانی کند و از حدودش تجاوز نماید او را داخل آتشی می‌کند که در آن جاودان است و عذابی خوار کننده خواهد داشت (۱۴)

نساء ٢ آيات ٢٨ تا ٢٨

وَاللَّائِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاَسْتَشْهَدُوا عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَاِنْ شَهِدُوا فَاَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ هُنَّ سَبِيلًا ﴿١٥﴾ وَاللَّذَانِ يَأْتِيَانِيَا مِنْكُمْ فَاَذُوهُمَا فَاِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿١٦﴾ إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾ وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّى إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كَفَارٌ أُولَئِكَ أَعْدَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَجِئْكُمْ لَكُمْ أَنْ تَرْتُتُوا النِّسَاءَ كُرْهًا وَلَا تَعْضَلُوهُنَّ لِتَذْهَبُوا بِبَعْضٍ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿١٩﴾ وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِنَّمَا مُبِينًا ﴿٢٠﴾ وَكَيفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنِ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٢١﴾ وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا ﴿٢٢﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِكُمُ اللَّائِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ اللَّائِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَخَالَاتُكُمُ اللَّائِي أَبْنَانُكُمْ وَالَّذِينَ بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٣﴾ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّحِدَاتٍ أَخَذْنَا فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٥﴾ يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذَيِّبَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾ وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ أَنْ تَمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا ﴿٢٧﴾ يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافرانه و منافقانه و عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهید.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:
درب: احکام مربوط به زناشویی و طلاق را رعایت کنید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

وَاللَّاتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نَسَائِكُمْ فَاَسْتَشْهِدُوْنَ عَلَيْهِنَّ اَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَاِنْ شَهِدُوْا فَاَمْسِكُوْهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ اَوْ يَجْعَلَ اللّٰهُ لَهُنَّ سَبِيْلًا ﴿١٥﴾ وَاللَّذَانِ يَأْتِيَانِيَا مِنْكُمْ فَاَذُوْهُمَا فَاِنْ تَابَا وَاَصْلَحَا فَاَعْرِضُوْا عَنْهُمَا اِنَّ اللّٰهَ كَانَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا ﴿١٦﴾

ریز درب: حکم جزائی در مورد خروج از عفاف

۲

اِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللّٰهِ لِلَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ السُّوْءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوْبُوْنَ مِنْ قَرِيْبٍ فَاُولٰٓئِكَ يَتُوْبُ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿١٧﴾ وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ اِذَا حَضَرَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ اِنِّيْ ثُبْتُ الْاَنَ وَلَا الَّذِيْنَ يَمُوْنُوْنَ وَهُمْ كُفَّارًا اُولٰٓئِكَ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٨﴾

ریز درب: حدود توبه

۳

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ لِيَنْتَهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْنَهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا ﴿١٩﴾ وَإِنْ أَرَدْتُمْ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قِنطَارًا فَلَا

تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا وَإِنَّمَا مُبِينًا ﴿٢٠﴾ وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنِ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٢١﴾

ریزدرب: حرمت ارث بردن از زنان به جبر و نیز حرمت منع آنها از تصرف در اموالشان

٤

وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا ﴿٢٢﴾ خُرِمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبنَاتُ الْأَخِ وَبنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِبُكُمُ اللَّائِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ اللَّائِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَخَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿٢٣﴾ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كِتَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَأُحِلَّ لَكُمْ مَا وَرَاءَ ذَلِكَ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَاضَيْتُمْ بِهِ مِنْ بَعْدِ الْفَرِيضَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾ وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا أَنْ يَنْكَحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فِتْنَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ فَانكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ فَإِذَا أُحْصِنَ فَإِنَّ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٥﴾

ریزدرب: حکم جواز ازدواج با این اصناف از زنان

٥

يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّيبَ الَّتِي كُنْتُمْ فِيهَا وَيُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾

ریزدرب: بیان علت صدور احکام فوق

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقا با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و ای مسلمانان! در مورد یتیمان، و اموال آنها، و مقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! در مورد مقررات ازدواج و طلاق و امور مرتبط، بسیار مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.

۴- سوالات

۱- استشهادی که در آیه ۱۵ اشاره شده می باید دارای چه مکانیزمی باشد؟

۲- اذیتی که در آیه ۱۶ اشاره شده چطور؟

۳- «ارث»ی که در آیه ۱۹ اشاره شده قاعدتا همان ارث به معنای مشهور نیست، پس چیست؟

۴- تعویضی که در آیه ۲۰ مورد بحث است، با توجه به حرمتی که در آیه ۵۲ سوره احزاب آمده، به چه معنی است؟

۵- در آیه ۲۴ فرموده «فریضه» شان را بدهید و در همان آیه فرموده «بعد از فریضه» میتوانید راجع به آن توافق کنید، که به نظر پارادوکس می آید، به نظر شما حل این پارادوکس چگونه ممکن است؟

۶- در آیه ۲۵ «اهل» آن کنیز چه کسانی است؟ مالکش؟ یا اقربای نسبی و سببی اش؟

۷- در بخش سوالات پاراگراف قبل تکالیفی به عنوان تمرین داده شده، آنها را برای این پاراگراف نیز انجام دهید.

۵- حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیه های ۱۹ و ۲۰ فهمیده میشود زنان موجوداتی بسیار «بی حقوق» بوده اند که میتوانستند مورد چنان رفتارهایی واقع شوند.

از آیه ۲۴ فهمیده میشود ازدواج موقت (به زبان امروز «صیغه») در آن روزها رایج و عادی بوده و مانند کنیز که برحسب کیفیت اش قیمت هایی در عرف داشته، قیمت زن «صیغه» ای هم مطابق عرف آن روز ها معین بوده است.
از آیه ۲۵ فهمیده میشود در آن روز ها نیز مانند امروز ازدواج یک عمل پرهزینه بوده و خیلی ها از عهده هزینه اش بر نمی آمده اند، و برعکس، خریدن یک زن (کنیز) آسان و ارزان بوده است.

۶ - پیشگویی های تحقق یافته

در آیه ۱۵ پیشگویی دارد که در آینده آیاتی راجع به مطلب مندرج در آن نازل خواهد شد، و این کار، در سوره بعدی (سوره نور) انجام شده است.

۷ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها ، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است .

شرح مختصر

پاسخ به یک سوال

در آیه ۲۴ فرموده «فریضه» شان را بدهید و در همان آیه فرموده «بعد از فریضه» میتوانید راجع به آن توافق کنید، که به نظر پارادوکس می آید، به نظر شما حل این پارادوکس چگونه ممکن است؟

به نظر این قلم ابتدا که فرموده فریضه را بدهید، بطور کلی فرموده، که این معنی را میدهد که ازدواج موقت بدون تعیین و توافق روی مبلغی عرفی معنا ندارد، لذا آنجا که فرموده «فریضه شان را بدهید»، یعنی اسّاس این رابطه را که بدون «فریضه» باطل است را قبول کنید، وقتی که آن توافق طرفینی را قبول کردید که این ازدواجی است موقت و باید مال و اموالی از طرف مرد به زن داده شود، میتوانید روی مقدار دقیق آن (در صورتی که طرفین تمایل جدی به وقوع این امر دارند) با توجه به اوضاع و احوال مالی مرد که ممکن است مبلغ عرفی خارج از توانائی او باشد، توافق و تراضی کنند.

یا اینکه ممکن است مانند اتفاقی که این روزها (الان نیمه اول تابستان ۹۹ است) افتاده و قیمت سکه طلا ناگهان ده برابر شده، ادای فریضه از توانائی مرد بیرون شده باشد، که در این صورت هم توافق و تراضی سبب حل مشکل میشود.

یا اینکه ممکن است در اثر حوادث ایام (سیل و زلزله و بیماری های صعب و امثال آن) ناگهان توانائی مالی مرد دستخوش تقلیل قابل ملاحظه ای شود، و یا . . . و یا . . . که در این حالات توافق و تراضی مشکل گشا است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! زنانی از شما که مرتکب عمل زشت میشوند چهار شاهد بر آنها بخواهید، پس اگر شهادت دادند آنها را در خانه ها نگهدارید تا مرگ آنها را دریابد یا خداوند برایشان راهی باز کند (۱۵) و دو نفری از شما که مرتکب آن عمل زشت شوند آزارشان کنید، و اگر توبه کردند و اصلاح نمودند از آنها در گذرید، که خداوند توبه پذیر مهربان است (۱۶) البته توبه برعهده خداست برای کسانی که کار زشت را از روی جهالت می کنند، و زود توبه می کنند، که خداوند توبه آنها را می پذیرد و خداوند دانای حکیم است (۱۷) و توبه برای کسانی نیست که کارهای زشت می کنند تا اینکه مرگشان در رسد، و بگویند همین الان توبه کردم، و نیز توبه برای کسانی نیست که کافر بمیرند. برای آنها عذابی دردناک آماده کرده ایم (۱۸)

ای مسلمانان، برایتان حلال نیست که زنان را مانند اموال، که طبیعتاً نسبت به اینکه با آنان مانند اموال رفتار شود کراهت دارند، بر خلاف میلشان میراث ببرید، و یا اینکه مانع آنها در تصرف اموالشان بشوید، تا اینکه قسمتی از آنچه را که به آنها داده اید ببرید، مگر اینکه کار بسیار زشتی مرتکب شوند.

و با آنها مطابق عرف معاشرت کنید،

و اگر از آنها خوششان نمی آید بدانید که چه بسا از چیزی بدتان می آید و حال آنکه خداوند در آن خیر زیادی قرار داده است (۱۹)

و اگر خواستید همسری را بجای همسری دیگر قرار دهید و به یکی از آنها مال بسیار زیادی داده اید چیزی از آن را از او پس نگیرید، آیا آنرا پس می گیرید در حالیکه این کار بُهتان و گناهی آشکار است؟ (۲۰) و چگونه میگیرید در حالیکه بعضی از شما از بعضی دیگر کام گرفته و آنها از شما پیمان محکمی گرفته اند (۲۱)

و با آن کسانی که پدرانتان با آنها ازدواج کرده اند ازدواج مکنید مگر آنچه قبلاً پیش از اسلام گذشته است، که کاری بسیار زشت و سبب خشم خدا و راه بسیار بدی است (۲۲)

مادرانتان بر شما از لحاظ ازدواج حرام شده است و همچنین دخترانتان و خواهرانتان و عمه هایتان و خاله هایتان و خواهرزاده هایتان و برادرزاده هایتان و مادران شیرین شما و خواهران شیرین شما و مادران زنان شما و دخترانیکه از زنانی باشند که با آنها زناشوئی کرده اید، و اگر زناشوئی نکرده اید اشکالی ندارد. و نیز کسانی که بر پسران صلبی شما حلالند و نیز اینکه در یک زمان با دو خواهر ازدواج کنید مگر آنچه قبلاً پیش از اسلام بوده که خداوند آمرزگار مهربان است (۲۳)

و نیز حرام است بر شما زنان شوهردار مگر اینکه کنیزتان باشند، این نوشته خداست برعهده شما، و غیر از اینها برایتان حلال است، که با اموالتان زنان خوب بجوئید نه اینکه بدکاره باشند، پس اگر زنانی را صیغه کردید مزدشان را که معین شده است بدهید، و اشکالی ندارد که پس از تعیین، به آنچه که هر دو طرف به آن راضی هستید عمل کنید که خداوند دانای حکیم است (۲۴)

و کسانی از شما که توانائی مالی برای ازدواج با زنان عقیف مسلمان ندارند با کنیزانتان که از جوانان مسلمان باشند ازدواج کنند، و خداوند به ایمان بعضی از شما نسبت به بعض دیگر داناتر است. پس با اجازه خانواده شان با آنان ازدواج کنید و اجرتشان را مطابق عرف بپردازید و آنها باید خود نگهدار باشند و بدکاره و رفیق باز نباشند، و وقتیکه ازدواج کردند اگر مرتکب کار بسیار زشتی شدند برآنان نصف عذاب زنان آزاد اعمال میشود. این برای کسانی است که نگران آن هستند که مبادا به سختی گناه بیفتند و اگر اینطور نبود و نگران به گناه افتادن نباشید، صبر کنید و با کنیزان ازدواج نکنید، این برایتان بهتر است و خداوند آمرزگار مهربان است (۲۵)

خداوند میخواهد حقایق را برایتان بیان کند، و شما را به روش های صحیح هدایت نماید، و بسوی شما به رحمت بازگردد، و خداوند دانای حکیم است (۲۶) و خداوند میخواهد بسوی شما به رحمت بازگردد، و آنان که شهوات را پیروی میکنند میخواهند شما به انحراف عظیمی دچار گردید (۲۷) خداوند میخواهد بر شما آسان

کند، و انسان ضعیف آفریده شده است (۲۸)

نساء ۳ آیات ۲۹ تا ۴۳

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٢٩﴾ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ إِنْ تَجْتَنِبُوا كِبَارَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾ وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيًّا مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلَّذِينَ عَقَدْتَ أَيْمَانُكُمْ فَأَتَوْهُمْ نَصِيحَتُهُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾ الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّاتِي خِفَافُونَ نُشُوزُهُنَّ فَعُظُولُهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاصْرَبُوهُنَّ فَإِنْ تَبَغَّوْا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَأِذْ بَعْثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾ وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٦﴾ الَّذِينَ يَخْلَوْنَ ويَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٣٧﴾ وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ﴿٣٨﴾ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا بِمَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا ﴿٣٩﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِنْ تَكَ حَسَنَةً يُّضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَّدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴿٤١﴾ يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُوا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرَضَىٰ أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:

طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافران و منافقانه و عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهید.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای مسلمانان! از رفتار ناسالم مالی بین خویش و تعرضات جانی خودداری کنید و به استحکام خانواده بسیار اهمیت دهید و تقوا را بخصوص در این موارد رعایت کنید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریزکردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٢٩﴾ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدْوَانًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! به جانِ مسلمانان و خرج کردن صحیح اموالتان بسیار اهمیت دهید

۲

إِنْ تَجْتَنِبُوا كِبَارَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلَ كَرِيمًا ﴿٣١﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! گناه صغیره بخشوده است

۳

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا اكْتَسَبْنَ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾ وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِي مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلَّذِينَ عَقَدْتَ أَيْمَانُكُمْ فَأَتَوْهُمْ نَصِيبُهُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾

ریز درپ: ای مسلمانان! هم به ارث میراث بران، و هم به انجام صحیح قراردادهای متوفی اهمیت دهید

۴

الزَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى التَّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَائِمَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوهُنَّ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾

ریز درپ: ای مسلمانان! به قوام و تحکیم خانواده بسیار اهمیت دهید

۵

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَلًا فُجُورًا ﴿٣٦﴾ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبَخْلِ وَيَكْنُثُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٣٧﴾ وَالَّذِينَ يَنْفَقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَن يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ﴿٣٨﴾ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا ﴿٣٩﴾

ریز درپ: ای مسلمانان! به اعتقاد صحیح و احسان به والدین و نزدیکانتان بسیار اهمیت دهید

۶

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكْ حَسَنَةٌ يُّضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَّدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ فَكَفَيْتَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴿٤١﴾ يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُوا الرُّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾

ریز درپ: ای مسلمانان! به آخرت و اعتماد به خداوند بسیار اهمیت دهید

۷

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي

سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَّرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا ﴿٤٣﴾

ریز درب: ای مسلمانان! به نماز بسیار اهمیت دهید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُب مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و ای مسلمانان! در مورد یتیمان، و اموال آنها، و مقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! در مورد مقررات ازدواج و طلاق و امور مرتبط، بسیار مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! از رفتارهای ناصحیح مالی بین خویش حذر کنید، و از گناهان بزرگ، و بخصوص قتل، بهره‌یزید و به بنیان خانواده خیلی اهمیت دهید، و در این مورد تقوا را رعایت کنید، و به اعتقادات صحیح، رفتار صحیح مالی، رفتار صحیح با نزدیکانتان، و نماز صحیح، و اخلاص در اعمال بسیار اهمیت دهید.

۴- سوالات

- ۱- نقش دستور زبانی کلمه «أَلَا» (آیه ۲۹) را بیان کنید.
- ۲- با توجه به جواب فوق «إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ» رادر ارتباط با ما قبل خویش معنی کنید.

۳- «ذلک» اول آیه ۳۰ اشاره به چیست؟

۴- منظور از «سینات» (آیه ۳۱) چیست؟

۵- بطور کلی معنی آیه ۳۱ چیست؟

۶- در آیه ۳۲ دو کلمه از مشتقات «ف ض ل» آمده، هریک را توضیح دهید.

۷- «لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا» (آیه ۳۲) را با توجه به ماقبل آن معنی کنید.

۸- با توجه به دوسوال قبل معنی «اَكْتَسَبُوا» چیست؟

۹- با توجه به مجموع این آیات و این سوال ها معنی آیه ۳۳ چیست؟

۱۰ - «وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ فَآتَوْهُمْ نَصِيبَهُمْ» یعنی چه؟

۱۱- با توجه به «فعل خداوند قانونمنداست» اگر بخواهیم در آیه ۳۵ چیزی را مورد اشاره

قرار دهیم می باید زیر کدام کلمات را خط بکشیم؟

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیه ۲۹ فهمیده میشود کلاه گذاری بر سر یکدیگر در معاملات در آن روزها نیز مانند امروز زیاد بوده که راجع به آن آیه نازل شده، و همچنین دعوا و زد و خورد های منجر به مرگ نیز.

از آیه ۳۲ معلوم میشود حسادت و لوازم آن (کارشکنی و سعی در جلوی پیشرفت محسود را گرفتن) نیز رایج و شایع بوده است.

همچنین از آیه ۳۳ فهمیده میشود با وجود آنکه آیات دقیقی که در باره نحوه تقسیم ماترک متوفا نازل شده، جوّ غالب جوّ بی توجهی به آنها و عمل نکردن به آنها و همچنین عمل نکردن به پیمانها و تعهدات بوده است.

از آیه ۳۴ فهمیده میشود که در زمان نزول این آیات، زنان «انسان درجه دو» بوده اند، (که البته این چیزی است که در همه جا همینطور بوده، و میدانیم که تاریخ تصویب حق رای زنان حتی در ممالک خیلی پیشرفته به صد سال هم نمیرسد) زیرا بنا بر قسمت اول آیه، اکثر زنان از لحاظ قوای عقلی و مدیریت زندگی (یعنی همان چیزی که موجب تفضیل بعضی بر بعضی دیگر میشود) از مردان عقب بوده، و نیز، از لحاظ معیشت وابسته به مرد بوده اند.

از آیه ۳۶ فهمیده میشود در روزهای نزول این آیات روحیه غالب مردم از احسان به دیگران فاصله داشته، و ثروت خویش را مکتوم نگه میداشتند (آیه ۳۷) و یهودیان علاوه بر کتمان ثروت، راجع به حقایق دینی (که ممکن بود به نفع جریان اسلام باشد) نیز اهل کتمان بودند (آیه ۴۲)

مسلمانان نیز از نوشیدن مسکر چندان احترازی نمیکردند و بلکه حتی در حالت مستانه به نماز هم حاضر میشدند (آیه ۴۳)
نیز فهمیده میشود دسترسی به آب چندان آسان نبود (آیه ۴۳)

۶ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه های ۳۴ و ۳۵ از آنجا امروزه بسیار «میتلا به» میباشد جزء آیات برجسته است.

۷ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

آیه های ۴۰ تا ۴۲ از آنجا که «قیامتی» است، کلاً بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، و طبعاً در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه ۴۰، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

بحث متنی

آیه های ۴۰ و ۴۱ و ۴۲ بدون اینکه فرع بر آیه ای باشند پراگندگی هستند.

موضع ثابت وحی ، علیرغم تغییر عظیم در موقعیت دریافت کننده آن

آیه ۳۱ که در زمان استقرار حکومت اسلامی و در آخرین سالهای نزول وحی نازل شده کاملاً شبیه آیه ۳۲ سوره نجم است که در سالهای اولیه بعثت و در زمان ضعف و وجود مشکلات زیاد و متنوع نازل شده، و این تفاوت عظیم در موقعیت اسلام و پیامبر و مسلمانان هیچ تغییری در این نوع مطالب نداده است.
این یکی از وجوه اعجازی قرآن است که در آیه ۸۲ همین سوره به آن اشاره شده که شرح آن را بعداً در جای خویش خواهیم دید و از این نمونه ها فراوان است.

سرپرستی مردان بر زنان

آیه ۳۴: سرپرستی مردان بر زنان نشان به دو علت حاصل می شود:

یکی بعلت برتری که مردان نسبت به زنان (از لحاظ امور زندگی) دارند و دیگر بعلت خرجی است که می‌کنند، و لذا اگر این شرایط از بین برود آن سرپرستی نیز از بین خواهد رفت، چنانکه امروز بسیار می‌بینیم که زنانی هستند که از شوهرانشان از لحاظ عقل و امور زندگی برترند، و نیز درآمد هم کسب می‌کنند.

آیه ۳۴: «موعظه‌شان کنید، و در رختخواب از آنها دوری کنید، و بزیندشان» در موقعی است که شرایط دوگانه اول آیه برقرار باشد، یعنی مانند قدیم‌ها واقعاً زن از مرد از لحاظ امور زندگی بسیار ضعیف‌تر باشد و دیگر اینکه «خرج‌خور» مرد باشد. اما امروز که در بسیاری از نقاط جهان، زنان نسبتاً هم‌پراز مردها هستند و از لحاظ هزینه زندگی نیز کم و بیش شریکند، و قسمت اول آیه در مورد این نوع زنان، بلاموضوع می‌شود، قسمت دوم نیز خودبخود تغییر می‌کند.

واضح است چون این موضوع «فقهی» است، شرح بیشتر در عهده این تفسیر نمی‌باشد، اما «کلیت» آن همان است که عرض شد.

بُخل به معنی امساک نیست

در آیات ۳۷-۳۹ بخل بخوبی معنی شده و معنی آن منع خرج کردن در راه خداست. یعنی بمعنی خسیسی و امساک نیست و یعنی کسی هم که خرج می‌کند اما برای نشان دادن به مردم (ریا) خرج می‌کند و نه برای انجام وظیفه الهی، او هم بخیل است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! اموالتان را بین خویش به باطل مخورید مگر اینکه تجارتی از روی رضایتِ متقابل باشد و خوددهاتان را مکشید که خداوند نسبت به شما مهربان است (۲۹) و اگر کسی این کار را از روی ظلم و تعدی کند، بزودی او را در آتشی می‌اندازیم و این برخداوند آسان است (۳۰)

اگر از گناهان بزرگی که از آن نهی شده اید دوری کنید بدی هایتان را میپوشانیم و شما را به جایگاهی گرامی داخل می‌کنیم (۳۱)

و از آنچه که خداوند از فضل خویش بعضی را بر بعضی برتری داده تمنا مکنید، زیرا که مردان از آنچه کسب می کنند نصیبی دارند و زنان نیز همینطور، و درخواستهایتان از فضل خدا باشد که او به همه چیز داناست (۳۲) و برای همگان سزاوارهایی قرار داده ایم درباره آنچه پدران و نزدیکان بجا میگذارند، و نیز به تعهدات مالی در مورد ذینفع های پیمانهای که - مانند قراردادهای دوطرفه رفع خسارت اگر با کسانی - بسته اید، عمل کنید، و نصیب آن ذینفع ها را بدهید که خداوند بر همه چیز گواه است (۳۳)

مردان، مشروط بر اینکه، بسبب آنچه که خداوند بعضی شان را بر بعضی برتری داده، شایستگی داشته باشند و بسبب خرجی که از اموالشان می کنند، سرپرستان زنانشان، و زنان شایسته خوب که به فرمان خدا متواضع و نگهدارنده پنهانی ها باشند، چه خویند، و اما درباره زنانی که از نافرمانی شان نگرانی دارید، موعظه شان کنید، و سپس در رختخواب ها از آنها دوری کنید، و اگر بازهم فایده ای نکرد، بزنید شان. پس اگر براه آمدند، دیگر علیه آنها راهی جستجو نکنید، که خداوند بلند مرتبه بزرگ است (۳۴) و شما بستگان آن زن و شوهر! اگر نگران جدائی آنها هستید، یک داور از خانواده مرد و یک داور از خانواده زن برانگیزید. اگر خواستار اصلاح باشند خداوند بین آنها توافقی ایجاد خواهد کرد که خداوند دانای آگاه است (۳۵)

و عبادت خدا کنید و چیزی با او شریک مکنید، و به والدین و نزدیکان و یتیمان و بیچارگان و همسایه نزدیک و همسایه دور و رفیق مصاحب و در راه مانده و بردگانتان احسان کنید که خداوند کسی را که خودبزرگ بین و فخرفروش باشد دوست نمیدارد (۳۶)

همانهایی که بخل میورزند و مردم را نیز به بخل وامیدارند، و آنچه را که خداوند از فضلش به آنها داده کتمان می کنند، و برای کافران غذایی خوار کننده آماده نموده ایم (۳۷)

و نیز آنهایی که اموالشان را برای نشان دادن به مردم خرج می کنند، و به خداوند و روز آخرت ایمان ندارند،

و هر کس که شیطان از نزدیکانش باشد چه نزدیکان بدی دارد (۳۸) و چه میشد که به خدا و روز آخرت ایمان می آوردند، و از آنچه خداوند روزی شان کرده خرج میکردند، و خداوند هم به کارشان دانا بود (۳۹)

خداوند به سنگینی ذره ای هم ظلم نمی کند، و اگر حسنه ای باشد دوچندانش میکند، و از جانب خویش بابت آن پاداشی عظیم میدهد (۴۰)

ای پیامبر! پس چگونه خواهد بود که از هر امتی گواهی بیاوریم و تو را نیز بر اینها گواه بگیریم (۴۱) در آنروز کافران و کسانی که پیامبر را نافرمانی کردند دوست خواهند داشت کاش با خاک یکسان میشدند و گفته خدا را کتمان نمی نمودند (۴۲)

ای مسلمانان! در حال مستی به نماز نزدیک مشوید تا اینکه بدانید چه میگوئید، و نیز در حالیکه جنب میباشید به نماز نزدیک مشوید- مگر اینکه رهگذر باشید- تا اینکه غسل کنید، و اگر مریض یا مسافر باشید و یا از مدفوع برگشته اید یا با زنان تماس برقرار کرده اید و آب نمی یابید، با خاکی پاکِ خوشایند تیمم، و صورت و دستهایتان را مسح کنید که خداوند آمرزگار بخشنده است (۴۳)

نساء ۴ آیات ۴۴ تا ۵۷

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِّنَ الْكِتَابِ يَشَرُّونَ الصَّلَاةَ وَيُرِيدُونَ أَن تَصَلُّوا السَّبِيلَ ﴿٤٤﴾
وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا ﴿٤٥﴾ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ
مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمِعْ غَيْرَ مَسْمُوعٍ وَرَاعَتْنَا لَئِنَّا بِالنَّسْتِهِمْ وَطَعْنَا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ
قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمِعْ وَانظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِن لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا
قَلِيلًا ﴿٤٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ
وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَى أَدْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾
إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاءُ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا
عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُرَكَّبُونَ أَنفُسَهُمْ بِلِ اللَّهِ يُرَكِّي مَن يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا
﴿٤٩﴾ انظُرْ كَيْفَ يَقْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَفَى بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٠﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا
نَصِيحًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَالطَّاعُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا
سَبِيلًا ﴿٥١﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾ أَمْ هُمْ نَصِيبٌ
مِّنَ الْمُلْكِ إِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ
فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُم مِّثْلًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾ فَمِنْهُمْ مَّنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ
مَّن صَدَّ عَنْهُ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ
جُلُودُهُمْ بِدَلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا هُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ
مُّطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾

پیش تفسییر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه
کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافران و منافقانه و
عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهید.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:
درب: رشد شما در گرو دوری از کافران است.

۱

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِّنَ الْكِتَابِ يَشَرُّونَ الصَّلَاةَ وَيُرِيدُونَ أَن تَضَلُّوا السَّبِيلَ ﴿٤٤﴾
وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا ﴿٤٥﴾

ریزدرب: ای پیامبر! به یهودیان که قصد تخریب کارت را دارند چندان
اهمیتی مده

۲

مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمِعْ غَيْرَ مُسْمِعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا
بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمِعْ وَانظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَكِن
لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٤٦﴾

ریزدرب: ای پیامبر! تخریب های یهودیان، فعلا در حد رفتارهای منافقانه
است

۳

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا
عَلَىٰ أُذُنِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعْنَا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ
أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاءُ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾

ریزدرب: ای یهودیان! به نفعتان است دست از این کارهایتان بکشید، و اگر
چنین کنید، ممکن است خداوند از شما درگذرد

۴

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنفُسَهُمْ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ وَلَا يُلْظَمُونَ فِتْنًا ﴿٤٩﴾ انظُرْ كَيْفَ يُفَرِّقُونَ
عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَفَى بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٠﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ
بِالْحُبِّ وَالطَّاعَةِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا ﴿٥١﴾ أُولَٰئِكَ
الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾ أَمْ هُمْ نَصِيبٌ مِّنَ الْمُلْكِ إِذَا لَأَ
يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ أَتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ

الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ وَآيَاتِنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾ فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَى
بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾

ریزدرب: ای پیامبر! یهودیان (غیر از تعداد کمی) به علت حسدی که
میورزند از راه حق منحرف اند و از رحمت خداوند دور و عاقبت شان عذاب
است

۵

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا
الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا هُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾

ریزدرب: عذاب و نعمت اخروی، بسیار جدی و مهم است

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف
که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه
محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و
ای مسلمانان! درمورد یتیمان، و اموال آنها، و مقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! درمورد مقررات ازدواج و طلاق و امور مرتبط، بسیار
مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! از رفتارهای ناصحیح مالی بین خویش حذر کنید،
واژگناهان بزرگ، و بخصوص قتل، بهره‌یزد و به بنیان خانواده خیلی اهمیت دهید، و در این
مورد تقوا را رعایت کنید، و به اعتقادات صحیح، رفتار صحیح مالی، رفتار صحیح با
نزدیکانتان، و نماز صحیح، و اخلاص در اعمال بسیار اهمیت دهید.

در این پاراگراف می فرماید: ای پیروان رسول خدا! از این یهودیان که مرتکب این رفتارها میشوند دوری کنید.

۴ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذہنیت مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن چیزی فوق ذہنیت مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۵۶ و ۵۷ از آنجا که «قیامتی» است، کلاً بالاتر از ذہنیت هر بنی بشری است، و طبعاً در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین.

۵ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۴۴ و ۴۵ و ۴۹ و ۵۰، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

بحث متنی

آیات ۴۸ تا ۵۰ پراتنزی اند و این واضح است.

همچنین است وضعیت آیه های ۵۶ و ۵۷.

دریافت های مستقیم کوتاه

از یحرفون الکلم عن مواضع (آیه ۴۶) فهمیده میشود که یهودیان مزه تغییر دادن متن تورات را که از زمان نزول سوره انعام شروع به ارتکاب آن کرده بودند و به مذاقشان خوش آمده بود، هنوز ادامه میدادند به گونه ای که گویا عادتشان شده بود. آیه ۴۷: موضوع مسخ نافرمانان احکام مربوط به روزهای شنبه در انتهای سوره اعراف آمده و خلاصه آن این بود که عده ای در روز شنبه که ماهی ها روی آب می آمدند و صیدشان حرام بود کاری می کردند که آن ماهی ها راه برگشتشان بسته شود و روز یکشنبه بدون زحمت آنها را صید می کردند (یعنی با کلاه شرعی خواسته خویش را پیش می بردند) و بصورت بوزینه مسخ شدند.

آیه ۵۲: کلمه «لعنت» بمعنی «منع رحمت» الهی است و طبیعی است که جایی که رحمت الهی نباشد، چیزی مانع وقوع شدیدترین عذاب ها نخواهد بود.

آیه ۵۴: «فضل» در اینجا بمعنی دین صحیح و وحی و وجود پیامبر اکرم (ص) است.

همچنین آنها خریدار گمراهی بودند و اراده آگاهانه برای آن داشتند (آیه ۴۴) و در عین حال خود را به اینکه بر طریق نجات هستند میستودند (آیه ۴۹) و مورد مشاوره سایر کافران (ظاهراً کفار مکه) بودند و در این باب آنها را هدایت یافته تر از مسلمانان اعلام میکردند (آیه ۵۱) و علت همه این رفتارهایشان حسادت بود (آیه ۵۴)

با وجود همه اینها در داخل جامعه یهودیان بودند کسانی که به محتویات وحیی که بر آنحضرت نازل شده بود ایمان داشتند (آیه ۵۵) اما چنانکه خروجی رفتاری یهودیان نشان میدهد آنها در اقلیت بودند.

در آن روزها

چنانکه می‌دانیم اینک دیگر حکومت پیامبر کاملاً جا افتاده و و مسلمانان به رهبری آنحضرت سه جنگ سرنوشت‌ساز را پشت سر گذاشته‌اند و در کارنامه خویش دو شکست سنگین برای دشمن خویش ثبت کرده‌اند که مربوط به جنگهای بدر و احزاب است و در آحد نیز پیروزی دشمنان کامل نبود و چیز مهمی بدست نیاموردند. مسلمانان در بین این جنگها دائماً در حال سازندگی روحی و شخصیتی و سیاسی و اجتماعی بودند و دشمنانِ قسم‌خورده یهودی خویش را نیز بتدریج یکی پس از دیگری به شکست مجبور کرده بودند که موضوع بنی نظیر و بنی قریظه بشرحی که در سوره های حشر و احزاب دیدیم از بزرگترین آنها بود.

در این اوضاع و احوال آیات احکام و دستورات اخلاقی بطور پیوسته نازل می‌شد و رشد همه جانبه مسلمانان را ایجاد و تقویت می‌کرد.

اما عناصر بازدارنده نیز همچنان به کار خویش مشغول بودند.

منافقان همچنان به تخریب در داخل اجتماع ادامه می‌دادند. شایعه می‌ساختند، شبهه ایجاد می‌کردند، در راه جهاد و انفاقات نه تنها همکاری نمی‌کردند بلکه مانع هم ایجاد می‌کردند، و زبانشان نیز دائماً تند و تیز بود.

کفار مشرک مکه نیز باز هم در تدارک جمع‌آوری نیرو و ایجاد جنگ‌های جدیدی بودند،

در داخل مدینه نیز کفار یهودی هنوز به توطئه و ایجاد مشکل با جدیت ادامه می-دادند و هم با کفار، و هم با منافقان، همکاری بسیار نزدیکی داشتند. جمله «با زبانهایشان به نحوی می-چرخانند» در آیه ۴۶ به این معنی است که این جملات «شنیدیم و نافرمانی کردیم و بشنو که نشنوی و رعایتمان کن و غیره» را طوری ادا می-کردند که گوئی جزء تورات است، همانگونه که می-دانید ما قرآن کریم را به سه نوع می-خوانیم: یک نوع آن «مطالعه برای فهم» است که این نوع خواندن مانند خواندن کتب دیگر است. یکنوع دیگر، «ترتیل» و نوع دیگر «تجوید» است که خواننده محترم با آنها آشنا هستند. یهودیان نیز شبیه به نحوه تجوید در نزد ما، تورات را می-خواندند. و بعضی از آنان، آن جملاتی را که فوقا از آیه ۴۶ نقل کردیم، همانطور می-خواندند که گویا دارند تورات را به آن حالت خاص تجویدگونه می-خوانند. و این نوع رفتارها نشان از آن دارد که آنها به گوشه رینگ رانده شده بوده و نمیتوانستند نقش پررنگِ تاثیرگذاری ایفا کنند و به چنین تلاش های مذبحخانه ای دلخوش بودند.

کفار مشرک مکه نیز در وضع خوبی نبودند، پس از آنهمه کوششی که برای از بین بردن، و لاقلاً زمینگیر کردن جریان اسلام کرده، و جنگ های بزرگی راه انداخته بوده، و هیچ نتیجه مثبتی نگرفته بودند، اینک روحیه شان بسیار آفت کرده، و به کار ایدئولوژیک روی آورده بودند و سقوطشان به اینجا رسیده بود که از یهودیان که خودشان ورشکسته نظامی و سیاسی و ایدئولوژیک بودند، نظرخواهی میکردند که ارزیابی شما از حقانیت مسلمانان چیست، و آنها فتوا داده بودند که مسلمانان از مشرکان نیز گمراه ترند (آیه ۵۱)

ترجمه تفسیری آزاد

ای پیامبر! آیا کسانی از اهل کتاب را نمی بینی که خریدار گمراهی اند و میخواهند شما نیز گمراه شوید (۴۴)

خداوند دشمنانتان را بهتر می شناسد و خداوند بعنوان سرپرست و یاریگر بس است (۴۵)

از یهودیان کسانی هستند که کلام را از مواضع آن تحریف می کنند و میگویند «شنیدیم و نافرمانی کردیم» و «بشنو که نشنوی» و «رعایتمان کن» و این ها را بازبان هایشان بنحوی میچرخانند تا مانند خواندن تورات بنظر رسد و در دین طعنه میزنند و اگر میگفتند «شنیدیم و اطاعت کردیم» و «بشنو و منظورمان دار» برایشان بهتر و پایدارتر بود ولیکن خداوند بسبب کفرشان لعنتشان کرده و جز عده کمی از آنان ایمان نمی آورند (۴۶)

ای اهل کتاب! به چیزی که فرستاده ایم که تصدیق کننده چیزی است که نزد شماس است ایمان بیاورید، قبل از اینکه صورتهائی را از ریخت بیاندازیم و آنها را به پشته برگردانیم یا لعنتشان کنیم، همانطور که اهل آن روز شنبه را لعنت کردیم و امر خدا انجام گردید (۴۷)

خداوند شرک را نمی آمرزد، و غیر از آن را برای کسی که خواهد می آمرزد، و کسی که به خداوند شرک ورزد، گناهی عظیم را از روی افترا مرتکب شده است (۴۸)

ای پیامبر! آیا نمی بینی آنانی را که خویش را بی عیب می انگارند؟ بلکه این خداوند است که هر که را خواهد پاکیزه میدارد و حتی باندازه کمی هم ظلم نخواهند شد (۴۹) بین چگونه به خداوند افترای دروغ می بندند و همین برای آنها بعنوان گناهی آشکار بس است (۵۰)

آیا نمی بینی برخی از اهل کتاب را، که به بت و طاغوت ایمان می آورند، و درباره کافران چنین میگویند که اینها از مسلمانان هدایت یافته ترند (۵۱) آنها کسانی هستند که خداوند لعنتشان کرده و کسی را هم که خداوند لعنت کند هرگز برایش یآوری نخواهی یافت (۵۲)

مگر اینان در آن امر مدیریت عالم نصیبی دارند که چنین میکنند؟ اگر در آن امر نصیبی میداشتند که در آنصورت به مردم پیشیزی نمیدادند (۵۳) یا اینکه به مردم درباره آنچه که خداوند از فضل خویش به آنان داده حسد میورزند. البته ما به آل ابراهیم آن کتاب و حکمت را دادیم و به آنها فرمانروایی عظیم بخشیدیم (۵۴)

و بعضی از آنها به آن ایمان آورده و بعضی شان از آن جلوگیری میکنند، و جهنم از جهت سوزاندگی بس است (۵۵)

البته کسانی که به آیاتمان کفر میورزند بزودی آنها را داخل آتشی می کنیم که هر گاه پوستهایشان سخت شود پوستشان عوض میشود تا آن عذاب را بچشند، که خداوند پیروزمند فرزانه است (۵۶)

و کسانی که ایمان آورده و عمل شایسته انجام داده اند بزودی آنها را داخل بهشتی می کنیم که نهرها در کف آنها جاری است و در آن برای همیشه جاودانند و در آن همسرانی پاکیزه خواهند داشت و آنها را داخل سایه هائی گسترده درخواهیم آورد (۵۷)

نساء ۵ آیات ۵۸ تا ۷۰

إِنَّ اللَّهَ بِأَمْرِكُمْ أَنَّ تُوَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُوْبِ الْأَمْرَ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتُ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾ فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ اخْرَجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾ وَإِذًا لَآتَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ وَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأُوتِ لَهُ مِنْ فَضْلِهِ الْكَافِي إِنَّ اللَّهَ يَخْتَارُ لِمَنْ يَشَاءُ الْفَضْلَ إِنَّ اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عِلْمًا ﴿٧٠﴾

پیش تفسیر

۱- استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
 طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که نتیجه اش مطابق ذیل است:
درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافران و منافقان و عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهید..
 برآیند درسی فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:
درب: ای مسلمانان! رشد شما درگرو عدالت است و به اطاعت جدی از خدا و رسول و دوری از دورویی و صفات منافقانه اهمیت زیاد دهید.

۱

إِنَّ اللَّهَ بِأَمْرِكُمْ أَنْ تُوَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾

ریزدرپ: ای مسلمانان! به امانت و عدالت خیلی پای بند باشید

۲

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ مِنْ قَبْلِكَ يَفْتَرُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتُ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾ فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾

ریزدرپ: ای مسلمانان! اطاعت تان فقط از خدا و رسول و فرمانروایانی از میان خودتان باشد

۳

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رُسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنْ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ أَوْ اخْرَجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيرًا ﴿٦٦﴾ وَإِذْ أَتَيْنَاهُمْ مِنْ لَدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ وَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾ وَمَنْ يَطْعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾ ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾

ریزدرپ: ای پیامبرا اطاعت از تو، و نیز نفوذ کلمه ات در قضاوت، بر مردم

مقرر شده، و برای همین در آخرت پاداش و درجات عالی خواهند داشت

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و ای مسلمانان! درمورد یتیمان، و اموال آنها، و مقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! درمورد مقررات ازدواج و طلاق و امور مرتبط، بسیار مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! از رفتارهای ناصحیح مالی بین خویش حذر کنید، و از گناهان بزرگ، و بخصوص قتل، بهره‌یزید و به بنیان خانواده خیلی اهمیت دهید، و در این مورد تقوا را رعایت کنید، و به اعتقادات صحیح، رفتار صحیح مالی، رفتار صحیح با نزدیکانتان، و نماز صحیح، و اخلاص در اعمال بسیار اهمیت دهید.

در پاراگراف ۴ می فرماید: ای پیروان رسول خدا! از این یهودیان که مرتکب این رفتارها میشوند دوری کنید.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! به ادای امانت و به عدالت در هنگام قضاوت بسیار اهمیت دهید و از کارگزاری که از خود شماها هستند اطاعت کنید.

۴- آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۵۸ جزء «قوانین بالادستی» احکامی است، به این معنی که هیچ قانون فقهی نباید خلاف محتوای آن باشد و از این لحاظ برجستگی خاصی دارد.

آیه ۵۹ نیز که مبنای شناخت نوع حکومت است بسیار مشهور و دارای برجستگی واضحی است.

۵ - آیات مشکل

از «مشکل» بودن آیه ۵۹ چه عرض کنیم جز اینکه ببینید مفسران گوناگون در طول تاریخ اسلام و در پهنه جغرافیائی آن چه مطالب مختلف و متنوع و بعضاً متضادی در تفسیرش گفته اند .

۶ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن چیزی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۶۹ و ۷۰ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

در آیه های ۶۰ به شیطان اشاره شده که معهود ما بشر قرن حاضر هم نیست، چه رسد به مشافهین ۱۴۰۰ سال قبل!

۷ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

دریافت های کوتاه مستقیم

آیه ۶۰: هر جا که کلمه طاغوت آمده (مثلاً در آیه الکرسی در سوره بقره و جاهای دیگر) مفهوم آن، مرجعی است که در مقابل مرجع حق بساط دعوت پهن کرده است. مثلاً پیامبر مرجع حق است و رئیس کفار مکه نیز در حوزه ریاست و قدرت و نفوذ خویش مرجعیتی دارد، و او در مقابل پیامبر مرجع باطل است و طاغوت بمعنی همان مرجع باطل است.

آیات ۶۰ تا ۶۲: به سهولت بدست می آید که «رضایت قلبی و تسلیم در مقابل احکام الهی، نشانه ایمان، و مخالفت قلبی نشانه نفاق است» و این یکی از ملاک های اصلی تشخیص مؤمن از منافق در ارزیابی هر کس از خویشتن خویش است.

اولوالامر منکم

در رابطه با آیه ۵۹ عبارت «صاحبان کارها از میان خودتان» ترجمه «اولوالامر منکم» است. یعنی اینکه مسلمانان موظفند خدا و رسول و اولوالامر منکم را اطاعت کنند. اطاعت خدا چگونه است؟ ما که خدا را نمی‌بینیم تا بدانیم اوامرش چیست و اطاعت کنیم.

واضح است که خداوند اوامرش را از طریق رسولش بیان می‌فرماید، و لذا طبیعی است که اطاعت رسول اطاعت خدا هم هست.

بنابراین مسلمانان موظفند رسول و اولوالامر منکم را اطاعت کنند.

شیعیان ۱۲ امام را مصادیق اولوالامر منکم میدانند و سنی‌ها رئیس حکومت را، مثلاً به نظر سنی‌ها حجاج بن یوسف و آغا محمد خان قاجار مصادیق اولوالامر منکم و واجب‌الاطاعه اند.

اما، نکته فنی اینجا است که اولوالامر منکم در آیه مورد نظر به صاحب منصبانی اشاره دارد که ما معمولاً از آنها اطاعت می‌کنیم، مانند ماموران راهنمایی و رانندگی و ماموران مالیات و سایر ماموران حکومتی و لذا در متن آیه اطاعت از آنها را مشروط قلمداد کرده که در صورت بروز اختلاف به احکام الهی و سنن رسول الهی رجوع کنید.

و قید «منکم» نیز موید این نکته است، زیرا اطاعت خدا و رسول، پس از وقوع ایمان بی‌چون و چرا است، اما اطاعت اولوالامر محل‌چون و چرا دارد و قید «منکم» به نظر می‌آید که، ناظر به «نا مربوط به وحی» بودن آن (یعنی امور جاری غیر قابل اجتنابی که وحی به آن کاری ندارد) باشد.

دموکراسی

حکومت‌های دموکراسی امروزی از حکومت‌های دیکتاتوری قبلی به روح اسلام نزدیک‌تر است و اطاعت از حکومت‌های دموکراسی نسبت به حکومت‌های دیکتاتوری معقول‌تر است.

البته کلاه شرعی هم مقبول نیست و حکومتی که ظاهر دموکراسی دارد و ماهیت واقعی دیکتاتوری، این حکومت دروغ‌گوست و در اصل رابطه‌اش نسبت به مردم، خیانتکار و گناهکار است و بهترین اسمی که برای این نوع حکومت‌ها می‌توان گذاشت «کلاه بردار» است و طبیعی است که اطاعت از آن واجب نیست.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! خداوند به شما میفرماید که امانت را به اهل آن ادا کنید و هنگامیکه بین مردم حکم می کنید به عدل حکم کنید. خداوند خوب موعظه ای می کند. خداوند شنوای بیناست (۵۸)

ای مسلمانان! خدا و رسول و زمامداران از میان خودتان را اطاعت کنید. و اگر درباره چیزی در بین خویش به نزاع برخاستید موضوع را به خدا و رسول ارجاع کنید اگر به خدا و آخرت ایمان دارید. این بهتر و سرانجامش نیکوتر است (۵۹)

ای پیامبر! آیا آنهائی را ندیدی که فکر می کنند به آنچه بر تو نازل شده و به آنچه قبل از تو نازل شده ایمان آورده اند اما در عین حال میخواهند محاکمه خویش را نزد طاغوت برگزار کنند، در حالیکه مامورند به آن کفر بورزند؟ شیطان میخواهد به گمراهی دوری گمراهشان کند (۶۰) و هنگامی که به آنان گفته میشود بسوی آنچه خداوند نازل کرده و بسوی رسول بیائید منافقان را می بینی که بشدت آنها را از تو باز میدارند (۶۱) پس چگونه است که وقتی مصیبتی بواسطه آنچه قبلا انجام داده اند به آنها رسید، آنگاه نزد تو می آیند و قسم به خدا میخورند که ما جز نیکوکاری و هماهنگی منظوری نداشتیم (۶۲) آنها کسانی هستند که خداوند از دل آنها خبر دارد، پس، از آنها روی گردان و موعظه شان کن و به آنها سخنانی رسا بگو (۶۳)

و هیچ رسولی را نفرستادیم مگر اینکه به اذن خدا اطاعت شود و اگر آنها وقتیکه به خویش ظلم کردند بسوی تو بیایند، و از خداوند آمرزش بخواهند، و رسول هم برایشان آمرزش بخواهد، حتما خداوند را توبه پذیر مهربان خواهند یافت (۶۴) نه! به پروردگارت قسم، که آنها ایمان نمی آورند مگر اینکه تو را درباره آنچه بینشان بوجود آمده است داور کنند، آنگاه در خودهایشان در آنچه که قضاوت کرده ای ناراحتی نیابند و بخوبی تسلیم حکم تو باشند (۶۵)

و اگر بر آنها مقرر میکردیم که خود را بکشید یا از شهرتان بیرون روید، مگر عده کمی، بقیه قبول نمیکردند. و اگر آنچه را که به ان موعظه میشدند انجام میدادند برایشان بهتر و استوارتر بود (۶۶) و در آنصورت از نزد خویش به آنها پاداشی عظیم

میدادیم (۶۷)

و به راه راست هدایتشان میکردیم (۶۸)

و کسی که خدا و رسول را اطاعت کند با آنهایی خواهد بود که خداوند نعمتشان داده، از پیامبران و راستگویان و شهداء و صالحان، و آنها چه همراهان خوبی هستند (۶۹) این فضلی است از جانب خدا، و خداوند به کاملاً دانا است (۷۰)

نساء ۶ آیات ۷۱ تا ۸۴

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ انفِرُوا جَمِيعًا ﴿٧١﴾ وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لِيُبَطِّلَ
فَإِنْ أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْنَا إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا ﴿٧٢﴾ وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ
مِّنَ اللَّهِ لَيَقُولُنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾
فَالْيَقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَمَن يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ
يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ
الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمُ أَهْلُهَا وَاجْعَل لَّنَا مِن
لَّدُنكَ وَلِيًّا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾ أَلَمْ تَرَ
إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ
مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كُتِبَ عَلَيْنَا الْقِتَالُ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَى
أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى وَلَا تَطْلُمُونَّ فَبِيلًا ﴿٧٧﴾ أَيْنَمَا تَكُونُوا
يُذَرِّكُمْ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَإِنْ
تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِندِكَ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ اللَّهِ فَمَا لِهَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ
حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنَ نَفْسِكَ وَأَرْسَلْنَاكَ
لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾ مَّن يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَن تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ
عَلَيْهِمْ حَافِظًا ﴿٨٠﴾ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِندِكَ خَافُوا فَمَا لَطَفْتُمْ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ
وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّنُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ
الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ
أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ
وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾ فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تَكُلْفُ
إِلَّا نَفْسَكَ وَخَرِّصِ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ أَن يَكْفِيَ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنْكِيلًا

﴿٨٤﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه
کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافرانه و منافقانه و عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهید.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:
درب: جهاد و جهاد آزادی بخش کنید تا رشد یابید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانفِرُوا ثُبَاتٍ أَوْ انفِرُوا جَمِيعًا ﴿٧١﴾ وَإِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَّيَبْتَغِيَ
فَإِنْ أَصَابَكُمْ مُصِيبَةٌ قَالْ قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا ﴿٧٢﴾ وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فُضْلٌ
مِّنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾
فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ وَمَن يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ
يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! در حالت آماده باش باشید، و کسانیکه تردید دارند
باعث سستی شما نشوند

۲

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا
أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَاجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا
﴿٧٥﴾ الَّذِينَ آمَنُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ فَقَاتِلُوا
أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! با پیروان شیطان داخل مبارزه شوید

۳

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا
فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كُتِبَ عَلَيْنَا الْقِتَالُ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا
إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ فُلْ مَتَاعَ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى وَلَا ت ظَلُمُونَ فِتْيَلًا ﴿٧٧﴾ أَيْنَمَا
تَكُونُوا يُدْرِكُكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ وَإِنْ تُصْبِحُوا حَسَنَةً يَقُولُوا هَٰذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ

وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَا لِهَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنَ نَفْسِكَ وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾

ریزدرب: ای پیامبر! در میان پیروانت کسانی هستند که از موضوع مبارزه به سختی نگران میشوند، آنها را با تذکر به حقایقی که بر تو خوانده ایم، تشویق و امیدوار کن

۴

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيطًا ﴿٨٠﴾ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾

ریزدرب: ای پیامبر! برخی از مسلمانان، ضعف ایمان دارند، آنها را به حال خودشان بگذار و توکلت بخدا باشد

۵

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾
ریزدرب: ای مسلمانان! این قرآن قول خود خداوندتان است و این حکم جهاد هم در همین قرآن ذکر شده است

۶

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾
ریزدرب: ای مسلمانان! اخبار و تحلیل های خویش را انتشار ندهید، آنها را به مافوق هایتان منتقل کنید تا آنها برخورد شایسته کنند

۷

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسُكَ وَخَرَصَ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَكْفِ بِأَسِ الدِّينِ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنْكِيلًا ﴿٨٤﴾

ریزدرب: ای پیامبر! موضوع مبارزه قطعا وظیفه تو هست، و تو نیز مسلمانان را بر آن تشویق کن و امیدوار باش

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقا با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و ای مسلمانان! درمورد یتیمان، و اموال آنها، و مقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! درمورد مقررات ازدواج و طلاق و امور مرتبط، بسیار مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! از رفتارهای ناصحیح مالی بین خویش حذر کنید، و از گناهان بزرگ، و بخصوص قتل، بهره‌یزید و به بنیان خانواده خیلی اهمیت دهید، و در این مورد تقوا را رعایت کنید، و به اعتقادات صحیح، رفتار صحیح مالی، رفتار صحیح با نزدیکانتان، و نماز صحیح، و اخلاص در اعمال بسیار اهمیت دهید.

در پاراگراف ۴ می فرماید: ای پیروان رسول خدا! از این یهودیان که مرتکب این رفتارها میشوند دوری کنید.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! به ادای امانت و به عدالت در هنگام قضاوت بسیار اهمیت دهید و از کارگزاری که از خود شماها هستند اطاعت کنید.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! به جهاد و جهاد آزادی بخش همراه رسول خدا-ص- بپردازید تا به رشد و ارتقاء شخصیتی شایسته برسید.

۴ - سوالات

- ۱ - در این پاراگراف نسبتاً بلند (۷۱ تا ۸۴)، کدام آیات فرعی و کدام پرانتزی است؟
۲ - به نظر می آید آیه ۷۸ حاوی یک پارادوکس است، آن را حل کنید.

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

در این پاراگراف نکته جدیدی مطرح شده است. جنگ‌هایی که مسلمانان به رهبری آنحضرت تاکنون داشتند عبارت بود از بدر و احد و احزاب که جنبه‌های دفاعی آنها واضح است. اما در این سوره (و در این پاراگراف) سخن از نوع خاصی از جنگ تعرضی است که مطابق مندرجات این پاراگراف می‌توانیم آن را «جهاد آزادیبخش» بنامیم. در این نوع جنگ، نه فتح سرزمین‌ها هدف است و نه کسب غنائم بلکه هدف، آزادسازی کسانی است که در بند کسانی هستند که آنها را از قوای طبیعی خدادادی‌شان تهی کرده‌اند (آیه ۷۵) و این موضوع نیز یک تکلیف است در عرض سایر تکالیف مانند نماز و زکات و غیره (آیه ۷۷) اما اکثر مسلمانان از همان ابتدای نزول این تکلیف نسبت به آن سستی بخرج دادند (آیه‌های ۷۵ و ۷۷) تا اینکه این تکلیف از مسلمانان برداشته شد (آیه ۸۴) و فقط بر عهده رسول خدا(ص) ماند (آیه ۸۴)

۶ - پیشگوئی‌های تحقق یافته

در آیه ۷۱ پیشگوئی نموده که جنگ‌ها هنوز تمام نشده است.
در آیه ۸۲ پیشگوئی نموده که در متن و مطالب قرآن اختلافی پیدا نخواهد شد.

۷ - آیات برجسته این پاراگراف

برجستگی آیه ۷۱ از باب «در آمادگی نگهداشتن» جامعه مسلمانی برای دفاع در مقابل هجوم پیش بینی نشده است.
آیه ۷۵ از باب لزوم «جنگ‌های آزادی بخش» (با شرایطش که به نظر شیعیان می‌باید معصوم در فرماندهی اش باشد) برجسته است.
آیه ۷۸ از لحاظ کثرت اقبال هنرمندان خوشنویس و کاشیکار و دیده شدن کارهای آنان در مساجد و زیارتگاه‌ها برجسته است.
آیه ۸۲ از آنجا که یکی از ملاک‌های مهم تشخیص معجزه بودن قرآن است، از

برجستگی خاصی برخوردار است، بعلاوه اینکه که این روز ها که ما شاهد یک روحیه «بازگشت به قرآن» و شاهد آغاز افول سلطه بلامنازع روایات و گفته های این و آن هستیم، این آیه خیلی بیشتر از سابق در مرکز توجهات قرآن پژوهان قرار گرفته است.

۸ - آیات مشکل

آیه ۷۹ (. قل کل من عند الله .) از آنجا که مفسران در تفسیرش راه اختلاف پیموده و سخنان متناقض و متعارض گفته اند جزء آیات مشکل قلمداد میشود.

۹ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن چیزی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۷۴ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود. همچنین است آیه ۷۷. مکانیزم اجرایی آیه ۷۹ برای ما ساکنان قرن ۲۱ نیز روشن نیست چه رسد مخاطب های اولیه!

در آیه ۷۶ به موجودی اشاره شده که معهود ما بشر قرن حاضر هم نیست، چه رسد به مشافهین ۱۴۰۰ سال قبل! همچنین است آیه ۸۳.

۱۰ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

بحث متنی

آیه ۸۲ از جنس قبل و بعد خویش نیست و «پرانتری» است.

ملاک بسیار مهم در تشخیص اعجاز قرآن

آیه ۸۲ بطور قطع یکی از ملاک های اصلی شناخت معجزه بودن قرآن است.

این ملاک، از لحاظ ملاک بودن واضح است، مثلاً اینکه در ابتدای نزول قرآن که شرایط ضعف بود با شرایط کنونی آن که شرایط قوت و قدرت است که تقریباً اواخر نزول قرآن است، «مواضع» قرآنی هرگز فرق نکرده و چنانکه بارها دیده‌ایم، مطالبی در سوره‌های اعراف و بقره و آل عمران و مائده آمده، در اولیه‌ترین سوره‌ها نیز همان مطالب و حتی گاهی با همان الفاظ و عبارات آمده در حالیکه هر فرد انسانی در طول مدتی حدود بیست سال، مواضع، نقطه‌نظرها، حساسیت‌ها، و علائقش فرق می‌کند، آنهم فرقه‌های عمده و شدید.

و لذا ثبات مواضع و مطالب و نقطه‌نظرها و حساسیت‌های قرآنی، نشانه از منشاء غیربشری آن دارد.

البته اگر بخواهیم حق این مطلب را ادا کنیم باید مثالهای زیادی بیاوریم که صفحات زیادی می‌طلبد اما در این مختصر بنا را بر اختصار گذاشته‌ایم.

چرا اینجا؟

سؤالی که بمحض دیدن آیه ۸۲ به ذهن می‌آید این است که چرا این مطلب در اینجا ذکر شده است؟

توضیح اینکه مطالب این پاراگراف در رابطه با جنگ و تشویق مردم به پرداختن به آن، و نکوهش اشخاص سست، و وعده بهشت برای افراد جدی، و استدلال لزوم آن، و ریختن ترس اشخاصی که از پرداختن به آن پرهیز دارند، و غیره و غیره مرتبط با جنگ است، چرا در وسط مطلب ناگهان به اثبات اصالت قرآن می‌پردازد؟

در اینجا هم «درس» و «درب» بما کمک می‌کند.

به این معنی که ای مردم! ای مردم کُند! ای مردم سست! ای مردمی که علاقه‌ای به جهاد آزادیبخش ندارید! این دستور هم یکی از دستورهای خداست. اگر شکی دارید، بدانید که در قرآن است، و قرآن هم از جانب خداست.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! آمادگی دفاعی تان را حفظ کنید، سپس دسته دسته یا دستجمعی

بسوی جهاد حرکت کنید (۷۱)

و در بین شما کسانی هستند که کُندی می‌کنند،

و اگر به شما مصیبتی رسید میگویند خداوند بمن لطف کرد که با آنها شهید نشدم
(۷۲)

و اگر فضلی از جانب خداوند به شما رسید گوئی که اصلاً دوستی بین آنها و شما
نبوده، میگویند کاش با آنها بودیم و جایزه بزرگی میبردیم (۷۳)
پس شما مانند آنها مباشید بلکه طوری باشید که زندگی دنیا را به آخرت میفروشند
و در راه خدا بجنگید، و کسی که در راه خدا بجنگد و کشته شود یا پیروز شود بزودی
پاداشی عظیم به او میدهیم (۷۴)

و چه تان است که در راه خدا و مردان و زنان و بچگانی که ضعیف نگهداشته شده اند
نمی جنگید؟ که میگویند پروردگارا ما را از این شهری که اهلش ظالمند خارج کن،
و از جانب خویش برایمان سرپرستی قرار داده، و از جانب خویش برایمان یآوری
بگمار (۷۵)

ای مسلمانان! بدانید، آنانکه ایمان آورده اند در راه خدا میجنگند و آنانکه کفر
ورزیدند در راه طاغوت می جنگند، پس با دوستان شیطان بجنگید که حيله شیطان
ضعیف است (۷۶)

ای پیامبر! آیا کسانی را ندیدی که به آنان گفته شده بود دست از اسلحه بکشید و
نماز بپادارید و زکات دهید، و آنها تا اینجا را قبول کردند، اما هنگامیکه جنگ مقرر
شد ناگهان عده ای از آنان چنان شده اند که از آن دشمن ها هم مانند خدا بلکه
شدیدتر میترسند، و میگویند پروردگارا چرا جنگ را بر ما مقرر کردی؟ کاش تا
سرآمدی نزدیک به تاخیر می انداختی. ای پیامبر! به آنان بگو برخورداری دنیا کم
است و آخرت برای اهل تقوا بهتر است، و حتی به اندازه بسیار ناچیزی هم ظلم
نخواهند شد (۷۷)

ای مسلمانان! هر جا که باشید مرگ شما را می رباید، حتی اگر در برج هائی محکم
باشید،

و هنگامیکه به شما چیزی که به نظر تان خوب است برسد میگوئید این از جانب خدا
بوده، و اگر چیزی که به نظر تان بد است برسد میگوئید این از جانب پیامبر بوده.

بگو همه اش از جانب خدا بوده. اینها چه شان است که به این زودی ها سخن درست را نمی فهمند؟ (۷۸)

به آنها بگو هر چیزی که واقعا خوب باشد و به شما برسد از جانب خداست، و هر چیزی که واقعا بد باشد و به شما برسد از جانب خودتان است، و تو را برای مردم رسول فرستادیم و خداوند هم بعنوان گواه کافی است (۷۹)

کسی که رسول را اطاعت کند خدا را اطاعت کرده، و ما تو را نگهبان آنها قرار ندادیم (۸۰) و برخی از آنها اظهار اطاعت می کنند اما همینکه از نزد تو بیرون میروند بطور پنهانی، چیزی مغایر قول تو میگویند، و البته خداوند آنچه را که پنهانی میگویند می نویسد.

پس، از آنان روی بگردان و بر خدا توکل کن و خداوند بعنوان وکیل کافی است (۸۱)

آیا آنان در قرآن تدبیر نمی کنند در حالیکه اگر از جانب غیر خدا بود اختلاف زیادی در آن می یافتند (۸۲)

و هنگامی که موردی از امنیت یا نگرانی برایشان پیش آید آنرا منتشر می کنند و اگر آن را به رسول و یا کارگزاران از بین خودشان منتقل میکردند آنان که میتوانند استنباط کنند، آن را میفهمیدند.

و به آنان بگو اگر فضل خدا و رحمتش بر شما نبود جز عده کمی از شما شیطان را پیروی میکردید (۸۳)

پس، ای پیامبر! در راه خدا بجنگ، و این تکلیف جز بر خودت نیست، و مسلمانان را نیز بر آن تشویق کن. چه بسا که خداوند نیروی کافران را از شما باز دارد و خداوند از لحاظ نیرو و عذاب قوی تر است (۸۴)

نساء ۷ آیات ۸۵ تا ۹۴

مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقَبِّلاً ﴿٨٥﴾ وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنِ مِنْهَا أَوْ رُدُّوها إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيباً ﴿٨٦﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَ بَيْنَكُمْ فِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾ فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللَّهُ أَرَكْسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾ وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّى يُهَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾ إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاؤُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَامَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾ سَتَجِدُونَ آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلٌّ مَا رَدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكَسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَامَ وَيَكْفُوا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقِفْتُمُوهُمْ وَأُولَئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿٩١﴾ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٌ وَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٌ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٌ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾ وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعَدَّ اللَّهُ مَغَافِرَ كَثِيرَةً كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنْ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾

پیش تفسیر

۱- استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:
درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافران و منافقان و

عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهد.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: برای دیگر مسلمانان خیر خواه و با آنان مودب باشید و بدانید دو نوع منافق هست: فعال و منفعل. برای هر کدام از آنها به احکام رفتاری خاص با نوع آنها عمل کنید و خون مسلمانان بسیار محترم است. در احکام آن دقیق باشید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

مَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا وَمَنْ يَشْفَعُ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقِيتًا ﴿٨٥﴾ وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنِ مِنْهَا أَوْ رُدُّوها إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾

ریز درب: ای مسلمانان! اخلاق نیکو کسب کنید

۲

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِتْنَةٍ وَاللَّهُ أَرَكْسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾ وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ حَتَّى يُهَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَحُذِّوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وُليًا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾ إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَى قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاؤُكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يَقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتِلُوكُمْ فَإِنْ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يَقَاتِلُوكُمْ وَالْقَوَالُ أَيْنَكُمْ السَّلَامَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾ سَتَجِدُونَ آخِرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ كُلًّا مَا رَدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكَسُوا فِيهَا فَإِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمْ السَّلَامَ وَيَكْفُرُوا أَيْدِيَهُمْ فَحُذِّوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقِفْتُمُوهُمْ وَأُولَئِكَ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿٩١﴾

ریز درب: ای مسلمانان! با منافقان دوستی نزدیک برقرار نکنید، و بین منافقانی که نسبت به شما فعال یا منفعل اند فرق بگذارید

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَاً وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَّةٌ مُسْلَمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ فَدْيَةٌ مُسْلَمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾ وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! خون مسلمانان خیلی محترم است

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْفَى إِلَيْكُمْ السَّلَامَ لَسْتُ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَامٌ كَثِيرٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِّن قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! در اظهار مسلمانی دیگران، در مورد نیت واقعی آنها، سختگیری نکنید

تفطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و ای مسلمانان! در مورد یتیمان، و اموال آنها، ومقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! درمورد مقررات ازدواج و طلاق و امور مرتبط، بسیار مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! از رفتارهای ناصحیح مالی بین خویش حذر کنید، و از گناهان بزرگ، و بخصوص قتل، بپرهیزید و به بنیان خانواده خیلی اهمیت دهید، و در این مورد تقوا را رعایت کنید، و به اعتقادات صحیح، رفتار صحیح مالی، رفتار صحیح با نزدیکانتان، و نماز صحیح، و اخلاص در اعمال بسیار اهمیت دهید.

در پاراگراف ۴ می فرماید: ای پیروان رسول خدا! از این یهودیان که مرتکب این رفتارها میشوند دوری کنید.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! به ادای امانت و به عدالت در هنگام قضاوت بسیار اهمیت دهید و از کارگزاری که از خود شماها هستند اطاعت کنید.

در پاراگراف ۶ می فرماید: ای مسلمانان! به جهاد و جهاد آزادی بخش همراه رسول خدا-ص- بپردازید تا به رشد و ارتقاء شخصیتی شایسته برسید.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! برای سایر مسلمانان خیرخواه بوده و نسبت به یکدیگر مودب باشید و با منافقان فعال، سختگیری کنید، و هر جا بر آنها دست یافتید، توطئه‌شان را خنثی کنید، و خون مسلمان بسیار محترم است و قتل عمد مسلمان از گناهان بسیار بزرگ و نابخشودنی است، لذا در این مورد بسیار حساس و محتاط باشید و تفتیش عقیده هم نکنید.

۴ - سوالات

- ۱ - در آیه ۸۵ کلمه شفاعت به معنی اصطلاحی (مربوط به آخرت) بکار رفته یا به معنی لغوی؟
- ۲ - چرا در باره جزاء شفاعت خوب «نصیب» و در باره بد کفل آورده؟
- ۳ - چرا در همان آیه صفت خداوند را مقیت ذکر کرده؟
- ۴ - چرا در آیه ۸۶ صفت خداوند را حسابدار ذکر فرموده؟
- ۵-آیه ۹۲ را بصورت یک متن حقوقی (قانونی) سامان دهید:
- بطوریکه هر مطلب اصلی را به عنوان «ماده» و هر مطلب فرعی را به عنوان «تبصره» مشخص کرده و هر ماده را شماره گذاری نموده و در ابتدای سطر قرار داده و تبصره مرتبط به آن را در اول سطر ذیلش قرار دهید. آنگاه معنی کامل آیه را بنویسید.
- ۶-باتوجه به کلیدهای فهم قرآن، در آیه ۹۲ چند پرائنزمی بینید؟ (دقت کنید)
- ۷-و چند پرائنز در پرائنز؟
- ۸-آیا پرائنز در پرائنز در پرائنز هم می بینید؟ (دقت کنید)

۹- در آیه ۹۴ «پرانتر» و «پرانتر در پرانتر» و «پرانتر در پرانتر در پرانتر» را مشخص کنید.
۱۰- این سوال را از خود بکنید که آیا پاسخ صحیح به سوال فوق سبب بهتر فهمیدن آیه ۹۴ شد یا خیر؟ و اگر جواب مثبت بود در فراگرفتن کلیدهای فهم قرآن و بکار بستن آن کوشش مناسب بنمایید.

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

این سوره به دلیل تنوع مطالبی که دارد در یک مدت طولانی نازل شده و در اینجا به ارتقاء اخلاق اجتماعی مسلمانان نظر دارد.
در زمانی که این آیات داشت نازل می شد، کار اسلام و حکومتش آنقدر بالا گرفته بود که:

۱- بعضی از قبایل عرب یا مسلمان شده بودند و یا تمایل پیدا کرده بودند با مسلمانان پیمان صلح ببندند.

۲- عده ای از قبایل بودند که بشدت با اسلام و مسلمانان مخالف بوده و هیچ تمایلی به پذیرش اسلام نداشتند (آیه های ۹۰ و ۹۱ راجع به این دسته است که بین خودشان به دو طیف «مسالمت جو» و «مودی مترصد فرصت ضربه زدن» تقسیم می شدند)

۳- دسته ای هم بیطرف بودند که علاقه ای به هیچیک از مسلمانان و کفار نداشتند و منتظر بودند ببینند قدرت کدامشان غالب می شود تا به برنده بپیوندند.
از آیه ۹۴ فهمیده میشود بسیاری از مسلمانان خیلی به خودشان غرّه بودند و فکر میکردند صاحب ایمان واقعی هستند و دیگران مومن نیستند و خود این گفتمان (بر اساس همین آیه) مبتنی بر یک اساس ایمانی نبود بلکه یک زیر بنای «کسب منافع»ی داشت.

۶ - پیشگوئی های تحقق یافته

در آیه ۹۴ پیشگوئی فرموده که مسلمانان کاملاً دست بالا را خواهند داشت و دیگران سعی میکنند به آنها بپیوندند.

۷ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۸۶ از باب «ادب اجتماعی» برجسته است،
و آیه ۹۴ از باب «ممنوع کردن تفتیش عقاید».

۸ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن هیچ فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۸۷ و ۹۳ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۹ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه ۸۷، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

آیه ضد «تفتیش عقاید»ی

آیه ۹۴ می فرماید همان «اظهارِ زبانی» شخص برای اینکه در سلک مسلمانان محسوب شود کافی است، و کسی حق ندارد داشتنِ ایمان واقعی را جستجو کند، که مثلا در مورد کسی تصدیق کند و مثلا بگوید بله او واقعا ایمان دارد، و در مورد کسی بگوید ندارد. عبارت دیگر «تفتیش عقاید» ممنوع است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! کسی که شفاعت نیکوئی کند نصیبی از آن دارد، و کسی که میانجیگری بدی کند سهمی از آن را خواهد داشت، و خداوند بر هر چیزی به وقتش به حسابش میرسد (۸۵) و هنگامی که به شما کلمه خوشایندی میگویند شما بهترش را یا لااقل مانند آن را بگوئید، که خداوند حسابرس هر چیزی است (۸۶)

خداوند که خدائی جز او نیست شما را حتما در روز قیامت که شکی در آن نیست جمع خواهد کرد، و چه کسی از خداوند راستگوتر است (۸۷)

ای مسلمانان! چه تان شده که درباره منافقان دو دسته شده اید در حالیکه خداوند بسبب آنچه که انجام داده اند سرنگونشان کرده؟ آیا میخواهید کسی را که خدا گمراه کرده هدایتش کنید؟

در حالیکه کسی را که خدا گمراه کرده باشد هرگز برای او راهی نخواهید یافت (۸۸) دوست دارند کاش شما هم کافر شوید همانطور که آنها هستند تا مساوی گردید، پس، از آنها دوستانی برمگیرید تا اینکه در راه خدا مهاجرت کنند. پس اگر پشت کردند هر جا که پیدایشان کردید بگیریدشان و بکشیدشان و از آنها دوست و یآوری برمگیرید (۸۹)

مگر اینکه به قومی که بین شما و آنها پیمانی هست وصل شوند، یا اگر دلتنگ هستند و نمیخواهند نه با شما و نه با قوم خویش بجنگند و ضمناً نمیخواهند بسویتان بیایند پیگیری نکنید،

در حالیکه اگر خدا میخواست و آنها را مسلط میکرد حتماً با شما می جنگیدند، اگر از شما کناره گرفتند و با شما نجنگیدند و دست صلح بسوی شما افکندند، البته قبول کنید، زیرا در این حالت خداوند برایتان علیه آنها راهی قرار نداده است (۹۰) بزودی عده ای دیگر را می یابید که هم میخواهند خیال شما را راحت کنند و هم خیال قوم خودشان را. هر دفعه که بسوی فتنه ای رانده شوند در آن می افتند، پس اگر اینها از شما کناره گیری نکردند و دست صلح بسوی شما نیفکندند و دست از شما باز نداشتند هر جا که یافتیدشان بگیریدشان و بکشیدشان و آنها کسانی هستند که ما برای شما علیه آنها دلیلی آشکار قرار داده ایم (۹۱)

و هیچ مسلمانی را نمیرسد که مسلمان دیگری را بکشد، مگر اینکه بر اثر خطا باشد، و کسی که مسلمانی را از روی خطا بکشد باید بنده ای آزاد کند و دیه ای به خانواده او تسلیم نماید، مگر اینکه آنها تصدق کنند و اگر مقتول از قومی بود که دشمن شما بودند ولی خودش مسلمان بود، باید بنده ای که آزاد میکنید مسلمان باشد، و اگر مقتول از قومی بود که طرف پیمان شما هستند، دیه ای که به خانواده اش تسلیم شود و آزاد کردن بنده ای مسلمان نیز بر عهده تان است و کسی که نمی یابد دو ماه پی در پی روزه بگیرد که سبب بازگشت نظر لطف خداوند به سوی شما است و خداوند دانای حکیم است (۹۲)

و کسی که مسلمانی را عمدا بکشد سزایش جهنم است که در آن جاودان خواهد بود و غضب خداوند و لعنتش بر او واقع خواهد شد و برایش عذابی عظیم آماده کرده است (۹۳)

ای مسلمانان! وقتی که در زمین به مسافرت راه می سپارید بررسی کنید، و به کسی که دست صلح بسوی شما دراز کرد نگوئید تو مومن واقعی نیستی، که بهره ناچیز زندگی دنیا را جستجو کنید، و بدانید که غنیمت های بسیار نزد خداوند است. خودتان هم قبلا همانطور بودید و خداوند بر شما منت گذاشت. پس بررسی کنید که خداوند به آنچه می کنید بیناست (۹۴)

نساء ٨ آيات ٩٥ تا ١١٥

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرَ أُولِي الضَّرِّ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكَأَنَّ اللَّهَ الْحُسْنَىٰ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ دَرَجَاتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعِفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ إِلَّا الْمُسْتَضْعِفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾ فَأُولَٰئِكَ عَسَى اللَّهُ أَن يَعْفُو عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا غَفُورًا ﴿٩٩﴾ وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعِمًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يُخْرَجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنَّ خِفَتُمْ أَنْ يُفْتِنَكُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿١٠١﴾ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقِمْ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُوا عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذَىٰ مِنْ مِّطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٠٢﴾ فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَهْنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنَ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾ وَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ يَسْتَحْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَحْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّنُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ هَآأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلِ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾ وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبْهُ عَلَىٰ نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَصْرِؤُنَكَ مِنْ شَيْءٍ

وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾ لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نُّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافرانه و منافقانه و عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهید.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای مسلمانان! در راه خدا مهاجرت و جهاد کنید و ضمن توجه دائمی به خداوند، در مقابل دشمن (حتی در موقع نماز) بسیار محتاط باشید و از پیگیری جنگ با دشمنان خسته نشوید و با منافقان نیز هیچ دوستی نکنید و مسئولیت پذیر باشید و پس از گناه آمرزش بخواهید و بین مسلمانان اصلاحگری نموده و از رفتارهای عمومی مسلمین پیروی کنید، و ای پیامبر! وحی و حکمتی را که بر تو نازل شده محکم بگیر و از القائات باطل دوری کن.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ دَرَجَاتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾

ریز درب: مجاهدان در راه خدا در آخرت، تفاوت عظیمی در آخرت نسبت به

۲

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾ فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٩٩﴾ وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاعًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٠٠﴾

ریزدرب: متمکنین (در آن روزها) در صورت استنکاف از هجرت، سقوطی در حد کفر میداشتند

۳

وَإِذَا صَرَيْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ﴿١٠١﴾ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَدَى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿١٠٢﴾ فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَقْنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾

ریزدرب: ای پیامبر! حکم نماز برای کسانی که برای تعقیب دشمن به همراهت می آیند چنین است

۴

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾ وَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تَجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ يَسْتَحْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَحْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ

مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّنُونَ مَا لَا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ هَآأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾

ریزدرب: ای پیامبر! و ای مسلمانان! برای کسانی که دشمنتان هستند و لایق دلسوزی نیستند دلسوزی بیجا نکنید

۵

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١١٠﴾ وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبْهُ عَلَى نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدْ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿١١٢﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ هَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ أَنْ يُضِلُّوكَ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

ریزدرب: ای پیامبر! هرکس باید متوجه رابطه خویش با خدا بوده و مواظب موقعیت خویش باشد، و تو مواظب باش در اثر دلسوزی ناضرور، خطای جبران ناپذیر نکنی

۶

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّنْ نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! خیلی مواظب باشید که مبادا نافرمانی رسول کنید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقا با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه

محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و ای مسلمانان! در مورد یتیمان، اموال آنها، و مقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! در مورد مقررات ازدواج و طلاق و امور مرتبط، بسیار مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! از رفتارهای ناصحیح مالی بین خویش حذر کنید، و از گناهان بزرگ، و بخصوص قتل، پرهیزید و به بنیان خانواده خیلی اهمیت دهید، و در این مورد تقوا را رعایت کنید، و به اعتقادات صحیح، رفتار صحیح مالی، رفتار صحیح با نزدیکانتان، و نماز صحیح، و اخلاص در اعمال بسیار اهمیت دهید.

در پاراگراف ۴ می فرماید: ای پیروان رسول خدا! از این یهودیان که مرتکب این رفتارها میشوند دوری کنید.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! به ادای امانت و به عدالت در هنگام قضاوت بسیار اهمیت دهید و از کارگزاری که از خود شماها هستند اطاعت کنید.

در پاراگراف ۶ می فرماید: ای مسلمانان! به جهاد و جهاد آزادی بخش همراه رسول خدا-ص- بپردازید تا به رشد و ارتقاء شخصیتی شایسته برسید.

در پاراگراف ۷ می فرماید: ای مسلمانان! برای سایر مسلمانان خیرخواه بوده و نسبت به یکدیگر مودب باشید و با منافقان فعال، سختگیری کنید، و هر جا بر آنها دست یافتید، توطئه‌شان را خنثی کنید، و خون مسلمان بسیار محترم است و قتل عمد مسلمان از گناهان بسیار بزرگ و نابخشودنی است، لذا در این مورد بسیار حساس و محتاط باشید و تفتیش عقیده هم نکنید.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانانی که هنوز هجرت نکرده اید! منتظر چه هستید؟ هجرت کنید و در راه خدا به جهاد بپردازید (گرچه درجه تان به پیش‌تازان جهاد نرسد اما هنوز وعده خوب خداوندی را بر فرازتان دارید) و به تشریع احکامی

در مورد نماز و ... و شرحی در مورد منافقان و جدیت در جهاد می فرماید و میگوید ای مسلمانان! احساس مسئولیت داشته باشید و اگر خطائی کردید فوراً به مسیر صحیح برگردید و گناه خویش را نیز به گردن دیگران نیاندازید که این موضوع خودش یک گناه بزرگ است و نیز می فرماید: ای پیامبر! همواره مورد الطاف و تاییدات ما بوده ای و گر نه این کافران و منافقان نزدیک بود تو را به اشتباه بیاندازند (که فضل و رحمت ما مانع شد)

۴ - سوالات

- ۱ - سخن اصلی آیه های ۱۰۴ تا ۱۰۹ چیست؟
- ۲ - در این پاراگراف کدام آیه ها فرعی هستند؟
- ۳ - منظور از «آن قوم» (آیه ۱۰۴) چه کسانی بوده؟
- ۴ - آن طائفه ای که سعی میکردند آنحضرت را گمراه کنند (آیه ۱۱۳) چه کسانی بودند؟
- ۵ - موضوع سعی آنها چه بود؟ یعنی سعی میکردند آنحضرت را به چه راهی بکشانند؟

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیه های ۹۵ تا ۱۰۰ فهمیده میشود در زمان نزول این آیات هنوز کسان خیلی زیادی از مسلمانانی که قادر به مهاجرت بودند به این مهم اقدام نکرده بودند و علت این بی عملی شان هم نگرانی از این بود که مبدا این وضع موجودشان را از دست بدهند و به تنگناهایی دچار شوند.

چنانکه از نیمه دوم آل عمران به اینطرف دیده ایم، مسلمانان آن روزها همان مسلمانان از هجرت تا جنگ احد نبودند، پس از جنگ اخیر شوک فکری به اغلب آنها دست داد، و عده ای از آنان به کفر برگشتند (ولا یحزنک الذین یسارعون فی الکفر) و عده ای از آنها مسئله دار شده بودند که مگر حق با ما نبوده پس چرا پیروز نشدیم؟ و در این اوضاع و احوال نفوذ و تاثیر شبهه پراکنی منافقان افزایش یافته و زبانشان خیلی دراز شده بود.

البته این چیزی نبود که از چشم دشمنان اصلی آنحضرت پنهان مانده باشد و دائما در تدارک جنگ جدیدی بودند اما بعضا دست به جنگ های کوچکی برای ارزیابی دفاع مسلمانان میکردند و آیه ۱۰۴ اشاره به چنین فضائی دارد که نشان میدهد یکنوع روحیه سستی بر آنان غالب شده بود که آنطور که باید و شاید در دفاع جدی نبودند و چنین جنگ و گریزهایی نسبت به آنان میشد و پس از آن نیز بطور جدی در تعقیب مهاجمان جدی نبودند تا آنها را از ادامه این روش مایوس کنند.

در چنین اوضاع و احوالی منافقان با دشمنان گردو می شکستند و دائما در توطئه های گوناگون بودند و مسلمانان نیز خطر آنها را نه تنها حس نمیکردند بلکه بنا بر آیه ۱۰۹ از آنها دفاع هم میکردند.

اما اینکه در آیه ۱۰۵ آنحضرت را در مورد منافقان مورد عتاب قرار داده، را، میتوان در همین چارچوب فهمید، زیرا آنحضرت «رحمت للعالمین» بود و ضمناً امید اصلاح و تغییر روحیات آنها را داشت و لذا با آنها برخورد نمیکرد.

۶ - پیشگویی های تحقق یافته

در آیه ۱۰۱ پیشگویی فرموده که شما فارغ البال در زمین به مسافرت هایی خواهید پرداخت، اما، تهدیدهایی هم خواهید داشت که فراغ بال شما را محدود میکند و می باید احتیاط ها و آمادگی های لازم را نیز داشته باشید.

در آیه ۱۰۴ «دست بالا» بودن مسلمانان را در مقابل دیگران پیشگویی میفرماید.

۷ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۹۵ نیز به همان علتی که بارها مکرراً عرض کرده ایم از آیات برجسته قرآنی است.

۸ - آیات مشکل

در آیه ۹۵ قید «غیر اولی الضرر» سبب شده مفسران در تفسیر آیه به راه های اختلافی رفته و سخنانی متضاد یکدیگر بگویند.

۹ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۹۵ و ۹۶ و ۹۷ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود. همچنین است آیه های ۱۰۲ و ۱۱۴ و ۱۱۵.

در آیه ۹۷ به موجوداتی اشاره شده که معهود ما بشر قرن حاضر هم نیست، چه رسد به مشافهین ۱۴۰۰ سال قبل!

۱۰ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۱۰۴ و ۱۰۶ و ۱۱۰ و ۱۱۱ و، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

باز هم منافقان

«طائفه ای که سعی میکردند آنحضرت را گمراه کنند»، طبعاً نمیتوانست مشرکان مکه بوده باشد، زیرا آنها سال های زیادی آنحضرت را آزموده بودند و او را به ثبات رای و شخصیت محکم ارزیابی میکردند و ذره ای امید نداشتند که آنحضرت به راه مورد نظر آنها کشانده شود.

اهل کتاب هم همینطور.

تنها میماند منافقان.

منافقان این امتیاز را داشتند که در داخل جامعه مومنان بودند و خود را از طریق ریا و دروغ موجه جلوه میدادند و به همین علت سخن شان با بازتاب در میان مسلمانان مواجه میشد و خواسته هایشان هم طبعاً یکی این بود که آنحضرت یک جورهایی با دشمنان اسلام معامله هایی کند و یک جورهایی در مقابل آنها در جاهائی کوتاه بیاید که منافقان بتوانند در شرایط بدون هرنوع درگیری که از این طریق حاصل میشود برای رسیدن به آلاف و الوفی که در سر داشتند برنامه ریزی هایی بکنند.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! مسلمانان بر جای نشسته ای که ضرری نمی کنند، و مجاهدانی که در راه خدا با مال و جان خویش جهاد می کنند، مساوی نیستند. خداوند مجاهدان با مال و جان را نسبت به نشستگان به درجه ای برتری داده است، و گر چه به هر دو وعده نیکو میدهد، اما مجاهدان را بر نشستگان به پاداشی عظیم برتری داده است (۹۵) درجاتی از جانب خویش و آمرزشی و رحمتی. و خداوند آمرزگار مهربان است (۹۶) از کسانی که ملائکه آنها را ظالم برخویش می یابند و جانشان را میگیرند می پرسند در چه کاری بودید؟ میگویند در آن سرزمین مستضعف بودیم. میگویند آیا زمین خدا وسیع نبود که در آن مهاجرت کنید؟

و جایگاه آنها جهنم است و چه سرانجام بدی است (۹۷)

البته به استثنای مردان و زنان و بچه هایی که واقعا مستضعف باشند که نتوانند حيله ای ببندیشند و راهی بیابند (۹۸)

در مورد آنها چه بسا که خداوند ببخشدشان و خداوند آمرزگار بخشنده است (۹۹)

و کسی که در راه خدا مهاجرت کند در زمین پناهگاه ها و گشایش های زیادی خواهد یافت، و کسی که از خانه اش برای مهاجرت بسوی دین خدا و رسولش خارج شود سپس مرگ او را در رباید، پاداشش برعهده خداوند است و خداوند آمرزگار مهربان است (۱۰۰)

و هنگامی که به سفر میروید اشکالی ندارد که از نمازتان کوتاه کنید، در صورتیکه میترسید که کافران شما را به فتنه بیاندازند،

زیرا که کافران دشمن آشکار شما هستند (۱۰۱)

ای پیامبر! و هنگامی که تو در میان آنها هستی و برای آنها نماز بر پا داشته ای باید عده ای از آنها با تو برخیزند و اسلحه هایشان را بگیرند و هنگام سجده در پشت سرت باشند و طائفه دیگری که نماز نخوانده اند بیایند و با تو نماز بگذارند، و باید وسائل احتیاط خویش و اسلحه شان را بگیرند.

کافران دوست دارند شما از سلاح و اموالتان غافل شوید و آنها یکباره بر شما بتازند، و اشکالی ندارد اگر از باران آزاری به شما میرسد یا مریض باشید سلاح هایتان را بگذارید، اما در هر حال وسائل احتیاط خویش را بگیرید که خداوند برای کافران عذابی خوار کننده آماده نموده است (۱۰۲)

و هنگامیکه نماز را تمام کردید خداوند را در حال ایستاده و نشسته و بر پهلوهایتان یاد کنید،

و هنگامی که اطمینان پیدا کردید نماز بپادارید زیرا که نماز برای مومنان در اوقات معین مقرر شده است (۱۰۳)

در جستجوی دشمن سست نشوید، زیرا اگر شما به رنج می افتید آنها نیز به رنج می افتند، همانطور که شما به رنج می افتید، و شما از جانب خدا امیدی دارید که آنها ندارند، و خداوند دانای حکیم است (۱۰۴)

ای پیامبر! ما آن کتاب را به حق بر تو نازل کرده ایم تا بین مردم بوسیله آنچه که خداوند به تو نشان داده حکم کنی،

لذا در مورد خائنان طرفداری مکن (۱۰۵)

و از خدا آمرزش بخواه زیرا که او آمرزگار مهربان است (۱۰۶)

و از آنان که به خودهاشان خیانت می کنند دفاع مکن،
که خداوند خیانت پیشه گناهکار را دوست نمیدارد (۱۰۷)
همانهایی که اعمالشان را از مردم پنهان می کنند ولی از خدا نمیتوانند پنهان کنند
در حالیکه او با آنهاست.
همان موقعی که آن قولی را که نمی پسندد برنامه ریزی می کنند،
و خداوند به آنچه می کنند احاطه دارد (۱۰۸)
شما که از آنها در زندگی این دنیا دفاع میکنید، چه کسی از آنها در روز قیامت دفاع
خواهد کرد یا چه کسی حامی آنها خواهد بود؟ (۱۰۹)

کسی که عمل بد کند یا به خویش ظلم کند آنگاه از خداوند آموزش بخواهد خدا را
آمرزشگر مهربان خواهد یافت (۱۱۰)
و کسی که گناهی کند جز این نیست که به ضرر خویش کرده و خداوند دانای
حکیم است (۱۱۱)
و کسی که خطائی یا گناهی کسب کند آنگاه آنرا به شخص دیگری نسبت دهد البته
بهتانی و گناهی آشکار بر خود حمل کرده است (۱۱۲)
و اگر فضل خدا و رحمتش بر تو نبود طائفه ای از آنها همتشان را بر این قرار
میدادند که گمراهت کنند، و جز خود هاشان را گمراه نمی کنند و ضرری به تو
نمیزنند،
و خداوند آن کتاب و حکمت را بر تو نازل کرده و چیزی به تو آموخته که
نمیدانستی، و فضل خدا بر تو بسیار بزرگ است (۱۱۳)
در بسیاری از رازگوئی های آنها خیری نیست، مگر کسی که توصیه ای به صدقه ای
یا کار نیکی یا اصلاحی بین مردم کند، و اگر کسی این کارها را به جستجوی رضایت
خداوند انجام دهد بزودی پاداشی عظیم به او خواهیم داد (۱۱۴)
و کسی که پس از روشن شدن هدایت برایش باز هم رسول را اذیت کند و راهی غیر
از راه مسلمانان در پیش بگیرد، چیزی را که به سرپرستی گرفته سرپرستش قرار
میدهیم و به جهنم می اندازیمش و چه سرانجام بدی است (۱۱۵)

نساء ٩ آيات ١١٦ تا ١٣٥

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا
بَعِيدًا ﴿١١٦﴾ إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنَاتًا وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَعَنَهُ اللَّهُ
وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلِيَُبْكِنَنَّ آذَانَ
الْأُنْعَامِ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلِيَغَيِّرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مَن دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا
﴿١١٩﴾ يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيَنَّهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ أُولَئِكَ مَاوَاهُمْ جَهَنَّمَ وَلَا
يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ﴿١٢٢﴾ لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا
أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ
يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا
﴿١٢٤﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ
إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطًا
﴿١٢٦﴾ وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى
النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَنْ
تَقُومُوا لِلنِّتَامَى بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا ﴿١٢٧﴾ وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ
مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ
الْأَنْفُسَ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾ وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ
تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُواهَا كَالْمِغْلَقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ
اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٢٩﴾ وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كِلَا مَن سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا
﴿١٣٠﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ
وَيَاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا
﴿١٣١﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٣٢﴾ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا
النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾ مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ
ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ
شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أُولَى بِمَا فَلَا
تَتَّبِعُوا الْهَوَى أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوُّوا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافرانه و منافقانه و عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهید.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای مردم! از شرک بپرهیزید و پیروی شیطان و آرزوهای بیجا و اعمال بی منطق را رهاکنید و به سخنان بدون مآخذ صحیح توجه ننموده و از توجه به خدا غفلت نکنید و در امور داخلی خانوادگی عادل و نیکوکار باشید و به خداوند و مالکیت و علم و بخشندگی مطلق او توجه کنید و بسیار اهل عدالت باشید و لو ظاهراً به ضررتان باشد.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١١٦﴾ إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا إِنَاثًا وَإِنْ يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ وَلَأُصَلِّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَا مَرْغَمَ فَلْيَبِيتْكُمْ أَذَانُ الْأَنْعَامِ وَلَا مَرْغَمَ فَلْيَغَيِّرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾ يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيَنَّهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ أُولَئِكَ مَاوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ﴿١٢٢﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! هیچ نوع از شرک هیچ راه نجات ندارد

۲

لَيْسَ بِإِيمَانِكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا

نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطًا ﴿١٢٦﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! فقط به دین حق روی کنید که نجات فقط در آن است

۳

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى النِّسَاءِ الْأَلْيَقِ لَا تُؤْتَوْهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوُلْدَانِ وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَى بِالْقِسْطِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا ﴿١٢٧﴾ وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾ وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمِيلِ فَتَدْرُواهَا كَالْمِغْلَقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٢٩﴾ وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِّنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾

ریزدرب: ای پیامبر! بقیه احکام مربوط به ازدواج و طلاق اینها است

۴

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٣٢﴾ إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! فقط به خداوند امید داشته باشید

۵

مَنْ كَانَ يُرِيدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾
ریزدرب: ای مردم! هر چیزی خوب خواستنی میخواهید، بهترش را به خداوند امید ببینید

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أُولَىٰ بِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوُّوا أَوْ تَعْرِضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! یکسره توجه و امید و تکیه تان را به خداوند کنید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و ای مسلمانان! درمورد یتیمان، و اموال آنها، و مقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! درمورد مقررات ازدواج و طلاق و امور مرتبط، بسیار مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! از رفتارهای ناصحیح مالی بین خویش حذر کنید، و از گناهان بزرگ، و بخصوص قتل، بپرهیزید و به بنیان خانواده خیلی اهمیت دهید، و در این مورد تقوا را رعایت کنید، و به اعتقادات صحیح، رفتار صحیح مالی، رفتار صحیح با نزدیکانتان، و نماز صحیح، و اخلاص در اعمال بسیار اهمیت دهید.

در پاراگراف ۴ می فرماید: ای پیروان رسول خدا! از این یهودیان که مرتکب این رفتارها میشوند دوری کنید.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! به ادای امانت و به عدالت در هنگام قضاوت بسیار اهمیت دهید و از کارگزاری که از خود شماها هستند اطاعت کنید.

در پاراگراف ۶ می فرماید: ای مسلمانان! به جهاد و جهاد آزادی بخش همراه رسول خدا-ص- بپردازید تا به رشد و ارتقاء شخصیتی شایسته برسید.

در پاراگراف ۷ می فرماید: ای مسلمانان! برای سایر مسلمانان خیرخواه بوده و نسبت به یکدیگر مودب باشید و با منافقان فعال، سختگیری کنید، و هر جا بر آنها دست یافتید، توطئه‌شان را خنثی کنید، و خون مسلمان بسیار محترم است و قتل عمد مسلمان از گناهان بسیار بزرگ و نابخشودنی است، لذا در این مورد بسیار حساس و محتاط باشید و تفتیش عقیده هم نکنید.

در پاراگراف ۸ می فرماید: ای مسلمانانی که هنوز هجرت نکرده اید! منتظر چه هستید؟ هجرت کنید و در راه خدا به جهاد بپردازید (گرچه درجه تان به پیشتانان جهاد نمیرسد اما هنوز وعده خوب خداوندی را بر فرازتان دارید) و به تشریع احکامی در مورد نماز و . . . و شرحی در مورد منافقان و جدیت در جهاد می فرماید و میگوید ای مسلمانان! احساس مسئولیت داشته باشید و اگر خطائی کردید فوراً به مسیر صحیح برگردید و گناه خویش را نیز به گردن دیگران نیاندازید که این موضوع خودش یک گناه بزرگ است و نیز می فرماید: ای پیامبر! همواره مورد الطاف و تاییدات ما بوده ای و گر نه این کافران و منافقان نزدیک بود تو را به اشتباه بیاورند (که فضل و رحمت ما مانع شد)

در این پاراگراف می فرماید: مشرکان فقط معبودهای اشتباهی را عبادت می کنند و مؤمنان رستگاران حتمی هستند و ای مردم! فریب پندارها و خیالاتان را نخورید و بدانید که علیرغم ادعاهای اهل کتاب جزای اعمال خوب و بد خویش را خواهید دید زیرا همه چیز مال خداست و او به همه چیز احاطه دارد و در باره خانواده تان چنین باشید و همه چیز مال خداست، پس به تقوا گرایش کنید زیرا هر چه اعم از مواهب دنیا یا آخرت بخواهید نزد خداست و ای مسلمانان! بسیار قیام کننده راه عدالت، و قبول کننده در دسرهای منتج از آن باشید.

۴- سوالات

- ۱- در آیه ۱۱۷ منظور از شیطان کیست؟ (شخص ابلیس؟ شیاطین فعلی؟ جواب را با استدلال قرآنی بدهید)
- ۲- در آیه های ۱۱۹ و ۱۲۰ روش های کار شیطانی مطرح شده ، سوال این است که آیا روش های مذکور منحصر در آنها است که ذکر شده؟ (جواب با استدلال)
- ۳- بطور کلی روش های شیطانی را با ذکر مثال شرح دهید .
- ۴ - با توجه به اینکه اینک شاخ مشرکان مکه شکسته و آنها غیر از قدرت پیش آوردن جنگ، قدرت دیگری (بخصوص ایدئولوژیک) ندارند، و در عین حال با توجه به اینکه مشرکان موجود در مدینه ضعیف و کم اند، چرا در این پاراگراف به مشرکان پرداخته؟

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

این سوره، چه صریح و چه ضمنی، بسیار به منافقان پرداخته است، لذا، این پاراگراف نیز که علی الظاهر به مشرکان اشاراتی دارد، راه، اگر حاوی تعریض به منافقان ببینیم دچار خطا نگشته ایم.

با این دید، همه فقرات پاراگراف روشن میشود.

با توجه به آنچه تا کنون گفته ایم منافقان در این ایام که موضوع رسالت آنحضرت مقبولیت عام یافته بود، برای اینکه برای خویش موقعیت و جایگاهی بسازند سعی میکرده اند عقایدی بسازند که هم به موضوع رسالت آنحضرت بی شباهت نباشد و هم عقاید مالوف خویش و عده زیادی اشخاص سست ایمان و سطحی را در فرایندی شبیه آنچه سامری کرد (که در جای خودش در سوره طه شرح داده ایم) مطرح کنند و خودشان در این «دین جدید» رئیس باشند و از فواید آن بهرمنند گردند.

۶ - پیشگویی های تحقق یافته

در آیه ۱۱۹ پیشگویی میکند که عده ای سعی خواهند کرد بعضی از عناصر شرک را زنده کنند.

۷ - آیات مشکل

ببینید مفسران مختلف در آیه های ۱۱۷ تا ۱۲۰ چه ها گفته اند، از مطالب دور از هم و ضد یکدیگر و چه و چه ... و آیات مذکور از جمله آیات مشکل است. البته این قلم نیز عرض خویش را در این مورد کرده است.

۸ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۱۲۱ و ۱۲۲ و ۱۲۳ و ۱۲۴ و ۱۳۴ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود. مکانیزم اجرائی آیه ۱۳۰ برای ما ساکنان قرن ۲۱ نیز روشن نیست چه رسد مخاطب های اولیه!

آیه های ۱۱۷ تا ۱۲۰ در باره شیطان است که کسی او را ندیده و تصویری از او ندارد، چه رسد به مخاطب اولیه.

۹- کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۱۲۳ و ۱۲۴ و ۱۲۶ و ۱۳۲ و ۱۳۳ و ۱۳۴، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

بحث متنی

آیه ۱۲۵ بدون اینکه فرع بر آیه‌ای باشد پرانتری است، دلیلش هم اینکه اگر انتهای آیه ۱۲۳ را به ابتدای آیه ۱۲۶ وصل کنید می‌بینید روال سخن صاف و یکدست است.

دریافت های کوتاه مستقیم

از آیه ۱۳۵ فهمیده میشود آن روزها هم ادای شهادت همراه با خطر ها و ضررهای محتمل بوده، و این مطلب اینطور مفهوم میشود که جامعه آن روز مدینه کوچک و کم جمعیت بوده و همه یکدیگر را می شناخته اند و هر قیام به قسط و ادای شهادتی بالاخره به تریج قبای یک قبیله و شخص متنفذی بر میخورده و برای قائم یا شاهد تبعات داشته است.

بهشت فقط مال ما است

«امانی» اهل کتاب که معلوم است، آنها این عقیده را تبلیغ میکردند که به بهشت رفتن فقط از راه یهودی یا مسیحی بودن ممکن است و لاغیر. کم کم مسلمانان نیز شبیه به یک چنین عقیده ای را نسبت به خویش پیدا کردند. این عقیده (البته غلط به استناد آیه های ۱۲۳ تا ۱۲۶ همین پاراگراف) از کجا پیدا شد؟

با توجه به پاراگراف های قبلی، این هم یکی از دستپخت های منافقان است که با آیات زیادی از قرآن (مثلا ۶۲ بقره و ۶۹ مائده و ...) مخالفت دارد.

منافقان به روش سامری دین می ساختند

در این پاراگراف آیاتی هستند که در آنها وجود شرک و نتیجه اخروی آن، و نتیجه اخروی ایمان را میگوید و محاصل این است که شرک بد است و روشهای عبادی شرک باطل است و نتیجه اش هم خسران ابدی است و ایمان خوب است و نتیجه اش هم فلاح ابدی است.

اگر آنچه را که در باره منافقان گفته ایم دخالت دهیم اینطور میشود:
 منافقان، شرک را که بد است غیر مستقیم ترویج میکنند، و روشهای عبادی شرک را که باطل است بطور غیر مستقیم زنده میکنند، و نتیجه اش هم این است که خسران ابدی را برای پیروان خویش به ارمغان می آورند.
 منافقان در جنب صفات الهی روی صفاتی که روی مهربانی تاکید پررنگ دارد و در عین حال از صفات قاهریت و غالبیت الهی دور است تاکید میکردند (آیه ۱۱۷- اناثا -) و نیز بر استقلال برخی از صفات الهی از ذات او (آیه ۱۱۷ - مریدا) نیز اصرار و تاکید داشتند.

آیات ۱۱۸ تا ۱۲۱ هم (که فرعی است) هدف شیطان (بخوانید منافقان - لاضلنهم -) و روش های شیطانی (بخوانید منافقان - لامننهم، لامرنهم -) را بیان میکند و در ذکر مصادیق (بریدن گوش چارپایان - که اینطوری آنها را برای قربانی در بتکده ها مشخص میکردند - و تغییر خلق خدا از قبیل اخته کردن مردان و مثله کردن برخی در جنگ ها -) نیز بازگو کننده تشویق و بازآفرینی رسوم منحط مشرکانه توسط منافقان است.

خب، اگر کسی بپرسد منافقان چطور این کار را میکردند جواب چه خواهد بود؟
 جوابش این است: «من اکل بصل عکه بمکه فله الجنة» از کجا آمد؟
 روایت از ابوهیره است که شخص بسیار ارزان قیمتی بود و به سفارش سفارش دهندگان به آنحضرت حدیث دروغ می بست.
 سرگروه های منافق پولی به این قبیل اشخاص میدادند و مفهومی را که میخواستند در قالب «قال رسول الله . .» از آنان میگرفتند و سپس از طریق تشکیلات مفصلی که داشته اند منتشر میکردند.

یتیم، ازدواج، عدالت

آیه ۱۲۷ را با کلماتی متفاوت در اوایل همین سوره دیده ایم، تکرار آن در اینجا از باب تاکید است.

خلاصه مطلب (چنانکه قبلا عرض کرده ایم) این است که قبل از اسلام اینطور بود که قیم های ایتم برای اینکه مال یتیم را بخورند با دختر بچه های یتیم ازدواج میکردند و طبعاً کنترل اموال آنان بدستشان می افتاد و مال را میخوردند و پس از اینکه تمام میشد آن بیچاره را طلاق میدادند.

آیه ۱۲۷ میگوید نکنید این کار را، چه دختر بچه یتیم باشد چه هر مستضعف ضعیف بیچاره دیگری باشد.

ترجمه تفسیری آزاد

خداوند شرک را نمی آموزد ولی غیر از آن را برای کسی که لایق باشد می آموزد و کسی که به خداوند شرک ورزد البته به گمراهی بسیار دور افتاده است (۱۱۶)

جز این نیست که مشرکان فقط غیر از او را به دعا می خوانند و آنها از جنس مادگان اند (زیرا آنها را به شفاعت نزدیک تر حساب میکنند) و همچنین فقط نیروهای شیطانی سرکش را به دعا می خوانند (۱۱۷) که البته خداوند لعنتش کرده و او به خداوند گفته که از بندگان نصیبی معین برخواهم گرفت (۱۱۸) و حتما گمراهشان خواهم کرد، و به آرزو خواهمشان افکند، و فرمانشان خواهم داد که گوش چارپایان را بشکافند، و اینکه آفرینش خدا را دگرگون کنند، و کسی که شیطان را بجای خدا دوست و سرپرست خویش بگیرد البته زیان آشکاری نموده است (۱۱۹) وعده شان میدهد، و به آرزو می افکندشان، و شیطان وعده ای جز فریب نمیدهد (۱۲۰) جایگاهشان جهنم است و از آن گریزگاهی نمی یابند (۱۲۱)

و کسانی که ایمان آورده و عمل شایسته کنند بزودی آنها را داخل بهشتی میمانیم که در کف آنها نهرها جاری است که برای همیشه در آن جاودان خواهند بود. وعده حقی است از جانب خداوند و چه کسی از او راستگوتر است؟ (۱۲۲)

نه به خواسته شماست و نه به خواسته اهل کتاب. هر کس که کار زشتی کند سزایش را می بیند و کسی غیر از خداوند دوست و سرپرست و یاریگر نخواهید یافت (۱۲۳) و هر کس که کارهای شایسته انجام دهد چه زن باشد و چه مرد و مومن هم باشد داخل بهشت خواهد شد و باندازه کمی هم مورد ظلم واقع نخواهد شد (۱۲۴)

و دین چه کسی بهتر است از دین کسی که خود را تسلیم خدا کند و نیکوکار هم باشد و از دین معتدل ابراهیم پیروی کند؟ و خداوند ابراهیم را دوست خویش برگرفته بود (۱۲۵)

و آنچه در آسمانها و زمین است مال خداست و خداوند به همه چیز احاطه دارد
(۱۲۶)

ای پیامبر! درباره زنان از تو میپرسند، بگو خداوند درباره آنها فتوایتان میدهد و در آنچه که در آن کتاب بر شما تلاوت میشود نیز آمده که درباره دختران یتیمی که مقرری ارث آنها را نمی پردازید و میل به ازدواج با آنان دارید، و نیز درباره بچه های مستضعف، و نیز درباره یتیمان، که در مورد آنان به عدالت رفتار کنید و هر کار خیری که کنید خداوند به آن داناست (۱۲۷) و اگر زنی درباره شوهرش نگران بی توجهی و رویگرداندن بود اشکالی ندارد که بین خودشان سازشی کنند و سازش بهتر است، و البته بخل در روان اشخاص تحریک میشود، و اگر نیکوکاری کنید و تقوا در پیش گیرید خداوند البته به آنچه میکنید آگاه است (۱۲۸) و هرگز نمیتوانید بین زنان عدالت کنید ولو اینکه براین امر بسیار مایل باشید. پس، تمام تمایلاتان را به یکطرف ندهید، و آن یکی را مانند آویزان نگذارید، و اگر اصلاح کنید و تقوا درپیش گیرید خداوند هم آمرزگار مهربان است (۱۲۹) و اگر جدا شوند خداوند از وسع خویش هر یک را بی نیاز خواهد کرد و خداوند وسعت بخش حکیم است (۱۳۰)

و آنچه در آسمانها و زمین است مال خداست و قبل از شما به اهل کتاب و اکنون نیز به شما توصیه می کنیم که تقوا پیشه کنید و اگر کفر ورزید به خداوند ضرری نمیرسد، زیرا آنچه در آسمانها و زمین است مال خداست و خداوند بی نیاز ستوده است (۱۳۱) و آنچه در آسمانها و زمین است مال خداست و خداوند برای کارسازی شما کافی است (۱۳۲) اگر بخواهد، ای مردم، شما را می برد و دیگری را می آورد و خداوند بر این امر تواناست (۱۳۳)

هر کس که بهره دنیا بخواهد، بداند که نزد خدا هم بهره دنیا هست و هم آخرت و خداوند شنوای بیناست (۱۳۴)

ای مسلمانان! برای عدالت بسیار قیام کنید، و برای خداوند به گواهی دادن نیز اقدام کنید، ولو اینکه ظاهرا به ضرر شما یا والدین و نزدیکانتان باشد. زیرا اگر بی نیاز یا فقیر باشند خداوند به آنها سزاوار تر است، و از خواسته دل پیروی نکنید که به

یکطرف متمایل شوید، و اگر منحرف شوید یا اصلاً روبرگردانید، خداوند به آنچه
میکنید آگاه است (۱۳۵)

نساء ۱۰ آیات ۱۳۶ تا ۱۵۲

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ أَرَادُوا كُفْرًا ثُمَّ يُكِنُّ اللَّهُ يُغَيِّرْهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا ﴿١٣٧﴾ بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣٨﴾ الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أََوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَمِيتَعْتَهُمْ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتَ اللَّهِ يَكْفُرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَفْعَلُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾ الَّذِينَ يَرْتَضَوْنَ بِكُمْ فَإِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ وَإِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوَذِ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعُكُمْ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَآؤُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ مُذَبِّدِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أََوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿١٤٤﴾ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾ لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ إِنْ تَبَدُّوا خَيْرًا أَوْ خُفِّفُوا أَوْ تَعَفَّوْا عَنْ سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُوا نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿١٥١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولَئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٥٢﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:

هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ
أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿١٤٤﴾ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي
الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ هُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ
وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ مَا
يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾

ریزدرب: ای پیامبر! منافقان چنین اند، خودت و پیروانت از آنان دوری کنید

۳

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! حرف زشت زدن در صورت مظلومیت جزء صفات منافقانه
نیست

۴

إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا عَنْ سُوءٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! اگر با منافقان نیکی می هم کردید عیبی ندارد

۵

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ
بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا
لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا ﴿١٥١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ أُولَئِكَ
سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٥٢﴾

ریزدرب: ای پیامبر! منافقان چنین اند، خودت و پیروانت از آنان دوری کنید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی
است.

کُتبِ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و ای مسلمانان! درمورد یتیمان، و اموال آنها، و مقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! درمورد مقررات ازدواج و طلاق و امور مرتبط، بسیار مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! از رفتارهای ناصحیح مالی بین خویش حذر کنید، و از گناهان بزرگ، و بخصوص قتل، بهره‌یزید و به بنیان خانواده خیلی اهمیت دهید، و در این مورد تقوا را رعایت کنید، و به اعتقادات صحیح، رفتار صحیح مالی، رفتار صحیح با نزدیکانتان، و نماز صحیح، و اخلاص در اعمال بسیار اهمیت دهید.

در پاراگراف ۴ می فرماید: ای پیروان رسول خدا! از این یهودیان که مرتکب این رفتارها میشوند دوری کنید.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! به ادای امانت و به عدالت در هنگام قضاوت بسیار اهمیت دهید و از کارگزاری که از خود شماها هستند اطاعت کنید.
در پاراگراف ۶ می فرماید: ای مسلمانان! به جهاد و جهاد آزادی بخش همراه رسول خدا-ص- بپردازید تا به رشد و ارتقاء شخصیتی شایسته برسید.

در پاراگراف ۷ می فرماید: ای مسلمانان! برای سایر مسلمانان خیرخواه بوده و نسبت به یکدیگر مودب باشید و با منافقان فعال، سختگیری کنید، و هر جا بر آنها دست یافتید، توطئه‌شان را خنثی کنید، و خون مسلمان بسیار محترم است و قتل عمد مسلمان از گناهان بسیار بزرگ و نابخشودنی است، لذا در این مورد بسیار حساس و محتاط باشید و تفتیش عقیده هم نکنید.

در پاراگراف ۸ می فرماید: ای مسلمانانی که هنوز هجرت نکرده اید! منتظر چه هستید؟ هجرت کنید و در راه خدا به جهاد بپردازید (گرچه درجه تان به پیشتانان جهاد نمیرسد اما هنوز وعده خوب خداوندی را بر فرازتان دارید) و به تشریع احکامی در مورد نماز و . . . و شرحی در مورد منافقان و جدیت در جهاد می فرماید و میگوید ای مسلمانان! احساس مسئولیت داشته باشید و اگر خطائی کردید فوراً به مسیر صحیح برگردید و گناه خویش را نیز به گردن دیگران نیاندازید که این موضوع خودش یک گناه بزرگ است و نیز می فرماید: ای پیامبر! همواره مورد الطاف و تاییدات ما بوده ای و گرنه این کافران و منافقان نزدیک بود تو را به اشتباه بیندازند (که فضل و رحمت ما مانع شد)

در پاراگراف ۹ می فرماید: مشرکان فقط معبودهای اشتباهی را عبادت می کنند و مؤمنان رستگاران حتی هستند و ای مردم! فریب پندارها و خیالاتان را نخورید و بدانید که علیرغم ادعاهای اهل کتاب جزای اعمال خوب و بد خویش را خواهید دید زیرا همه چیز مال خداست، و او به همه چیز احاطه دارد و در باره خانواده تان چنین باشید و همه چیز مال خداست، پس به تقوا گرایش کنید زیرا هر چه اعم از موهب دنیا یا آخرت بخواهید نزد خداست و ای مسلمانان! بسیار قیام کننده راه عدالت، و قبول کننده درسهای منتج از آن باشید.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! به خدا و رسول او ایمان واقعی داشته باشید و از سست‌ایمانی بپرهیزید و از رفتارهای منافقانه به شدت احتراز کنید تا در پناه خدا قرار گیرید و برای رفع ظلم عیبی ندارد فریادبلند خویش را (ولو به سخنانی ناخوشایند) رها سازید، امدار عین حال (باتوجه به مورد) اهل داد و دهش و عفو هم باشید و مولفه های کفر را بشناسید تا بتوانید از آنها دوری کنید و اعتقاداتتان را همواره صحیح نگهدارید.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

این سوره، از آیات ۱۳۶ تا ۱۴۷ و دو سه قطعه بعد، تم نکوهش منافقان دارد، که در اینجا به اوج خویش رسیده است.

چنانکه از آیه ۱۳۶ فهمیده میشود «الذین آمنوا» یک اصطلاح بوده که به «مسلمانان» اطلاق میشده و لزوماً به معنی ایمان داشتن نبوده است و گرچه چرا باید بفرماید «ایمان بیاورید»؟ اصطلاح مذکور در باره کل جامعه مسلمانان بکار میرفت که منافقان نیز بخش مهمی از آن بودند (مهم، هم از لحاظ عدد و هم از لحاظ نفوذ و تاثیر)

از میان منافقان کسانی بودند که بارها از جامعه مسلمانان خارج و به کافران پیوستند (آیه ۱۳۷)

آنها (علیرغم منع مکرر و مشدد قرآن) با کافران روابط بسیار نزدیک داشتند (آیه ۱۳۹) و برای آموزه های وحی و خود وحی کوچکترین احترامی قایل نبودند (۱۴۰) آنها هرگز در درون معرکه ها همراه مومنان نبودند و همیشه کنار گود بودند ولی موقع پیروزی سهم خواه و در غیر پیروزی نکوهشگر بودند (۱۴۱) و به خیال خویش به خدا کلک میزدند و اهل نماز و عبادات نبودند اما از روی ریا خود را اهل این چیزها نشان میدادند (۱۴۲)

هم تعداد و هم نفوذ و تاثیر آنها در جامعه مسلمانان خیلی زیاد بود و چنانکه در سوره های بعد خواهیم دید شبکه و سازماندهی داشتند و با رفتار شبکه ای و سازمان یافته محتوای اسلام را خالی و محتوای سابق جاهلیتی را در شکل ظاهری اسلام می ریختند.

۵ - پیشگوئی های تحقق یافته

در آیه ۱۵۱ پیشگوئی میفرماید که عده ای سعی خواهند کرد بین خدا و رسول جدائی بیندازند و این چیزی است که همین امروز به وضوح داریم مشاهده اش میکنیم.

۶ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذہنیت مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذہنیت مخاطبان اولیه ندارد)

در آیه ۱۳۶ از ملائکه نام رفته که بالاتر از ذہنیت ما میباشد، چه رسد عرب ۱۴۰۰ سال قبل.

آیه های ۱۳۸ و ۱۴۱ و ۱۴۵ و ۱۴۶ و ۱۵۱ و ۱۵۲ از آنجا که «قیامتی» است، کلاً بالاتر از ذہنیت هر بنی بشری است، و طبعاً در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین.

۷ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۱۳۸ و ۱۴۴ و ۱۴۷ و ۱۵۲، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

جدائی انداختن بین خدا و رسول

موضوع آیه ۱۵۰ دقیقاً نشانگر یک رفتار منافقانه است که با طرح مطالبی از قبیل اینکه اینها را از پیش خود میگوید، و اینها سخن خدا نیست، و امثال آن، گرچه در قالبی به ظاهر عالمانه مطرح شود، که این روزها بشدت دچارش هستیم، (که یکی میگوید قرآن «خواب نامه» پیامبر است، و یکی میگوید «فهم نامه» آنحضرت است، و امثال این سخنان که جواب آنها را بطور مستدل و مشروح در سایت خویش داده ایم و اینجا محل طرح آن نیست)، حتی اگر هم گوینده این قبیل سخنان از روی ساده لوحی متوجه پیامدهای آن نباشد، نتیجه مخربش که به «نومن ببعض و نکفر ببعض» (همان آیه) خواهد انجامید واضح ترین رفتار منافقانه است.

بطور قطع، شروع این فرایند در همان روزهای نزول این آیات شکل گرفته بوده است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! به خدا و رسولش و آن کتابی که بر رسولش نازل کرده و آن کتابهایی که قبلاً نازل کرد ایمان بیاورید، و کسی که به خداوند و ملائکه اش و کتابهایش و پیامبرانش و روز آخرت کفر ورزد، البته به گمراهی بسیار دوری افتاده است (۱۳۶)

کسانی که ایمان آوردند و سپس کافر شدند و آنگاه ایمان آوردند و باز هم کافر شدند و سپس بیشتر کافر شدند خداوند اینطور نیست که بیمارزدشان و اینطور نیست که به راهی هدایتشان کند (۱۳۷)

ای پیامبر! منافقان را به عذابی دردناک مژده شان ده (۱۳۸) همانها که کافران را بجای مومنان دوست گرفتند. آیا نزد آنها عزت میجویند؟ در حالیکه تمام عزت ها نزد خداوند است (۱۳۹) و البته در آن کتاب بر شما چنین نازل شده که وقتی شنیدید به آیات خدا کافر میشوند و مسخره اش می کنند با آنها ننشینید تا اینکه وارد یک گفتگوی دیگر شوند، زیرا که در آنصورت شما هم مانند آنها خواهید بود. البته خداوند همگی منافقان و کافران را در جهنم جمع خواهد کرد (۱۴۰)

همانهایی که شما را زیر نظر دارند، اگر از جانب خدا پیروزی نصیب شما شد میگویند آیا با شما نبودیم؟ و اگر کافران نصیبی بردند به کافران میگویند آیا شما را علیه آنها هدایت و شما را از آنها دور نمیکردیم؟

و البته خداوند روز قیامت بین شما حکم خواهد کرد و خداوند هرگز برای کافران علیه مومنان راهی قرار نداده است (۱۴۱)

منافقان به خیال خود با خداوند نیز نیرنگ می کنند در حالیکه همو نیرنگ کننده آنهاست، و هنگامیکه برای نماز بپا می خیزند با کسالت بپا می خیزند، و ریا می کنند، و خدا را جز کمی یاد نمی کنند (۱۴۲)

سرگردانند. نه بسوی اینها هستند و نه بسوی آنها. و هر کس را که خداوند گمراهش کند هرگز برای او راهی نخواهی یافت (۱۴۳)

ای مسلمانان! کافران را بجای مومنان دوست و سرپرست خویش مگیرید. آیا می‌خواهید برای خداوند علیه خویش دلیلی آشکار قرار دهید؟ (۱۴۴)

البته منافقان در پائین ترین سطح جهنم قرار میگیرند و هرگز یآوری برایشان نخواهی یافت (۱۴۵)

مگر آنهایی که توبه کنند، و خطاهای سابق خویش را اصلاح کنند، و به خداوند تکیه کنند، و دین خویش را برای خداوند خالص کنند، که در آنصورت با مومنان هستند و خداوند نیز بزودی به مومنان پاداشی عظیم خواهد داد (۱۴۶)

ای مردم! اگر ایمان آورید و شکر بگذارید چرا خداوند عذابتان کند؟ و خداوند شاکری داناست (۱۴۷)

خداوند سخن بد را که به صدای بلند باشد دوست ندارد مگر اینکه گوینده اش مورد ظلم قرار گرفته باشد و خداوند شنوای داناست (۱۴۸)

اگر خیری را آشکار کنید یا مخفیانه انجامش دهید یا از بدیی عفو کنید خداوند نیز بسیار بخشنده تواناست (۱۴۹)

کسانی که به خدا و رسولانش کافر میشوند و می‌خواهند بین خدا و رسولانش جدائی بیاندازند و میگویند به بعضی از آیات ایمان داریم و به بعضی دیگر کافریم و می‌خواهند بین آن دو دسته آیات راهی به نفع خویش برگزینند، (۱۵۰) آنها حقا کافرنند،

و برای کافران غذایی خوار کننده آماده کرده ایم (۱۵۱) و کسانی که به خدا و رسولانش ایمان آورده و بین آنها جدائی نمی اندازند بزودی پادشاهیشان را میدهیم و خداوند آمرزگار مهربان است (۱۵۲)

يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تَنزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَفَوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَأَتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾ وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ مِثْقَاثَهُمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيثَاقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾ فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَاقَهُمْ وَكُفْرَهُم بِآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَعَنَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْجَمٍ مُّثَنًّا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْجَمٍ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَوَهُ وَلَكِن شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ﴿١٥٧﴾ بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ وَإِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدْوِهِمْ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ وَأَخَذَهُمُ الرِّبَا وَقَدْ هَوَّوْا عَنْهُ وَأَكْلَهُمْ آمَوَالُ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾ لَكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنَ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَٰئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾ إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالْيَسِينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَأَسْحَقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ ذُبُورًا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾ رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِّقَلَّ يَكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ لَكِنِ اللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ فَذُ صُلُوعًا ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ فَآمِنُوا خَيْرًا لَّكُمْ وَإِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْجَمٍ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَىٰ مَرْجَمٍ وَرُوحٌ مِّنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انتهوا خَيْرًا لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾ لَّن يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ

عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرُ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنَكَفُوا فَسَيَكْذِبُونَ أَعْيُنُكُمْ وَأَلْسِنَتُهُمْ فِيهِمْ عَدَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأُنزِلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافران و منافقان و عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهید.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای مسلمانان! از اخلاق زشت یهودیان بشدت دوری کنید و گرایش جدی به جریان وحی و پیروی از رسول خدا اصلی ترین چیزی است که باید به آن پردازید و مسیحیان مشکل عقیدتی دارند، به دین پاک بی اشکال بگروید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنْ تَنزِلَ عَلَيْهِمْ كِتَابًا مِّنَ السَّمَاءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَى أَكْبَرَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالُوا أَرَأَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ فَعَمَّوْنَا عَنْ ذَلِكَ وَآتَيْنَا مُوسَى سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾ وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ الطُّورَ بِمِثْقَاهِمُ وَفَلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّثْقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾ فِيمَا نَقُضُهُمْ مِّثْقَاهُمْ وَكَفَرِهِمْ بَاتَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بَعَثَ حَقٌّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبَكَرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَى مَرْمٍ مُّجْتَنَاءَ عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِن شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ﴿١٥٧﴾ بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ

عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ
شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾

ریزدرب: ای پیامبر! به یهودیان اهمیتی مده

۲

فَإِظْلُمَ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا
﴿١٦٠﴾ وَأَخَذَهُمُ الرِّبَا وَقَدْ هُمُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ
عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾ لَكِنَّ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنْزِلَ
مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا
عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾

ریزدرب: ای پیامبر! به سبب بدرفتاری یهودیان بود که تزییقاتی برایشان
در نظر گرفتیم

۳

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالتَّيِّبِينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَأَسْحَقَ
وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ﴿١٦٣﴾
وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا
﴿١٦٤﴾ رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا
حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ
شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾

ریزدرب: ای پیامبر! پیامبری تو بی سابقه نبود، و قرآن را به علم خویش بر
تو فرستادیم تا مردم در قیامت علیه خداوند حجتی نداشته باشند

۴

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
وَعَمِلُوا ظُلُمًا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغَيِّرْ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا
وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَآمِنُوا
خَيْرًا لَكُمْ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾

ریزدرب: ای پیامبر! به کفار و فعالان ضلالت اهمیتی مده

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٧١﴾ لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنْكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾

ریزدرب: ای یهودیان خودتان را دست بالا مگیرید، و به حق سر فرود آورید

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُبِينًا ﴿١٧٤﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾

ریزدرب: ای مردم! حجت بر شما تمام شد، اگر سعادتمندی را میخواهید اینک میدانید چه باید کنید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و ای مسلمانان! در مورد یتیمان، و اموال آنها، ومقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! در مورد مقررات ازدواج و طلاق وامور مرتبط، بسیار مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! از رفتارهای ناصحیح مالی بین خویش حذر کنید، واژگناهان بزرگ، وبخصوص قتل، بپرهیزید و به بنیان خانواده خیلی اهمیت دهید، ودراین مورد تقوا را رعایت کنید، و به اعتقادات صحیح، رفتار صحیح مالی، رفتار صحیح با نزدیکانتان، ونماز صحیح، و اخلاص دراعمال بسیار اهمیت دهید.

در پاراگراف ۴ می فرماید: ای پیروان رسول خدا! از این یهودیان که مرتکب این رفتارها میشوند دوری کنید.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! به ادای امانت و به عدالت در هنگام قضاوت بسیار اهمیت دهید و از کارگزاری که از خود شماها هستند اطاعت کنید.

در پاراگراف ۶ می فرماید: ای مسلمانان! به جهاد و جهاد آزادی بخش همراه رسول خدا-ص- بپردازید تا به رشد و ارتقاء شخصیتی شایسته برسید.

در پاراگراف ۷ می فرماید: ای مسلمانان! برای سایر مسلمانان خیرخواه بوده ونسبت به یکدیگر مودب باشید و با منافقان فعال، سختگیری کنید، و هر جا بر آنها دست یافتید، توطئهشان را خنثی کنید، و خون مسلمان بسیار محترم است و قتل عمد مسلمان از گناهان بسیار بزرگ و نابخشودنی است، لذا در این مورد بسیار حساس ومحتاط باشید وتفتیش عقیده هم نکنید.

در پاراگراف ۸ می فرماید: ای مسلمانانی که هنوز هجرت نکرده اید! منتظر چه هستید؟ هجرت کنید و در راه خدا به جهاد بپردازید (گرچه درجه تان به پشتازان جهاد نمیرسد اما هنوز وعده خوب خداوندی را بر فرازان دارید) و به تشریع احکامی در مورد نماز و ... و شرحی در مورد منافقان و جدیت در جهاد می فرماید و میگوید ای مسلمانان! احساس مسئولیت داشته باشید واگر خطائی کردید فوراً به مسیر صحیح برگردید و گناه خویش را نیز به گردن دیگران نیاندازید که این موضوع خودش یک گناه بزرگ است و نیز می فرماید: ای پیامبر! همواره مورد الطاف وتاییدات ما بوده ای وگرنه این کافران و منافقان نزدیک بود تو را به اشتباه بیاندازند (که فضل ورحمت ما مانع شد)

در پاراگراف ۹ می فرماید: مشرکان فقط معبودهای اشتباهی را عبادت می کنند و مؤمنان رستگاران حتمی هستند و ای مردم! فریب پندارها و خیالاتتان را نخورید و بدانید که علیرغم ادعاهای اهل کتاب جزای اعمال خوب و بدخویش را خواهید دید زیرا همه چیز مال خداست و او به همه چیز احاطه دارد و در باره خانواده تان چنین باشید و همه چیز مال خداست، پس به تقوا گرایش کنید زیرا هر چه اعم از مواهب دنیا یا آخرت بخواهید نزد خداست و ای مسلمانان! بسیار قیام کننده راه عدالت، و قبول کننده در دسرهای منتج از آن باشید.

در پاراگراف ۱۰ می فرماید: ای مسلمانان! به خدا و رسول او ایمان واقعی داشته باشید و از سست‌ایمانی بپرهیزید و از رفتارهای منافقانه به شدت احتراز کنید تا در پناه خدا قرار گیرید و برای رفع ظلم عیبی ندارد فریادبلند خویش را (ولو به سخنانی ناخوشایند) رها سازید، امدارعبین حال (باتوجه به مورد) اهل داد و دهش وعفو هم باشید و مولفه های کفر را بشناسید تا بتوانید از آنها دوری کنید و اعتقاداتتان را همواره صحیح نگهدارید.

در این پاراگراف می فرماید: ای پیامبر! به گفتارها و رفتارهای یهودیان چندان اهمیتی مده و حجت بر کافران تمام است و اینک کفرشان آگاهانه عامدانه لجبازانه است، لذا چندان اهمیتی به گفتار و کردار کافران به شان مده و ای مردم! عقیده تثلیث مسیحیان باطل است، این پیامبر که مبلغ عقاید پاک بی شائبه ای است که از جانب پروردگارتان به او وحی شده، در میان شماست، به او بگروید تا سعادت‌مند شوید.

۴ - سوالات

۱- آیه ۱۵۹ در باره چه سخن میگوید؟ تقریباً قاطبه مفسران آن را مربوط کرده اند به ایمان به مصلوب نشدن و مقتول نشدن حضرت عیسی (ع) (یعنی اینکه هیچ اهل کتابی نیست مگر اینکه قبل از مرگش به «ماقتلوه و ما صلیوه» ایمان می آورد) که - از این لحاظ که موردی از این نوع ایمان در این مدت طولانی گزارش نشده - خطا است، و شرح زیادی می طلبد که ما از پرگوئی احتراز میکنیم، اما اگر آن خطا است، صحیحش چیست؟

۲- همه اهل کتاب قبل از مرگشان به چه چیزی ایمان خواهند آورد؟

۳- کدام آیات (۱۵۳ تا ۱۶۲) اصلی و کدام فرعی است؟

۴- مرجع ضمیر «ه» در «لیؤمنن به» (آیه ۱۵۹) چیست؟

۵- در این پاراگراف (۱۶۳ تا ۱۶۹) خداوند هم درموضع «او» فرمایش کرده و هم در موضع «ما»، علت را توضیح دهید.

۶- «لَئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ» (آیه ۱۶۵) را توضیح دهید.

۷- در جمله فوق منظور از «ناس» چیست؟ (امت همان پیامبران ذکر شده؟ همه مردم؟ یا..)

۸- تکلیف کسانی (مانند اسکیموها و سرخپوست ها و امثال آنان که در محدوده رسالت پیامبران نبوده اند چیست؟)

۹- منظور از «لکن» (ابتدای آیه ۱۶۶) چیست؟

۱۰- منظور از «اهل کتاب» این پاراگراف چه کسانی است؟

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

تمام آیات ۱۶۳ تا ۱۶۹ با صدای بلند و واضح فریاد میزند که ای مردم این قرآن تماما وحی الهی است و سرمنشاء آن علم خداوندی است، و لذا حواستان را جمع کنید و به آن اهمیت در خور بدهید.

از روی همین تاکیدات قوی القاء میفرماید که این مطالب خرق عادت و امر نوظهور نیست و مسبوق به سوابق فراوان است (۱۶۳ و ۱۶۴) و اینکه خود خداوند و با پشتوانه علم بی انتهایش آن را نازل فرموده و میفرماید که به آن اهمیت در خور دهید، این سخن این و آن، نیست سخن خود خداوند است.

از روی همین تاکیدات سنگین این سوال پیش می آید که مگر چه اوضاع و احوالی وجود داشت که چنین تاکیداتی لازم بود؟ جواب آسان است.

در همین آیات قبل بود که قول یهودیان را ذکر کرده بود که میگفتند کتابی از آسمان برایمان بیاور، و پاراگراف پیشتر که منافقان سعی در القاء این گفتمان داشتند که برخی از مطالب سخن خود پیامبر است نه سخن خدا. با این حساب «کفروا و صدوا عن سبیل الله» (آیه ۱۶۷) به منافقان و «کفروا و ظلموا» (آیه ۱۶۸) به یهودیان قابل انطباق است.

۶ - پیشگویی های تحقق یافته

در آیه ۱۶۶ پیشگویی در مورد قرآن و معجزه بودن آن دارد.

۷ - آیات مشکل

آیات از دوئلث دوم ۱۵۳ تا آخر ۱۵۸، یعنی همان آیاتی که فوقا ملاحظه میکنید که ما آنها را «پرانتر» تشخیص داده و مشخصا با ساده کردن حروفش مشخص کرده ایم، از آیات مشکل قرآنی است، زیرا تقریبا همه مفسران که با موضوع پرانتر آشنا نیستند بین متن و داخل پرانتر رابطه برقرار کردند و چنان مطالب نجسب و غلط و ضمنا مختلف و مغایر و مضاد سخن یکدیگر گفته اند که بیا و ببین.

همچنین است آیه ۵۹ که میگوید همه اهل کتاب قبل از موتشان به آن ایمان می آورند، و همان مفسران برای پاسخ به اینکه «به چی ایمان می آورند» متنی قبل از آیه مذکور را چنان شخمی زده و چنان چیزهای نجسبی بافته اند که بیا و ببین، و

آیه ۱۵۹ نیز جزء آیات مشکل است.

اما این قلم، با توجه به پرانتزی بودن متن مذکور، بطور طبیعی آیه ۱۵۹ را وصل کرده به اولین متن غیرپرانتزی (یعنی ثلث اول آیه ۱۵۳)، و معنی درست را که هر عاقلی درست بودنش را تایید میکند، و شواهد تایید قرآنی اش هم لاتعد است، را، بدست آورد.

۸ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۱۵۳ تا ۱۵۸ پر است از مطالب پرحجم و پرغلطی در باره ادبیات و تاریخ چیزی که کتاب مقدسش مینامند و مطالبی که قبلا در سوره های اعراف و بقره در باره یهود دیده ایم، و آنها نوعا مطالبی است که امروزه در دانشگاه های معتبر در باره هریک از آنها رساله های پرحجم دکترا عرضه و تحقیق و ارائه میشود و هم اکنون نیز در بین علماء تفسیر در آنها اختلاف است، و در این میان اگر کسی بگوید این مطالب بالاتر از ذهنیات مخاطبان اولیه قرآن نبوده، راجع به وضعیت عقل او چه باید گفت؟

بقیه پاراگراف نیز مشحون از همان نوع مطالب است که چون این قلم اختصار را ترجیح میدهد، به آنها نمی پردازد.

آیه های ۱۶۱ و ۱۶۹ و ۱۷۲ و ۱۷۳ و ۱۷۵ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود. مکانیزم اجرائی آیه ۱۷۱ برای ما ساکنان قرن ۲۱ نیز روشن نیست چه رسد مخاطب های اولیه!

در آیه های ۱۶۶ به موجوداتی اشاره شده که معهود ما بشر قرن حاضر هم نیست، چه رسد به مشافهین ۱۴۰۰ سال قبل!

۹ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۱۵۳ تا ۱۵۵ و ۱۵۸ و ۱۶۰ تا ۱۷۰ و ۱۷۳ تا ۱۷۵، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

مطالب دستور زبانی برای قسمت های متن است

(نه بین متن اصلی و پرائتزاها)

میگویند ضمیر به نزدیک ترین مرجع خویش اشاره میکند. بله، این سخن درست است، در صورتیکه جنس سخن ثابت باشد، نه اینکه قسمتی از متن اصلی باشد و توقع داشته باشیم ضمیر داخل آن، به نزدیک ترین قسمتی که پرائتزی است اشاره کند. لذا، «ه» در «لیومنی به» نمیتواند به داخل آن پرائتز طولانی اشاره داشته باشد و نزدیک ترین مرجع آن ثلث اول آیه ۱۵۳ است که به کلمه «کتابا» ختم میشود.

موضوع ایمان اهل کتاب (آیه ۱۵۹) چیزی نیست که خاص آنها باشد

در آیات زیادی این مفهوم وجود دارد که هرکس نزدیک به مرگش پرده ها از جلوی چشم و عقلش کنار میرود و حقایق برایش آشکار میشود، اهل کتاب (که در اینجا به یهودیان بد رفتار آن روزها تطبیق دارد) نیز از این قاعده مستثنی نیستند، و بر آنها حقایق آشکار میشود، و از جمله حقایق، حقانیت قرآن و مندرجات آن است که یکی از آنها هم «ماقتلوه و ما صلبوه» است که از این لحاظ که در قرآن است و قرآن نیز حق است حقانیت این موضوع هم بر آنها آشکار میشود، البته میدانیم که این چیزی که اختصاص به آنها داشته باشد نیست، حقایق برای همه روشن میشود و برای آنها نیز همچنین.

ترجمه تفسیری آزاد

اهل کتاب از تو میخواهند بر آنها کتابی از آسمان نازل کنی. و البته از موسی بزرگتر از این را خواستند و گفتند خداوند را به آشکاری بما نشان ده، و بسبب ظلمشان صاعقه آنها را بگرفت، و سپس باوجود اینکه آن آن دلایل روشن بسویشان آمده بود آن گوساله را به پرستش گرفتند، و ما آن را عفو کردیم و به موسی دلیل آشکاری دادیم (۱۵۳) و کوه طور را بر فرازشان بلند کردیم تا به پیمانشان وفادار بمانند، و به آنها گفتیم از آن درب بحال سجده وارد شوید، و گفتیم در روز شنبه تعدی نکنید و از آنها پیمانی سخت بگیرتیم (۱۵۴) پس به

سبب نقض پیمانشان، و کفرشان به آیات خدا، و قتل ناحق پیامبران، و گفتارشان که دل‌های ما در پوشش است، و نه فقط اینها، بلکه بسبب کفرشان، خداوند بر دل‌هایشان مهر زد، و بهمین خاطر جز عده کمی از آنها ایمان نمی‌آوردند (۱۵۵) و نیز بسبب کفرشان و گفتارشان در مورد مریم که بهتانی بزرگ بود (۱۵۶) و همچنین قولشان که ما مسیح عیسی پسر مریم رسول خدا را کشتیم، و البته نه کشتندش و نه دارش زدند ولیکن بر آنان مشتبه شد، و کسانی که در آن اختلاف کردند در شکی از آن هستند و علمی به آن ندارند مگر اینکه گمانی را پیروی می‌کنند، و بطور حتم او را نکشته‌اند (۱۵۷) بلکه خداوند او را بسوی خویش بالا برد و خداوند عزیز حکیم است (۱۵۸)

و هیچ اهل کتابی نیست مگر اینکه حتماً قبل از مرگش به آن ایمان خواهد آورد و او روز قیامت علیه آنها گواهی خواهد داد (۱۵۹)

و بسبب ظلمی که یهودیان کردند چیزهای خوشایندی که حلالشان بود بر آنها حرام کردیم، و نیز بخاطر آنهمه که از راه خدا جلوگیری می‌کردند (۱۶۰) و نیز بخاطر رباخواری شان، در حالیکه از آن نهی شده بودند، و بخاطر خوردن اموال مردم به باطل، و برای کافران آنها عذابی دردناک تهیه نمودیم (۱۶۱) لیکن فرو روندگان در علم از میان آنها، و مومنان آنها، به آنچه بر تو نازل شده، و نیز به آنچه که قبل از تو نازل شده، ایمان می‌آورند. آنها پیادارنده نماز و دهنده زکات و ایمان آورنده به خدا و روز آخرت هستند و بزودی پاداش عظیمی به آنها خواهیم داد (۱۶۲)

البته ما بسویت وحی کردیم، همانطور که بسوی نوح و پیامبران پس از او وحی کردیم، و بسوی ابراهیم و اسمعیل و اسحق و یعقوب و اسباط و عیسی و ایوب و یونس و هارون و سلیمان وحی کردیم، و به داود هم زبوری دادیم (۱۶۳) و رسولانی که قبلاً برایت گفتیم و رسولانی که قصه شان را نگفتیم و خداوند با موسی بطور خاصی سخن گفت (۱۶۴) رسولانی که مژده دهنده و هشدار دهنده بودند تا اینکه پس از آنها مبدا برای مردم علیه خدا دلیلی باشد و خداوند پیروزمند فرزانه است (۱۶۵) لیکن خداوند در مورد آنچه بسوی تو نازل کرده گواهی میدهد که آنرا به علمش نازل کرده، و ملائکه نیز بر این امر شهادت

میدهند، و خداوند برای شهادت دادن کافی است (۱۶۶)

کسانی که کافر شدند و از راه خدا بازداشتند البته به گمراهی بسیار دوری دچار شدند (۱۶۷)

آنانکه کافر شدند و ظلم کردند اینطور نیست که خداوند بیامرزدشان، و اینطور نیست که آنها را به راهی هدایت کند (۱۶۸)

مگر راه جهنم که در آن برای همیشه جاودان خواهند بود و این برای خدا آسان است (۱۶۹)

ای مردم! پیامبر از جانب پروردگارتان به حق بسویتان آمده، پس اگر ایمان آورید برایتان بهتر است، و اگر کفر ورزید آنچه در آسمانها و زمین است مال خداست و خداوند دانای حکیم است (۱۷۰)

ای اهل کتاب! در دینتان غلو نکنید و درباره خداوند جز به حق مگوئید جز این نیست که عیسی پسر مریم رسول خدا بود و کلمه ای که آنرا بسوی مریم القا کرد و روحی از او بود. پس به خدا و رسولانش ایمان بیاورید و نگوئید خدا سه تاست، و بس کنید که برایتان بهتر است.

جز این نیست که خدا یکی است.

منزه است که برایش فرزندی باشد.

آنچه در آسمانها و زمین است مال اوست و خداوند برای نظارت کافی است (۱۷۱)

خود مسیح هرگز سرپیچی نمی کند که بنده ای برای خدا باشد و ملائکه مقرب نیز همچنین، و هر کس که از بندگی او سرپیچی کند و بزرگی طلبد البته خداوند بزودی همگی آنها را جمع خواهد کرد (۱۷۲)

اما در مورد مومنان صاحب اعمال شایسته، پاداش هایشان را بطور کامل میدهد و از فضل خویش نیز برآن می افزاید، ولی در مورد گردنکشان و مستکبران، آنها را به عذابی دردناک معذبشان میکند و هیچ دوست و سرپرستی جز خداوند نخواهند داشت (۱۷۳)

ای مردم دلیلی از جانب پروردگار بسویتان آمده و بسویتان نوری آشکار نازل نموده ایم (۱۷۴) پس، آنانکه به خداوند ایمان آورده و به او تکیه کرده اند آنها را

در رحمتی از جانب خویش و فضلی داخل خواهد کرد و به جاده مستقیمی بسوی
خویش هدایتشان خواهد نمود (۱۷۵)

نساء ۱۲ آیه ۱۷۶

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنَّ امْرُؤًا هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِيهَا إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهَا وَلَدٌ فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ وَإِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلَّذَكَرِ مِثْلُ حَقِّ الْأُنثَيْنِ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَنْ تَصَلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:
درس: ای مسلمانان! مسلمانی خویش را با دور شدن از صفات کافران و منافقانه و عمل به احکام (فردی و اجتماعی) ارتقاء دهید.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:
درب: خداوند متناسب با فهم مردم که در درخواست هایشان متجلی است، هدایتشان می کند.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

چون پاراگراف فقط یک آیه است، استخراج از راه دوم ضرورتی ندارد، زیرا مستقیماً قابل درک است.

۳ - از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! از خداوندی که وجودتان و همه بشریت از اوست تقوا داشته باشید و ای مسلمانان! درمورد یتیمان، و اموال آنها، و مقررات ارث، تقوا را بسیار رعایت کنید.
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! درمورد مقررات ازدواج و طلاق و امور مرتبط، بسیار مراقبت نموده و تقوا را بسیار رعایت کنید.
در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! از رفتارهای ناصحیح مالی بین خویش حذر کنید، و از گناهان بزرگ، و بخصوص قتل، بهره‌یزید و به بنیان خانواده خیلی اهمیت دهید، و در این مورد تقوا را رعایت کنید، و به اعتقادات صحیح، رفتار صحیح مالی، رفتار صحیح با نزدیکانتان، و نماز صحیح، و اخلاص در اعمال بسیار اهمیت دهید.
در پاراگراف ۴ می فرماید: ای پیروان رسول خدا! از این یهودیان که مرتکب این رفتارها میشوند دوری کنید.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! به ادای امانت و به عدالت در هنگام قضاوت بسیار اهمیت دهید و از کارگزاری که از خود شماها هستند اطاعت کنید.

در پاراگراف ۶ می فرماید: ای مسلمانان! به جهاد و جهاد آزادی بخش همراه رسول خدا-ص- بپردازید تا به رشد و ارتقاء شخصیتی شایسته برسید.

در پاراگراف ۷ می فرماید: ای مسلمانان! برای سایر مسلمانان خیرخواه بوده و نسبت به یکدیگر مودب باشید و با منافقان فعال، سختگیری کنید، و هر جا بر آنها دست یافتید، توطئه‌شان را خنثی کنید، و خون مسلمان بسیار محترم است و قتل عمد مسلمان از گناهان بسیار بزرگ و نابخشودنی است، لذا در این مورد بسیار حساس و محتاط باشید و تقشیر عقیده هم نکنید.

در پاراگراف ۸ می فرماید: ای مسلمانانی که هنوز هجرت نکرده اید! منتظر چه هستید؟ هجرت کنید و در راه خدا به جهاد بپردازید (گرچه درجه تان به پیشتانان جهاد نمیرسد اما هنوز وعده خوب خداوندی را بفرزتان دارید) و به تشریع احکامی در مورد نماز و ... و شرحی در مورد منافقان و جدیت در جهاد می فرماید و میگوید ای مسلمانان! احساس مسئولیت داشته باشید و اگر خطائی کردید فوراً به مسیر صحیح برگردید و گناه خویش را نیز به گردن دیگران نیاندازید که این موضوع خودش یک گناه بزرگ است و نیز می فرماید: ای پیامبر! همواره مورد الطاف و تاییدات ما بوده ای و گر نه این کافران و منافقان نزدیک بود تو را به اشتباه بیاندارند (که فضل و رحمت ما مانع شد)

در پاراگراف ۹ می فرماید: مشرکان فقط معبودهای اشتباهی را عبادت می‌کنند و مؤمنان رستگاران حتمی هستند و ای مردم! فریب پندارها و خیالاتان را نخورید و بدانید که علیرغم ادعاهای اهل کتاب جزای اعمال خوب و بد خویش را خواهید دید زیرا همه چیز مال خداست و او به همه چیز احاطه دارد و در باره خانواده تان چنین باشید و همه چیز مال خداست، پس به تقوا گرایش کنید زیرا هر چه اعم از مواهب دنیا یا آخرت بخواهید نزد خداست و ای مسلمانان! بسیار قیام کننده راه عدالت، و قبول کننده دردهای منتج از آن باشید.

در پاراگراف ۱۰ می فرماید: ای مسلمانان! به خدا و رسول او ایمان واقعی داشته باشید و از سست‌ایمانی بپرهیزید و از رفتارهای منافقانه به شدت احتراز کنید تا در پناه خدا قرار گیرید و برای رفع ظلم عیبی ندارد فریاد بلند خویش را (ولو به سخنانی ناخوشایند) رها سازید، مادر عین حال (باتوجه به مورد) اهل داد و دهش و عفو هم باشید و مولفه های کفر را بشناسید تا بتوانید از آنها دوری کنید و اعتقاداتتان را همواره صحیح نگهدارید.

در پاراگراف ۱۱ می فرماید: ای پیامبر! به گفتارها و رفتارهای یهودیان چندان اهمیتی مده و حجت بر کافران تمام است و اینک کفرشان آگاهانه عامدانه لجبازانه است، لذا چندان اهمیتی به گفتار و کردار کافران شان مده و ای مردم! عقیده تثلیث مسیحیان باطل است، این پیامبر که مبلغ عقاید پاک بی شائبه ای است که از جانب پروردگارتان به او وحی شده، در میان شماست، به او بگروید تا سعادتمند شوید.

در این پاراگراف می فرماید: ای پیامبر! جواب سوالی که کرده اند این است

۴ - چه عناصر فرا زمانی و فرا مکانی در این پاراگراف هست؟

خداوند متناسب با فهم مردم که در درخواست هایشان متجلی است، هدایتشان می کند.

۵ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

فقرات این پاراگراف (آیه) تقریباً برای اولین بار است.

شرح مختصر

در آن روزها

چنانکه دیدیم در ابتدای سوره شرح مفصلی از احکامی راجع به ارث و طرز تقسیم آن ذکر شده بود.

پس از آن فصل‌های زیاد و متنوعی وجود داشت راجع به جهاد، منافقان، یهودیان، طرز تنظیم روابط با منافقان قبایل، مسیحیان، و غیره.

این تک آیه بلند، در انتهای سوره، پس از آنهمه آیات در آنهمه فصول متنوع، این سؤال را برای خواننده ایجاد می کند که چرا در انتهای سوره، این آیه آمده و ربطی به فصول قبل از خویش ندارد تازه مطلب مورد سوال در اوایل همین سوره قبلاً ذکر شده بود؟

در این موضوع نکته ظریفی هست:

اولاً آن تنوع گسترده مطالب، حاکی از آن است که این سوره یکدفعه نازل نشده بلکه نزول آن تدریجی و در طی مدتی نسبتاً طولانی بوده است.

ثانیاً وجود این آیه در آخر سوره آنهم با این نوع شروع که می فرماید: «از تو فتوا می خواهند...» حاکی از این حقیقت است که مخاطب‌های آن روز آیات قرآن به همه آیات توجه یکسانی نمی نموده اند و از همین آیه معلوم می شود آنهمه آیات راجع به جهاد و جهاد آزادی بخش و چگونگی تنظیم روابط با دیگران (کفار، اهل کتاب، منافقان) و احکام مربوط به نماز و سفر و جنگ و انفاق و غیره و غیره، برای عموم مردم چندان مهم نبود که درباره آنها سؤالی کنند، اما درباره یک موضوع شاذ و نادر سؤال می کردند و در جوابشان آیه ای می آمد و اگر درباره آن موضوعات بسیار مهم و سرنوشت ساز نیز سؤالی می کردند حتماً تحت عنوان «از تو فتوا می -

خواهند» یا «از تو سؤال می‌کنند...» به آنها جواب داده می‌شد و همین که چنین عباراتی را نمی‌بینیم بیانگر آن است که حساسیت‌های عمومی مردم آن زمان، حساسیت به اموری فرعی و بی‌اهمیت بود و امور خیلی اصلی و خیلی مهم برای آنها چندان مهم نبود.

ترجمه تفسیری آزاد

ای پیامبر! از تو فتوا می‌خواهند، بگو خداوند درباره کلاله فتوا می‌دهد: اگر مردی بمیرد و فرزندی نداشته باشد، و خواهری داشته باشد نصف مال بجا مانده مال اوست. و او نیز از آن خواهر ارث می‌برد اگر فرزندی نمی‌داشت و اگر آن خواهرها دو تا باشند دو سوم مال بجا مانده مال آنهاست و اگر چند برادر و خواهر باشند نصیب هر مردی مانند دو زن است. خداوند برایتان بیان می‌کند، مبدا گمراه شوید، و خداوند به همه چیز داناست (۱۷۶)

سوره نور

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةً جَلْدَةً وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْشَهِدَ عَذَابُكُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ الزَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحَرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شَهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شَهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَبَدْرًا عَنْهَا الْعَذَابُ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٨﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ إِنْ الَّذِينَ جَاؤُوا بِالِافْكِ غُصْبَةً مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ لَوْلَا جَاؤُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شَهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشَّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَقَوُّنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَبَيَّنَّ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنْ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ وَلَا يَأْتِلُ أُولُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولَى الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾ إِنْ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ الْحَبِيثَاتِ لِلْحَبِيثِينَ

وَالْحَيُّونَ لِلْحَيَّاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: تاکید بر عفت جنسی و مقررات مرتبط با تحکیم بنیان خانوادگی.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: مقررات مربوط به عفت جنسی برای حصول سلامت بنیان خانوادگی و مقررات مربوطه به آبروی مسلمانان در خصوص تهمت مربوط به زنا.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

سُورَةُ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾

ریزدرب: برای پند دادن به شما این سوره فروفرستادیم

۲

الرَّانِيَةُ وَالرَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ الرَّانِي لَا يَنْكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحُرْمٌ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾

ریزدرب: حکم زنا این است

وَالَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾

ریزدرب: حکم تهمت زنا به دیگران این است

وَالَّذِينَ يَزْمُونَ أَرْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنْفُسُهُمْ فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾ وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَبَدْرًا عَنْهَا الْعَذَابُ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٨﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

ریزدرب: حکم تهمت زنا به همسر خویش این است

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُبِينٌ ﴿١٢﴾ لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِالسَّتِينِ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُجِبُونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٢٠﴾

ریزدرب: همه چیز راجع به آن تهمت زنا که بنام «افک» مشهور است

٦

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ
وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ وَلَا يَأْتِلْ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ
وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ
﴿٢٢﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! پیروی شیطان را (که فرمول کارش این است) نکنید
و برعکسش (انفاق و اغماض و از این قبیل) کنید

٧

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ
﴿٢٣﴾ يَوْمَ تُنْهَدُ عَنْهُمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُؤْفِكُهُمُ
اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾

ریزدرب: بدترین کار تهمت زنا به کسانی است که کاملاً از این گناه بدورند

٨

الْحَبِيبَاتُ لِّلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِّلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِّلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِّلطَّيِّبَاتِ أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا
يَقُولُونَ هُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

ریزدرب: حکم ازدواج زناکاران و پاکان

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف
که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه
محاسبه استخراج شده است.

۳ - سوالات

- ۱- این پاراگراف را بصورت یک متن حقوقی در آورید.
- ۲- «هم» در «فاجلدواهم» (آیه ۴) خطاب به کیست؟
- ۳- «آلّا» در آیه ۵، کدام موضوع آیه ۴ را ساقط میکند؟
- ۴ - مکانیزم لازم برای نگهداری سوابق برای رعایت موضوع آیه ۴ چیست؟
- ۵ - معنی «عذاب» در آیه ۸ چیست؟ (عذاب اخروی؟ مجازات این جهانی مانند شلاق؟ یا ...؟)

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

طرز بیان در قطعه حاوی آیات ۱ تا ۱۰ کاملاً حالت قانونگزارانه دارد، همانطور که سوره های احزاب و نساء داشت و بعداً سوره طلاق خواهد داشت. اما، از همین حالت میتوان حدس زد که زنا، و نیز نسبت زنا دادن به دیگران، در آن روزها یک امر نادری نبوده، و آنقدر شیوع داشته که به وضع قانون نیاز باشد. البته اثبات زنا آسان نیست، اما، فایده وضع چنین قوانینی این است که این نوع اعمال را از عیان به خفا میبرد و شیوع آن را کم کرده و به سلامت و طهارت جامعه کمک میکند.

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

یک ملاک مهم برای برجستگی آیات، شهرت آنها در نزد مردم است، آیاتی که ذیل تیر فوق مشخص میشوند، به دلایلی مانند اقبال هنرمندان خوشنویس و یا کاشیکار و معرق و منبت کار، و نیز وعاظ و نویسندگان، و ... یا دلایل متنی، یا همزمانی با برخی وقایع، و دلایل دیگر، است که آنها را «برجسته» میکند، و این آیات نیز از آیات برجسته قرآنی است.

۶ - آیات مشکل این پاراگراف

مشکل بودن این آیات از آنجا فهمیده میشود که مفسران مختلف در طول قرن ها، حتی تا امروز، در تفسیر آنها سخنان مختلف و حتی متباین و بلکه متنافر گفته اند. و برای اینکه موضوع برایتان شفاف شود توصیه میکنیم این آیات را در نرم افزار «جامع التفاسیر» ملاحظه فرمایید.

۷ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۱۱ و ۱۴ و ۱۹ و ۲۳ و ۲۴ و ۲۵ و ۲۶ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

درباره منافقان

آنچه از آیات ۱۲ تا ۲۶ فهمیده می شود این است که شایعه ای بوده و نسبت زنائی به کسی داده شده و در این موضوع مردم نکوهش شده اند که چرا به این راحتی به شایعه دامن زده اند و چرا با رفتار صحیح در مقابل آن، از همان ابتدا جلوی آن را نگرفته اند. اینک برای فهم بهتر مطلب، جزئیات را استخراج و مورد به مورد بررسی و نتیجه گیری می کنیم:

از کل مطالب این پاراگراف فهمیده می شود شخصی که مورد تهمت قرار گرفته شخص مشهور و محترمی بوده و جامعه آن روزی مسلمانان نسبت به او حساس بوده اند و همین امر سبب ایجاد این امر ناپسند شده است.

۱- منافقان توطئه گر انسجام داخلی و سازمانی داشته اند:

منافقان در بین خویش سلسله مراتب تعریف شده ای داشتند (آیه ۱۱) این یک «کار تیمی» بوده و همه سازمان آنها با انسجام و هماهنگی در آن دخیل بوده اند (آیه ۱۱)

۲- شخصیت مسلمانان بطور متوسط ضعیف بود:

مسلمانان خود را در یک «وحدت» نمی دیدند بلکه خود را «تعدادی افراد جدا جدا» می دیدند و لذا شخصی را که مورد آن شایعه قرار گرفته بود «کسی غیر از خویش» تلقی کرده بودند (آیه ۱۲)

با وجود اطلاع از «دستور چهار شاهد»، بجای اینکه موضوع را به پیامبر ارجاع دهند خودشان تصمیم گیری کردند (آیه ۱۶)

در این جمله‌ها عنصر عقل و تجزیه و تحلیل و درک منطقی غایب است یعنی مسلمانهای متوسط آن روز اهل منطق و تجزیه و تحلیل نبودند، «از زبان» می‌گرفتند و فوراً «با دهان» می‌گفتند (آیه ۱۵)

مسلمان‌های متوسط آن روزی دارای ایمان چندان عمیقی نبودند (آیه ۱۷)

خب، اصل مطلب چه بود؟

با تلخیص آنچه فوقاً از متن آیات استنباط کردیم منافقان در سازمان خویش با عمد و آگاهی تصمیم به توطئه ای گرفتند و شایعه زنا بر ضد یک زن محترم ساختند و انتشار دادند و چون بیشترین مشکل را با حقیقت اسلام داشتند شخص پیامبر را نشانه گرفته بودند و تهمت زنا را به یکی از زنان او زدند و در پخش این شایعه نیز از تمام قدرت سازمانی خویش استفاده کردند.

از همه اینها نتیجه میگیریم که در آن روزها انجام این کارها ممکن بود زیرا مسلمانان بطور متوسط نه ایمان قوی داشتند و نه شخصیت محکمی.

آنهايي که خودشان در آن روزها بوده‌اند و این آیات را از پیغمبر اکرم (ص) شنیده‌اند خوب می‌دانسته‌اند موضوع چه بوده و آن منافقان چه کسانی بوده‌اند و سرپرست آنها کی بوده و جای بسی تأسف است که چرا به سراغ آنها نرفتند و آنها را بطور دسته‌جمعی سرزنش و مجازات نکردند و چرا های دیگر که همگی آنها به ضعف شخصیت متوسط مسلمانان در آن روزها بر می‌گردد.

در هر حال، آنهايي که آن روزها بوده‌اند و این آیات را شنیده‌اند، هم آن شخص محترمی را که مورد تهمت قرار گرفته بود می‌شناخته‌اند، و هم فهمیده‌اند که این شایعه را چه کسانی ساخته و پخش کرده‌اند.

واقعا آنحضرت - علیرغم چیزی که ما می‌پنداریم - چقدر غریب بود!

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره ای فرستادیم و مقررات آن را واجب نمودیم و در آن آیاتی روشن کننده فرستادیم شاید پند گیرید (۱)

هر یک از مرد و زن زناکار را صد شلاق بزنید و در دین خدا نسبت به آنان رافت نشان ندهید، اگر به خدا و روز آخرت ایمان دارید،

و باید عده ای از مسلمانان شاهد مجازاتشان باشند (۲)
مرد زناکار جز با زن زناکار یا مشرک ازدواج نکند و زن زناکار نیز جز با مرد زناکار و
یا مشرک ازدواج ننماید و آنها بر مسلمانان حرامند (۳)

و کسانی که به زنان شوهردار نسبت زنا میدهند و سپس چهار شاهد بر صحت ادعای
خویش نمی آورند هشتاد ضربه شلاقشان بزنید و دیگر هرگز از آنها گواهی قبول
نکنید و آنها گناهکارند (۴)
مگر کسانی که پس از آن توبه کنند و رفتار خویش را اصلاح کنند که خداوند
آمرزشگر مهربان است (۵)

و کسانی که به زنان خویش نسبت زنا میدهند و شاهی جز خویشان ندارند شهادت
دادن آنها به این صورت است که هر کدامشان چهار بار خدا را شاهد بگیرد که از
راستگویی است (۶) و بار پنجم اینکه لعنت خدا بر او باد اگر از دروغگویان باشد (۷)
و مجازات را از آن زن دور میکند در صورتیکه چهار بار خدا را شاهد بگیرد که
شوهرش از دروغگویان است (۸) و بار پنجم اینکه غضب خدا بر خودش باد اگر
شوهرش از راستگوییان باشد (۹)
و اگر فضل خدا و رحمتش بر شما نبود از این رفتارهای نا صحیح تان چه ها که بر
سرتان نمی آمد و اینکه خدای شما بسیار توبه پذیر فرزانه است (۱۰)

البته آنهایی که آن دروغ را که تهمت زنا به یک زن محترم بود از خودشان در آوردند
جمعی از شما مسلمانان بودند.

آنها برای خویش شری میندازید، بلکه برایتان خیر است.
هر کدامشان، از آن گناه قسمتی را کسب کرده، و کسی که در میان آنها سرپرستی و
بزرگی داشته، عذابی عظیم خواهد داشت (۱۱)
چرا وقتیکه آنها شنیدید مردان و زنان مومن راجع به خویش گمان خیر نبردند و
نگفتند این دروغی آشکار است؟ (۱۲)

چرا آن تهمت زندگان راجع به آن تهمت چهار شاهد نیاوردند؟
وقتیکه شاهد نیاوردند نزد خداوند دروغگو محسوب میباشند (۱۳)
و اگر فضل خدا و رحمت او در دنیا و آخرت بر شما نبود حتما درباره آنچه در آن
افتادید عذابی عظیم به شما میرسید (۱۴)

همان وقت که آنرا با زبانهایتان فرا میگرفتید و با دهانهایتان چیزی را که راجع به آن علم نداشتید میگفتید، آنرا آسان می پنداشتید، در حالیکه نزد خداوند مهم بود (۱۵) و چرا وقتی که آنرا شنیدید نگفتید ما را نمیرسد که راجع به آن سخن بگوئیم؟ و نگفتید خدایا منزّهی، این بهتانی بزرگ است (۱۶)

خداوند نصیحتتان میکند که مبدا هرگز به مانند آن گناه باز گردید اگر مومن میباشید (۱۷)

و خداوند آیات را برایتان بیان می کند و خداوند دانای حکیم است (۱۸)

البته کسانی که دوست دارند کارهای زشت در بین مسلمانان شایع شود در دنیا و آخرت عذابی دردناک خواهند داشت، و خداوند میداند و شما نمیدانید (۱۹)

و اگر فضل خدا و رحمتش بر شما نبود و اینکه خداوند دلسوز مهربان است چه ها بر سرتان می آمد (۲۰)

ای مسلمانان! از گامهای شیطان پیروی مکنید و کسی که گامهای شیطان را پیروی کند بداند که او به کارهای زشت و ناپسند فرمان میدهد، و اگر فضل خدا و رحمتش بر شما نبود هرگز هیچیک از شما پاک نمی ماند ولیکن خداوند است که هر کس را بخواهد پاک میکند و خداوند شنوای داناست (۲۱)

و نباید صاحبان رفاه و زیادت از بین شما خودداری کنند از اینکه از مال خویش به نزدیکان و بیچارگان و مهاجران راه خدا بدهند، و باید عفو کنند و چشم ببوشند، آیا دوست ندارید که خداوند ببخشدتان؟ و خداوند آمرزگار مهربان است (۲۲)

البته کسانی که به زنان شوهردار مومن غافل تهمت زنا میزنند، در دنیا و آخرت از رحمت خداوند دورند و عذابی عظیم خواهند داشت (۲۳)

در روزی که زبانهایشان و دستها و پاهایشان در مورد اعمالشان علیه آنها شهادت خواهند داد (۲۴)

در آن روز خداوند جزای راستین آنها را بطور کامل خواهد داد و خواهند دانست که خداوند خودش حق آشکار است (۲۵)

زنان پلید برای مردان پلید و مردان پلید برای زنان پلید، و زنان پسندیده برای
مردان پسندیده و مردان پسندیده برای زنان پسندیده باشند.
آنها از آنچه میگویند بدورند و آمرزشی و روزی نیکو خواهند داشت (۲۶)

نور ۲ آیات ۲۷ تا ۳۴

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى خُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾ وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتُوهُمْ مِّنْ مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَنَّهُوَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُّبِينَاتٍ وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: تاکید بر عفت جنسی و مقررات مرتبط با تحکیم بنیان خانوادگی.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: مقررات مربوط به خانه های مسلمانان و پوشش زنان و ازدواج جوانان.

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! متمدن تر شوید

۲

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى خُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! نجیب تر شوید

۳

وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ وَلْيَسْتَغْفِبِ الَّذِينَ لَا يُجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا وَآتَوْهُمْ مِّنْ مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَسُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَنْ يُكْرِهْهُنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُّبِينَاتٍ وَمَثَلًا لِّلَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! بلندنظر تر شوید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

تَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! خداوندتان به استحکام بنیان خانواده، و سلامت و پاکی ارتباطات جنسی، بسیار اهمیت میدهد و راجع به آبروی سایر مسلمانان بسیار حساس باشید، و منافقانی را که بین شما هستند بشناسید و خرابکاری هایشان را خنثی کنید.
در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! حرمت حریم خصوصی سایر مسلمانان را نگهدارید و خودتان عقیف باشید و در عفت اجتماعتان نیز بکوشید.

۴- سوالات

۱- این پاراگراف را بصورت یک متن حقوقی بنویسید.

۵- حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیه ۳۳ فهمیده میشود کسانی کنیزهایشان را برای زنا اجاره میدادند، و از همان آیه فهمیده میشود برخی از برده ها بطور قسطی آزادی خویش را از مالکان خویش باز خرید میکرده اند.

۶- در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذہنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذہنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۳۴ از این لحاظ که به اقوامی اشاره کرده که در قبل از تاریخ بوده اند، و علم باستان شناسی آنقدر رشد نکرده که ما از اوضاع و احوال آنها مطلع باشیم، برای ما نیز روشن نیست، چه رسد به مخاطبان اولیه این آیات.

۷ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

آیات تمدنی

کلّ آیات ۲۷ تا ۳۴ «تمدنی» است، از قبیل اینکه همینطور سرتان را پائین نیاندازید و به هر خانه ای که خواستید داخل نشوید، و اینکه به دیگران زُلّ نزید، و راجع به موضوعات جنسی و اطفاء شهوت تان خوددار باشید، و زنان در ارائه زینت هایشان اعم از زیور آلات یا زیبایی های خدادادی دست و دل باز نباشند، و حل مشکل اطفاء شهوت را از راه ازدواج انجام دهند، نه اینکه تا نیاز جنسی احساس کردند فوراً به سراغ یکی از کنیزانی که برای این کار قابل اجاره بودند بروند، و موضوع جوانان و عزوبت آنان بطور اجتماعی (مثلاً از طریق تسهیل امر و توافق کلی برای جایگزینی ازدواج با جفت شدن موقت با کنیزان اجاره ای) حل شود، و بساط بردگی تدریجاً برچیده شود، و ... به نظر این قلم جمله «فلیضربن بخرهن علی جیوبهن» را باید در این چارچوب دید.

تنها حکم حجاب در قرآن

در سوره احزاب آیه حاوی «... یدنین علیهن من جلابیبهن ...» آیه ای بود که به آن استناد وجوب حجاب میشود، و البته چون مسبوق به علتی بوده که در «ذلک ادنی ان یُعرفن فلا یوذین» ذکر شده، و اینک آن علت موجود نیست، سالبه به انتفاء موضوع میباشد.

لذا تنها حکم حجاب موکول است به آیه ۳۱ سوره نور با متن «... وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ...» که بین چندین حکم اخلاقی آمده، است.

لذا حکم حجاب در کل قرآن، مستند به یک حکم موقت است که اینک سالبه به انتفاء موضوع شده، و یک حکم اخلاقی.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! به خانه هائی غیر از خانه های خودتان داخل نشوید مگر اینکه با آنها آشنائی برقرار کنید و بر اهلش سلام کنید،

این برای شما بهتر است. باشد که پند گیرید (۲۷)

و اگر کسی را در آن نیافتید داخلش نشوید مگر اینکه به شما اجازه دهند و اگر گفتند برگردید، البته برگردید، که برای شما پاکیزه تر است و خداوند به آنچه

میکنید داناست (۲۸)

برایتان گناهی نیست که داخل خانه های غیر مسکون که چیزی در آن دارید بشوید و خداوند آنچه را که آشکار و پنهان می کنید میداند (۲۹)

ای پیامبر! به مردان مومن بگو قسمتی از نگاه های خویش را فرو پوشند و اندام جنسی خویش را حفظ کنند، این برایشان پاکتر است،

خداوند به آنچه می کنند آگاه است (۳۰)

و به زنان مومن بگو قسمتی از نگاه های خویش را فروپوشند و دامن خویش حفظ کنند و زینت خویش غیر از آنچه ظاهر است آشکار نکنند، و باید روپوش های خود را بر گریبان هایشان ببندازند، و زینت خویش را آشکار نکنند مگر برای شوهرانشان، یا پدرانشان، یا پدران شوهرانشان، یا پسرانشان، یا پسران شوهرانشان، یا برادرانشان، یا پسران برادرانشان، یا پسران خواهرانشان، یا زنهایشان، یا بردگانشان، یا مردان تابعی که خواسته ای نسبت به زنان ندارند، یا اطفالی که متوجه عورت های زنان نیستند، و نیز نباید پاهایشان را بکوبند که قسمتی از زینت های آنها شناخته شود، و همگی بسوی خدا توبه کنید ای مومنان شاید رستگار شوید (۳۱)

و عزب هاتان و غلامان و کنیزان شایسته تان را به ازدواج در آورید. اگر فقیر باشند

خداوند از فضل خویش بی نیازشان میکند. و خداوند وسعت دهنده داناست (۳۲)

و آنهایی که امکان مالی برای ازدواجی نمی یابند باید عفاف پیشه کنند تا اینکه خداوند از فضل خویش بی نیازشان کند.

و کسانی از بندگان شما که میخواهند بتدریج خود را باز خرید کنند در صورتیکه خیری در آنان یافتید قبول کنید و از مال خدا که به شما داده به آنها بدهید.

و اگر کنیزان شما خواستار پاکدامنی بودند آنها را به بدکاری وادار نکنید تا چیزی
از ظاهر زندگی دنیا بدست آورید و کسی که آنها را مجبور کند خداوند پس از
مجبور شدنشان آمرزنده مهربان است (۳۳)

و البته آیات روشنگری بسویتان نازل کردیم که مَثَلی از پیشینیان که در
گذشتند نیز در آن هست،
و همچنین موعظه ای برای تقوا پیشگان است (۳۴)

نور ۳ آیات ۳۵ تا ۴۶

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي رُجَاةٍ الرَّجَاةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ فِي بُيُوتٍ أُذُنَ اللَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿٣٦﴾ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيََهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أََعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرِ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ ظُلُمَاتٌ لِّبَعْضِهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرَاهَا وَمَنْ لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ﴿٤٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مِنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَافَاتٍ كُلِّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنِ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٤٣﴾ يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾ وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾ لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُّبِينَاتٍ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج می‌کنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: تاکید بر عفت جنسی و مقررات مرتبط با تحکیم بنیان خانوادگی.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: فضیلت و عفاف و نماز و زکات و یاد خدا از نوع نور است و کفر از نوع ظلمت و تذکر این نکته که مقررات مربوط به حفظ عفاف جنسی و بنیان خانواده از طرف همان خدایی صادره شده که این آیات و نعمت ها هم از اوست.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي زُجْجَةٍ الزُّجْجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيُّ يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُّورٌ عَلَى نُورٍ يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

ریز درب: توصیف نور خداوند به زبان مثل

۲

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ﴿٣٦﴾ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيََهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَاهُمْ كَسْرَابٌ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ سَيْمًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوْقَهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكْذِبْ يَرَاهَا وَمَنْ لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ ﴿٤٠﴾

ریز درب: توصیف نور خانه های مومنان به زبان مثل (و عکسش)

۳

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَافَاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَاللَّهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَّامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَصْرِفُهُ عَنِ مَنْ يَشَاءُ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ

﴿٤٣﴾ يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾ وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾ لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُبَيِّنَاتٍ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾

ریزدرب: ذکر برخی از آیات و نعمت های متنوع الهی

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! خداوندتان به استحکام بنیان خانواده، و سلامت و پاکی ارتباطات جنسی، بسیار اهمیت میدهد و راجع به آبروی سایر مسلمانان بسیار حساس باشید، و منافقانی را که بین شما هستند بشناسید و خرابکاری هایشان را خنثی کنید.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! حرمت حریم خصوصی سایر مسلمانان را نگهدارید و خودتان عفیف باشید و در عفت اجتماعتان نیز بکوشید.

در این پاراگراف می فرماید: خداوند نور آسمانها و زمین است، و مردم با ایمان دارای عمل صالح نیز نور محل های زندگی شان هستند، و ای مسلمانان! مقرراتی را که قبلاً درباره فضایل انسانی و دوری از رذایل دیدید توسط خداوندی وضع شده که اینها گوشه ای از آیات و نعمت های اوست.

۴- پیشگوئی های تحقق یافته

در آیات ۳۶ تا ۳۹ میفرماید که متاع کفر و دین بی مشتری نخواهد ماند و این هردو ماندگار خواهند ماند تا پیشگوئی دیگری که با ذکر جمله «العاقبه للمتین» فرموده،

تحقق یابد .

در آیه ۴۵ میفرماید: و خداوند است که همه جنبندگان را از آبی آفریده. برخی از آنها بر شکم می خزند، و برخی از آنهاست که بر دو پا راه میروند و برخی از آنها بر چهارپا راه میروند. خداوند هر چه بخواهد می آفریند که خداوند به هر چیزی تواناست.

در این آیه پیشگویی های تحقق یافته ای هست :

۱ - منشاء حیات «آب» است.

۲ - منشاء پیدایش دواها و چهارپاها دو زیستان هستند.

چنانکه میدانیم نظریه اصل انواع در قرن نوزده پیداشده و در این آیه، مدلول آن، پیشگویی شده است.

در حقیقت بیش از ۱۴۰۰ سال قبل مطالبی را طوری فرموده که امروز نظر جا افتاده علماء زیست شناسی به آن رسیده است.

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۳۱ مشهور به آیه نور از برجسته ترین های آیات قرآنی است، بطوری که در هر مسجد و زیارتگاهی در کاشیکاری ها دیده میشود و علاوه بر آن مضامین بلندش بی نظیر است.

۶ - آیات مشکل

از «مشکل» بودن آیه ۳۱ چه عرض کنیم جز اینکه ببینید مفسران گوناگون در طول تاریخ اسلام و در پهنه جغرافیائی آن چه مطالب مختلف و متنوع و بعضا متضادی در تفسیر آنها گفته اند .

۷ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۴۳ بطور قطع بالاتر از ذهنیات مخاطبان اولیه بوده، آنها برف ندیده بودند چه رسد به تگرگ.

همچنین است آیه ۴۵ که در آن، ماء را تا قرنهای بعد از نزول این آیه به «منی» تعبیر میکرده اند و آیه مذکور تقریباً هزار سال بعد مفهوم شد.

۹- کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۴۲ و ۴۶، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافتهای کوتاه مستقیم

هنگام مطالعه موضوع آیه ۴۱ اگر به بحث پاراگراف قبل توجه فرمائید یادتان خواهد آمد که این «تسبیح کردن» همان «نور»ی است که در آن «خانه‌هایی که به اذن خدا بر پا شده» مطرح بود که به این ترتیب این موضوع را به «کل جهان» تعمیم می‌دهد و «خداوند نور آسمانها و زمین است» را بار دیگر تداعی می‌کند. آیه ۴۳: درباره موضوع «به هر کس که خواهد» قبلاً بسیار توضیح داده شده است، و تیتراژ پرتکرار «خواست خداوند قانونمند است» موضوع را مفهوم می‌کند.

آیه نور

آیه ۳۵ که به «آیه نور» معروف است نه تنها یکی از آیات برجسته این سوره بلکه کل قرآن است و ملاحظه آن در بسیاری از کاشی‌کاری‌های محراب‌ها و سردرهای مساجد امری عادی است.

خواندن آن شیرین است. هر بار که آن را می‌خوانیم معنی جدیدی آشکار می‌کند. هنگام خواندن و باز هم خواندن آن، ذهن آدمی متوجه مرکزیتی در کل جهان می‌شود که همه‌اش نور و وجود و خیر و برکت و حقیقت است و جز او همه چیز خالی و تاریک و بی‌حقیقت و سراب است.

اول «چراغدان» را می‌گویند که گوئی به عالم وجود اشاره می‌کند و سپس در یک اشاره درونی‌تر به خود «چراغ» اشاره می‌کند.

اینکه چراغ در شیشه است و ما شیشه را می‌بینیم و شیشه مانع از دیدن خود چراغ می‌شود، در حقیقت گوئی که بیننده شیشه را با خود چراغ اشتباه می‌گیرد، و عبارت دیگر «آیات» خدا مانع از درک «ذات» او می‌شود و فقط با کمک قوه عقل است که می‌توان از آیات عبور و ذات را درک کرد.

اینکه خداوند خودش را نور نامیده، از آنجا که در جای دیگر فرموده «هیچ چیز مانند او نیست» باید به این نکته منتقل شویم که خداوند به «زبان ما» و «به زبان

مخاطب» صحبت کرده و چگونه می‌توان بی‌نهایت را در محدود جا داد و چگونه ذهن ما کشف درک خداوند را دارد؟

اما آیا به این علت، ما باید هیچ درکی از خداوند نداشته باشیم؟ البته که اینطور نیست و باید درکی از خداوند پیدا کنیم و پس از اینکه پیدا کردیم با خویش بگوئیم خداوند از آنکه ما تصور کرده‌ایم بالاتر است زیرا که فرموده «هیچ چیز مانند او نیست»

لذا وقتی که فرموده «خداوند نور آسمانها و زمین است» باید توجهی به مفهوم نور کنیم و فکر کنیم که آیا زندگی و عقل و فهم و قدرت و هنر و علم و صنعت و شجاعت و عدالت و سخاوت و غیره و غیره که از خواص زندگی عالی و متعالی بشری است بدون رشحات فضل الهی اساساً امکان می‌یافت؟ و باز هم باید ذهنمان را از «نور» به «چیزهای خوب دیگر» منتقل کنیم، مثلاً، فهم و علم و قدرت و زیبایی و خیر و برکت و غیره را بیاد بیاوریم که جهان بدون آنها چه جهان نامطلوب و ناپسندی می‌شود. تازه اگر بتواند بدون آنها وجود داشته باشد.

از عبارت «آسمانها و زمین» فهمیده می‌شود زمین که در آن اینهمه موجودات و زیبایی‌ها و آفرینش‌ها و چیزهای حیرت‌انگیز هوش ربا هست، آسمانها هم همینطور است و اگر غیر از این بود می‌فرمود «خداوند نور زمین و آنچه در آنست می‌باشد» چیزی را که قبلاً عرض کردیم که خداوند «به زبان مخاطب» صحبت کرده از عبارت «مثال نورش» تأیید می‌شود.

وقتی که می‌گوید «نورش» یعنی خودش نور نیست بلکه «خودش» چیز دیگری است و از خواص آن «خودش» این است که نور دارد و دارد «مثال نورش» را برای من و شما مثال می‌زند.

«چرا غدان، چراغ، شیشه، ستاره درخشان» در مجموعه این مفاهیم استعاراتی هست که توجه به آن کمک به درک مفاهیم عمیق‌تری می‌کند. چراغ به مرکزیت وجود نور، و ستاره درخشان به در دسترس نبودن و ثابت بودن و عظمت اشاره دارد.

چراغ، نور دادن و شیشه حفظ و انعکاس نور را تداعی می‌کند و در مجموع این نکته را به ذهن ما می‌آورد که نور مورد بحث ثابت و قطع نشدنی است و بر محیط خویش نیز تأثیر انعکاسی دارد و ایجاد نور مجازی می‌کند و بعبارت دیگر زیاد شدنی و زاینده بودن را تداعی می‌کند.

یعنی نور خدا، اصل و خودجوش است اما سبب ایجاد نورهای وابسته دیگر هم می- شود که از مرکز وجود و حقیقت عالم منشاء دارد، که آن تحت تأثیر چیزی نیست و از دسترسی و تسلط دیگران دور است، گرچه می‌تواند منعکس کننده آن باشد و از آن تأثیر بپذیرد.

چون در آن زمان‌ها چراغ‌ها را با روغن روشن می‌نمودند، با ذکر جمله «نزدیک است روغنش مشتعل شود گرچه آتشی به آن نرسیده باشد» خودش بودن، خودجوش بودن، تحت تأثیر عوامل دیگر نبودن، و این نوع مفاهیم را منتقل می‌کند. عبارت «نوری، رویِ نوری» مفهوم تمام نشدن، زیاده‌تر شدن، بالندگی، توسعه‌یابی و این نوع مفاهیم رو به تعالی را به ذهن می‌آورد.

عبارت «نه شرقی و نه غربی» مفاهیمی مانند مرکز و تمرکز و وسط و مستقیم و امثال آنها را به ذهن می‌آورد و این مفاهیم ما را به مفهوم وحدت منتقل می‌کند، و همچنین ما را به مفهوم «احد» نزدیک می‌کند

مفهوم «نزدیک است روغنش روشن شود ولو اینکه آتشی به آن نرسیده باشد» قسمتی از مفهوم «صمد» را که «بی‌نیاز بودن به غیر خویش» می‌باشد و مفهوم «نور آسمانها و زمین است» قسمت دیگری از مفهوم صمد را می‌رساند که «تیاژمند بودن همه چیز به او» است.

اینهمه را که عرض کردیم و اگر رعایت اختصار نبود می‌توانستیم ده‌ها برابر آن را نیز عرض کنیم باز هم مبہوتیم که چرا آنطور که دلمان راضی شود این آیه را درک نکرده‌ایم.

نمود عینی چنان وجودی در روی زمین

آیه‌های ۳۶-۳۷ نمود چنان وجودی را در صحنه زندگی نشان می‌دهد.

خانه‌ای که در آن ایمان و عبادت هست، یعنی نور هست، یعنی حقیقت هست، یعنی وجود هست، اما برعکس آنها کسانی که خالی از ایمان و عبادتند، خودشان و صحنه- های زندگی و اجتماعشان، آن نور و آن حقیقت و آن وجود و آن زندگی را ندارند.

این چیزبست که این پاراگراف می‌گوید و در این گفتن خود بلیغ و رساست و بنظر نمی‌رسد در کلیات خویش نیازی به شرحی که امثال ما بدهیم داشته باشد.

ما می‌توانیم آنرا بارها و بارها بخوانیم و بخوانیم و هر بار لذت جدیدی ببریم و فهم جدیدی پیدا کنیم.

ملاحظه فرمائید همان «مثال نورش» را در آیه‌های ۳۶ و ۳۷ می‌بینیم:

در اینجا «خانه»، بجای چراغدان در آن مثال قرار گرفته و «تسبیح گوئی» بجای آن «چراغ» و «اشخاص تسبیح گو» بجای آن «شیشه» و بعداً چراغ را در آن خانه بیشتر توضیح داده که همان ایمانی است که مانع می شود امور عادی زندگی، آنها را از یاد خدا و انجام عبادات غافل نمی کند.

بعبارت دیگر آن ایمانی که مانع این غفلت می شود بجای همان چراغ در آن مثال است. و این همان چیز است که در مدلول آیه های ۳۹ و ۴۰ غایب است. خانه، هست. اشخاص هم هستند، اما آن ایمان که نباشد، ظلمت است.

ترجمه تفسیری آزاد

خداوند نور آسمانها و زمین است.

مثال نورش مانند چراغدانی است که در آن چراغی است.

آن چراغ در شیشه ای است،

و شیشه گوئی که ستاره ای درخشان است که از درختی پر برکت روغن دار که نه شرقی و نه غربی است مشتعل گشته،

نزدیک است روغنش مشتعل شود گرچه آتشی هم به آن نرسیده باشد،

نوری برفراز نوری است،

خداوند هر کس را که خواهد به نور خویش هدایت میکند و برای مردم مثل ها میزند و خداوند به همه چیز داناست (۳۵)

در خانه هائی که خداوند اجازه داده که بر پا شده و نام او یاد شود، برای او در آنها صبحها و شبها تسبیح میکنند (۳۶)

کسانی که تجارتی و خرید و فروشی آنها را از یاد خدا و برپائی نماز و دادن زکات غافل نمی کند، و از روزی که دلها و چشم ها در آن میچرخند می ترسند (۳۷)

تا خداوند پاداش کاری را که میکنند، به بهتر از آن، به آنها بدهد،

و از فضل خویش نیز به آن بیفزاید، و خداوند هر که را خواهد بدون حساب روزی میدهد (۳۸)

و آنانکه کافرند اعمالشان مانند سرابی است در بیابانی که تشنه آنرا آب می پندارد، ولی هنگامی که به آن میرسد چیزی نمی یابد، و خداوند را نزد آن اعمال خویش می یابد که حسابش را به تمامی میدهد و خداوند تند حساب است (۳۹)

یا چون تاریکی هائی در دریائی عمیق که موجی آنرا می پوشاند که بالای آن نیز موج دیگری است و روی آن ابری است، تاریکی هائی که پشت بر پشت یکدیگرند، اگر دستش را در آورَد ممکن است از شدت تاریکی آنرا نبیند، و کسی که خداوند برایش نوری قرار نداده، نوری ندارد (۴۰)

آیا نمی بینی که هر که در آسمانها و زمین است، و نیز پرندگان بال گشاده، او را تسبیح می کنند؟ همگی نماز و تسبیح خویش را میدانند، و خداوند به آنچه می کنند داناست (۴۱)

و فرمانروائی آسمانها و زمین از آن خدا و بازگشت بسوی اوست (۴۲)

آیا نمی بینی خداوند ابرها را ایجاد کرده و سپس بین آنها پیوستگی برقرار میکند سپس آنها را فشرده کرده و آنگاه می بینی که باران از بین آنها بیرون می آید؟ و از آسمان از کوههایی از ابر تگرگ نازل می کند و به هر کس که خواهد میزند و از هر کس خواهد باز می دارد، آنطور که نزدیک است برفش چشم ها را ببرد (۴۳)

خداوند شب و روز را میگرداند، که در این برای صاحبان بصیرت عبرت هایی است (۴۴)

و خداوند است که همه جنبندگان را از آبی آفریده. برخی از آنها بر شکم می خزند، و برخی از آنها بردو پا و برخی بر چهارپا راه میروند.

خداوند هر چه بخواهد می آفریند که خداوند به هر چیزی تواناست (۴۵)

البته آیاتی بیان کننده فرستاده ایم و خداوند هر که را خواهد بسوی صراطی مستقیم هدایت می کند (۴۶)

نور ۴ آیات ۴۷ تا ۶۴

وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِنْ يَكُنْ مِنْهُمْ أَحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِبِينَ ﴿٤٩﴾ أَفَى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَخِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشِ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٢﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَنْ تُعْرِضُوا عَنْهُمْ قُلْ لَا تُفْسِمُوا طَاعَةَ مَعْرُوفَةٍ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ وَلَيْسَنَّ الْمُصِيرُ ﴿٥٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهْرِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾ وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ هُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾ لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتْهُنَّ مَتَافِعُهُنَّ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٢﴾ لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا

فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٤﴾

پیش تفهیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: تاکید بر عفت جنسی و مقررات مرتبط با تحکیم بنیان خانوادگی

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: در مقابل احکام الهی دو نوع برخورد دیده می شود: منافقانه و مومنانه و مقررات مربوط به امور عمومی جامعه و احترام به رهبر الهی و اطاعت از او، و مقررات مربوط به داخل خانه ها برای حفظ حرمت و امنیت مسلمانان.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مِّنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ يَنفَرُوا إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِنْ يَكُنْ هُمْ الْحَقُّ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ أَمْ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحْيِفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشِ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٥٢﴾ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَنْ تُرْمَهُمْ ثُمَّ لَيْسَ فِيهِمْ مَعْرُوفَةٌ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾

ریز درب: ای مسلمانان! رفتار منافقانه را بشناسید و از آن دوری کنید.

۲

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا فَتَدْرُكُوا وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِي النَّارِ وَلَيْسَ الْمَصِيرُ

ریزدرب: ای پیامبر! ضمن پیگیری رسالت دل خوش دار که بزودی وضع تان تثبیت میشود.

۳

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَصْعُقُونَ فِيهَاكُمْ مِنَ الطَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾ وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يُرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ وَأَنْ يَسْتَغْفِرْنَ خَيْرٌ لَهُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! داخل خانواده ها تان به این ظرائف توجه کنید.

۴

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ مُفَاتِحُهَا أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا إِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! از دایره تنگ فردیت خود خارج شوید.

۵

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٢﴾ لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَسْتَلْلُونَ مِنْكُمْ لَوْ آذَا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ أَلَا إِنَّ اللَّهَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٤﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! رفتار منافقانه را بشناسید و از آن دوری کنید.

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مردم! خداوندتان به استحکام بنیان خانواده، و سلامت و پاکی ارتباطات جنسی، بسیار اهمیت میدهد و راجع به آبروی سایر مسلمانان بسیار حساس باشید، و منافقانی را که بین شما هستند بشناسید و خرابکاری هایشان را خنثی کنید.

در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! حرمت حریم خصوصی سایر مسلمانان را نگهدارید و خودتان عفیف باشید و در عفت اجتماعتان نیز بکوشید.

در پاراگراف ۳ می فرماید: خداوند نور آسمانها و زمین است، و مردم با ایمان دارای عمل صالح نیز نور محل های زندگی شان هستند، و ای مسلمانان! مقرراتی را که قبلاً درباره فضایل انسانی و دوری از رذایل دیدید توسط خداوندی وضع شده که اینها گوشه ای از آیات و نعمت های اوست.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! با احکام الهی صادقانه برخورد کنید، و اینطور نباشد که از بعضی احکام الهی که به نفع خویش می پندارید استقبال کنید و درمورد بعضی دیگر سستی یا اعراض کنید، زیرا این نوع برخورد، منافقانه است، و مقررات حریم خصوصی هر فرد مسلمان و خانه های آنها را محترم شمرده و رعایت کنید، و کیفیت مسلمانی خویش را بالا ببرید، و رسول خدا (ص) را احترام کنید و از رفتارهای منافقانه بپرهیزید.

۴- سوالات

- ۱- خداوند در اینجا دوبار خویش را علیم حکیم و یکبار سمیع علیم نامیده، چرا؟
- ۲- منظور از «ثیاب» در آیه ۶۰ چیست؟
- ۳- اگر بخواهیم در آیه ۶۲ از تیتیر «ذکر مصادیق افاده حصر نمیکند» استفاده کنیم باید ذیل کدام کلمات را خط بکشیم؟

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیات ۴۷ تا ۵۷ فهمیده میشود که منافقان کماکان یک نیروی اجتماعی بسیار مهم بودند، که وحی پرداختن به آنها را رها نمیکند، و در اینجا باز هم برخی از مشخصاتشان را بر میشمارد تا مومنین واقعی اگر واجد بعضی از آن مشخصه ها هستند آن را در خویش از بین ببرند.

مشخصاتی که میتوانیم اهم آنها را بصورت ذیل لیست کنیم:

در ظاهر اظهار ایمان و اطاعت می کنند اما در قلبشان چنین نیست (آیه ۴۷)

به حکم خدا و رسول راضی نیستند (آیه ۴۸)

با حکم خدا و پیامبر گزینشی برخورد می کنند (آیه ۴۹)

راجع به خدا و رسول تصور ناحق دارند (آیه ۵۰)

شعار می دهند اما عمل نمی کنند (آیه ۵۳)

از آیه ۶۳ فهمیده میشود که مسلمانان چندان احترامی برای آنحضرت قائل نبودند، و باز هم از همان آیه برخی دیگر از رفتارهای منافقانه را میتوان تشخیص داد، مثلاً اینکه در کارهای عمومی که آنحضرت هم حضور داشت بدون اجازه در میرفتند و با امرش مخالفت میکردند.

۶ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۵۵ به دلایلی که مکرراً عرض کرده ایم از آیات برجسته قرآنی است. (وعد الله الذین آمنوا .) همچنین است آیه ۶۳.

۷ - پیشگویی های تحقق یافته

مطالب آیه ۵۵ که حاوی یک پیشگویی روشن تحقق یافته است بطور قطع یکی از معجزات تاریخی است و چنانکه امروز واضح است تمام فقرات آن در مدتی کم محقق گشته است.

۸ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۵۱ و ۵۲ و ۵۷ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

آیه ۵۵ مربوط است به اتفاقی که در آینده قرار بود بیفتد، چون در زمان نزول آن آیه هنوز اتفاق نیفتاده بود، از این لحاظ که کسی جزئیاتش را نمیدانست، خارج از ذهنیات بود.

۱۰- کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۵۲ و ۵۶ و ۵۷ و ۶۴، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

بحث متنی

دو آیه ۵۱ و ۵۲ بدون اینکه فرع بر آیه ای باشند پُرانتزی هستند، دلیلش هم اینکه اگر انتهای آیه ۵۰ را به ابتدای آیه ۵۳ وصل کنیم می بینیم روال سخن صاف و یکدست می شود.

بازهم صفات و اعمال منافقانه

هرچه از سوره حج (که در نیمه دوم آن هجرت صورت گرفت) به طرف سوره مائده (که آخرین سوره نازل شده است) جلو میرویم، می بینیم نکوهش منافقان پرحجم تر، و دارای غلظت بیشتر میشود.

مثلا ببینید در این پاراگراف ۳۷ آیه ای، چند آیه اش مربوط به منافقان است! آیه های ۴۷ و ۴۸ و ۴۹ و ۵۰ و ۵۳ و ۵۴ و ۶۳ در باره برخی صفات و اعمال منافقان است (تقریباً ۱۹٪).

در اوائل همین سوره نور داستان «افک» را داشتیم که تحلیل خویش را نیز از آن ارائه نمودیم، دوباره خواندن آن، به درک عمق و وسعت اثرگذاری منفی منافقان کمک میکند که امیدواریم این کار را کنید.

ترجمه تفسیری آزاد

ای پیامبر! برخی از اینان میگویند به خدا و رسول ایمان آورده ایم و اطاعت داریم، آنگاه عده ای از آنها روی میگردانند و مومن نیستند (۴۷)

و هنگامیکه بسوی خدا و رسولش دعوت میشوند که پیامبر بین آنها حکم کند عده ای از آنها روی میگردانند (۴۸)

و اگر نتیجه حکم، حق با آنها باشد اعتراف کنان بسوی او می آیند (۴۹)
آیا در قلوبشان مرضی هست یا شک دارند یا میترسند خدا و رسولش به آنها ظلم کنند؟

بلکه آنها خودشان ظالمند (۵۰)

جز این نیست قول مومنان که وقتی بسوی خدا و رسولش دعوت میشوند که بین آنها حکم کند، این است که: شنیدیم و اطاعت می کنیم و آنها همان رستگارانند (۵۱)

و کسی که خدا و رسولش را اطاعت کند و از خدا بیم داشته باشد و از او پروا کند کامیار است (۵۲)

و سخت ترین قسم های خویش را یاد می کنند که اگر به آنان امر کنی حتما برای جهاد خارج میشوند.

بگو قسم نخورید، اطاعت شناخته میشود.

خداوند به آنچه میکنید آگاه است (۵۳)

بگو خدا و رسول را اطاعت کنید، و اگر پشت کردید، آنچه که بر او واجب شده بر عهده اوست و آنچه بر شما واجب شده بر عهده شماست،
و اگر اطاعتش کردید هدایت خواهید شد،

و بر عهده رسول جز رساندن آشکار نیست (۵۴)

خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده و اعمال شایسته انجام داده اند وعده داده است که آنها را حتما در زمین جایگزین خواهد کرد،

همچنانکه پیشینیان آنها را جایگزین کرده، و دینشان را که برایشان پسندیده مستقر خواهد کرد، و پس از خوفشان امنیت را جایگزین خواهد نمود، که خدا را بپرستند و چیزی را با او شریک نگیرند، و کسی که پس از آن کفر ورزد از فاسقان است (۵۵)
و نماز بپا دارید و زکات دهید و رسول را اطاعت کنید شاید رحمت شوید (۵۶)

ای پیامبر! مپندار کافران در روی زمین خداوند را عاجز می کنند، بلکه جایگاهشان آتش است و چه سرانجام بدی است (۵۷)

ای مسلمانان! بردگان شما و کسانی که هنوز به بلوغ جنسی نرسیده اند باید سه بار

از شما اجازه بگیرند. قبل از نماز صبح، و وقتی که لباستان را در ظهرها کم می کنید، و پس از نماز عشاء.

سه باری که زمان کم لباسی شماست.

پس از آن، نه بر شما و نه بر آنها گناهی نیست که دور و بر شما بچرخند.

خداوند آیات را چنین برایتان بیان می کند و خداوند دانای فرزانه است (۵۸)

و هنگامی که بچه ها به بلوغ جنسی رسیدند باید اجازه بگیرند، مانند کسانی که قبلاً اجازه می گرفتند. خداوند آیاتش را چنین برایتان بیان می کند و خداوند دانای فرزانه است (۵۹)

و زنان باز نشسته ای که امید ازدواجی ندارند اشکالی ندارد که جامه خویش را بگذارند، در صورتیکه با زینت هایشان خود آرائی نکنند.

و اگر عفاف بورزند برایشان بهتر است.

و خداوند شنوای داناست (۶۰)

اشکالی ندارد که کوران و لنگ ها و مریض ها و خودهاتان از خانه های خویش بخورید، یا خانه های پدرانتان یا خانه های مادرانتان، یا خانه های برادرانتان، یا خانه های خواهرانتان، یا خانه های عموهایتان، یا خانه های عمه هایتان، یا خانه های دایی هایتان، یا خانه های خاله هایتان، یا جایی که کلیدهایش را دارید، یا خانه های دوستانتان، اشکالی ندارد که دستجمعی بخورید یا جداگانه.

و هنگامی که به خانه هائی در می آئید بر خودهاتان سلامی کنید که تحیتی پسندیده از جانب خداوند است که پر برکت و خوشایند است.

خداوند آیات را چنین برایتان بیان می کند شاید به عقل در یابید (۶۱)

جز این نیست که مومن کسی است که ایمان به خدا و رسول دارد و وقتی که در یک کار دستجمعی با اوست بدون اجازه نمیرود، کسانی که از تو اجازه میخواهند کسانی هستند که به خدا و رسولش ایمان دارند، پس اگر برای بعضی کارهایشان از تو اجازه خواستند به هر کس از آنها که خواستی اجازه بده، و از خدا برای او آموزش بخواه، که خداوند آموزگار مهربان است (۶۲)

پیامبر را در بین خویش آنطور که همدیگر را صدا میزنید صدا نزنید.

البته خداوند کسانی از شما را که پنهانی در میروند می شناسد.

پس باید کسانی که با امرش مخالفت می کنند بترسند که مبادا فتنه ای یا عذابی

دردناک به آنان برسد (۶۳)

بدانید: آنچه در آسمانها و زمین است مال خداست.

میداند شما در چه موقعیتی هستید،

و روزی که بسوی او برمیگردند خبر اعمالشان را به آنان میدهد و خداوند به هر

چیزی داناست (۶۴)

سوره طلاق

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يُخْرِجَنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ فَإِذَا بَلَغَ الْأَجَلُهَا فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوْيَ عَدْلِ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾ وَاللَّائِي يَنْسِنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَاللَّائِي لَمْ يَحْضَنْ وَأُولَاتِ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾ أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُوهُنَّ لِيُضْحِقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاتُّوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَأَمْرُهُمْ بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَعَاَسَرْتُمْ فَسَرِّضْ لَهُ أُخْرَى ﴿٦﴾ لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكْلِفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ وَكَانَ مِنْ قُرْيَةٍ عَثَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسِبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا تُنْكِرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَتَالَ أَمْرُهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته

مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: تقوا را رعایت کنید و در خصوص طلاق خیلی رعایت کنید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِفَاحِشَةٍ مُبَيَّنَةٍ وَبَلَّغُوا خُدُودَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ خُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُخْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ فَإِذَا بَلَغَ أَجْلُهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوْيَ عَدْلِ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾ وَاللَّائِي يَمْسُكْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَاللَّائِي لَمْ يَحْضُنَّ وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾ أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وَجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِنْ كُنَّ أُولَاتٍ لَكُمْ فَلَا تُضَارُّوهُنَّ وَلَا تُنْقِصُوا مِنْهُنَّ أَجْرَهُنَّ وَلِأَمْزَاجٍ مِنْكُمْ بِمَعْرُوفٍ وَإِنْ تَعَاَسَازُمْ فَاسْتَرْضِعُوا لَهُنَّ فَاسْتَرْضِعُوا لَهُنَّ وَأَقْرِضُوا لَهُنَّ رِزْقَهُ فَلْيُنْفِقُوا مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾

ریز در ب: احکام اصلی طلاق

۲

وَكَايْنٍ مِّنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسِبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَدْنَاَهَا عَذَابًا نَّكَرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِّیُخْرِجَ

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾

ریز درب: ای مردم! به این احکام اهمیت دهید

۳

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

ریز درب: ای مردم! این احکام از سوی چنین خدائی صادر شده

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما سوره را به تعدادی «پاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبِّ مطلب:

با توجه به پاراگراف ها، و در بها، و جمع بندی در بها، همان درس سوره که فوقاً می
بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درس مذکور از راه محاسبه استخراج
شده است.

درس: تقوا را رعایت کنید و در خصوص طلاق خیلی رعایت کنید.

۳ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیات ۱ تا ۷ فهمیده میشود که در آن روزها وقتی زنی مطلقه میشد محل
سکونتش را از دست میداد، و اینکه موضوع عده چندان اهمیتی نداشت، و دقتی
راجع به آن مرعی نبود، و نیز مخارج زن مطلقه تا وضع حمل، و دستمزدش در
صورت شیردهی نوزاد، و سایر شئون انسانی مشابه (مثلاً احترام حاصل از معاشرت،
دوستی، و امثال آن)، در موردش رعایت نمیشد.

از آیات ۸ تا ۱۱ و شدت تاکیداتی که در متن آنها بکار رفته، معلوم میشود که در آن
روزها یکنوع حالت ولنگاری و اهمیت ندادن به احکام نازله وجود داشته که نزول
چنین احکام دقیقی سبب پاره شدن چُرت مسلمانان میشده، که نتیجه آن این بوده

که جنس زن اهمیتی بیابد و از «موجودی کاملاً بی حقوق» به وضعیت امروزش برسد.

۴ - پیشگوئی های تحقق یافته

و باین ترتیب است که آن رفتار پرخشونت وحشیانه با زنان در مدتی بسیار کوتاه و کمتر از یک نسل به چنان رفتار سامان یافته متمدانه‌ای بدل شد.

۵ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۸ و ۹ از این لحاظ که به اقوام درگذشته اشاره دارد، از آنجا که علم باستان شناسی هنوز در مراحل ابتدائی است، و جزئیاتی از زندگی آنان در دست نیست، بالاتر از ذهنیات ما میباشد، چه رسد به عرب ۱۴۰۰ سال قبل. آیه ۱۲ از این لحاظ که به آفرینش اشاره دارد، از آنجا که جزئیات مکانیزم برای ما روشن نیست، بالاتر از ذهنیات ما است، چه رسد به مردم ۱۴۰۰ سال قبل.

۶ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۸ تا ۱۱، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

احکام طلاق، و آن همه دقت درباره جزئیاتش

در این پاراگراف، مقررات طلاق با ذکر جزئیات دقیق وضع شده و مکرراً توجه و تأکید به تقوی یادآوری شده و نسبت به عواقب بی‌توجهی به آن هشدار داده شده و در هیچ جای دیگر قرآن کریم راجع به یک حکم اینقدر به تقوا سفارش و نسبت به بی‌توجهی به آن هشدار داده نشده است. علت آن قابل فهم است. در جامعه‌ای که اولین بار مخاطب این آیات بوده‌اند، اقوام عرب اعم از ساکنان مکه و مدینه و یا بدویان خارج از این دو نقطه، درجه خشونت زندگی زیاد بوده و مردان، غالب مطلق، و زنان، ضعیف و بی‌اختیار و مغلوب مطلق، بوده‌اند و تقریباً هیچ حقوق شناخته شده‌ای نداشته و هرگونه تعدی نسبت به آنان عادی شمرده می‌شد. لذا آنهمه تأکید به تقوا را باید در این واقعیت جستجو کرد. اگر بخواهیم تأکیدات و تصریحاتی را که راجع به موضوع طلاق در این سوره آمده منظم کنیم به لیست ذیل می‌رسیم:

اهمیت:

الف) اهمیت امور مربوط به طلاق:

به اقامه شهادت بعنوان یک عمل دینی نگاه کنید (آیه ۲)

ب) دو نفر عادل که آنها را بعنوان عادل می‌پسندید به گواهی بگیرید (آیه ۲)

عده:

الف) طلاق (جدائی) پس از سر آمدن (عده) است (آیه ۱)

ب) حساب عده را نگهدارید (آیه ۲)

ج) عده زنان یائسه یا مشکوک یا حیض ندیده سه ماه است (آیه ۴)

د) عده زنان حامله، تا وضع حمل است (آیه ۴)

مسکن زن مطلقه:

الف) از خانه‌هایشان بیرونشان نکنید (آیه ۱)

ب) خودشان هم از خانه‌هایشان بیرون نروند (آیه ۱)

ج) آنها را در مضیقه قرار ندهید که ضرری به آنها برسانید (آیه ۶)

هزینه:

الف) اگر حامله هستند خرجشان را بدهید تا بزنند (آیه ۶)

ب) اگر بچه را شیر می‌دهند مزدشان را بدهید (آیه ۶)

رابطه انسانی خوب:

الف) پس از رسیدن سررسید (عده) یا به نیکی نگهدارید یا به نیکی جدا شوید (آیه ۲)

ب) در همان مساکنی که برحسب توانائی خود دارید سکونتشان دهید (آیه ۶)

ج) بین خودتان به خوبی مشورت و همکاری کنید (آیه ۶)

د) توانگر باید متناسب با توانائی خویش خرج کند (آیه ۷)

ه) تنگدست هم باید آنقدر که می‌تواند بدهد (آیه ۷)

ملاحظه می‌فرمائید؟

قرآن در بیش از ۱۴۰۰ سال پیش، برای عده‌ای از افراد بشری، در جامعه‌ای که آنها را داخل آدم حساب نمی‌کردند، و با آنها مانند اشیاء و اموال رفتار می‌کردند، و حتی وقتیکه شخصی می‌مرد، زنان او به ارث می‌رسیدند و بین پسرانش تقسیم می‌شدند، قرآن در آن زمان برای چنین موجوداتی با این دقت و صراحت راجع به اهمیت جدا

شدن از آنها، و راجع به مسکن آنها، راجع به هزینه زندگی آنها، و راجع به رابطه انسانی خوب با آنها، چقدر نکته‌سنجی نموده و چقدر نکات ظریف و دقیقی را مطرح نظر قرار داده و بصورت دستورات محکم شرعی و قانونی جاودانه نموده و بعنوان ضمانت اجرا، چقدر «تقوا» را به یاد آدمی آورده و چقدر تأکید و توصیه و تهدید برای بی‌توجهی به تقوا پیش‌بینی نموده و خلاصه چنان کرده که امروز در جوامع انسانی اسلامی (و تا حدودی غیراسلامی نیز در اثر تأثیرپذیری از اسلام) ازدواج و طلاق یک امر صد در صد قانونمند و سیستم‌دار شده و زن بعنوان همسر، دارای حقوق محکم و معروف و تثبیت شده‌ای گردیده که از همه جوامع دیگر با فاصله‌ای زیاد جلوتر است.

آیا امروز، که در اوائل هزاره سوم، و در آستانه دهکده جهانی، و اشراف به کهکشانها، و کشف ثروتهای اعماق زمین، و رفع اختلافات هزاران ساله بشری هستیم، انصافاً، حتی امروز، راجع به زنان، در متون رسمی مانند حقوق بشر و امثال آن، چیزی هست که با این احکام برابری کند؟

معمولاً سنگ بطرف ارتفاع کمتر می‌افتد و حمار کوتاه‌ترین مسیر بین دو نقطه را انتخاب می‌کند و عقل معمولی هم گزینه‌ای را که هزینه کمتر دارد ترجیح می‌دهد. اگر آدمی هم بخواهد دنبال آسانی و راحتی و هزینه کم باشد، عقل به او می‌گوید آن موجود بی‌دفاع را بزن و بیرونش کن.

رعایت اینهمه مقررات و اینهمه پیچیدگی برای چه؟ به همین دلیل است که در این سوره اینهمه به تقوا تأکید شده است زیرا می‌خواهد چیزی را در ذهن بشر بنشاند که سخت و هزینه‌بر و خلاف عادت اوست و برعکس مسیر آب است که راه آسان را انتخاب می‌کند و حمار که نزدیک‌ترین راه را. خداوند برای اینکه بشر گزینه مشکل‌تر را انتخاب کند اولاً مقادیر زیادی «نکات تشویقی» می‌آورد. مثلاً:

- نمی‌دانی شاید خداوند بعد از آن، امر جدیدی پدید بیاورد (آیه ۱)
هر کس که تقوا پیشه کند خداوند برایش راه نجاتی قرار می‌دهد (آیه ۲)
و از جایی که فکرش را هم نمی‌کند روزیش می‌دهد (آیه ۳)
خداوند بعد از سختی، آسانی قرار می‌دهد (آیه ۷)
هر کس به خداوند توکل کند او را بس است (آیه ۳)

بطوریکه ملاحظه می‌فرمائید قبول انجام این دستورات را
اولاً اینطور برای بشر شیرین می‌کند که شاید این برای تو بهتر باشد (ردیف ۱ جدول
فوق)

بعد می‌گوید که انجام این دستور برای تو فایده دارد (ردیف ۲ و ۳)
بعدش می‌فرماید که بنظر تو سخت می‌آید اما خواهی دید که بعدش راحتی خواهی
داشت (ردیف ۴)

در نهایت هم می‌گوید اگر هم بنظرت سخت می‌آید به خدا توکل کن و خدا تو را
کمک خواهد کرد (ردیف ۵)

با این ترتیب ذهن بشر را متوجه این نکته می‌کند که انجام این تکلیف که بنظر
سخت می‌آید، در حقیقت مانند رنجی است که آدمی برای تصاحب گنج باید ببرد و
سرمایه‌گذاری است که بعداً سود در پی خواهد داشت و باین ترتیب ذهن آدمی را از
نوع رفتار جمادات و حیوانات بالاتر می‌برد.

ضمناً طی ذکر نکات دیگری فکر آدمی را باز هم بالاتر می‌برد. مثلاً:

خداوند به هیچکس جز مطابق قدرتی که به او داده تکلیف نمی‌کند (آیه ۷)
خداوند برای هر چیز قدر و اندازه‌ای قرار داده (آیه ۳)
خداوند فرمان خود را به انجام می‌رساند (آیه ۳)
اگر اندکی دقت فرمائید، در این مطالب، خداوند حکمت‌های مدلولات جدول قبل را
برای ذهن آدمی تعلیل می‌کند.
مثلاً در ردیف ۱ و ۲ می‌فرماید این تکالیف، آنقدر هم سخت نیست و در قدرت شما
هست.

و در ردیف ۳ می‌فرماید بالاخره هم این کار را انجام خواهید داد.
و بالاخره نکاتی را می‌فرماید که توجه به آن وجه تمایز آدمی با سایر موجودات (مثلاً
سنگ و حمار) است:

از خداوند پروردگارتان تقوا کنید (آیه ۱)
اینها حدود خداست. و کسی که از حدود خدا تعدی کند بر خویش ظلم کرده (آیه
۱)

کسی که تقوا کند، خداوند زشتی‌های او را می‌پوشاند و پاداشش را بزرگ می‌فرماید (آیه ۵)

چنانکه ملاحظه می‌فرمائید حکمت تقوا را این قرار داده که فرموده «پروردگارتان» است (ردیف ۱) او که شما را تا اینجا رسانده و شما را از سنگ و حمار بالاتر قرار داده، هموست که این را می‌گوید و لذا اجرای این توصیه در جهت کمال شماست. و اگر هم این توصیه را گوش نکنید به خودتان ضرر رسانده‌اید (ردیف ۲) و اگر هم گوش کنید بنفع خودتان است (ردیف ۳).
و باین ترتیب است که آن رفتار پرخشونت وحشیانه با زنان در مدتی بسیار کوتاه و کمتر از یک نسل به چنان رفتار سامان یافته متمدانه‌ای بدل شد.

مبادا بی‌تقوائی کنید!

در پاراگراف قبل، تقوا را (در آن سه سطح سابق‌الذکر) پشتوانه اجرائی رعایت احکام طلاق قرار داده و در این بند، هشدار داده که مبادا به رعایت تقوا بی‌توجهی کنید که همین امر دامنگیر اقوام قبلی شده و آنها را به هلاکت دسته‌جمعی در دنیا و عذاب اخروی دچار کرده و مبادا شما هم به همان نتیجه دچار شوید.
و در آیه آخر نیز سرنوشت خوب و آرزویی کسانی را که تقوا را رعایت نموده‌اند برشمرده و مجموعاً آن هشدار و این تشویق را پشتوانه تقوا، و خود تقوا را پشتوانه حسن اجرای مقررات طلاق قرار داده است.

یادآوری صفات خداوندی به عنوان پشتوانه همه آن تأکیدات

در پاراگراف اول مقررات دقیق طلاق را تشریح فرموده و تقوا را پشتوانه اجرائی آن قرار داده و در پاراگراف دوم، هشدار نتیجه عدم رعایت تقوا، و برعکس، تشویق نتیجه خوب رعایت تقوا را پشتوانه رعایت تقوا ذکر فرموده و در این پاراگراف درباره موردی که تقوا نسبت به او صورت می‌گیرد یعنی راجع به خداوند چند نکته را ذکر می‌فرماید و این نکات را پشتوانه آن تهدید و تشویق پاراگراف قبل قرار می‌دهد:

آفرینش عجیب و بزرگ و مهم آسمانها و زمین (آیه ۱۲)
مدیریت نافذ در آسمانها و زمین (آیه ۱۲)

قدرت بی حد و حصر او (آیه ۱۲)
علم بی حد و حصر (آیه ۱۲)

یعنی اینکه خداوند چنین وجود و چنین شخصیتی است و سزاوار این هست که امرش را اطاعت کنید.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

ای پیامبر! هنگامی که زنان را طلاق می‌دهید آنها را تا سر آمدِ عده شان طلاق دهید و حساب عده را نگهدارید و از خداوند پروردگارتان پروا کنید. آنها را از خانه هایشان بیرون نکنید و خودشان هم خارج نشوند مگر اینکه کار زشت آشکاری مرتکب شوند، و اینها حدود خداست،

و کسی که از حدود خدا تجاوز کند بر خویش ظلم کرده،

نمی دانی شاید خداوند بعد از آن امری پدید آورد (۱)

پس هنگامی که به سر رسید عده خویش رسیدند، یا آنها را به نیکی نگهدارید، یا به نیکی از آنان جدا شوید،

و دو نفر از عادل های خودتان را به شهادت بگیرید و شهادت را هم برای خدا برپا دارید، اینها نکاتی است که اشخاصی که به خدا و آخرت ایمان دارند از آن پند میگیرند و هر کس که تقوا پیشه کند خداوند برایش راه نجاتی قرار میدهد (۲)
و از جایی که فکرش را هم نمی کند روزیش میدهد، و هر کس که به خدا توکل کند او را بس است.

البته خداوند کار خود را به سرانجام میرساند.

البته خداوند برای هر چیزی اندازه ای قرار داده است (۳)

آن زنانان که یائسه شده باشند در صورتیکه شکی داشته باشید، یا آنهایی که حیض ندیده اند، عده آنها سه ماه است.
و عده زنان حامله تا وضع حملشان است.

و هر کس که تقوا پیشه کند خداوند از فرمان خویش برای او آسانی قرار میدهد (۴) این فرمان خداست که بسویتان نازل کرده، و کسی که تقوا پیشه کند خداوند زشتی هایش را می پوشاند و پاداشش را بزرگ میفرماید (۵)

آنان را در همان مساکنی که بر حسب توانائی خود دارید سکونت دهید، و از جهت اینکه آنها را در تنگنا قرار دهید به آنان ضرر نرسانید، و اگر حامله هستند خرجشان را بدهید تا بزایند، و اگر برای شما شیر دادند مزدشان را بدهید، و بین خودتان به خوبی مشورت کنید، و اگر در توافق سخت گیری کردید یکنفر دیگر شیرش دهد (۶) توانگر باید متناسب با توانائی خویش خرج کند، و تنگدست باید از آنچه خدا به او داده هزینه کند، خداوند به هیچکس جز مطابق با قدرتی که به او داده تکلیفی نمی کند. خداوند بزودی بعد از سختی آسانی قرار میدهد (۷)

چه بسیار شهرهائی بودند که مردمش از فرمان پروردگارشان و فرستادگانش سرپیچیدند، و آنها را به حسابی شدید و عذابی ناشناخته بگرفتیم (۸) آنگاه نتیجه بد کارشان را چشیدند و عاقبت امر آنها نیز خسارت بود (۹) خداوند برای آنان در آخرت عذابی شدید تهیه دیده است. پس ای خردمندانِ مومن تقوا پیشه کنید که خداوند بسوی شما پندی نازل کرده است (۱۰)

رسولی که آیات روشن کننده خدا را بر شما میخواند تا کسانی را که ایمان آورده و اعمال صالح انجام میدهند را از تاریکیها خارج کرده بسوی نور ببرد. کسی که به خدا ایمان بیاورد و عمل شایسته کند خداوند او را داخل باغ هائی می کند که در کف آنها نهرها جاری است که همیشه در آنها جاودان خواهند بود، و البته خداوند روزی او را نیکو نموده است (۱۱)

خداوندی که هفت آسمان، و از زمین نیز مانند آنها را، آفرید. فرمان او پیوسته در بین آنها نازل میشود، تا بدانید که خدا بر هر چیزی تواناست، و اینکه علم خدا به همه چیز احاطه دارد (۱۲)

سوره فتح

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا ﴿١﴾ لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢﴾ وَبَنَصْرِكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيمًا ﴿٣﴾ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٤﴾ لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٥﴾ وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءَ عَلَيْهِمْ ذَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيمًا حَكِيمًا ﴿٧﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾ لِيُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثْ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: توصیف و نکوهش کافران و ناهمراهان، و مژده پیروزی بزرگ.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: مژده به پیامبر راجع به پیروزی بزرگ آشکار که الطاف و قدرت های خدایی این پیروزی آشکار و مهم را ممکن نمود و ای مسلمانان! حفظ این پیروزی بزرگ از مسیر ایمان و عبادت و بیعت، و پابندی به آن حاصل می شود.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

به علت کم حجم بودن پاراگراف، استخراج از راه دوم ضرورتی ندارد، زیرا در یک نظر بر خواننده مکشوف میشود.

۳ - پیشگویی های تحقق یافته

در آیه ۳ میفرماید: و به یاری که از آن بالاتر نباشد یاریت کند. چنانکه میدانیم ظهور این پیشگویی در روز فتح مکه بود که هنوز زمان زیادی از نزول این سوره نگذشته بود. از آیه ۳ می‌فهمیم که پیامبر(ص) در موضعی بود که توطئه‌های سهمگین برای عقیم گذاشتن مأموریتش در تکوین بود و او می‌باید مبارزات خویش را با وسعت و عمق بیشتر، و در حوزه‌های جدید پیگیری کند و لذا به یاری سطح بالاتری از قبل نیاز داشت.

۴ - آیات مشکل

مفسران در باره جمله «وما تاخر» در آیه ۲ دچار اختلاف شده و تعبیری متخالف و متضاد ارائه داده اند، بطوری که آیه مذکور در زمره آیات مشکل قرار گرفته است.

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

آیات ۱ تا ۵ از مشهور ترین آیات قرآن است و تقریباً در همه جا (مساجد و زیارتگاه ها و تابلوهای خوشنویسی) دیده میشود. همچنین است آیات ۸ تا ۱۰.

۶ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد) آیه های ۵ و ۶ از آنجا که «قیامتی» است، کلاً بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، و طبعاً در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین. در آیه ۷ به موجوداتی اشاره شده که معهود ما بشر قرن حاضر هم نیست، چه رسد به مشافهین ۱۴۰۰ سال قبل!

۷ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافته‌های کوتاه مستقیم

آیه ۱: که از زمان ماضی استفاده کرده، حتمیت موضوع را می‌رساند و منظور از «فتح نمایان» فتح مکه است.

آیه ۳: طبعاً با قدرت گرفتن پیامبر، سطح دشمنی با او نیز بالاتر می‌رفت و توطئه‌های سهمگین‌تری نسبت به آن حضرت تمهید می‌شد و لذا یاری بزرگتری نیز از جانب خداوند مورد نیاز بود. از این آیه می‌فهمیم که پیامبر(ص) در موضعی بود که سهمگین‌ترین توطئه‌ها برای عقیم گذاشتن مأموریتش در تکوین بود و او می‌باید بیشترین و وسیع‌ترین و عمیق‌ترین مبارزه‌ها را در میادین جدید تجربه کند، و لذا به یاری سطح بسیار بالاتری از قبل نیاز دارد.

چنانکه می‌دانیم واقعیات تاریخی نیز این نکات را تأیید می‌کند و لذا این آیه را نیز باید در عداد معجزات تاریخی قرآن برشمرد.

آیه ۲: غفران «ماتقدم من ذنبک و ما تاخر» در باره آنحضرت یعنی اینکه گناه‌های قبلی ات (که از نوع گناه‌های صغیره پیامبرانه - و نه از نوع گناه‌های انسانی - بود) را با توجه به اینکه برای پیشبرد مأموریت بود و نظر خیر داشتی، البته می‌بخشیم و تو امتحان خویش را بخوبی داده‌ای و در آینده نیز اگر گناهی از توست زد از نوع موارد گذشته است و لذا مورد همان نوع رفتارمان خواهد بود و مغفور خواهد گشت.

آیه‌های ۸و۹: اولی خطاب به پیامبر و دومی خطاب به مسلمانان است.

آیه ۱۰: «دست خدا»ی ذکر شده، یعنی «قدرت خدا» و مسلمانان تا هنگام نزول این سوره آنقدر با ادبیات و اصطلاحات قرآنی آشنا شده بودند که این نوع عبارات دچار شبهه‌شان نکند و این نوع سخن گفتن که «سخن گفتن به زبان مخاطب و متناسب با درک و فهم او» باشد، عادی و رایج بود و هست.

«تومنوا بالله و رسوله» یعنی ای مسلمانان به خدا و رسولش ایمان بیاورید، و «تعزروه» یعنی پیامبر را یاری کنید و «توقروه» یعنی پیامبر را احترام کنید و «تسبحوه» یعنی خدا را به پاکی بستائید (دقت کنید!) دو کلمه تعزروه و توقروه مربوط به پیامبر(ص) و کلمه تسبحوه مربوط به خداوند است)

«گناه» پیامبران و پیامبر(ص)

در خصوص موضوع فوق، در سوره قلم، سوره عبس، سوره اسراء، سوره یونس، بحثی عرض کرده‌ایم و توصیه مراجعه به آنها را داریم، اما در اینجا هم بطور خلاصه عرض میکنیم «گناه»ی که مربوط به عالم انسانی باشد، از قبیل کذب و کفر و زنا و شرب خمر و امثال آنها، البته ارتکاب این قبیل چیزها از ساحت حضرات انبیاء دور است، اما گناهایی هم هست که مربوط به عالم پیامبری است (از قبیل شانه خالی کردن از مشکلات رسالت - حضرت یونس - و قضاوت عجولانه - حضرت دادود - و مشغول شدن به امور ، آنقدر که از عبادت غفلت شود - حضرت سلیمان - و . . .) که البته این قبیل باصطلاح گناهان از پیامبران دور نیست که بابت آن توبیخ میشوند که آنها متنبه شده و توبه میکنند و خداوند هم لطف خود را مجددا نسبت به آنان معمول میفرماید.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

ای پیامبر! البته تو را با پیروزیی نمایان پیروز خواهیم کرد (۱)
تا خداوند گناهان گذشته و آینده ات را ببامزد و نعمتش را بر تو تمام نموده و به جاده ای مستقیم هدایت کند (۲)
و به یاری که از آن بالاتر نباشد یاریت کند (۳)

خداوند هموست که آرامش را در دل‌های مومنان فرستاد تا ایمانی به ایمانشان ببفزاید، و لشکرهای آسمانها و زمین از آن خداست،
و خداوند دانای فرزانه است (۴)
تا زنان و مردان مومن را به بهشت‌های جاودان داخل کند که نهرها از کف آنها جاری است و در آن جاودان خواهند بود،

و زشتی هایشان را بزدايد و اين نزد خدا پيرويي بزرگ است (۵)
و مردان و زنان مشرک و منافق را که به خدا گمانهای بد میبرند عذاب کند،
و چرخش بد روزگار بر خودشان باد،
و بر آنها غضب روا دارد و لعنتشان کند،
و برایشان جهنم و سرانجام بد مهیا نماید (۶)
و لشکریان آسمانها و زمین از آن خداست، و خداوند پیروزمند فرزانه است (۷)

ای پیامبر! تو را گواه و مژده بخش و هشدار دهنده فرستادیم (۸)
تا مردم به خدا و رسولش ایمان بیاورند
و پیامبرش را یاری کنند و احترامش نمایند
و خدا را شبها و صبحگاهان به پاکی بستایند (۹)

جز این نیست آنان که با تو بیعت میکنند البته با خدا بیعت میکنند.
دست خدا بالای دستها یشان است.
پس هر کس که پیمان بشکند جز این نیست که به ضرر خود شکسته، و چه کسی
نسبت به عهد خویش از خدا با وفاتر است؟
که به زودی اجرای عظیم عطا خواهد نمود؟ (۱۰)

فتح ٢ آيات ١١ تا ٢٩

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزَيَّنَ ذَلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَّتُمْ ظَنُّ السَّوءِ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَائِمٍ لِنَأْخُذُوهَا ذُرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤﴾ قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سُدُّوعُونَ إِلَى قَوْمٍ آوَلِي بِأَسْ شَدِيدِ ثِقَاتِهِمْ أَوْ يُسَلِّمُونَ فَإِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِنْ تَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٥﴾ لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾ لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُوكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٧﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَكِيمًا ﴿١٨﴾ وَعَدَكُمْ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿١٩﴾ وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِمَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٠﴾ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوْا الْأَذْيَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢١﴾ سَنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسَنَةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٢﴾ وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٣﴾ هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ حُجَّتَهُمْ وَلَوْلَا رِجَالُ الْمُؤْمِنُونَ وَنِسَاءُ الْمُؤْمِنَاتِ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَّوُّوهُمْ فَتُصَيِّبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٤﴾ إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٥﴾ لَقَدْ صَدَّقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الْرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٦﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٧﴾ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي

الْإِنجِيلَ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: توصیف و نکوهش کافران و ناهمراهان، و مژده پیروزی بزرگ.

برآیند درسی فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: توصیف و نکوهش ناهمراهان و کافران و ارائه رهنمود به آنان برای اصلاح خویش و یادآوری بعضی از الطاف خاص الهی نسبت به مومنان و پیش آوردن بعضی پیروزی‌های کوچکتر و نزدیک تر برای ایجاد آمادگی ذهنی برای آن پیروزی بزرگ و وعده صریح و روشن پیروزی بزرگ و گسترده امت اسلام.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي فُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزَيَّنَ ذَلِكَ فِي فُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنًّا سَوْءًا وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَنْ لَمْ يُؤْمَرْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعْزِزُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ لِمَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٤﴾

ریزدرب: نمونه ای از دورویی منافقان

۲

سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَائِمٍ لِّتَأْخُذُوا ذُرُوعًا نَّتَّبِعُكُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

ریزدرب: نمونه ای دیگر از دورویی منافقان

۳

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سُدُّوعُونَ إِلَى قَوْمِ بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَاتِلُوهُمْ أَوْ يُسْلَمُونَ فَإِنْ تَطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِنْ تَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾ لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ وَمَنْ يَطْعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾

ریزدرب: ای پیامبر! منافقان را در مقابل امتحان قرار ده

۴

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَعَازِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَّكُمْ اللَّهُ مَعَازِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾ وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا الْأَذْبَارُ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سَنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسَنَةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

ریزدرب: ای پیامبر! منافقان را در مقابل امتحان قرار ده

۵

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِطَرْفِئٍ مِّنْ بَعْدِ أَنْ أظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾ هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ مَعْكُوفًا أَنْ يَبْلُغَ حِلَّهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُّؤْمِنَاتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَّوُّوهُمْ فَتُصَيِّبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِّيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَرَىٰ لَوْ لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾ إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾

ریزدرب: ای پیامبر! بزودی پیروزی مهمی خواهید داشت که بدون خون ریزی خواهد بود

۶

لَقَدْ صَدَّقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الْوُثْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ

وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٨﴾

ریزدرب: ای پیامبر! آرزوی تو و پیروانت را بر می آوریم

۷

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

ریزدرب: ای پیامبر! خوبان پیروانت چنین اند

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقا با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای پیامبر! پیروزی بزرگی برایت پیش آورده ایم، که سبب خطاپوشی قبل و بعدت، و کامل شدن نعمتت، و مزید هدایتت، و برترین یاری برایت، خواهد بود و ای مسلمانان! این پیروزی ها به لطف و قدرت خداوندتان حاصل میشود، لذا پیامبرتان را بزرگ بدارید و خداوندتان را صبح و شام تسبیح گوئید و بر بیعت خویش ثابت بمانید.

در این پاراگراف می فرماید: ای پیامبر! اینک که مشکلات سابق را نداری و مشکلاتی از نوع دیگر پیدا کرده ای، بر اینها هم صبر کن، و رضایت خداوند با تو و همراهان وفادارت است، و او یاری تان میکند و تهدیدات را از شما دفع و وضعتان را بهبود می بخشد، و

آرزوی بزرگت را برمیآوریم، به مکه بازخواهی گشت و دینت هم بر ادیان دیگر غالب خواهد شد.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

بیعتی که در آیه ۱۸ اشاره شده بیعتی است که در صلح حدیبیه واقع شد که در آن واقعه بین اسلام و دشمنانش یک نوع پیمان عدم تعرض نوشته شد که موضوع آن مشهور است و ما در اینجا در مقام شرح آن نیستیم اما خیلی خلاصه‌اش این است که پیامبر بطور رسمی توانست در نتیجه آن پیمان عدم تعرض افکار اسلامی را در سطح وسیع و بطور آشکار منتشر کند و مطلب را به گوش همگان برساند.

و مطلب بطور خیلی خلاصه این بود که پیامبر در اثر خوابی که دید (موضوع آیه ۲۷) مصمم شد به حج برود و اعلام کرد و عازم شد و عده‌ای نیز با او عازم شدند، تا اینکه در محلی بنام حدیبیه کفار جلوی آنان را گرفتند.

پیامبر(ص) همراهان خویش را به بیعت دعوت کرد. اما بیعتی خاص، که اگر درگیری پیش آمد تا حد مرگ و قتل پایداری کنند، و عده زیادی از همراهان آنحضرت چنین بیعتی نمودند.

از عبارت «چه در قلبهاشان می‌گذرد» فهمیده می‌شود که عده‌ای از بیعت‌کنندگان بطور ظاهری چنین بیعتی کرده بودند و در دلشان چیز دیگری می‌گذشت. در ابتدای آیه هم فرموده، خداوند از «مؤمنان ...» راضی شده.

خلاصه اینکه منافقان همه جا بودند اما در جاهای حساس، بطور ظاهری خود را با مؤمنان واقعی همراه می‌نمودند اما در آیه آمده که «خدا می‌داند» چه در دلشان چه می‌گذشت، و چنانکه بعداً در تاریخ اسلام و در قرآن کریم در موضوعاتی مانند «مسجد ضرار» و توطئه «عقبه» خواهیم دید بعید نبود که در همان قضیه حدیبیه، اگر کار کمی جدی‌تر از آنچه منافقان می‌اندیشیدند می‌شد، پیامبر(ص) را دست بسته تسلیم دشمنانش بنمایند.

در این سوره خبر از اتفاقی است که خداوند آخرش را اول تعریف کرده و اولش را آخر، و لذا ما تشریح موضوع را، بطور یکجا، و در حالت داستانی عادی (از اولش) در اینجا که پاراگراف آخر است عرض میکنیم:

۱ - آنحضرت خوابی دید که در امنیت به حج خواهند رفت و اعمال حج را انجام خواهند داد (آیه ۲۷)

۲ - آنحضرت و مومنان نزدیکش پر از آرامش روحیه شدند و قواعد لباس و ساز و برگ جنگی برداشتند و مطمئن به پیروزی بودند [آیه ۴]

- ۳ - آنحضرت بیعت مخصوصی (مثلا مقاومت تا پای جان) از همراهان گرفت (آیه ۱۰)
- ۴ - در میان بیعت کنندگان کسانی هم بودند که بیعت شان ظاهری بود و قلبی نبود (آیه ۱۰)
- ۵ - آنحضرت فراخوان داد و طبعاً منافقان شناخته شده عذر خواستند و از همراهی با آنحضرت سر باز زدند.
- ۶ - و آنها چنین می اندیشیدند که آنحضرت دچار خطای محاسبه شده و حتما درگیری مهمی رخ خواهد داد و آنها کشته خواهد شد (آیه ۱۲)
- ۷ - آنحضرت پس از اینکه مقداری از راه را طی کردند در جایی و زیر درختی مجدداً از همراهان خویش بیعت گرفت (آیه ۱۸)
- ۸ - در این بیعت آرامشی که در قلوب مومنین واقعی بود به سایرین هم سرایت کرد، یعنی مومنین واقعی که بیعت شان واقعی بود، اما، سایرین که آن حالت مصمم را در آنحضرت دیده بودند مانند قمار بازها ریسک کردند و فکر کردند که بردشان محتمل تر است (آیه ۱۸)
- ۹ - آنحضرت در این قضیه برد کرد و مقابله منجر به درگیری جنگی رخ نداد، زیرا روحیه آنحضرت و همراهان مومنش خیلی بالا بود و اگر درگیری هم رخ میداد دشمنان پا به فرار میگذاشتند (آیه های ۲۰ و ۲۲)
- ۱۰ - پس از این موضوع، خداوند یک پیروزی خیلی بزرگی برای آن حضرت پیش آورد (آیه ۱)
- ۱۱ - آن پیروزی بزرگ که در آیه ۱ مطرح شده، نیز، بدون درگیری بود (آیه های ۲۴ و ۲۵ و ۲۷)

۵- زاویه با تفاسیر رایج

به عکس نظر مشهور، آیه های ۲۴ و ۲۵ درباره حدیبیه نیست

در رابطه با آیه های ۲۴-۲۵ مرحوم علامه در المیزان این دو آیه را مربوط به قضیه حدیبیه دانسته که نمی تواند صحیح باشد زیرا «اظفرکم علیهم» (شما را بر آنان پیروز کرد) به آن واقعه نمی خورد زیرا در آن واقعه پیروزی نبوده بلکه فقط «عدم برخورد» بوده و نیز «ببطن مکه» (= در شکم مکه) به خود مکه بهتر می خورد تا حدیبیه. همچنین «لولا رجال مومنون و نساء مومنات لم تعلموهم ان تطوهم ...» نیز به حدیبیه نمی خورد زیرا در آنجا فقط مردان جنگی گرد آمده بودند که عبارت بودند از مسلمانان که می-

خواستند داخل مکه شوند و مشرکان که می‌خواستند مانع شوند و در حدیبیه زنان و مردانی که ممکن بود زیر دست و پا له شوند وجود نداشت.

با این تفصیل، فقط آیه ۱۸ (غیر از سه کلمه آخر آن) به قضیه حدیبیه مربوط می‌شود و سه کلمه آخر آن آیه اشاره به جنگ خیبر دارد که نسبت به آن «قریب» (= نزدیک) بوده زیرا قرینه آیه ۱۹ که صحبت از غنائم جنگی دارد و قریب هم هست به جنگ خیبر می‌خورد و همچنین آیه ۲۰ و آیه ۲۱ به فتح قریب‌الوقوع مکه می‌خورد که در آن لحظه (= واقعه حدیبیه) در توان دست یافتن مسلمانان نبود. و آیه ۲۶ نیز، هم به واقعه حدیبیه می‌خورد و هم به فتح مکه.

۶ - پیشگوئی‌های تحقق یافته

در آیه ۷ پیشگوئی بطور مطلق در باره آنحضرت می‌فرماید که تحقق آن دیده شد. آیه ۱۶ پیشگوئی یک جنگ شده، که با توجه به تاریخ نزول این سوره، می‌باید همان جنگ دفاعی باشد که در سوره توبه مطرح است.

در آیه‌های ۱۸ و ۱۹ می‌فرماید: البته خداوند از مومنینی که زیر آن درخت با تو بیعت کردند راضی شده، و دانست چه در دلشان می‌گذرد و آرامش را بر آنها فرو فرستاد و پیروزی نزدیک عطایشان کرد (۱۸) و غنیمت‌های زیادی که خواهند گرفت و خداوند پیروزمند فرزانه است (۱۹)

موضوع «پیروزی نزدیک» آیه ۱۸ اشاره به فتح خیبر است و غنیمت‌های آیه ۱۹ که بسیار زود، و درست پس از صلح حدیبیه، محقق شد از پیشگوئی‌های عجیب قرآنی است. زیرا به یکماه هم نرسید که تحقق یافت.

در آیه‌های ۲۴ و ۲۵ پیشگوئی وجود دارد که مفسران آن را به صلح حدیبیه تطبیق کرده‌اند که به نظر این قلم نمیتواند درست باشد و اینجا جای بحث در آن نیست و خواننده کنجکاو به تفسیرمان مراجعه فرماید.

اما موضوع آن مربوط است به برخوردی که مطابق پیشگوئی قرار بود بین مسلمین و مشرکین در بگیرد و در آن میان چون ممکن است مردان و زنانی در بین دست و پای طرفین باشند و در اثر درگیری لطمه ببینند خداوند از آن درگیری جلوگیری خواهد کرد، که هیچ واقعه‌ای جز فتح مکه با این مشخصات تطبیق ندارد و لذا در این دو آیه پیشگوئی فتح مکه شده است.

در آیه ۲۷ میفرماید: البته خداوند خواب رسولش را راست آورد که اگر خدا بخواهد با ایمنی وارد مسجد الحرام خواهید شد بدون اینکه ترسی داشته باشید، سرتان را خواهید تراشید و موهایتان را کوتاه خواهید کرد ...

مسلمانان در سال‌های طولانی از سوی مشرکان مکه ممنوع‌الحج بودند و در حالیکه کفار و مشرکین از همه جای نقاط دور و نزدیک از شام و یمن گرفته تا عراق و طائف و کجا و کجا به عادت‌هایی که داشتند به زیارت کعبه و مسجدالحرام می‌رفتند، مسلمانان که پیغمبر خدا نیز در میانشان بود به علت منع مشرکان مکه نمی‌توانستند حج کنند.

تصور بفرمائید که نزول این آیات چه شور و شوقی در میان آنان افکند! همچنین تصور بفرمائید چه صبر و انتظاری در میان دشمنان اسلام ایجاد کرد. منافقان که در صفوف مسلمانان بودند و یهودیان نیز که همسایه آنها بودند چگونه مترصد بودند که آیا واقعاً این ادعا به حقیقت خواهد پیوست؟

البته آنچه بعداً اتفاق افتاد معلوم است. و ما باید این مورد را هم به پیشگویی‌های تحقق‌یافته قرآن اضافه کنیم.

۷ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه‌های ۱۸ تا ۲۰ به همان دلایل پیشگفته از آیات برجسته قرآنی است. همچنین آیه‌های ۲۴ تا ۲۶. و نیز آیه‌های ۲۷ تا ۲۹.

۸ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۲۸ و چگونگی آن، واضح است که در هنگام نزولش هنوز وقوع نیافته بود، و چگونگی اش بالاتر از ذهنیات مخاطبان اولیه بود.

آیه‌های ۱۳ و ۱۶ و ۱۷ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۹ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه‌های ۱۳ و ۱۴ و ۱۷ و ۲۳ و ۲۸ و، بقیه آیه‌های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

بحث متنی

آیه ۱۴ بدون اینکه فرع بر آیه‌ای باشد پُرانتزی است. آیه‌های ۲۴ و ۲۵ بدون اینکه فرع بر آیه‌ای باشند پُرانتزی هستند و دلیلش هم اینکه اگر انتهای آیه ۲۲ را به ابتدای آیه ۲۶ وصل کنیم می‌بینیم روال سخن صاف و یکدست می‌شود.

اعراب

«اعراب» مورد اشاره در آیه ۱۱ با معنایی که ما امروز از این کلمه می‌فهمیم تفاوت دارد. در آن روزها، چنین بود که درصد زیادی از مردمی که در محدوده جغرافیائی «عربستان» فعلی زندگی می‌کردند قبایل متفرقی بودند که زندگیشان در بیابانها و زیر چادرها بود و از لحاظ معیشتی در پائین‌ترین سطح و چادر نشین و بیابانگرد، و از لحاظ فرهنگی بدفرهنگ‌ترین، و از لحاظ دینی جزء مشرکان صریح، و از لحاظ اخلاقی خشن‌ترین افراد بودند. خلاصه اینکه کلمه «عرب» معنی نژادی نداشت، بلکه معنی سطح زندگی و کلاس فرهنگی و اجتماعی داشت.

نزول بعدتر آیه‌های ۲۴ و ۲۵ چیز عجیبی نیست

قاطبه مفسران محترم معتقدند آیه آخر سوره مزمل بسیار بعدتر از ۱۹ آیه دیگر آن سوره نازل شده است.

این موضوع، هم از روی محتوای آن آیه و هم از روی «تعداد کلمه در آیه» آن سوره فهمیده می‌شود و ما در همان محل خویش عرضی در این خصوص کرده‌ایم.

آن آیه در سوره مزمل تنها مورد نیست و در حدود ۲۸ مورد دیگر هم چنین اتفاقی افتاده که قابل تشخیص است و چه بسا بعضاً تمام آن موارد را به مناسبتی عرض بکنیم.

غرض اینکه نزولِ بعدترِ آیه‌های ۲۴ و ۲۵ چیز عجیبی نیست و غیر از مورد مشابه در سوره مزمل، حدود ۲۷ سوره دیگر هم هست که چنین اتفاقی در آنها افتاده است.

خوابی که تعبیر شد

آیه ۲۷ مشروح خوابی را که پیامبر دیده بود باز می‌گوید.

این خواب محرک پیامبر برای حرکت بسوی مکه بود که جریان حدیبیه پیش آمد و آن صلح معروف اتفاق افتاد اما مکه فتح نشد و آن خواب هنوز تعبیر نشده بود تا اینکه پس از نزدیک به دو سال بعد مکه فتح شد و خواب هم تعبیر گشت.

اصحاب پیامبر(ص) با «الذین معه» فرق دارد

آیه ۲۹ به «همه اصحاب» پیامبر(ص) اشاره ندارد. مطابق اصطلاح، «اصحاب» به کسانی گفته می‌شد که «مصاحبت» آنحضرت را درک کرده بودند یعنی با چشم خودشان آنحضرت را دیده بودند و با گوش خودشان صدای آنحضرت را شنیده بودند. به اینها اصحاب گفته می‌شود. اشخاصی که در این آیه مورد اشاره واقع شده، مطابق تعریف همه اصحاب را در بر نمی‌گیرد. بلکه کسانی را در بر می‌گیرد که با آنحضرت شباهتی داشتند از لحاظ صداقت و عبادت و ایمان و تقوا. یعنی مانند آنحضرت بودند اما در سطحی پائین‌تر و اینها شبیه همان کسانی هستند که در انتهای سوره مزمل تعریف شده‌اند که مطالعه مجدد آن قسمت را توصیه می‌کنیم.

ترجمه تفسیری آزاد

ای پیامبر! بزودی تخلف کنندگانی از اعراب بتو خواهند گفت اموالمان و خانواده مان مشغولمان کرد، پس برایمان استغفار کن. با زبانشان چیزی می‌گویند که در دلهاشان نیست. بگو چه کسی از شما در برابر خداوند حمایت میکند اگر برای شما ضرری یا نفعی خواسته باشد؟

بلکه خداوند از آنچه می‌کنید آگاه است (۱۱)
بلکه گمان کرده اید که پیامبر و مومنان هرگز بسوی خانواده هایشان بر نمیگردند، واین در دلتان جلوه داده شد، و گمانهای بد بردید،
واینک قومی پاکباخته هستید (۱۲)
و کسی که به خدا و رسولش ایمان نیاورده باشد،
البته برای کافران آتش سوزان آماده نموده ایم (۱۳)
و فرمانروائی آسمانها و زمین از آن خداست.
هر که را بخواهد می‌بخشد و هر که را بخواهد عذاب میکند، و خداوند بخشنده مهربان است (۱۴)

هنگامیکه بسوی غنیمت ها میروید که تصرف کنید بزودی تخلف کنندگان خواهند گفت بگذارید دنبالتان بیائیم.

میخواهند کلام خدا را عوض کنند،

بگو هرگز همراهان نخواهید آمد.

خداوند از قبل چنین گفته است.

پس خواهند گفت بلکه بر ما حسد میورزید،

نه! بلکه آنها جز چیز کمی نمی فهمند (۱۵)

به تخلف کنندگان از اعراب بگو بزودی دعوت می شوید با قومی پر صلابت برخورد کنید، تا با آنان کارزار کنید یا تسلیم شوند.

پس اگر اطاعت کنید خداوند اجری نیکو به شما میدهد و اگر پشت کنید، همچنانکه قبلا پشت کردید، شما را به عذابی دردناک معذب میکند (۱۶)

نه بر نابینا گناهی است و نه بر لنگ و نه بر مریض که در جنگ شرکت نکنند، و کسی که خدا و رسولش را اطاعت کند او را به بهشتهائی که در کف آن نهرها جاری است داخل میکند،

و کسی که در جنگ به دشمن پشت کند به عذابی دردناک عذابش می کند (۱۷)

البته خداوند از مومنینی که زیر آن درخت با تو بیعت کردند راضی شده، و دانست چه در دلشان میگردد و آرامش را بر آنها فروفرستاد و پیروزی نزدیک عطایشان کرد (۱۸) و غنیمت های زیادی که خواهند گرفت و خداوند پیروزمند فرزانه است (۱۹)

خداوند غنیمت های زیادی به شما وعده داد که بدست می آورید و این یکی را که فتح خبیر باشد، برایتان جلو انداخت،

و دست مردم را از شما کوتاه کرد، تا نشانه ای برای مومنان باشید،

و شما را به جاده ای مستقیم هدایت کند (۲۰)

و چیز دیگری که قدرتش را نداشتید، و همو به آن احاطه دارد،

و خداوند بر هر چیزی تواناست (۲۱)

و اگر کافران با شما کارزار کرده بودند حتما به جنگ پشت میکردند و آنگاه نه یآوری و

نه دوستی می یافتند (۲۲)

این سنت خداست که قبلا هم جاری شده و تو در سنت خدا تغییری نخواهی یافت (۲۳)

و هموست که در دل مکه، پس از اینکه شما را پیروز کرد دست آنها را از شما و دست شما را از آنها کوتاه کرد.

و خداوند به آنچه میکنید بیناست (۲۴)

آنها همانها بودند که کفر ورزیده بودند و از ورودتان به مسجد الحرام جلوگیری نموده و مانع رسیدن قربانیهای شما به قربانگاه شده بودند.

و اگر نبود مردان و زنان مومنی که آنها را نمی شناسید، و ممکن بود زیر دست و پای شما بیفتند،

و بدون اینکه بدانید به آثار سوء آن گرفتار شوید،

خداوند اینگونه رفتار نمی کرد بلکه اگر آنها از کفار جدا شده بودند، البته کافران را به عذابی دردناک عذاب می کرد.

و خداوند هر کس را بخواهد در رحمت خویش داخل خواهد نمود (۲۵)

ای پیامبر! به یاد آر هنگامی را که کافران در دلشان حمیت جاهلیت قرار داده بودند و خداوند آرامش خویش را به رسولش و بر مومنان فرو ریخت،

و آنها را ملزم به کلمه تقوا کرد، که نسبت به آن سزاوارتر هم بودند، زیرا اهل آن بودند، و خداوند به هر چیزی داناست (۲۶)

البته خداوند خواب رسولش را راست درآورد که اگر خدا بخواهد با ایمنی وارد مسجد الحرام خواهید شد، بدون اینکه ترسی داشته باشید، سرتان را خواهید تراشید و موهائتان را کوتاه خواهید کرد، و چیزی میداند که شما نمیدانید و قبل از آن پیروزی نزدیک قرار داد (۲۷)

هموست که رسولش را با هدایت و دین حق فرستاد تا آنها بر همه ادیان غالب کند و خداوند برای شاهد بودن کافی است (۲۸)

محمد رسول خداست. و آنانکه با او هستند بر کافران سخت گیر و میان خویش مهربانند. آنها را می بینی که بسیار در رکوع و سجودند و فضل خدا و رضایتش را جستجو می کنند، و علامتشان در صورتشان از اثر سجود نمایان است.

این وصف آنان است در تورات و در انجیل که مانند زراعتی هستند که از شدت برکت
جوانه هائی میزنند و آن جوانه ها ضخیم میشوند و مستقیم بر پای خود می ایستند
بطوری که کشاورزان را به شگفت می آورند،
تا خداوند کفار را بواسطه آنها به خشم آورد.
خداوند از بین آنها به مومنان و دارندگان اعمال شایسته وعده مغفرت و پاداش عظیم داده
است (۲۹)

سوره ممتحنه

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسْرِوْنَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١﴾ إِنْ يَتَّقَوْكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَسْطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتُهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ لَنْ تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنْتَنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاعْفُ رَحْمَةً لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوْدَّةً وَاللَّهُ قَدِيرٌ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧﴾ لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَى إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمْ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَاِمْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآتُوهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكُوفَارِ وَاسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنْفَقُوا ذَلِكَمُ حُكْمُ اللَّهِ يُحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَايِبْتُمْ فَأْتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَا أَنْفَقُوا وَآتُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يَبْتَغِينَكَ عَلَى أَنْ لَا يُبْشِرَنَّ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقَنَّ وَلَا يَزْنِيَنَّ وَلَا يَقْتُلَنَّ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِيَنَّ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَيَايِعُهُنَّ وَاسْتَغْفِرَنَّ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَسُوءُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَبْسُ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: اصول اعتقادی تان را مبنای درجه ارتباط خویش با دیگران قرار دهید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنْ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ حَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١﴾ إِنْ يَتَّقِفُواكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءَ وَيَسْطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتُهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمَا نَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَخَذَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنْتَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاعْفُ رَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ مَوْدَّةً وَاللَّهُ قَدِيرٌ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧﴾

درب: ای مسلمانان! تحت نفوذ کسانی قرار نگیرید که واقعا دشمن تان اند.

۲

لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِّنْ دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾

درب: اصول اعتقادی تان را مبنای درجه ارتباط خویش با دیگران قرار دهید.

۳

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآتُوهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَن تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعَصَمِ الْكُوفَرِ وَاسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَيْسَ أَلَا مَا أَنْفَقُوا ذَلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَخَكِّمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَإِنْ قَاتَكُمُ شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَقَبْتُمْ فَأْتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُمْ مِّثْلَ مَا أَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

درب: ای مسلمانان! حقوق انسانی کفار به مانند حقوق انسانی شما محترم است.

۴

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾

درب: ای پیامبر! در باره اعضاء تازه وارد آسانگیر باش.

۵

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

درب: ای مسلمانان! تحت نفوذ مغضوبان خدا قرار نگیرید.

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما سوره را به تعدادی «پاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به پاراگراف ها، و دربها، و جمع بندیِ درب ها، همان درس که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درس مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

این سوره هنگامی نازل شده که بیش از چند روز به فتح مکه نمانده بود! با وجود این، رفتار بسیاری از مسلمانان با دشمن آشکار و جدی و مهم شان اینطور است که در آیه ۱ شرح داده شده است.

از آیه ۳ معلوم می شود هنوز نزدیک ترین افراد خانواده عده ای از مسلمانان در اردوگاه شرک بوده و هنوز مهاجرت ننموده بودند، و بین آنها ارتباطات عاطفی برقرار بوده، و از دو آیه دیگر فهمیده می شود این نوع ارتباطات در جهت ضرر اردوگاه ایمان (مثلاً جاسوسی و غیره) عمل می کرده و لذا بیشتر ارتباطات مذکور پنهانی انجام می شده است.

از آیه ۴ فهمیده میشود هنوز برخی از مسلمانان اسلام و مسلمانان را در حد قوم و قبیله خود جدی نگرفته بودند که آنها را قوم خویش حساب کنند و از قوم و قبیله سابق خویش که هنوز به جریان اسلام نپیوسته بودند اظهار برائت نمیکردند.

از آیه ۱۲ معلوم میشود عیوبی که در زنان (در آن روزها) علاوه بر شرک، نادر نبوده، سرقت و قتل اولاد و عدم صداقت در اعلام نسبت والد واقعی نوزاد و نافرمانی نسبت به احکام وجدان پسند بوده است.

همچنین از آیه ۱۰ فهمیده میشود از نظر آنحضرت ازدواج مشرکان با مشرکان محترم بوده، و حقوق شوهرانه مردان مشرک نسبت به زنان مشرک خویش به رسمیت شناخته میشده است.

همچنین از آیه ۱۲ فهمیده میشود مسلمانان ملزم بودند راهکارهای مورد نیاز خود را برای اجرای اوامر الهی و رسالتی بسازند و نمی باید برای هر چیزی منتظر «آسمان» بمانند .

۴ - پیشگوئی های تحقق یافته

در آیه های ۱ و ۷ پیشگوئی هست که نشان میدهد برخی از مسلمانان مهاجر برای اینکه ضرری متوجه خانواده هایشان که هنوز موفق به هجرت نشده بودند نشود، روابط صمیمانه ای را با مخالفان آنحضرت حفظ کرده بودند که در این آیه بشدت منع میشوند و در این منع این پیشگوئی هست که بزودی اوضاع در جهت مطلوبتان عوض خواهد شد.

در آیه های ۸ و ۹ اعتماد به نفس عجیبی به چشم می آید که تلویحا حاوی این پیشگوئی هست که بزودی شما غالب را پیدا خواهید کرد.

در آیه های ۱۰ و ۱۱ پیشگوئی هست که نشان میدهد زنانی بدون رضایت شوهرانشان به عنوان مهاجر به مدینه خواهند آمد و طی آن احکامی ذکر شده که از لحاظ حقوق بشری خیلی قابل توجه است. مطلب از این قرار است که پس از صلح حدیبیه اینطور بود که اگر از مشرکان کسانی به مدینه مهاجرت کنند آنحضرت موظف بود آنان را برگرداند ولی اگر از مسلمانان کسانی می خواستند به مشرکان بپیوندند آنها موظف نبودند برشان گردانند.

البته حالت دوم که اتفاق نمی افتاد، اما، چند مورد از حالت اول اتفاق افتاد و آنحضرت آنها را برگرداند، اما، مرجوع ها به حالت سابق بر نمی گشتند بلکه در سر راه کاروان های تجاری مشرکان به جنگ و گریز می پرداختند و مایه درد سر مشرکان میشدند و پس از مدتی این جریان چنان قوی و موثر شد که مشرکان به آنحضرت مراجعه کردند و در قبال اعمال نفوذ آنحضرت که گروه مذکور را از ایجاد زحمت برای کاروانهای تجاری بازدارد، از درخواست ادامه اجرای ماده مربوط به حالت اول کوتاه آمدند.

اینطور بود که مهاجرت از مکه به مدینه هم سرعت بیشتر و هم حجم زیاد تر یافت، و موضوع زنان مهاجر در آیه مذکور در این چهارچوب مفهوم است که در آیه پیشگوئی شده است، اما، مطلب جالبتر وجه حقوق بشری موضوع است.

در آیه گفته شده که خرجی را که شوهرانشان برای ازدواج با آنها کردند بدهید و نگفته آنها چون مشرک اند دیگر آدم نیستند و خرجی هم که کرده اند باد و هوا است و چشم شان کور، بلکه گفته خرجی که شوهرانشان کردند بدهید و اگر از زنان مسلمان هم کسی بسوی مشرکان برگشت (که البته مورخین میگویند یک مورد هم برگشت) شوهر مسلمان آن زن برگشته باید خرجی را که کرده مطالبه کند. ملاحظه کردید؟ آیه نازل شده که طی آن هزینه ای را برعهده طرفین گذاشته که در عمل فقط به نفع مشرکان شد، چرا؟ فقط برای محترم داشتن امر ازدواج و انسان دانستن مشرکان و برابر دانستن آنها با مسلمانان در شانی از شئون انسانی، آنهم کی؟ بیش از ۱۴۰۰ سال قبل!

در آیه ۱۳ پیشگوئی کرده که شبیه به این است: ای مسلمانان شما از حالا جریان شرک و اردوگاه شرک را مرده حساب کنید!

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه های ۸ و ۹ صرفنظر از اینکه در مقدمه قانون اساسی هم آمده، از این لحاظ که بطور دقیق و ضمناً روشن راجع به روابط جوامع مسلمانی با جوامع غیر مسلمانی رهنمود روشنگرانه میدهد، از برجستگی خاصی برخوردار است.

۶ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه ۵، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

بحث متنی

آیه های ۴ تا ۶ پرانتزی است.

توصیه آیه های ۸ و ۹ مربوط به چه گروههایی است؟

آیا آنچه که در این پاراگراف دیده می شود می تواند دستورالعمل برقراری ارتباط با سایرین در دنیای امروز باشد؟

جواب این است که در سطح بزرگ کشورداری و ارتباط با سایر کشورها و ملت‌ها، دستورالعمل نحوه برقراری ارتباطات، همان است که در آیه‌های مذکور آمده، و شیوه «قهر تا قیامت» توصیه نشده. اما آنچه در آیات ۴ تا ۶ آمده، مربوط است به کسانی که به حقانیت خویش اطمینان دارند اما در مقابل دیگران ضعیف و در اقلیت هستند. الگوئی که از حضرت ابراهیم(ع) در این پاراگراف بدست داده می‌شود، مناسب اقلیت‌های دارای حقانیت در مقابل اکثریت‌های فاقد حقانیت است.

زیرا با این روش و با قطع امید از دوستان و فامیل و نزدیکان، نوعی انسجام درونی و استحکام سازمانی در گروه اقلیت دارای حقانیت بوجود می‌آید که به شهادت تاریخ بشری همواره مایه پیشرفت و مقاومت مؤثر و در نهایت پیروزی بوده است.

ضوابط روشن برای تدوین روابط خارجی

آنچه در این پاراگراف آمده، امروز در سطح حکومتی و کشور دارای کاملاً قابل توصیه به کلیه کشورهای مسلمان است تا اساس روابط خویش را با کشورهای دیگر بر آن اساس قرار دهند.

امروز اسرائیل مصداق آیه ۹ است.

اما بوجود آورنده اسرائیل اروپای قرن نوزده بوده. ولی امروز حامی اصلی اسرائیل دولت آمریکا است و مردم اروپا (توجه کنید به کلمه «مردم») چندان از روشهای اسرائیلی حمایت نمی‌کنند بلکه گاهی تقبیح و مخالفت هم می‌کنند.

در حالیکه در آن روزهایی که اروپا داشت اسرائیل را بوجود می‌آورد، اثری از کمک و حمایت امریکا نبود.

لذا، مصادیق موردنظر آیه، در طول زمان ثابت نیست بلکه می‌تواند دائم‌التغییر باشد، اما اصول و ضوابط، کاملاً روشن و گویاست و دائماً می‌توان براساس آن لیست‌هایی مقطعی تهیه کرد و کشورهای مختلف را براساس آن طبقه‌بندی نموده و روابط با آنان را تنظیم مجدد نمود.

علاوه بر آن، میزان رابطه مسلمانان با کشورهای غیرمسلمان، اساساً هرگز نه بر مبنای «کامله الوداد» است و نه بر مبنای «کامله الشقاق»!

با کشورهای موضوع آیه ۸، می‌توان نیکی نمود (نه اینکه دوستشان داشت و تحت نفوذشان بود) و نیز می‌توان با آنان عدالت نمود. و با کشورهای موضوع آیه ۹، روابط تجاری، علمی، و فرهنگی و غیره منع نشده است. فقط دوستی منع شده است.

واقعاً در ۱۴۰۰ سال پیش چنین سخن خردمندانه‌ای که امروز هم بالاتر از آن را کسی ندارد معجزه نیست؟

علوم و ضوابط مورد نیازتان را خودتان به دست آورید

آیه ۱۰ که می‌فرماید «امتحان کنید» و به اینکه خدا عالم است اکتفا نکنید، در حقیقت مسلمانان را به پایه‌گذاری اولین پایه‌های چیزی تشویق می‌کند که بدون آن مملکت‌داریِ موفقانه امکان ندارد.

بعنوان توضیح عرض می‌کنیم که ایمان یک امر قلبی است. چگونه می‌توان به حقیقت یک امر قلبی دست یافت؟

چنانکه می‌دانیم هر وجودی علائمی دارد. ایمان یک امر وجودی است. می‌توان به دروغ ادعایش را کرد اما اگر وجود نداشته باشد، پس از مدتی دروغ بودن آن معلوم می‌شود.

اما چطور می‌توان در کوتاه مدت صحت و سقم ادعا را معلوم کرد؟ خود همین توصیه به مسلمانان که «آنها را امتحان کنید»، تشویق آنهاست به تعیین ضوابطی که در کوتاه مدت بتوانند قضاوت کنند که آیا باید او را نگهدارند یا باید او را برگردانند. بخصوص در همین آیه تصریح نموده که به علوم ماورائی دست نیاندازند و کاری نداشته باشند که «در علم خدا» او مؤمن است یا کافر.

یعنی ای مسلمانان! شما برای زندگی کردن در این دنیا، احتیاج به علمی دارید. آن علوم را خودتان پایه‌گذاری کنید.

ساده‌ترین راه برای تعیین ایمان یا بی‌ایمانی فردی را تعیین کند. از او بخواهند که آنحضرت ایمان یا بی‌ایمانی فردی را تعیین کند.

خداوند در این آیه صریحاً به روشی غیر از این روش توصیه می‌کند. و می‌فرماید خودتان راه‌های حل مسائل خویش را پیدا کنید و برای هر چیزی به سراغ پیغمبر(ص) نروید.

این آیه بهترین و روشن‌ترین نشانه تشویق اسلام به پایه‌گذاری علمی است که مورد احتیاج بشر می‌باشد و به چیزی که تشویق نمی‌کند فراگیری علوم خفیه و ماورائی است.

پیامبر(ص) تکلیف خودش را دارد، و مسلمانان هم تکلیف خودشان را

در آیه ۱۲ چنانکه ملاحظه می‌شود شرایط ورود به جامعه اسلامی، بسیار آسان است و اقراری است «زبانی»، و آنهم درباره مواردی که «ظاهری» است و پیغمبر مأمور نشده که در زوایای قلب اشخاص جستجو کرده و صحت و سقم ادعایشان را کشف کند بلکه می‌فرماید وقتی که اینها این شرایط را قبول کردند شما هم مسلمانی آنها را قبول کن.

و این منافات ندارد با آیه‌های قبل که به مسلمانان توصیه می‌فرماید تازه واردها را «متحان» کنید.

زیرا پیغمبر بعنوان رئیس جامعه، یک تکلیفی دارد و مسلمانان هم بعنوان بدنه این جامعه، تکلیف خاص خودشان را دارند.

تکلیف پیغمبر در این سوره این است که ضوابط را بصورتی ساده و روشن ابلاغ کند و اگر کسی اعلام قبولی کرد (ولو اینکه در قلبش عدم قبول باشد) پیغمبر از او هم قبول کند. اما مسلمانان از لحاظ اینکه جامعه‌شان را سالم نگهدارند باید حساس باشند و ضوابط و مقرراتی مستقر کنند و سره را از ناسره جدا نگهدارند و نباید انتظار داشته باشند همه کارها را پیغمبر (ص) انجام دهد.

آیه «حقوق بشر»ی

از آیه ۱۱ و از سایر قرائن بر می‌آید که مهاجرت زنان بسوی جامعه مسلمانی بیشتر بوده است از ترک جامعه اسلامی بسوی جامعه کفر.

در آیه قبل چهار بار صحبت از این شده که آنچه را که خرجشان کرده‌اند بدهید و یکبار صحبت از این شده که آنچه را که خرج کرده‌اید پیگیری کنید.

از روی این قرینه و نیز نقل‌های تاریخی می‌توان فهمید که زنان زیادی بسوی مسلمانان می‌آمدند اما تک و توک بودند زنانی که از مسلمانان بسوی کافران می‌رفتند.

این خودش یک غنیمت بود. عبارت دیگر عمل به این دستور، از لحاظ مالی و اقتصادی ظاهراً بنفع مسلمانان نبود. اما از لحاظ آنچه امروز حقوق بشر می‌نامیم، این آیه خیلی «حقوق بشری» است.

این آیه نمی‌گوید «او چون مسلمان است و شوهرش کافر است، شوهرش حقی ندارد» بلکه می‌گوید «شوهرش آدم است. مطابق ضوابط خودشان خرجش کرده و

ضوابط خودشان برای آنها محترم است. پس خرجی که کرده باید محترم شمرده شده و به او برگردانده شود»

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

ای مسلمانان! دشمنم و دشمنان را دوست نگیرید، که با حالت دوستانه ملاقاتشان کنید،

در حالیکه به آنچه از حق که بسویتان آمده کفر میورزند،

و رسول و شما را بعثت اینکه به خداوند پروردگارتان ایمان آورده اید اخراج می کنند، اگر بخاطر من و کسب رضایتم برای جهاد از جایگاه تان خارج میشوید نباید پنهانی با آنان دوستی کنید،

و من به آنچه پنهان میدارید و آشکار می کنید داناترم و هر کدام از شما که این کار را کند بطور قطع از راه مستقیم منحرف شده است (۱)

اگر بر شما دست یابند دشمنانتان خواهند بود و دست و زبان خویش را علیه شما به بدی باز خواهند کرد و دوست دارند کافر شوید (۲)

روز قیامت اولاد و ارحام شما فایده ای برایتان نخواهند داشت.

در آن روز بین شما فاصله می افتد.

و خداوند به اعمال شما بیناست (۳)

برای شما الگوی خوبی در ابراهیم و همراهان اوست هنگامی که به قوم خویش گفتند: ما از شما و آنچه که بجز خداوند میپرستید بیزاریم، و به شما کفر میورزیم واز حالا تا قیامت میان ما و شما دشمنی و نفرت خواهد بود مگر اینکه به خدای واحد ایمان بیاورید. غیر از گفتار ابراهیم که به پدرش گفت: برای تو استغفار خواهم کرد و البته هیچ کاری در مقابل خدا از من ساخته نیست. پروردگارا بر تو توکل می کنیم و بسوی تو باز میگردیم و سرانجام بسوی توست (۴) خدایا ما را آماج فتنه کافران قرار مده، و ببخشان، که تو پیرومند فرزانه ای (۵) البته برای آن دسته از شما که امید به خدا و آخرت دارند در آنان الگوی پسندیده ای است و هر کس هم که پشت کند، خداوند بی نیاز پسندیده است (۶) چه بسا که خداوند بعدا بین شما و همانها که با آنان بخاطر خدا دشمنی کرده اید دوستی بر قرار کند. و خداوند تواناست، و

خداوند بخشنده مهربان است (۷)

در مورد آنانکه در امر دین با شما مبارزه نکردند و شما را از دیارتان اخراج نکردند، خداوند نهی تان نمی کند که به آنان نیکی کنید و درباره آنان رفتار عادلانه داشته باشید. زیرا که خداوند عدالت پیشگان را دوست میدارد (۸) خداوند فقط شما را نهی می کند که کسانی را که در امر دین با شما مبارزه کردند و شما را از دیارتان بیرون کردند و یا در این کار پشتیبانی کردند، دوست بدارید. و هر کس که دوستشان بدارد از ظالمان است (۹)

ای مسلمانان! هنگامی که زنان مسلمان مهاجر بسوی شما آمدند امتحانشان کنید. البته خداوند به ایمان آنها داناتر است، پس اگر آنها را مومنه یافتید بسوی کفار برشان نگردانید. نه اینها برای آنها حلالند و نه آنها برای اینها.

و آنچه آنها خرجشان کرده اند بهشان بدهید، و گناهی ندارد پس از اینکه اجر و مهرشان را بدهید، با آنان ازدواج کنید. و به دامن زنان کافر چنگ نیندازید، باید آنچه را که خرج کرده اید مطالبه کنید و آنها هم باید آنچه خرج کرده اند مطالبه کنند، این حکم خداست که بین شما حکم می کند.

و خداوند دانای فرزانه است (۱۰)

و اگر از زنان شما بعضی ها بسوی کفار رفتند و شما موضوع را و خرج و هزینه ای را که کرده اید تعقیب نمودید، پس به کسانی هم که زنانشان ازپیش آنها رفته اند همانند آنچه را که خرج کرده اند بدهید.

واز خدائی که به او ایمان پیدا کرده اید پروا کنید (۱۱)

ای پیامبر! هنگامی که زنان مسلمانی بسوی تو آمدند که با تو بیعت کنند، که چیزی را با خدا وند شریک قرار ندهند،

و سرقت نکنند،

و زنا نکنند،

و اولادشان را نکشند،

و بر آنچه بین دست و پایشان است به کسی بهتان نزنند،

و درباره هیچ کار پسندیده ای با تو مخالفت نکنند،
تو نیز بیعت آنان را بپذیر و برای آنان از خداوند آمرزش بخواه زیرا که خداوند
بخشنده مهربان است (۱۲)

ای مسلمانان! با قومی که خدا غضبشان کرده دوستی نکنید.
که آنها امیدی به آخرت ندارند،
همانطور که کفار از مردگان نومیدند (۱۳)

سوره نصر

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: مژده پیروزی و آموزش «اخلاق پس از پیروزی»

البته چون سوره بسیار کم حجم است، تشکیل جدول ها ضرورت ندارد.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

چون سوره بسیار کوچک است، استخراج از راه دوم نیز ضرورت ندارد.

۳ - پیشگویی های تحقق یافته

در باره پیشگویی این سوره دیگر چه بگوئیم که از شدت وضوح چشم را میزند! در این سوره پیشگویی شده که مردم فوج فوج داخل دین اسلام خواهند شد و شد. هیچ موقعی غیر از فتح مکه نبوده که مردم فوج فوج به اسلام داخل شوند. لذا این سوره متضمن یکی دیگر از پیشگویی های قرآنی است که زود به تحقق پیوسته و لذا یکی از وجوه اعجازی آن است.

این مطلب به هیچ روی قابل انکار نیست. زیرا فتح مکه در سال هشتم هجری واقع شده یعنی هشت سال بوده که پیغمبر(ص) در مدینه حکومت داشته و جنگ های تحمیلی زیادی را پشت سر گذاشته و پیروز شده و با توطئه های زیادی نیز از سوی

یهود و منافقین مواجه شده و از آنها نیز سرفراز بیرون آمده و حکومت او بعنوان مقتدرترین حکومت منطقه‌ای پذیرفته شده و مهمترین دشمنش نیز صلیحی ده ساله با او امضاء کرده و خلاصه وضعیتی داشت که اسلام تثبیت شده و قدرتمند بوده و هیچ مشکلی در بین نبوده مگر اینکه محل اصلی قبله مسلمین در اختیار کفار بوده و در چنین شرایط روانی، وقتی که چنین آیاتی نازل می‌شود اگر مضمونش درست در نیاید، خودش بهترین مستمسک و وسیله است برای مبارزه با این دین نو پا (کفار مکه که هنوز هم قدرتمند هستند، منافقین که در داخل جبهه اسلام همراه با مسلمانان زندگی می‌کنند و یهود شکست خورده که مانند مار زخمی بخود می‌پیچند).

طبعاً این آیات، با این لحن خبری، نمی‌توانست بعد از فتح مکه نازل شده باشد زیرا بی‌معنی می‌بود زیرا متضمن پیشگویی از چیزی می‌بود که قبلاً اتفاق افتاده و لذا حتماً باید قبل از فتح مکه نازل شده باشد.

واضح است که نزول این آیات، موجی از شادی و امید در جامعه آنروزی ایجاد کرده باشد و واقعیت‌های تاریخی بعدی نیز جواب انتظارهای ایجاد شده را داد و اگر این پیشگویی عملی نمی‌شد، اسلام نوپای دارای سه گروه دشمن بیدار مترصد، در اثر تهاجم سنگین ایدئولوژیک و طعنه و تمسخر مخالفان، دچار مشکلی جدی می‌شد.

۴ - آیات برجسته این پاراگراف

بسیار برجسته بودن سه آیه این سوره چنان واضح است که نیازی به گفتاری نیست.

۵ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

طبعاً، این سوره قبل از فتح مکه نازل شده و دلیلش را هم عرض کرده ایم، دقت کنید، این سوره نازل شده و مستمعین از کلمات و جملات نازله ذهنیاتی دارند،

چند هفته بعد، بگونه ای حماسی و بدون اینکه خونی ریخته شود، مکه، که پایگاه اصلی انواع سنگین ترین دشمنی ها علیه جریان رسالت است، فرومیریزد، در این حالت هم مردم ذهنیاتی پیدا میکنند،

آیا این دو ذهنیت که بینهایت از هم متفاوت اند، مساوی ذهنیت چند هفته قبل است؟ حاشا و کلا!

اینجاست نقطه کج فهمی آن «برخی» تیر فوق (دقت کنید!)

۶- کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

فتح مکه رفع مانع بود

در اثر فتح مکه، «سران کفار» مجبور به تسلیم شدند و لذا مانع اسلام‌آوری مردم از بین رفت.

یعنی اینکه مردم علاقمند به قبول اسلام بودند اما سران کفر مانع می‌شدند و وقتیکه رفع مانع شد، مردم گروه گروه به اسلام داخل شدند.
و از همینجا معلوم می‌شود جنگ‌های اسلامی از باب رفع مانع بوده است نه تحمیل.

پیروزی از آن خداست

در رابطه با «پروردگارت را حمد و تسبیح گوی» باید عرض کنیم که واضح است که این پیروزی و یاری خدائی را پیغمبر نمی‌بایست به شخص خودش نسبت داده باشد و البته نسبت هم نمی‌داد. زیرا اولاً آنحضرت پیغامی را رساند که مال خدا بود. مخلوقات خدا هم جذب پیغام خدا شدند و دور او را گرفتند و او هم با این نیرو (که مربوط به خداست) با وحی و راهنمایی خدا پیروزی بدست آورد.

اما چون پیغمبر، هرچند که پیغمبر هم باشد، از جنس بشر است و از محدودیت‌های بشری نیز بدور نیست، این دو دستور عبادی بر او تکلیف شد که در همان احساس صحیح عبودیت بماند.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

ای پیامبر! وقتی که یاری خدا و آن پیروزی بیاید (۱) و ببینی که مردم گروه گروه داخل دین خدا می‌شوند (۲) پس به شکرانه آن، پروردگارت را حمد و تسبیح گوی و استغفار کن که او بسیار توبه پذیر است (۳)

سوره برائت (توبه)

بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١﴾ فَسَيْحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ
وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ ﴿٢﴾ وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ
يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا
أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَيَشِيرُ اللَّهُ الْكَفْرَ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ
لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهَرُوا عَلَيْكُمْ أَوْ أَتَوْا بِهِنَاسٍ مَعَكُمْ فَتَأْمَرُوا أَعْيُنُكُمْ وَأَنْتُمْ كِسْفٌ مِنَ الْغُلَامِ
﴿٤﴾ فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُواهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ
وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ
﴿٥﴾ وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾ كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾ كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا
عَلَيْكُمْ لَا يَرْفِقُوا فِيكُمْ إِلَّا وَلَا ذِمَّةٌ يُؤْثِرُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَىٰ أَعْقَابُهُمْ فَاسْقُونَهُمْ فَاغْلُظْ
أَشْرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ تَمَنَّا قَلِيلًا فَوُصِدُوا عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ لَا يُرْقُبُونَ فِي
مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ
فَاخْرُجْهُمْ فِي الدِّينِ وَفُصِّلَ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ وَإِنْ نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ
وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَتَيْتُمُ الْكُفْرَ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ ﴿١٢﴾ أَلَا تَقَاتِلُونَ قَوْمًا
نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهُمْ يَخْرَاجُونَ الرُّسُلَ وَهُمْ يَدْعُونَكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوهُمْ فَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَتَّخِذُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْرِجُهُمْ مِنْ صُدُورِ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ
﴿١٤﴾ وَيَذْهَبُ غَيْظُ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ
تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً
وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: با کفار و منافقان به سختی مقابله کنید و به آنها سخت بگیرید، که پیروزی دنیوی و بهشت اخروی پاداشتان خواهد بود.

برایند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: با مشرکان که چنین اند و این کارها را کرده اند سخت بگیرید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

بَرَاءَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُم مِّنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١﴾ فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ ﴿٢﴾ وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُم مِّنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٤﴾ فَإِذَا انسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُواهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

ریزدرب: اعلام برائت اسلام و مسلمین از شرک

۲

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٧﴾ كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَهِهِمْ وَتَأْتِي قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨﴾ اسْتَرْزُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ثُمَّ قَلِيلًا فَضَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾

ریزدرب: توضیح علت اعلام برائت

وَإِنْ نَكُنْثُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعْنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا أَتِمَّةَ الْكَفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ ﴿١٢﴾ أَلَا تَقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ يَدْعُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ أَخْشَوْهُمْ فَاَللَّهِ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ وَيَصْرِكُمْ عَلَيْهِمْ وَيُشْفِئْ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيَذْهَبْ غَيْظُ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾

ریزدرب: توصیه به مسلمین در مورد حدود و نحوه برخورد با شرک

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

ریزدرب: ذکر علت لزوم جدی بودن مسلمین در برخورد با جریان شرک

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب سروش و برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد) آیه ۳ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۴ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافتهای کوتاه مستقیم

آیه ۲: مهلت مقرر شده، که «چهار ماه در زمین بگردید»، از آنجا که هیچکس راجع به آینده نزدیک نمی‌تواند پیش‌بینی قاطع کند، جزء وعده‌های تحقق یافته است، یک آیه معجزه‌ای در زمینه پیشگویی آینده محسوب می‌گردد.

آیه ۶: نشان می‌دهد که منظور فقط این نبوده که مشرکان مغلوب شوند بلکه منظور اصلی این بوده که «پیام» را دریافت کنند.

آیه ۱۲: فهمیده میشود مشکل پیامبران «مردم» نبودند بلکه «سران» آنها بوده‌اند.

آیه ۱۶: با ذکر ملاک‌هائی، به مسلمانان عادی نشان می‌دهد که راه بالا رفتنشان در نردبان معنویت چیست.

فتح مکه

با فتح مکه، کار اسلام کاملاً بالا گرفت و تقریباً در کل شبه جزیره عربستان مستقر و کعبه از بتها خالی و بزرگترین دشمنان پیامبر شکست فاحش خوردند.

همانها که در طول بیش از بیست سال از هرگونه آزار و اذیت و کارشکنی و براه انداختن جنگهای عظیم و توطئه‌های بنیان کن و حتی توطئه‌های مکرر قتل آنحضرت کوتاهی نکرده بودند.

دیگر چیزی نمانده بود جز مقاومت‌هایی پراکنده در اینجا و آنجا و این قبیله بدوی و آن قبیله سرگردان و این شخص و آن فرد، در این نقطه و آن نقطه که این «اعلامیه بیزاری از مشرکان» بطور آشکار تکلیف آنها را روشن نمود و چیزی نگذشت که دیگر شرک لاقلاً بطور ظاهری از آن منطقه مطلقاً پاکسازی شده، و وعده خداوند محقق گشت. همان وعده‌ای که در سوره‌های قبلی (صف و محمد(ص)) دیده بودیم که فرموده بود دینش را بر همه ادیان غالب خواهد گردانید و با فتح مکه، و پس از نزول این سوره، فاز اول این وعده تحقق یافته بود.

قضیه چهار ماه و امتحان عجیب مسلمین

باید توجه داشت که پایه های حکومت آنحضرت آنقدرها مستحکم نشده بود و اتفاقی که درست پس از فتح مکه افتاد (که جنگ حنین و هوازن باشد که طی آن اوضاع لشکر اسلام به موئی رسید و نگرانی شکست آنان کاملاً جدی بود) نشان میدهد که مسلمانان مست غرور بودند و کسی را جدی نمیگرفتند و نتیجتاً به آن وضع مفتضحانه دچار شدند که شرحش در آیه ۲ گویا است.

این وضع مسلمانان بود!

ضربالاجل چهار ماه درست در آمد و نهضت اسلام در خلال آن مدت مضمحل نگردید و از بین نرفت، بلکه برعکس، شرک بطور رسمی و ظاهری از بین رفت، و این در حالی بود که مسلمانان آن روزها چنان بودند! تک و توکی مومن واقعی و انبوهی سیاهی لشکر که لایق نبودند، ولی حکمت الهی بر این تعلق گرفته بود که بخاطر آن اقلیت با ارزش، بقیه هم به چنین پیروزی برسند.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مردم! این اعلام بیزاری است از جانب خدا و رسولش نسبت به آن کسانی از مشرکان که با آنها پیمان بسته بودید (۱)

پس مشرکان مورد نظر چهار ماه در زمین بگردند و بدانند که نمیتوانند خدا را عاجز کنند و خداوند خوار کننده کافران است (۲)

و نیز این اعلامی از جانب خدا و رسولش به مردم در آن حج بزرگ است که خداوند و رسولش از مشرکان بیزارند.

پس اگر توبه کردند برایشان بهتر است و اگر پشت کنند بدانند که نمیتوانند خدا را به ستوه آورند

و ای پیامبر! کافران را به عذابی دردناک نوید ده (۳) غیر از مشرکانی که با شما پیمان دارند و چیزی از آن را نقض نکرده و بر ضد شما کسی را یاری نکرده اند، که در مورد آنها پیمانشان را تا مدتش تمام کنید که خداوند تقواداران را دوست میدارد (۴)

و هنگامی که ماه های عدم تعرض تمام شد هر جا که مشرکان را دیدید بکشیدشان و بگیریدشان و محاصره شان کنید و برای آنها در هر کمینگاهی کمین کنید، و اگر توبه

کردند و نماز بپاداشتند و زکات دادند راهشان را باز کنید که خداوند آمرزگار مهربان است (۵)

ای پیامبر! اگر یکی از مشرکان از تو پناه خواست، به او پناه ده تا کلام خدا را بشنود، آنگاه او را به پناهگاهش برسان، زیرا که آنها مردمی هستند که نمیدانند (۶)

ای مسلمانان! چگونه ممکن است مشرکان پیمانی نزد خدا و رسولش داشته باشند؟ مگر در مورد آنهاییکه نزد مسجدالحرام پیمان بستند، در مورد آنان تا آنجا که به پیمان وفادار میمانند شما نیز وفادار بمانید که خداوند تقوا داران را دوست دارد (۷) چگونه است که اگر بر شما غالب شوند نه خویشاوندی را رعایت می کنند و نه پیمان را، شما را با زبان راضی می کنند و دلهاشان با آن مخالفت دارد و اکثرشان گناهکارند (۸)

آیات خدا را به بهائی اندک میفروشند و از راه خدا باز میدارند، چه کار بدی است که می کنند (۹)

درباره مومنان نه خویشاوندی را رعایت می کنند و نه پیمانی را، و تجاوزکارند (۱۰) اما اگر توبه کردند و نماز بپاداشتند و زکات دادند برادران دینی شما هستند، و ما آیات را برای مردمی دانا چنین تشریح می کنیم (۱۱)

و اگر سوگندهایشان را پس از پیمانشان شکستند، و در دین به شما طعنه زدند، با بزرگان کافران بجنگید که آنها اهل پایبندی به قسم ها نیستند شاید به این روش دست بکشند (۱۲)

ای مسلمانان! آیا با قومی که سوگندهایشان را شکستند و به اخراج پیامبر همت گماشتند نمی جنگید؟ در حالیکه همانها بودند که شروع به تعرض کردند؟ آیا از آنها میترسید؟ خداوند به اینکه از او بترسید سزاوارتر است اگر مومن میباشید (۱۳)

با آنان بجنگید که خداوند به دست شما آنها را عذاب و خوارشان میکند و شما را علیه آنها یاری، و دلهای مومنان را شفا میدهد (۱۴)

و غیظ دلهای آنها را میبرد و خداوند بر هر که بخواهد بازگشت میکند و خداوند دانای فرزانه است (۱۵)

آیا پنداشته اید خداوند بدون اینکه معلوم کند که کدامتان در راه خدا جهاد کرده و غیر از خدا و رسولش و مومنان همراهی نگرفته اند، رهایتان می کند؟ و خداوند به آنچه می کنید آگاه است (۱۶)

برائت ۲ آیات ۱۷ تا ۲۸

مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ
وَفِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ
وَأَتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُتَهْتَدِينَ ﴿١٨﴾ أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ
وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَرَامَ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ
وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٢٠﴾ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ
وَحَنَاتٍ هُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَوَيْلٌ
لَكُمْ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ
وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ
فِي سَبِيلِهِ فَتَرْتَصُّوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي
مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا
رَحَبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ
تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ
يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ
الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عِيلَةً فَسُوفَ يُغْنِيَكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ
﴿٢٨﴾

پیش تفسیر

۱- استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه
کرده ایم که مطابق ذیل است:
درس: با کفار ومنافقان به سختی مقابله کنید و به آنها سخت بگیرید، که پیروزی
دنیوی و بهشت اخروی پاداشتان خواهد بود.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای مسلمانان! در موضوع دین خویش جدی تر باشید و خود را بالا بکشید و حرام بودن جنگ در ماه حرام مانع دفاع شما نیست.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾ أَجَعَلْتُمْ سَفَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمَ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٢٠﴾ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَوَصْوَانٍ وَحَثَاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾

ریز درب: ای مسلمانان! به کارهای ظاهری شبه دینی دلخوش مباشید

۲

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَوَلَّيْتُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرُسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرْتَفِضُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾

ریز درب: ای مسلمانان! در کار دین تان جدی باشید

۳

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٧﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! خودبین و خودپسند مباشید، تا بتوانید برای رفع گرفتاری در بزنگاه ها روی کمک خداوند حساب کنید

۴

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! توکلتن را فقط به خدا معطوف کنید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقا با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مسلمانان! اینک که دیگر شرک برافتاده، با «سران» کفر مبارزه کنید.
در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! این دین این پیروزی را برایتان فراهم کرد،
در این دین عمیق تر شوید، تا هردو جهان تان بهبود بیابد.

۴- سوالات

- ۱- منظور از «ولیعجه» (آیه ۱۶) چیست؟
- ۲- در مقایسه ای که در آیه ۱۹ دیده میشود دوطرف مقایسه از یک نوع نیستند. علت را توضیح دهید.
- ۳- کلمه «تَجَسَّس» (آیه ۲۸) از لحاظ دستور زبان در چه دسته ای قرار دارد؟
- ۴- در آیه های ۱۷ تا ۲۸ کدام آیه ها بطور واضح فرعی است؟
- ۵- منظور از «انزل جنودا لم تروها» (آیه ۲۶) چیست؟

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیه ۱۹ معلوم میشود تعمیرات مسجدالحرام و نیز آبرسانی به زائران کعبه، مناصبی رسمی بوده اند که تصدی آنها سبب افتخار و منافعی برای متصدیان مربوطه داشته است، که اینک که مکه فتح شده، تصدی متصدیان قبلی لغو شده است.

از آیه های ۲۳ و ۲۴ معلوم میشود سست ایمان و منافق در میان مسلمانان تعداد قابل توجهی را شامل میشده است، و نیز معلوم میشود خاستگاه آنان قدرت قبیله ای و ثروت بوده است.

از آیه ۲۸ معلوم میشود زیارت کعبه از سوی مشرکان برای اهل مکه درآمد قابل توجهی داشته که صرفنظر از آن به نظرشان سنگین می آمد.

از آیه ۲۵ دانسته میشود فتح مکه سبب غرور بیش از حد مسلمانان شده بود که سبب شد دشمن را دستکم بگیرند و شکست موقت، اما غیر قابل باوری، را از سوی آنان متحمل شدند.

۶ - آیات برجسته این پاراگراف

آیات ۱۸ تا ۲۷ به دلایل مکرر پیشگفته از آیات برجسته قرآنی است،

۷ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۱۷ و ۲۰ و ۲۱ و ۲۲ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۲۱ و ۲۲، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافت‌های کوتاه مستقیم

آیه‌های ۱۷ تا ۲۰: به مسلمانان عادی می‌گوید این چیزهای بظاهر مهم و چیزهای چشم‌پَرکن، شما را نفریبید و بجای آنها حقایق را به آنها نشان می‌دهد.

آیه‌های ۲۵-۲۶: با اشاره به واقعۀ‌ای که مسلمانان همین چند روز پیش با آن برخورد نموده بودند بیادشان می‌آورد که تعداد و کثرت ظاهری آنها علت اصلی رسیدنشان به این پایه که فعلاً در آن هستند نبود و چشم آنها را به حقایق باز می‌کند.

مقایسه دو چیز که بدواً به نظر میرسد قابل مقایسه نیستند

آب دادن به حاجیانِ تشنه، و تعمیر مسجدالحرام، البته هردو، کارهایی بسیار با ارزش به نظر می‌آیند، ولی در آیه ۱۹ خداوند طی سوالی که جواب مومنان به آن معلوم میباشد، آن دو موضوع را با یکدیگر مقایسه فرموده، اما واضح است که چون دوطرف مقایسه همجنس نیستند، خود مقایسه نامعقول به نظر میرسد.

طرف اول مقایسه، سیراب کردن زائران کعبه و تعمیر مسجدالحرام است و طرف دوم آن، ایمان آوری به خدا و آخرت و جهاد در راه خدا می‌باشد

طرف اول، صرفاً عمل است

و طرف دوم، علاوه بر اعتقادات پسندیده عمل بسیار پسندیده هم دارد

چون با توجه به درس و درب، در متن، «نکوهش» صاحبانِ عمل طرف اول وجود دارد، پس، میتوان به سهولت فهمید که نکوهش متوجه اعتقاداتِ صاحبانِ طرف اول است

حالا چه داریم؟

طرف اول، اعتقاد نکوهیده + عملِ ظاهراً پسندیده

طرف دوم، اعتقاد پسندیده + عمل واقعا پسندیده

حالا قضاوت کاملاً آسان شد، که این قیاس «قیاس مع الفارق» نیست.

کمکِ درس و درب برای این فهم سریع و قطعی، غیر قابل انکار است!

حالا ممکن است کسی ان قلت کند که «ای بابا! این موضوع به این سادگی که اینقدر صغرا کبرا نمیخواهد»

با کمال ادب عرض میکنیم: مطلب به این سادگی‌ها هم نیست، موضوع قیاس مع الفارق است که یکی از قبایح بزرگ در فرایند سخن گفتن است، و ما برای رفع

اشکال، از یکی از ظرفیتهای روش تفسیری خویش (درس و درب) استفاده کرده و مشکل را حل کرده ایم.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! مشرکان را نمیرسد که مساجد خدا را در عین حالی که برخویش گواهی کفر میدهند آباد کنند. اعمال آنها نابود و خودشان هم در جهنم جاودانند (۱۷)

جز این نیست که مساجد خدا را کسانی آباد کنند که به خدا و روز آخرت ایمان داشته و نماز بپادارند و زکات داده و جز از خدا نترسند و جای امیدواری است که آنها از هدایت یافتگان باشند (۱۸)

ای کافران! آیا آب دادن به حاجیان و آبادسازی مسجدالحرام را مانند کار کسی قرار داده اید که به خدا و آخرت ایمان داشته و در راه خدا جهاد کرده است؟ نزد خدا مساوی نیست و خداوند ظالمان را هدایت نمیکند (۱۹)

کسانی که ایمان آورده و هجرت کرده و در راه خدا با مال و جان جهاد نموده اند نزد خداوند بلندمرتبه تر بوده و همانها رستگارند (۲۰)

پروردگارشان به رحمت خویش، و رضایتی، و بهشتهایی که خواهند داشت، و در آن مقیم خواهند بود، مژده شان میدهد (۲۱) که در آن برای همیشه جاودانند، که پاداشی بزرگ نزد خداوند است (۲۲)

ای مسلمانان! پدران و برادرانتان را در صورتی که کفر را به ایمان ترجیح دادند دوست مگیرید. و هر کس چنین کند از ظالمان است (۲۳)

ای پیامبر! بگو اگر پدران و فرزندان، و برادران، و همسران، و فامیلان، و اموالی که فراهم کرده اید، و تجارتی که از کسادی آن نگرانید، و خانه هائی که از آنها خشنودید، از خدا و رسولش و جهاد در راه او برایتان محبوب تر است، پس منتظر باشید تا خدا امر خویش را بیاورد و خداوند نافرمانها را هدایت نمیفرماید (۲۴)

البته خداوند شما را در جاهای زیادی یاری کرد، و همچنین در روز جنگ حنین که خیلی از کثرت خویش خوشتان آمده بود، اما فایده ای برایتان نکرده و زمین علیرغم گشادیش بر شما تنگ شد. آنگاه برگشته و پا به فرار گذاشتید (۲۵) آنگاه خداوند آرامشش را بر پیامبرش و بر مومنان واقعی نازل کرد و نیروهائی فرستاد که شما نمی

دیدید و کافران را عذاب کرد و سزای کافران هم همین است (۲۶) و خداوند پس از آن بر هر کس که بخواهد به لطف باز می‌گردد و خداوند آمرزگار مهربان است (۲۷)

ای مسلمانان! جز این نیست که مشرکان پلیدند. پس، از امسال به بعد نباید به مسجدالحرام نزدیک شوند، و اگر از تنگدستی می‌ترسید بزودی خداوند از فضل خویش اگر خواهد بی‌نیازتان می‌کند که خداوند دانای حکیم است (۲۸)

برائت ۳ آیات ۲۹ تا ۴۱

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرُ ابْنِ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتِلْهُمْ اللَّهُ أَيْ يُؤْفِكُونَ ﴿٣٠﴾ اتَّخَذُوا أَخْبَارَهُمْ وَهُمْ بِهَا عَمَّاءُ يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾ يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْبَارِ وَالرَّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْتِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُوهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُخْصَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَمَنْ كُتِبَ عَلَيْهَا مِنْهَا ثَمَرٌ كَرِيمٌ وَالَّذِينَ يَكْتِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُوهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٥﴾ إِنَّ عَذَابَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَطْلُمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾ إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحْلِلُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْثَلُثُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ الْكَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾ انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

پیش تفسیر

۱- استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:

طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: با کفار و منافقان به سختی مقابله کنید و به آنها سخت بگیرید که پیروزی دنیوی و بهشت اخروی پاداشتان خواهد بود.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:
درب: ای مسلمانان! درباره جهاد جدی باشید و با کافران همسایگی تان و یهودیان و مسیحیان مقابله کنید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٢٩﴾
ریز درب: ای مسلمانان! با کافران با این مشخصات کارزار کنید

۲

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرُ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتِلْهُمْ اللَّهُ أَلَمْ يَكُنْ أَنْ يَبْعَثْهُمْ اللَّهُ إِلَهُ الْإِسْلَامِ وَرَبَّهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾ يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُنِيرَ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾
ریز درب: ای مسلمانان! یهودیانی که چنین اند کافرنند

۳

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُجْمَعُ عَلَيْهِمْ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كُنْتُمْ لَا تُفْسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْبُرُونَ ﴿٣٥﴾

ریزدرب: البته علت عمده رفتارهای ناپسند چنین یهودیان و مسیحیانی
علماء فاسدشان هستند

۴

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾ إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضِلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحْلُونَهُ عَامًا وَيُخْرِمُونَهُ عَامًا لِّيُؤَاطُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ هُمْ سُوءَ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٧﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! حرام بودن جنگ در ماه های حرام، از سنت های
اساسی الهی است، و رعایت نکردن آن، کفر است

۵

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْتِلُكُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾ انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكَُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! در موضوع کارزار با کافران، پیامبر را پیروی و کمک
کنید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف

که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مسلمانان! اینک که دیگر شرک برافتاده، با «سران» کفرمبارزه کنید.
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! این دین این پیروزی را برایتان فراهم کرد، در این دین عمیق تر شوید، تا هردو جهان تان بهبود بیابد.
در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! با اهل کتاب نیز که مانند مشرکان به باطل دعوت میکنند و مانع آشکاری حقایق هستند مبارزه کنید تا به راه حق بیایند، و در احکام خداوند تفسیر «من عندی» نکنید، و و جهاد به همراه رسول خدا(ص) را بسیار جدی بگیرید و هر چه در توان دارید در این راه بگذارید.

۴ = سوالات

- ۱ - آیا برای فهم آیه های ۲۹ تا ۳۵ الگوی «پرداختن به دشمنان کوچکتر پس از یکسره کردن کار دشمن بزرگتر» مناسب است؟
- ۲ - چه شباهتی متصور است بین مشرکان و یهود و نصارا؟ (شرک خفی؟ تغییر ظاهر و حفظ باطن شرک؟ یا . . ؟)
- ۳ - «کفروا من قبل» (آیه ۳۰) اشاره به چه کسانی دارد؟
 - ۱- منظور از «عندالله» (آیه ۳۶) چیست؟
 - ۲- «کتاب الله» (همان آیه) چگونه؟
 - ۳- منظور از «ذلک» (همان آیه) چیست؟

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

اینک کار مشرکان رسمی پایان یافته، اما ماده اصلی شرک که واسطه تراشیدن بین خلق و خدا باشد و تعدادی کاهن و راهب خود را واسطه بین خلق و خدا جابزنند، و از مردم اموال و انفسش شان را در خدمت خویش طلب کنند، (آیه ۳۴) هنوز موجود است، و آیه ۲۹ میگوید اینها را بصورت تنزل جایگاه (جزیه، صاغرون) در کنترل نگهدارید تا کم کم استحاله شوند، و گرنه، اینها ماهیتا منافع شان با منافع مشرکان رسمی شباهت دارد، و به همین علت، اینها، دشمنان بالقوه دین حق می باشند و شما باید حواستان به اینها باشد.

به عبارت دیگر ، درست است که اسم شرک ورافتاده، اما، رسمش درمیان اینها هست.

آیه ۳۶ اشاره به همان چهار ماهی دارد که جنگ در آنها حرام است (محرم و صفر و ذیقعه و رجب) اما اکثر اعراب آن زمان که قبایل صحرانشین بودند و معیشتی جز شکار و راه‌زنی و غارت نداشتند اقتصادشان بر مبنای جنگ بود و لذا گاهی که درگیر جنگی می‌شدند و می‌دیدند به ماه‌های حرام برخورد نموده، جنگ را تعطیل نمی‌کردند بلکه حرمت ماه را به تأخیر می‌انداختند اما طوری برخورد می‌کردند که چهار ماه بودن تعداد ماه‌های حرام، محفوظ بماند.

لا بد آنها در نزد خود اینطور فکر می‌کردند که خدا جنگ در چهار ماه راحرام کرده، حالاچه فرقی میکند که این ماه‌ها چه ماه‌هایی باشند، لذا حالا که ما در حال جنگ هستیم و امید پیروزی هم داریم حیف است دست از جنگ بکشیم، والبته بعدا سرفرصت در یک ماه‌های دیگری دست از جنگ می‌کشیم، تا هم به کار خودمان رسیده باشیم و هم احترام خدا را نگهداشته باشیم!

آیه میگوید ای مسلمانان! در ماه‌های حرام «جنگ» حرام است، اما این چه ربطی به دفاع دارد؟ (توجه کنید به جمله کَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً)

با توجه به اینکه این سوره پس از فتح مکه نازل شده، از دو آیه ۳۶ و ۳۷ بر می‌آید که برخی مسلمانان، در برخی نقاط، حتی پس از فتح مکه نیز، مورد هجوم برخی از عقب مانده‌های ذهنی قبایل مشرک قرار می‌گرفتند که اهمیت سقوط پایگاه اصلی شرک در مکه را درک نکرده بودند.

از آیات ۳۸ تا ۴۱ فهمیده میشود در روزهای نزول این آیات جنگ دفاعی محتمل بوده که آنحضرت دعوت به آماده شدن مسلمانان کرده بود و با واکنش درخور مواجه نشده بود.

۶ - پیشگوئی‌های تحقق یافته

در آیه ۳۳ میفرماید: هموست که رسولش را با دین حق فرستاد که آنرا بر همه دین‌ها غالب گرداند ولو اینکه مشرکان نپسندند.

درست در آمدن پیشگوئی فوق را قبلا در سوره صف دیدیم.

در آیه ۴۰ که اشاره به جنگ تبوک دارد پیشگوئی مربوط درست در آمد.

۷ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه های ۳۲ و ۳۳ (بریدون ان یطفئوا نورالله .) به دلیل های پیشگفته مکرر از آیات برجسته قرآنی است. نیر آیه ۳۴. همچنین آیه ۴۰.

۸ - آیات مشکل

قسمت نخست آیه ۳۶ از این لحاظ که مفسران در تفسیرش سخنان مختلف و متفاوت و بعضا متضادی گفته اند در زمره آیات مشکل قرآنی است.

۹ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۳۵ از آنجا که «قیامتی» است، کلا بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، و طبعا در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین.

قسمت نخست آیه ۳۶ از این لحاظ که به آفرینش اشاره دارد، از آنجا جزئیات مکانیزمش برای ما روشن نیست، بالاتر از ذهنیات ما است، چه رسد به مردم ۱۴۰۰ سال قبل.

۱۰ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۳۲ و ۳۳، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافت های کوتاه مستقیم

آیه ۲۹: چطور ممکن است کسی اهل کتاب باشد اما به خدا و آخرت ایمان نداشته باشد؟

منظور آیه مذکور، ایمان واقعی است نه زبانی. زیرا اگر آنها ایمان واقعی می داشتند باید به آنچه که در کتابهای خودشان بود عمل می کردند و به یاری پیامبر (ص) میشتافتند، و او را تصدیق می کردند نه اینکه برعکس عمل کنند و با دشمنان آنحضرت و کافران مشرک برای ازبین بردن منادی توحید همدست شوند.

آیه ۲۹: اما با وجود همه مطالب نامطلوب فوق، اسلام نابودی دین آنها را نمی خواهد و آن «مالیات سرانه برای ماندن به ادیان خویش» نیز مبلغ جزئی بود و هدف اسلام

در حقیقت همان خواری و موضع پست ظاهری بود که آنها داشته باشند تا کم کم و بتدریج اصلاح ساختار دهند و مسلمانان شوند.

آیه ۳۰: عزیز همان کسی است که در اواخر سوره بقره داستانش نقل شد که خداوند او را بمدت صد سال میرانده و پس از آن دوباره زنده کرده بود و یهودیان او را «پسر خدا» خواندند.

اهل کتاب با مشرکان فرق اساسی دارند

چنانکه می‌دانیم شرک کاملاً و از اساس باطل است اما ادیان مختلفی که آنها را اهل کتاب می‌دانیم، از اساس حق بودند و انحراف‌ها در آنها بعداً پیدا شد و آنقدر هم زیاد شد که واقعاً آنها را به باطل مطلق نزدیک‌تر کرد تا به حق.

اما با وجود این، «دعوت» آنها به باطل نیست یعنی «شعار» باطل را نمی‌دهند. لذا خداوند نابود کردن آنها را نمی‌خواهد بلکه اصلاح و بهبود محتوایی آنها را می‌خواهد و مطالب این پاراگراف، بخوبی این موضوع را نشان می‌دهد.

پیامبر(ص) به «یار غار» کمک می‌کرد، نه او به پیامبر(ص)

در آیه ۴۰ «یار غار»ی که به او اشاره شده، کمکی به پیامبر نبوده بلکه پیامبر کمک او بوده که او را دلداری می‌داده، و منظور آیه این است که بدون اینکه هیچ کمکی از راه هائی که شما می‌شناسید، به پیامبر بشود و آنحضرت در سخت‌ترین موقعیت بود، خداوند او را به اینجا رساند که در مأموریتش موفق است و بینی دشمنان بزرگ خود را بخاک مالیده است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! با آنکه از اهل کتابند و به خدا و آخرت ایمان ندارند و آنچه را که خدا و رسولش حرام کرده حرام نمیدانند و به دین حق نمی‌گروند بجنگید تا اینکه با دست خویش جزیه دهند و سرافکنده باشند (۲۹)

و یهودیان می‌گویند عزیر پسر خداست و مسیحیان می‌گویند مسیح پسر خداست. این سخن آنهاست که به زبان خویش می‌گویند. شبیه گفتار کافران قبل است. به جنگ خدا گرفتار شوند، چگونه از حق منحرف میشوند (۳۰)

یهودیان روحانیان، و مسیحیان رهبانان خویش، و نیز عیسی پسر مریم را، بجای خداوند به پروردگاری برگرفتند، در حالیکه جز این مأمور نبودند که خدای واحد را بپرستند که خدائی جز او نیست و از آنچه با او شریک میگیرند منزه است (۳۱)

میخواهند نور خدا را بادهانهایشان خاموش کنند و خداوند جز این را نمی پذیرد که نورش را کامل کند ولو اینکه کافران نپسندند (۳۲) هموست که رسولش را با دین حق فرستاد که آنرا بر همه دین ها غالب گرداند ولو اینکه مشرکان نپسندند (۳۳)

ای مسلمانان! بسیاری از روحانیون یهودی و رهبانان مسیحی اموال مردم را به باطل میخورند و از راه خدا باز میدارند، و تو ای پیامبر! کسانی را که طلا و نقره جمع نموده و در راه خدا خرج نمی کنند به عذابی دردناک وعده شان ده (۳۴)

عذابی که در روز قیامت خواهند دید که در آن روز آن طلاها و نقره ها را در آتش جهنم سرخ نموده و با آن پیشانی هایشان و پهلوهایشان و پشتهایشان را داغ بنهند و به آنان گفته شود که این چیزی است که برای خود جمع کرده بودید، اکنون بچشید آنچه را که انباشته بودید (۳۵)

ای مسلمانان! تعداد ماه ها نزد خدا و در کتاب وی دوازده ماه است، از همان روزی که آسمانها و زمین را آفرید چنین بوده، و از آن ماه ها در چهارتایش جنگ حرام است. این یکی از احکام دین استوار است. پس در آن ماه ها به خویش ظلم نکنید که به جنگ بپردازید

و همگیتان با مشرکان بجنگید همانطور که همگیشان با شما می جنگند و بدانید که خداوند با تقوا پیشگان است (۳۶)

جز این نیست که به تاخیر انداختن حرمت جنگ در ماه حرام زیادت در کفر است که کافران به آن گمراه میشوند که یک سال آن را حرام و یکسال حلالش میدارند، تا تعداد آنچه را که خداوند حرام کرده یکسان کنند. بدی اعمالشان برایشان زینت داده شده و خداوند کافران را هدایت نمی کند (۳۷)

ای مسلمانان! چه تان شده که وقتی به شما گفته میشود در راه جهاد برای خدا

رهسپار شوید بسوی زمین سنگین شده اید؟ آیا به زندگی دنیا در مقابل آخرت راضی شده اید؟ در حالیکه برخورداری زندگی دنیا در قبال آخرت جز چیز کمی نیست (۳۸) اگر به جهاد رهسپار نشوید به عذابی دردناک عذابتان نموده و مردمی دیگر را جایگزین شما میکند و ضرری به او نمیزنید و خداوند به هر چیز تواناست (۳۹) اگر این پیامبر را یاری نکنید البته خداوند یاریش کرده، همان موقعی که کافران راهی برایش باقی نگذاشته بودند مگر اینکه از سرزمین مالوفش فرار کرده و در مسیر هجرت همراه با یکنفر دیگر در آن غار پنهان شود، آن هنگام که در غار بودند و او به همراهش میگفت اندوهگین مباش که خدا با ما است. آنگاه خداوند آرامش خویش را براو نازل کرد و او را با لشگریانی که نمی دیدند یاری داد و کلمه کافران را فروتر و کلمه خویش را بالاتر قرار داد و خداوند عزیز حکیم است (۴۰) لذا ای مسلمانان! چه سبکبار و چه گرانباز، به جهاد رهسپار شوید، و با جان و مالهایتان در راه خدا جهاد کنید. این برایتان بهتر است اگر بدانید (۴۱)

برائت ۴ آیات ۴۲ تا ۶۹

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَاتَّبَعُوكَ وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا مَخْرَجَنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾ عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنَتْ لَهُمْ حَتَّى يَتَّبِعَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمُ الْكَاذِبِينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَاذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَاذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾ لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ فَبِغْوَانِكُمُ الْقِتَّةَ وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾ لَقَدْ اتَّبَعُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتَّى جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِي أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٤٩﴾ إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرًا مِنْ قَبْلُ وَيَقُولُوا وَهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ هَلْ تَرْتَضُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ وَنَحْنُ نَتَرْتَضُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمْ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بِأَيْدِينَا فَتَرْتَضُوا إِنَّا مَعَكُمْ مُتَرْتَضُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَلَ مِنْكُمْ إِنْكُم كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٥٤﴾ فَلَا تَعْجَبْكَ أَمْثَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِمَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَرْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرُقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَعْلَمُونَ مَلَجَأً أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مَخْرَجًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾ وَمِنْهُمْ مَن يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سُبُوتُنَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ﴿٥٩﴾ إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَاةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْفَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أَذُنٌ قُلْ أَذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَغْزَوُوا إِنَّ اللَّهَ خَرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٥﴾ لَا

تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِنَّ نَعْفَ عَنْ طَائِفَةٍ مِّنْكُمْ يُعَذِّبُ طَائِفَةٌ بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾
 الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِّنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ
 أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ
 وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾ كَالَّذِينَ مِنْ
 قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَكَثُرَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ فَاسْتَمْتَعُوا بِخَلَائِقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخَلَائِقِكُمْ كَمَا
 اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلَائِقِهِمْ وَخُضُّتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا
 وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦٩﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
 طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه
 کرده ایم که مطابق ذیل است:
درس: با کفار ومنافقان به سختی مقابله کنید و به آنها سخت بگیرید، که پیروزی
 دنیوی و بهشت اخروی پادشاهان خواهد بود.
 برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:
درب: شرح بعضی از رفتارهای منافقانه در موضوع جهاد و دستور دفع توطئه شان.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّاتَّبَعُوكَ وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ السُّجَّةُ وَسَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ
 اسْتَطَعْنَا خَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾ عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنَتْ
 لَهُمْ حَتَّى يَتَّبِعَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
 الْآخِرِ أَنْ يَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
 بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ
 عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾ لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا
 زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَعَاوُنَ لَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ
 ﴿٤٧﴾ لَقَدْ ابْتِغَوْا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلِ وَقَلْبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتَّى جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَارِهُونَ

ریزدرب: ای پیامبر! مگذار منافقان نسبت به تو «زرنگ بازی» در بیاورد

۲

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ اِئْذَنْ لِّي وَلَا تَفْتِنِّي اَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٤٩﴾
 اِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَاِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا اَمْرًا مِنْ قَبْلٍ وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ فَرِحُونَ
 ﴿٥٠﴾ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا اِلَّا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ اِنْ
 هَلْ تَرْتَبِصُونَ بِنَا اِلَّا اِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ وَنَحْنُ نَرْتَبِصُ بِكُمْ اَنْ يُصِيبَكُمْ اللّٰهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِنْدِهِ اَوْ
 بِاَيْدِنَا فَتَرْتَبِصُوا اِنَّا مَعَكُمْ مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ اَنْفِقُوا طَوْعًا اَوْ كَرْهًا لَّنْ يُّتَقَبَلَ مِنْكُمْ اِنْ كُنْتُمْ
 قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ اَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ اِلَّا اَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ
 الصَّلَاةَ اِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ اِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ ﴿٥٤﴾ فَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَلَا اَوْلَادُهُمْ اِنَّمَا
 يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِمَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَخْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِثْمًا
 لِّمَنْكُم وَمَا هُمْ بِمَنْكُم وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَّفْرُقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلَجًا اَوْ مَعَارَاتٍ اَوْ مَدْخَلًا لَّوَلَوْ
 اِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَاِنْ اُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَّمْ يُعْطُوا
 مِنْهَا اِذَا هُمْ يَسْتَحْطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ اَنَّكُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللّٰهُ سَيُّبُنَا
 اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ اِنَّا اِلَى اللّٰهِ رَاغِبُونَ ﴿٥٩﴾ اِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا
 وَالْمُؤَلَّفَةِ فُلُوقُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْعَالَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ
 ﴿٦٠﴾ وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ اُذُنٌ قُلْ اُذُنٌ خَيْرٌ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَيُؤْمِنُ
 لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةً لِّلَّذِينَ اٰمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللّٰهِ هُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٦١﴾ يَخْلِفُونَ بِاللّٰهِ
 لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُ اَحَقُّ اَنْ يُرْضَوْهَ اِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ اَلَمْ يَعْلَمُوا اَنَّهُ مِنْ مَّجَادِ اللّٰهِ
 وَرَسُولُهُ فَاَنَّهُ نَارُ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيْهَا ذَلِكَ الْحَزْنُ الْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ يَخْذَرُ الْمُنَافِقُونَ اَنْ تُنَزَلَ
 عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهِرُوا اِنَّ اللّٰهَ يُخْرِجُ مَا تَخْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ
 لَيَقُولُنَّ اِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ اَبَالِلُكُمْ اٰيَاتِي وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ
 كَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ اِنْ نَعْفُ عَنْ طَآئِفَةٍ مِّنْكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةً بِاَئْمِهِمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾ الْمُنَافِقُونَ
 وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِّنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ اَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللّٰهَ
 فَنَسِيَهُمْ اِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ
 خَالِدِينَ فِيْهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَّ اللّٰهُ وَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾ كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا اَشَدَّ
 مِنْكُمْ قُوَّةً وَّاَكْثَرُ اَمْوَالًا وَّاَوْلَادًا فَاسْتَمْتَعُوا بِخُلُقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخُلُقِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ
 قَبْلِكُمْ بِخُلُقِهِمْ وَخُصْتُمْ كَالَّذِي خَاصُّوا اُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ

ریزدرب: نکوهش منافقان از طریق ذکر صفاتشان و ارائه هشدار بدعاقبتی به آنان

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مسلمانان! اینک که دیگر شرک برافزاده، با «سران» کفرمبارزه کنید.
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! این دین این پیروزی را برایتان فراهم کرد، در این دین عمیق تر شوید، تا هردو جهان تان بهبود بیابد.
در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! با اهل کتاب نیز که مانند مشرکان به باطل دعوت میکنند و مانع آشکاری حقایق هستند مبارزه کنید تا به راه حق بیایند، و در احکام خداوند تفسیر «من عندی» نکنید، و و جهاد به همراه رسول خدا(ص) را بسیار جدی بگیرید و هر چه درتوان دارید در این راه بگذارید.
در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! و ای پیامبر! با منافقان کمتر مدارا و بیشتر صراحت به خرج دهید.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

چنانکه در پاراگراف قبل دیدیم یک جنگ دفاعی در پیش بوده و آنحضرت فراخوان آمادگی داده بودند و طبق معمول منافقان «اجازه میخواستند» که «ایندفعه» را هم بجای خویش بنشینند و آنحضرت هم مطابق نرمخوئی معهود خویش اجازه داده بودند، که ایندفعه عتاب الهی را در پی داشت (آیه ۴۳) با شدیدترین نکوهش ها نسبت به آنها را نیز، همراه با معرفی شخصیت شان و روشهای معمولشان (آیات ۴۴

تا ۵۴ و ۵۶ تا ۵۹ و ۶۱ تا ۶۷) و خاستگاه و ثروتشان و رفاه شان (آیه ۵۵) و عاقبت اخروی و نتایج این نوع رفتارهایشان در همین جهان (آیه های ۶۸ و ۶۹)

۵ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۴۹ و ۶۱ و ۶۳ و ۶۸ و ۶۹ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۶ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

بحث متنی

آیه ۶۰ بدون اینکه فرع بر آیه‌ای باشد پرانتزی است.

دریافت‌های کوتاه مستقیم

آیه ۶۰: «مأموران انجام آن» یعنی دستمزد و هزینه اشخاص و سازمانی که «صدقات» مذکور را جمع‌آوری، و به مواردش برساند.

آیه ۶۰: «برای دلجوئی» یعنی از رؤس مخالفان اسلام کسانی هستند که اگر پولی، هدیه‌ای، و چشم روشنی‌ای، به آنان برسد جذب می‌شوند و دست از دشمنی بر می‌دارند.

منافقان عجب موجودات خبیثی بودند

میتوان گفت صددرصد آیات این پاراگراف طولانی در باره برخی صفات و افعال منافقان است.

که شمه از آن اینها است:

۱ - همراه نشدن با آنحضرت و مسلمانان در مواقع مشکلات و بحرانی (آیه ۴۲)

۲ - دروغگوئی (همان آیه)

۳ - سوء استفاده از اخلاق حاوی نرم‌خوئی آنحضرت (آیه ۴۳)

۴ - بی ایمانی (آیه ۴۵)

۵ - جاسوسی برای دشمن و کار شکنی برای اردوی ایمان (آیه ۴۷)

۶ - سعی در وارونه جلوه دادن امور برای آنحضرت (آیه ۴۸)

۷ - سخن دروغ گذاشتن در دهان آنحضرت (آیه ۴۹)

۸ - ناخیرخواهی در مورد آنحضرت و خودپرستی (آیه ۵۰)

۹ - کفر (آیه ۵۵)

۱۰ - قسم دروغ (آیه ۵۶ و ۶۲)

۱۱ - فرار از جنگ (آیه ۵۷)

۱۲ - پرخاش و عیبگیری از آنحضرت (آیه ۵۸)

۱۳ - اذیت کردن آنحضرت و عیبجویی از او (آیه ۶۱)

۱۴ - توجیه به دروغ اعمال خویش (آیه ۶۵ و ۶۶)

۱۵ - نهی از معروف و امر به منکر (آیه ۶۷)

تازه ما که به خلاصه نویسی عادت داریم اینقدر شده و اگر میخواستیم حق مطلب را ادا کنیم چندبرابر فوق میشد!

ما فکر میکنیم آنحضرت مورد لطف و مرحمت الهی واقع شد و وحیی به او شد و این قرآن نازل شد و چه و چه، نگو که آنحضرت چه خون دلی خورد در اینهمه سال!

ترجمه تفسیری آزاد

ای پیامبر! اگر غنیمتی نزدیک و سفری کوتاه باشد حتما پیرویت میکردند ولیکن آن راه بنظرشان دور و سخت می آید و بزودی به خدا سوگند میخورند که اگر استطاعت میداشتیم حتما همراه شما برای جهاد خارج میشدیم، خود را هلاک می کنند و خداوند میداند دروغ میگویند (۴۲) ای پیامبر! خدا ببخشد! پیش از اینکه راستگویان برایت مشخص شوند و دروغگویان را بشناسی چرا اجازه شان دادی که در مسکن شان بمانند و با تو برای جهاد خارج نشوند؟ (۴۳) آنهایی که به خدا و روز آخرت ایمان دارند از تو اجازه نمیگیرند که با اموالشان و جانهایشان جهاد کنند و خداوند به حال تقوا داران داناست (۴۴) فقط کسانی که به خدا و روز آخرت ایمان ندارند از تو اجازه عدم خروج میخواهند و دلشان شک دارد و در تردید خویش سرگردانند (۴۵) و اگر تصمیم به خروج داشتند برای آن تهیه ای میدیدند ولیکن

خداوند برانگیختنشان را خوش نداشت و بازشان داشت و مقرر شد با نشستگان بنشینند (۴۶) اگر با شما خارج هم میشدند جز خرابی در کار شما نمی افزودند و در بین شما برای شرّ می شتافتند و فتنه بوجود می آوردند و در میان شما برای آنها خبر چینی میکردند و خداوند به حال ظالمان داناست (۴۷) البته قبلا هم دنبال فتنه بودند و کارها را بر تو وارونه میکردند تا اینکه حق آمد و امر خدا غالب شد و آنها آن را دوست نداشتند (۴۸) و از آنان کسانی هستند که میگویند اجازه ام ده و مرا به فتنه میاندا، بدانید در فتنه افتاده اند و جهنم بر کافران احاطه دارد (۴۹) اگر چیز خوبی به تو برسد ناراحت میشوند و اگر چیز بدی به تو برسد میگویند ما صلاح کار خود را قبلا در نظر گرفته بودیم و با خوشحالی برمیگردند (۵۰) بگو چیزی بما نمیرسد مگر آنچه خداوند برایمان مقرر کرده ، همو سرپرست ما است و مومنان باید بر خدا توکل کنند (۵۱) بگو آیا انتظار دارید جز یکی از دو چیز خوب بما برسند؟ و ما انتظار داریم که خداوند عذابی از جانب خویش یا بدست ما به شما برساند . پس شما منتظر باشید و ما نیز منتظر میمانیم (۵۲) بگو انفاق کنید ، چه با تمایل و چه با ناراحتی . خداوند هرگز از شما قبول نخواهد کرد زیرا که شما مردمی نافرمانید (۵۳) و چیزی مانع قبول انفاقشان نشد جز اینکه به خدا و رسولش کافرنند و به نماز جز با کسالت نمی آیند و انفاق هم جز با کراهت نمی کنند (۵۴) پس اموالشان و اولادشان تو را به شگفت نیاندازد . جز این نیست که خداوند می خواهد در زندگی دنیا بوسیله آن عذابشان کند و جانشان برود و کافر باشند (۵۵) و به خدا قسم میخورند که از شما هستند ولی از شما نیستند و مردمی پراکنده اند (۵۶) اگر پناهگاهی یا غارهایی یا گریزگاهی می یافتند حتما با شتاب بسوی آن می شتافتند (۵۷) و از آنها کسانی هستند که درباره صدقات نکوهشت می کنند و اگر از آن به آنان داده شود راضی میشوند و اگر داده نشود خشمگین میگردند (۵۸) و اگر به آنچه خدا و رسولش به آنان میدهند راضی میشدند برایشان بهتر بود و می باید میگفتند خداوند بس مان است و بزودی خداوند و رسولش از فضل خویش بما خواهند داد و ما بسوی خدا رغبت داریم (۵۹) جز این نیست که صدقات مخصوص فقراء ، و بیچارگان ، و ماموران آن ، و برای دلجوئی ، و برای آزادکردن بندگان ، و بدهکاران ، و در راه خدا ، و در راه ماندگان است، که از جانب خدا تعیین شده و خداوند دانای حکیم است (۶۰) و از آنها کسانی هستند که پیامبر را اذیت می کنند و میگویند او خوش باور است بگو این برایتان بهتر است . به خدا ایمان دارد و سخن مسلمانان را باور میکند و رحمتی برای ایمان آوردگان شماس . و کسانی که پیامبر را اذیت می کنند عذابی

دردناک خواهند داشت (۶۱) به خدا قسم میخورند که راضی تان کنند ، در حالیکه خداوند و رسولش به اینکه راضی شوند سزاوارترند اگر آنها مومن میبودند (۶۲) آیا نمی دانند کسی که با خدا و رسولش تندی کند سزایش جهنم است که در آن جاودان است و خواری عظیم هم همان است؟ (۶۳) منافقان می ترسند مبادا سوره ای علیه آنها نازل شود، و خبر از آنچه در دلهایشان هست بدهد . بگو مسخره کنید و خداوند البته آنچه را که از آن میترسید بیرون خواهد آورد (۶۴) و اگر از آنها بپرسی میگویند داشتیم گفتگو و تفریح میکردیم بگو آیا خدا و آیاتش و رسولش را مسخره میکردید؟ (۶۵) عذر خواهی نکنید، البته که شما پس از ایمانتان کافر شدید . اگر طائفه ای از شما را هم عفو کنیم طائفه دیگری را عذاب خواهیم کرد زیرا که مجرم بوده اند (۶۶) منافقان همسان همدیگرند . به کار ناپسند امر می کنند، و از کار پسندیده نهی می کنند، و دستشان را از انفاق باز میدارند. خدا را فراموش کردند و او نیز آنها را فراموش کرد، زیرا که منافقان نا فرمانند (۶۷) خداوند به منافقان و کافران وعده آتش جهنم را داده که در آن جاودان باشند، همان بس شان است و خداوند لعنتشان کرده و عذابی پایدار خواهند داشت (۶۸) مانند کسانی که قبل از شما بودند که از شما قوی تر و مالدارتر و پر نفوس تر بودند ، و به آنچه نصیبشان بود برخوردار شدند و شما هم از نصیب خویش مانند آنان برخوردار شدید، و شما هم در باطل فرو رفتید چنانکه آنان فرو میرفتند ، اعمال آنها در دنیا و آخرت از بین رفت و آنها همان زیانکارانند (۶۹)

برائت ۵ آیات ۷۰ تا ۸۹

أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُؤْمِنَاتِ أُولِيَاءَ بَعْضُ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾ وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِينَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبَسَّ الْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ يَخْلُقُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَثَمَهُمْ وَمَا يَنْتَالُوا بِمَا يُنَالُوا وَمَا تَقُومُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ جُلُودًا بِهٍ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَهُمْ غَدَابٌ أَلَيْمٌ ﴿٧٩﴾ اسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾ فَرَحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَسْخَرْكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَلَا تَصِلْ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨٤﴾ وَلَا تَعْبُوكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا أَنْزَلْتَ سُورَةَ أَنْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ أُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٨٦﴾ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ لَكِنَّ الرُّسُولَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَائِرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: با کفار و منافقان به سختی مقابله کنید و به آنها سخت بگیرید، که پیروزی دنیوی و بهشت اخروی پاداشتان خواهد بود.
برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:
درب: ای مسلمانان! در موضوع کفار و منافقان جدی باشید و امر خدا را اطاعت کنید تا رستگار شوید و ای پیامبر! اینان چنین اند، با آنان برخورد کن.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمَ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾
ریزرب: عذابی که بر اقوام هلاک شده قبلی نازل شد، نتیجه رفتار خودشان بود

۲

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾
وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِينٍ طَيِّبَةٍ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾
ریزرب: برعکس آنها، رحمتی که شامل مومنان در هردو جهان میشود، آنها هم نتیجه رفتار خود آنها است

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبُنْسِ الْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾
يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهُمْ بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَقَمُوا إِلَّا
أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكْ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي
الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَنْ لَا يَنْتَهِوا
فَضْلِهِ لِنَصْدَقَهُ وَلَنُكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا آتَاهُم مِّنْ فَضْلِهِ خَلَوْا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ
مُغْرَضُونَ ﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا
يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ الَّذِينَ
يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ
سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ
مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾ فَرَحَ
الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا
تَنفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا
جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ
تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُفَاقِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ
﴿٨٣﴾ وَلَا تَصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا
وَهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨٤﴾ وَلَا تَعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُعَذِّبَ بِهِمُ فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ
أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا أَنْزَلْتَ سُورَةَ أَنْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ
أُولُو الطُّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٨٦﴾ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ
عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾

ریزرب: ای پیامبر! منافقان چنین اند، با آنان کارزار کن و بر آنان سخت
بگیر!

لَكِنَّ الرَّسُولَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ
الْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾

ریزرب: ای پیامبر! تو و پیروان امتحان داده ات، برنده پیروز میباشید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مسلمانان! اینک که دیگر شرک برافتاده، با «سران» کفر مبارزه کنید.
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! این دین این پیروزی را برایتان فراهم کرد، در این دین عمیق تر شوید، تا هردو جهان تان بهبود بیابد.
در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! با اهل کتاب نیز که مانند مشرکان به باطل دعوت میکنند و مانع آشکاری حقایق هستند مبارزه کنید تا به راه حق بیایند، و در احکام خداوند تفسیر «من عندی» نکنید، و و جهاد به همراه رسول خدا(ص) را بسیار جدی بگیرید و هر چه در توان دارید در این راه بگذارید.
در پاراگراف ۴ می فرماید: ای مسلمانان! و ای پیامبر! با منافقان کمتر مدارا و بیشتر صراحت به خرج بدهید.
در این پاراگراف می فرماید: ای منافقان! به خود آئید و به سرگذشت اقوام پیشین به دیده عبرت بنگرید و به ایمان واقعی روی کنید، و ای پیامبر! با کفار و منافقین که چنین خصوصیات و رفتارهایی دارند به سختی مقابله کن و با آنان هیچ نرمی مکن.

۴- سوالات

- ۱- دو آیه ۷۰ و ۷۱ چه ارتباط محتوایی دارند؟
- ۲- «بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ» (آیه ۷۱) از لحاظ تفسیری چه نقشی در آیه متبوع خویش دارد؟

۵- در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۷۰ از این لحاظ که به اقوام در گذشته اشاره دارد، از آنجا که علم باستان شناسی هنوز در مراحل ابتدائی است، و جزئیاتی از زندگی آنان در دست نیست، بالاتر از ذهنیات ما میباید، چه رسد به عرب ۱۴۰۰ سال قبل. آیه های ۷۲ و ۸۸ از آنجا که «قیامتی» است، کلاً بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، و طبعا در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین.

۶- کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۷۰ تا ۷۲ و ۷۸ و ۸۹، بقیه عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

ماموریت انجام نشده

بین نزول این آیات تا وفات آنحضرت فقط چهار سوره حجرات و مجادله و تحریم و مائده فاصله است، و لذا واضح است که موفق به انجام ماموریتی که مدلول آیه ۷۳ برعهده اش گذاشته نشده است،

در مورد کفار، شاخه مشرکان صریح در جریان فتح مکه تار و مار شد، و در مورد شاخه مشرکان خفی (به شرح پاراگراف حاوی آیات ۲۹ تا ۳۵)، آنحضرت فرصت نیافت کاری کند، و در مورد منافقین نیز به همچنین (و این ماموریت تا امروز «انجام نیافته» بر زمین مانده، و انجام آن نیز کار هیچکس نیست مگر یک «مرد خدا» که ما شیعیان معتقدیم مهدی موعود ماموریت های زمین مانده آنحضرت را به سرانجام خواهد رساند)

نقشه های انجام نشده منافقان

آنحضرت به علت وفات موفق به انجام برخی ماموریت ها نشد، منافقان نیز، چنانکه از آیه ۷۴ و جمله «هموا بما لم ینالوا» فهمیده میشود موفق نشدند برخی نقشه های بنیان کنی را که در سر داشتند به منصف ظهور برسانند. همچنین از همان آیه فهمیده میشود که آنحضرت آنها را مورد لطف هم قرار داده و از اموال عمومی آنقدر که از فقر بدر آیند به آنها لطف کرده بود، و از آیه ۷۵ فهمیده میشود که وضع مالی برخی از آنها خیلی خراب هم بوده و نذر و دعا میکردند که

وضعشان خوب شود و در آنصورت دست از این رفتارهای منافقانه برخواهند داشت، اما پس از اینکه این اتفاق برایشان افتاد کسانی را که در راه خدا از بذل مال و جان دریغ نمی کردند مسخره میکردند (آیه ۷۹) و نه تنها اهل مجاهدت مالی و جانی نبودند بلکه سعی داشتند مومنان واقعی را هم از این نوع مجاهدات جلوگیری کنند (آیه ۸۱) اما، با وقاحت تمام هنگامی که هیچ خطری در بین نبود به دروغ و از باب ریا اظهار «در خدمتیم» میکردند (آیه ۸۳)

ترجمه تفسیری آزاد

آیا خبر پیشینیان به آنها نرسیده؟ قوم نوح و عاد و ثمود و قوم ابراهیم و اصحاب مدین و دهکده های باژگون شده؟ که پیامبرانشان با دلیل های روشن بسویشان آمدند؟ و خداوند اینطور نبود که ظلمشان کند ولیکن خودشان به خویش ظلم میکردند (۷۰)

و مومنان بعضی شان اولیاء بعضی دیگرند. به کارهای پسندیده امر می کنند، و از کارهای ناپسند باز میدارند، و نماز بپا می کنند، و زکات میدهند، و خدا و رسولش را اطاعت میکنند. و خداوند بزودی به آنان رحم میکند که خداوند پیروزمند فرزانه است (۷۱)

خداوند به مومنان وعده داده که بهشتهایی خواهند داشت که در کف آنها نهرها جاری است که در آن جاودان باشند، و جایگاههایی دلپسند در بهشتهای ماندگار داشته باشند، و رضایتی از جانب خداوند که از آن مهمتر است، و پیروزی بزرگ همان است (۷۲)

ای پیامبر! با کافران و منافقان به جهاد پرداز و برآنها درستی کن که جایگاهشان جهنم است و بد سرانجامی است (۷۳)

به خدا قسم میخورند که نگفته اند ولیکن کلمه کفر را گفته اند و پس از اسلامشان کافر شده اند و برای چیزی کوشش کرده اند که به آن نرسیده اند و ناراحت نیستند مگر به این خاطر که خدا و رسولش آن مومنان را بی نیاز کرده اند، پس اگر توبه کنند برایشان بهتر است و اگر پشت کنند خداوند در دنیا و آخرت به عذابی دردناک عذابشان خواهد نمود و در زمین سرپرست و یآوری نخواهند داشت (۷۴)

و از آنها کسانی هستند که با خدا عهد کرده اند که اگر از فضلش به آنان دهد حتما تصدق خواهند کرد و از صالحان خواهند شد (۷۵) اما هنگامی که از فضلش به آنان داد بخل ورزیدند و پشت کردند و روگردان شدند (۷۶) پس نفاقى در دلهايشان انداخت که تا روز ملاقاتش در قیامت به دنبال آنان خواهد بود، بسبب آن خلف وعده اى که نسبت به خدا کردند و آن دروغى که میگفتند (۷۷)

آیا نمی دانند که خداوند راز و درگوشى هايشان را ميداند و اينکه خداوند دانای نهان ها است؟ (۷۸)

همانها که مومنان بخشنده را درباره صدقات نکوهش میکنند و همچنین کسانی را که جز کوشش خویش چیزی نمی یابند مسخره میکنند، خداوند مسخره شان کرده و عذابى دردناک خواهند داشت (۷۹)

چه برايشان آمرزش بخواهى و چه نخواهى فرقى نمى کند، حتى اگر هفتاد بار هم برايشان استغفار کنى خداوند نمى آمرزدشان، زیرا که به خدا و رسولش کافر شدند و خداوند فاسقان را هدايت نمى کند (۸۰)

بجا ماندگان خوشند که پشت سر رسول خدا راحت نشسته اند و جهاد با مال و جانشان در راه خدا را خوش نمیداشتند و میگفتند در گرما رهسپار نشوید، بگو آتش جهنم گرمتر است اگر میدانستند (۸۱)

پس باید کم بخندند و زیاد گریه کنند بسبب آنچه انجام داده اند (۸۲)

و اگر خداوند تو را بسوى طائفه اى از آنان برگرداند و از تو اجازه خروج برای جهاد خواستند بگو هرگز همراهم خارج نخواهید شد، و هرگز همراهم بادشمن نخواهید جنگید، زیرا که شما اول بار به کناره جوئى راضى شدید، پس با بجا ماندگان کنارى بنشینید (۸۳)

و هرگز بر هیچ مرده اى از آنان نماز مخوان و بر قبرش نایست که آنها به خدا و رسولش کافر شدند و گناهکار مردند (۸۴)

و اموال و اولادشان تو را به شگفتى نیندازد، جز این نیست که خداوند میخواهد در زندگى دنیا بوسیله آن عذابشان کند و جانشان برود و کافر باشند (۸۵)

و اگر سوره اى نازل شود که به خدا ایمان بیاورید و همراه رسولش جهاد کنید توانگرانسان از تو اجازه میخواهند و میگویند بگذار با نشستگان بمانیم (۸۶)

راضى شده اند با بجا ماندگان بمانند و بر دلهاشان مهرخورده و نمى فهمند (۸۷)

لیکن رسول و کسانی که با وی ایمان آورده اند با اموال و جانهایشان جهاد مى کنند

و خوبی ها مال آنهاست و آنها رستگارانند (۸۸)
خداوند برای آنها بهشت هائی که نهرها در کف آنها جاری است که در آن جاودانند
تهیه دیده است و پیروزی بزرگ همین است (۸۹)

برائت ۶ آیات ۹۰ تا ۱۱۰

وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾ لَيْسَ عَلَى الضَّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَجِدُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩١﴾ وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيَبُهُمْ تَغْيِيضَ مِنَ الدَّمْعِ حَرَجًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنَاءُ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾ يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ تُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَأَ اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُزَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْمِلُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِنَعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رَجَسٌ وَمَا وَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِيَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٩٦﴾ الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمْ الدَّوَائِرَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهُمْ قُرْبَةً لَكُمْ سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩٩﴾ وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النَّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ حَتَّى تَعْلَمَهُمُ اللَّهُ سَتُعَلِّمُهُمُ اللَّهُ مَرَّةً يَوْمَ تَكُونُ إِلَى عَذَابٍ عَظِيمٍ ﴿١٠١﴾ وَآخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٠٢﴾ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَابُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ وَآخَرُونَ مُرْجُونَ لَأَمْرٍ مِنَ اللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِلْنَ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ رَبِّهِ رِجَالٌ مُجْتَبُونَ أَنْ يَنْطَهَرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ

الْمُطَهَّرِينَ ﴿١٠٨﴾ أَفَمَنْ أَتَىٰ بُيُوتَهُ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَسَ بُيُوتَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَاتَّخَذَ فِيهِ نَارَ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٩﴾ لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: با کفار و منافقان به سختی مقابله کنید و به آنها سخت بگیرید، که پیروزی دنیوی و بهشت اخروی پاداشتان خواهد بود.

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای پیامبر! خوب و بد مخلوطند. با منافقان به صراحت رفتار کن، و نسبت به سران منافقان حساس تر باش.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾ أَلَيْسَ عَلَى الضَّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَىٰ وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ خَرَجَ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩١﴾ وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيَيْنُهُمْ تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنَاءُ رِضْوَانًا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾ يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ تُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَأَ اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ سَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لَتَعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رَجَسٌ وَمَا وَاهُمْ جَهَنَّمَ بَرَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ يَخْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٩٦﴾

ریزدرپ: ای پیامبر! معذرت خواهانی را که به همراهت به جهاد نیامدند،

الأعراب أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَيَرْتَصُّ بِكُمُ الدَّوَاتِرَ عَلَيْهِمْ ذَاتَرَةُ السَّوَاءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٩﴾ وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ أُولَئِكَ الْمُقَدَّمُونَ وَالْأُولَىٰ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَوَضَعَا عَنْهُمْ ذُنُوبَهُمْ كَمَا هُمْ جَنَاتٍ يَمْشُونَ فِيهَا وَالَّذِينَ بَخِلُوا فِي الْأَمْوَالِ الَّتِي هُمْ كَانُوا يَعْمَلُونَ وَاللَّهُ مُتَقَبِّحٌ بِذُنُوبِهِمْ وَاللَّهُ شَهِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنَافِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النَّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ خُحْنٌ نَعْلَمُهُمْ سَعْدُهُمْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يَรْجُونِ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ ﴿١٠١﴾

ریزدرب: ای پیامبر! همه جا، چه در مرکز و چه در اطراف، هم خوب هست و هم بد

وَأَخْرَوْنَ أَغْرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٠٢﴾ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ وَأَخْرَوْنَ مُرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ إِنَّمَا يُعَذِّبُهُمْ وَإِنَّمَا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾

ریزدرب: ای پیامبر! غیر از آلهائی که برشمردیم، دیگرانی هم هستند که
میانه حال اند، با آنها رفتار معمولی داشته باش

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلُقَنَّ إِنَّ أَرْضَنَا إِلَّا الْحُسْنَى وَاللَّهُ يَشْهَدُ لَكُمْ لَكُمْ ذُنُوبٌ ﴿١٠٧﴾ لَا تَغْمُ فِيهِ أَبَدًا لِمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ ﴿١٠٨﴾ أَفَمَنْ أُسِّسَ بُنْيَانُهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أُسِّسَ بُنْيَانُهُ

عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَاتَّخَذَ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٩﴾ لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾

ریزدرب: ای پیامبر! با منافقانی که عملشان به وضوح از نفاقشان خبر میدهد سخت بگیر

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقا با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مسلمانان! اینک که دیگر شرک برافزوده، با «سران» کفر مبارزه کنید.
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! این دین این پیروزی را برایتان فراهم کرد، در این دین عمیق تر شوید، تا هردو جهان تان بهبود بیابد.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! با اهل کتاب نیز که مانند مشرکان به باطل دعوت میکنند و مانع آشکاری حقایق هستند مبارزه کنید تا به راه حق بیایند، و در احکام خداوند تفسیر «من عندی» نکنید، و و جهاد به همراه رسول خدا(ص) را بسیار جدی بگیرید و هر چه در توان دارید در این راه بگذارید.

در پاراگراف ۴ می فرماید: ای مسلمانان! و ای پیامبر! با منافقان کمتر مدارا و بیشتر صراحت به خرج بدهید.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای منافقان! به خود آئید و به سرگذشت اقوام پیشین به دیده عبرت بنگرید و به ایمان واقعی روی کنید، و ای پیامبر! با کفار و منافقین که چنین خصوصیات و رفتارهایی دارند به سختی مقابله کن و با آنان هیچ نرمی مکن.

در این پاراگراف می فرماید: ای پیامبر! منافقان را از مومنان واقعی تشخیص ده و با آنان با قاطعیت بیشتری رفتار کن، و چه در میان مردم شهرنشین و چه در میان اعراب بیابانی، هم آشخاص خوب و مومن هست و هم کافر و منافق، آنها را از هم تشخیص

بده و با هر یک متناسب با صفات و رفتارش برخورد متناسب کن، و مهم ترین خطر برای این دین از ناحیه منافقان است، نسبت به آنها بسیار حساس باش.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

در ابتدای آیات ۹۰ تا ۹۶ به کسان جدیدی بر میخوریم که تا کنون بحثی از آنان نبود، یعنی «اعراب»

بله، جنگی دفاعی قرار است اتفاق بیفتد، آنحضرت هم فراخوان داده، رفتار شرم آور منافقان را دیدیم، یهود و نصارا هم که اساسا طرف فراخوان نیستند، از مشرکان تازه شکست خورده هم که یا دارند مهلت چهارماهه را میگذرانند یا بطور منافقانه مسلمان شده اند، نیز، که امیدی به اجابت نیست، حالا این گروه با اسم جدید «اعراب» هم وارد صحنه شده و با معذرت خواهی تقاضای «ذن» دارند که معنیش این است که «بما هم اجازه بده با سر سلامت از جنگ دور بمانیم» اگر بخواهیم برای کلمه «اعراب» مثالی بزنیم، باید سرخپوست های قرن نوزده امریکا را بیاد بیاوریم.

در آن روزها، «اعراب» به قبیله هایی گفته میشد که در حاشیه و یا دور از شهرها زندگی میکردند و نسبت به اهالی شهر نامتمدن تر بودند و مسکن شان چادرهایی بود که به اقتضای الزامات محیطی بسرعت جمع میشد و پس از کوچ به نقطه ای دیگر به فوریت مستقر میگردد.

آنها، به اقتضای اوضاع معیشتی شان، فقیر و خشن، و دارای زندگی بسیار ساده و اخلاق تند، و از طرف دیگر، تقریبا عاری از قدرت های فکری و توان ارزیابی و رفتارهای پسندیده شده بودند (۹۷) و با وجود همه اینها خیلی از خویش مفتخر بوده و به خویش و قبیله خویش و نیاکان خویش می بالیدند و برای این سه اشعار میسرودند.

این اعراب، بسته به اینکه با چه کسانی بیشتر آشنا بوده و تحت تاثیر آنها باشند به مومن و منافق تقسیم میشدند (۹۸ و ۹۹ و ۱۰۱)

در این گیر و دار، از آیه ۹۱ فهمیده میشود که در بین مومنان واقعی کسانی بودند که حتی مشکل جسمی هم داشتند و نیز کسانی که استطاعت مالی نداشتند که هزینه های مربوط به حضور در جبهه (مثلا اسب و شمشیر و آب و غذای خویش و مرکوب خویش) را تهیه کنند ولی با وجود این داوطلب بودند و میخواستند در رکاب آنحضرت برای جنگ دفاعی بیرون روند که وحی آنها را محترمانه معاف کرده، و

حتی کسانی بودند که پس از معاف شدن ناراحت و محزون و گریان شدند که وحی در آیه ۹۲ آنها را به وجهی سنگین مورد تجلیل قرار داده است.

در آیات ۹۷ تا ۱۰۶ به تحلیل وقایعی که پس از خارج شدن آنحضرت برای دفاع (به شرحی که در پاراگراف های قبل دیدیم) و سپس بازگشت او می پردازد که در آن زمان،

۱ - اعراب که بسته به شدت و ضعف ارتباطشان با عوامل موجود یا منافی بودند (۹۸) یا مومن (۹۹)

۲ - مومنان واقعی قابل تحسین (۱۰۰)

۳ - منافقان سرکش لجباز مستقر در مدینه (۱۰۱)

۴ - مسلمانانی که هنگامی که آنحضرت مدینه را برای دفاع ترک کرده بود از همراهی با او خودداری کرده و اینک به شدت پشیمان و شرمسار بودند (۱۰۲ تا ۱۰۶)

ظاهراً این پاراگراف و چند پاراگراف قبل، در جهت تحلیل اوضاع و احوال مقارن «غزوه تبوک» میباشد.

۵ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۹۰ و ۹۴ و ۹۹ و ۱۰۰ و ۱۰۱ و ۱۰۹ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۶ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

دریافت های کوتاه مستقیم

آیه ۹۰: موضوع «معذرت خواهی» این بود که «معذرت می خواهم که در فراخوان قبلی - که ظاهراً غزوه تبوک بود - همراه شما به جنگ نیامدم»

آیه ۹۰: «اجازه‌شان دهی» به این معنی است که اجازه‌شان دهی در غزوات بعدی همراهت بیایند.

آیه‌های ۹۱ و ۹۲: «شکالی نیست» مربوط به کسانیست که همراه پیامبر به جنگ نرفتند. به شرح همان آیه‌ها.

آیه ۹۷: منظور از کلمه «اعراب» مورد بحث در این نوع آیه‌ها «نژاد» عرب نیست. بلکه این کلمه در آن زمان به کسانی اصطلاح می‌شد که بطور قبیله‌ای در بیابانها چادرنشین بوده و در کوچ همیشگی بودند و کارشان شکار و راهزنی و هجوم به قبایل دیگر و قتل و غارت بود.

آنها از لحاظ تمدن و فرهنگ بی‌تمدن‌ترین و بدفرهنگ‌ترین مردم بودند و زنده بگور کردن دختران به بعضی از آنها مربوط می‌شود نه ساکنان شهرها و دارندگان راه معیشت معلوم.

آیه ۱۰۳: موضوع آیه، فرمانی است از جانب خدا به رسولش که راجع به اشخاصی که نفاق و کفر عامدانه آگاهانه ندارند و نیک و بد را با هم مخلوط کرده‌اند، رفتارشان باید مهربانانه و مشفقانه و چشم‌پوشانه باشد.

منافقان خودآگاه

منافقان سرکش و لجازی که در پاراگراف‌های قبل دیدیم رفتار سازمان یافته هدفدار و سیستماتیکی داشتند که هدف آن کنار زدن پیامبر و مومنان واقعی و سوار شدن بر آنچه آنحضرت تا کنون ساخته بود، می‌بود. و در این راه سعی در «نهادسازی» میکردند و مسجدی که در آیه ۱۰۷ به آن اشاره شده در این جهت قابل ارزیابی است و منظور از بنا کردن آن (چنانکه از آیه ۱۰۷ بطور واضح فهمیده میشود) عبارت بود از :

- ۱ - احیاء شرک و کفر
- ۲ - ضرر زدن به جریان اسلام
- ۳ - جدائی انداختن بین مسلمانان
- ۴ - سازماندهی و دیده بانی و پشتیبانی اطلاعاتی مخالفان اسلام

ترجمه تفسیری آزاد

عده ای از اعراب بیابان نشین با معذرت خواهی می آیند که اجازه جهادشان دهی و آنانی که بخدا و رسولش دروغ گفتند در جایشان نشستند، بزودی به کافرانشان عذابی دردناک خواهد رسید (۹۰)

بر ضعیفان و مریضان و بر کسانی که چیزی برای انفاق نمی یابند گناهی نیست که به جهاد نیایند، در صورتیکه برای راه خدا و رسولش خیرخواهی کنند. آری علیه نیکوکاران هیچ ایرادی نیست. و خداوند آمرزگار مهربان است (۹۱) و نیز علیه کسانی که وقتی بسویت می آیند تا آنها را سوار کنی که بجنگ بروند، و به آنان میگوئی چیزی نمی یابم که سوارتان کنم نیز ایرادی نیست. همانها که با چشمانی اشکریز برمیگردند و محزونند که چرا چیزی نمی یابند که انفاق کنند (۹۲) جز این نیست که ایراد فقط بر کسانی است که از تو اجازه می خواهند و غنی هستند. راضی شده اند که با یجامانندگان باشند و خداوند بر دلشان مهرزده و نمی دانند (۹۳)

هنگامی که باز گردید برای عذر خواهی بسویتان می آیند، بگو عذر خواهی نکنید که ما هرگز سختان را باور نمی کنیم، زیرا که خداوند از اخبارتان بما خبر داده است، و بزودی خدا و رسولش عملتان را خواهند دید، سپس بسوی دانای پنهان و آشکار برمیگردید و به شما خبر خواهد داد که چه میکردید (۹۴)

بزودی وقتی که بسویشان برگشتید برایتان به خدا قسم خواهند خورد تا از آنان چشم پویشید. از آنها روبرو گردانید که پلیدند و جایگاهشان جهنم است برای آنچه انجام میدادند (۹۵)

برایتان قسم میخورند تا از آنها راضی شوید و اگر شما هم راضی شوید خداوند از نافرمانان راضی نخواهد شد (۹۶)

اعراب بیابانی از لحاظ کفر و نفاق شدیدترند، و سزاوارترند که حدود آنچه را خداوند بر رسولش نازل نموده ندانند، و خداوند دانای حکیم است (۹۷) و برخی از اعراب بیابانی هستند که آنچه را انفاق نموده اند غرامت و ضرر میدانند و برای شما چشم انتظار حوادث بد هستند، حوادث بد علیه خود آنها باد، و خداوند شنوای داناست (۹۸) و از اعراب کسانی هم هستند که به خدا و روز آخرت ایمان دارند و آنچه را که انفاق نموده اند سبب نزدیکی به خداوند و جلب دعای خیر پیامبر میشمارند. بدانید که آنها سبب نزدیکی آنها هست. بزودی خداوند آنها را در رحمتش داخل خواهد

کرد که خداوند آمرزگار مهربان است (۹۹) و پیشتازان اولیه از مهاجران و انصار و کسانی که به نیکوئی آنان را پیروی نمودند، نیز، مورد رضایت خداوند هستند، و آنها هم از او راضی خواهند بود، و برایشان بهشت هائی که در کف آنها نهرها جاری است آماده کرده که در آن برای همیشه جاودانند و این همان پیروزی بزرگ است (۱۰۰)

و از اعرابی که دور و بر شما هستند عده ای منافقند و از اهل مدینه نیز همچنین، که به نفاق خو کرده اند.

آنها را نمی شناسی ولی ما می شناسیم.

آنها را دوبار عذاب خواهیم کرد، سپس بسوی عذابی بزرگ باز میگردند (۱۰۱) و غیر از آنها کسانی هستند که به گناهانشان اعتراف نمودند. و عملی شایسته و عملی زشت را با هم مخلوط کردند. چه بسا که خداوند بر آنها به توبه بازگردد که خداوند آمرزگار مهربان است (۱۰۲)

ای پیامبر! از اموال آنها صدقه ای برگیر که بوسیله آن پاکشان کنی و رشدشان دهی و بر آنها صله کن که صله تو سبب آرامش آنهاست و خداوند شنوای داناست (۱۰۳) آیا نمی دانند که خداوند توبه را از بندگان می پذیرد و صدقات را خودش دریافت می کند و اینکه خداوند خودش بسیار توبه پذیر مهربان است؟ (۱۰۴)

و بگو عمل کنید، بزودی خداوند و رسولش و مومنان عملتان را خواهند دید، و بزودی بسوی دانای پنهان و آشکار باز خواهید گشت و او شما را از حقیقت آنچه انجام میدادید خبر خواهد داد (۱۰۵)

و بقیه که امیدوار امر خدایند که آیا عذابشان کند، یا به توبه به آنان باز گردد، و خداوند دانای حکیم است (۱۰۶)

و مواظب کسانی باش که مسجدی را برگرفتند که ضرر زنند، و بین مومنان تفرقه افکنند، و کمینگاه کسانی که قبلا با خدا و رسولش جنگیده بودند باشد، و قسم میخورند که جز نیکی منظوری نداریم، و خداوند گواهی میدهد که آنها دروغ میگویند (۱۰۷) در آن هرگز به نماز نایست. البته مسجدی که از روز اول بر اساس تقوا بنا شده باشد سزاوارتر است که در آن به نماز بایستی. در آن کسانی هستند که دوست دارند پاکیزه شوند و خداوند پاکیزگی خواهان را دوست دارد (۱۰۸) آیا کسی که بنیان خود را بر پروای از خدا و رضایتی از جانب او بنا نهاده بهتر است یا کسی که بنیان خویش بر لب سیلگاهی که فرو ریختنی است نهاده که او را به آتش جهنم

فرو ریزد؟ و خداوند ظالمان را هدایت نمی کند (۱۰۹) بنیانی که نهاده اند همواره موجب نگرانی در دلهایشان است تا آنکه دلهایشان پاره شود و خداوند دانای حکیم است (۱۱۰)

برائت ۷ آیات ۱۱۱ تا ۱۲۹

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١١﴾ التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّابِحُونَ الزَّكَاةُونَ السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١١٦﴾ لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبَ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رُؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِفُوا حَتَّىٰ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ﴿١١٩﴾ مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْؤُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نِيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ إِنَّا هَذِهِ بَالِغَةُ إِيمَانِنَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَأَدْتَهُمْ إِيْمَانًا وَهُمْ يُسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿١٢٥﴾ أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذْكُرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَاهُمْ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انصَرَفُوا صَرَفَ اللَّهِ قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ

حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: با کفار و منافقان به سختی مقابله کنید و به آنها سخت بگیرید که پیروزی دنیوی و بهشت اخروی پاداشتان خواهد بود.

برآیند درسی فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: توصیف صفات مقبول برای مسلمانان و وعده نیکو به دارندگان آن و تحسین مومنان واقعی و دلگرم نمودن آنان و راهنمایی شان، و تذکر به مسلمانان و برشمردن بعضی دیگر از صفات منافقان، تا آنها را بشناسند و اینکه متوجه عظمت این نعمت الهی (رسول خدا) باشند و قدر بدانند و نیز اینکه مشرکان را تحریم معنوی کنند.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ هُمْ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١١﴾ التَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْأَمْرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾

ریز درب: ای مسلمانان! کیفیت ایمانی خویش را بالاتر ببرید

۲

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَى قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ

حَتَّى يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا يَتَّقُونَ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
يُخَيِّ وَيُمِيتُ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١١٦﴾
ریزدرب: ای مسلمانان! دوستی با کفار را در قلوبتان خاموش کنید

۳

لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ
قُلُوبَ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِفُوا حَتَّى
إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ
تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ
الصَّادِقِينَ ﴿١١٩﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! خداوند مومن واقعی میخواهد

۴

مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ
عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطَؤُونَ مَوْطِنًا يَعْغِطُ
الْكُفَّارُ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ ثِيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ
﴿١٢٠﴾ وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ
لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! مومن واقعی عاقل شوید

۵

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ
﴿١٢٣﴾ وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيْنَا هَذِهِ آيَاتُهُ إِمَانًا فَإِنَّا أَلَّيْنَا فِرَادَتَهُمْ
إِمَانًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا
وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿١٢٥﴾ أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ
يَذَكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ هَلْ يَرَاكُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ انصَرَفُوا
صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾

ریزدرب: ای پیامبر! با این واقعیت کنار بیا که تعالیم تو منافقان را به راه حق

۶

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

ریزدرب: ای مردم! قدر این نعمت بزرگ را بدانید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ می فرماید: ای مسلمانان! اینک که دیگر شرک برافزاده، با «سران» کفرمبارزه کنید.
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای مسلمانان! این دین این پیروزی رابرایتان فراهم کرد، دراین دین عمیق ترشويد، تا هردو جهان تان بهبود بیابد.
در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! با اهل کتاب نیزکه مانند مشرکان به باطل دعوت میکنند و مانع آشکاری حقایق هستند مبارزه کنید تا به راه حق بیایند، و در احکام خداوند تفسیر «من عندی» نکنید، و و جهاد به همراه رسول خدا(ص) رابسیار جدی بگیرید و هر چه درتوان دارید دراین راه بگذارید.
در پاراگراف ۴ می فرماید: ای مسلمانان! و ای پیامبر! بامنافقان کمتر مدارا و بیشترصراحت به خرج بدهید.
در پاراگراف ۵ می فرماید: ای منافقان! به خود آئید وبه سرگذشت اقوام پیشین به دیده عبرت بنگرید و به ایمان واقعی روی کنید، و ای پیامبر! با کفار و منافقین که چنین خصوصیات ورفتارهایی دارند به سختی مقابله کن و با آنان هیچ نرمی مکن.

در پاراگراف ۶ می فرماید: ای پیامبر! منافقان را از مومنان واقعی تشخیص ده و با آنان با قاطعیت بیشتری رفتار کن، و چه در میان مردم شهرنشین و چه در میان اعراب بیابانی، هم آشخاص خوب و مومن هست و هم کافر و منافق، آنها را از هم تشخیص بده و با هر یک متناسب با صفات و رفتارشان برخورد متناسب کن، و مهم ترین خطر برای این دین از ناحیه منافقان است، نسبت به آنها بسیار حساس باش.

در این پاراگراف می فرماید: ای مومنان واقعی! خوش به حالتان که خوب معامله ای با خوب مشتری کردید و ای مسلمانان! شما هم سعی کنید مومن واقعی شوید تا مورد لطف و راهنمایی الهی شوید و ای مسلمانان! منافقان را از روی برخی صفاتشان بشناسید و با آنها رفتار در خور داشته باشید و تو ای پیامبر! با منافقان هیچ تعارفی نکن و با آنها کاملاً صریح باش و ای مردم! قدر این نعمت بزرگ خدائی را بدانید که راجع به اینکه همگی تان سعادت مند شوید حریص، و رنج شما ها بر او گران است، جادارد شما نیز به تعالیمش اقبال کنید که به نفع خودتان است.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

در این اوضاع و احوالی که دور و بر آنحضرت پر بود از موجوداتی که در پاراگراف های قبل دیدیم، اما، در همان زمان، کسانی هم بودند که وجود آنها به جان خریدن آنها نه مطلوبیت ها و آنها نه ناراحتی ها را برای آنحضرت توجیه میکرد. کسانی که رفتارشان طوری بود که در مقابل خدا و رسول خود را به پیشیزی نمیگرفتند و طوری بودند که انگار خود را به خدا فروخته اند (آیه ۱۱۱) آنها :

دائماً به اصول توجه میکردند و به آن باز میگشتند (تائبون)

همواره گوش دلشان برای شنیدن فرمان الهی تیز بود (عابدون)

در هر وضعی که برایشان پیش می آمد، حسن و زیبایی میدیدند و سپاس میگزاردند (حامدون)

در همه چیز به نظر حکمت و عبرت نظر میکردند (سائحون)

ضمن پرداختن به الزامات زندگی رفتار دائمی شان طوری بود که انگار در نمازند (راکعون ساجدون)

در چشم دیگران نیز محترم بوده و کلامشان نفوذ داشت و از این موقعیت خویش برای اصلاح بدی ها و اشاعه خوبی ها استفاده میکردند (آمرن بالمعروف ناهون عن المنکر)

به شدت مواظب تحرکات دشمنان آشکار و پنهان بودند (حافظون لحدود الله) صفات مذکور میتواند به سان چک لیست هایی باشد که بگوید ای مسلمانان خود را از روی این عناوین بسازید که کم کم واجد این صفات شوید، اما چون خداوند از گزافه گویی بدور است، و طرز بیان آیه ۱۱۱ روایی است، معلوم میشود چنین اشخاصی بوده اند و تعدادشان نیز آنقدر بوده که خداوند آن طرز بیان نادر را در مورد آنان بکار گیرد.

در جنگ دفاعی که آنحضرت از مدینه بیرون رفته بود، هم آنحضرت و هم همراهانش اوضاع سختی داشتند، و این سبب بروز افکاری در اذهان آنها شده بود (آیه ۱۱۷) هرچه بود گذشت و مانند جنگ احزاب شد و واقعا جنگی واقع نشد و آنحضرت و همراهان برگشتند، و خداوند نیز آن افکار گناه آلود را که به ذهن آن عده گذشته بود (که قاعدتا می باید چیزی باشد که در آیه ۱۲۰ به آن اشاره شده) بخشید (آیه ۱۱۷)

پس از برگشتن طبیعی است که منافقان با دیدن آنحضرت چرب زبانی کنند و عذر خواه باشند، اما سه نفر بودند که عذر خواه واقعی بودند، و آنقدر ناراحت و پشیمان بودند که هیچ جوری نمیتوانستند خودشان را ببخشند و هیچ روی مواجهه با آنحضرت و عذر خواهی را هم نداشتند و دنیا برایشان زندان شده بود (آیه ۱۱۸) و خداوند اینها را هم بخشید.

در همین ایام است که کسب علم دین و انتقال آن به دیگران با گرایش به هشدار های شبه پیامبرانه بصورت بورس و سهمیه ای نیز واجب گردید (آیه ۱۲۲) از آیه های ۱۲۴ و ۱۲۵ فهمیده میشود منافقان با یکدیگر جلساتی داشته و در باره قرآن با گرایش مخالفت و طرد و ردّ، نظر ارزیابانه میدادند و آیات و سوره هایی که نازل میشد به همان درجه ای که قند در دل مومنان بود، در دل منافقان جز پلیدی و نفاق بیشتر و مخالفت با خدا و رسول نمی افزود. اینگونه جلسات آنان مخفی بود و ترس داشتند که مردم از کارشان و این جلساتات و این مکنونات قلبی شان آگاه شوند (آیه ۱۲۷)

با وجود مخفی کاریی که داشتند بالاخره هر از گاهی ماهیت واقعی شان برای عده ای آشکار میشد، اما، آنها آن را یک طوری ماستمالی میکردند (آیه ۱۲۶)

۵ - پیشگوئی های تحقق یافته

در آیه ۱۲۲ پیشگوئی نموده که درست در آمدن آن خیلی واضح است و آنهم این است که تلویحا مقرر نموده که از هر آبادی برخی از ساکنینش برای کسب علم سفر کنند و سپس برای هدایت اهالی خویش بسویشان برگردند. کسی که کمی به تاریخ اسلام آشنا باشد میداند که تمام موفقیت های علمی مسلمانان در مدتی حدود شش قرن پس از نزول قرآن که صدای تحسین و اعجاب جرج سارتن (پدر تاریخ علم) و ویل دورانت (پدر تاریخ تمدن) را بلند کرده، در پی توجه به همین آیه بوده که مسلمان کسب علم را عبادت - بلکه اشرف عبادات - تلقی میکردند.

۶ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه های ۱۱۱ و ۱۱۲ (ان الله اشتری من المومنین ...) از لحاظی که مکررا قبلا گفته ایم از آیات برجسته است. همچنین است آیه های ۱۲۳ و ۱۲۸.

۷ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)
آیه ۱۲۶ از آنجا که مکانیزم اجرائیش برایمان روشن نیست، بالاتر از ذهنیات ما است، چه رسد به مردم ۱۴۰۰ سال قبل.
آیه ۱۱۱ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۱۱۶ و ۱۱۹ و ۱۲۴ و ۱۲۵ و ۱۲۹، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

توبه ما و توبه خداوند

در رابطه با آیه ۱۱۸ «توبه» یعنی «بازگشت» و گوئی که انسان در اثر گناهان و غیره از راه صحیح گم شده و در راه غلط افتاده باشد و بعداً متوجه شده به راه صحیح باز گردد.

این مفهوم توبه برای ما روشن و واضح است و مربوط به بندگان است اما «خدا توبه کرد» یعنی چه؟

چون گمراهی یک «امر عدمی» و بازگشت به راه صحیح یک «امر وجودی» است، اولی مربوط به خود انسان و دومی مربوط به خداست. (توجه فرمائید به آخر سوره تکویر که می‌فرماید «و نخواهید خواست مگر اینکه خدا بخواهد» که این مفهوم از همان ابتدای نزول قرآن نازل شده و تا اینجا بسیار تکرار شده و «توبه خدا» به همان معنی است که در آخر سوره تکویر و جاهای بسیار دیگر پس از آن آمده یعنی که خداوند به نظر لطف و رحمت به بنده «باز می‌گردد» و او را موفق به «بازگشت بسوی راه خویش» می‌کند.

آن سه نفر خوش عاقبت

در رابطه با آیه ۱۱۸ البته راجع به «آن سه نفر» روایاتی وارد شده اما از خود آیه کاملاً وضع و حال آنها معلوم است که:

- ۱- سه نفر بودند،
- ۲- در سفر جنگی قبلی، بدون عذر موجه، همراهی با پیامبر را ترک کردند،
- ۳- اما چون آدمهای مستعدی بودند، پشیمان شدند،
- ۴- پشیمانی آنها جدی و عمیق شد،
- ۵- آنقدر پشیمان شدند که زمین و زمان برایشان تنگ شد،
- ۶- آنقدر پشیمان شدند که حوصله هیچ چیزی را نداشتند، حتی از خودشان هم بدشان آمده بود و حوصله خودشان را هم نداشتند.
- ۷- خداوند هم بخوبی پاسخ آنها را داد و آنها را دوباره پذیرفت. گو اینکه اصل خود این موفقیت آنها نیز از جانب خداوند بود.

تعیین حد یقف این مطلب با کیست؟

در رابطه با آیه ۱۲۲ این آیه وجوب کسب علم دین را می‌رساند اما ضمناً به وجوب کفائی آن نیز تأکید دارد. یعنی آنقدر که لازم است واجب است و وقتی که به اندازه لازم تأمین شد دیگر واجب نیست.

در اینجا این سؤال پیش می‌آید که تشخیص اینکه چقدر لازم است و آیا اینکه به حد کفایت رسیده یا نه، با کیست؟

ای کاش آنکه آنهمه راجع به جزئیات مطالب بی اهمیت کنجکاو ی‌خرج می‌دادند و سبب نزول آیاتی می‌شدند، درباره موضوعات مهم‌تر نیز سؤالاتی می‌کردند. در هر حال وقتی که موضوع به اجمال واگذار شده، تشخیص به عهده «عرف» و «شورا» است، که خدا پیامرزد هر دوی عرف و شورا و تعیین کنندگان آن دو را!!

ترجمه تفسیری آزاد

خداوند از مومنان جانها و مالهایشان را می‌خرد، زیرا که بهشت از آن‌ان است.

در راه خدا می‌جنگند، یا می‌کشند یا کشته میشوند.

وعده حقی است بر عهده خدا که در تورات و انجیل و قرآن گفته و چه کسی از خدا به عهدش وفادارتر است؟

پس به داد و ستدی که کرده اید شاد باشید و پیروزی بزرگ همان است (۱۱۱)

آنها، توبه کنندگان، عبادت کنندگان، ستایش کنندگان، سیاحت کنندگان، رکوع و سجده کنندگان، امر کنندگان به کارهای پسندیده، و نهی کنندگان از کارهای

ناپسند، و نگهدارندگان حدود خدا هستند

و ای پیامبر! مومنان را مژده ده (۱۱۲)

پیامبر و مومنان را نمیرسد برای مشرکان استغفار کنند. حتی اگر نزدیکانشان هم

باشند. البته پس از آنکه برایشان روشن شد که آنان از یاران آن آتشند (۱۱۳) و

استغفار ابراهیم برای پدرش نیز بعثت وعده ای بود که به او داده بود، اما هنگامیکه

برایش روشن شد که او دشمن خداست از او اعلام بیزاری کرد، که ابراهیم البته

بسیار خدا ترس و حلیم بود (۱۱۴)

و خداوند اینطور نیست که قومی را پس از هدایتشان گمراه کند، مگر اینکه موارد

تقوا را برایشان بیان کند، که خداوند به همه چیز داناست (۱۱۵)
فرمانروائی آسمانها و زمین از آن خداست. زنده میکند و می‌میراند و شما جز خداوند
سرپرست و یاورى ندارید (۱۱۶)

خداوند بر پیامبر و مهاجران و انصار به توبه بازگشت، و نیز بر آنان که در زمان تنگد
ستی، پس از اینکه نزدیک بود قلوب عده‌ای از آنان بلغزد، پیرویش کردند. آنگاه بر
آنان به توبه بازگشت که البته او به آنان دلسوز مهربان است (۱۱۷) و نیز بر آن سه
نفر که بجا نشسته بودند تا اینکه زمین علیرغم فراخیش بر آنها تنگ گردید، و
جانهایشان نیز بر آنها تنگ گردید، و دریافتند که هیچ پناهگاهی جز خدا ندارند، مگر
اینکه بسوی او بروند که آنگاه خداوند بر آنها نیز به توبه بازگشت تا توبه کنند که
خداوند توبه پذیر مهربان است (۱۱۸)

ای مسلمانان! از خدا پروا کنید و با راستگویان باشید (۱۱۹)

اهل مدینه و اعراب دور و برش را نمیرسد که از امر رسول خدا تخلف کنند و اینکه
جانهایشان را بر جان او ترجیح دهند. زیرا که هیچ تشنگی، و هیچ رنجی، و هیچ
مخمصه‌ای، در راه خدا به آنان نمیرسد، و در هیچ جایی که کافران را به خشم آورد
قدم نمی‌گذارند، و هیچ زبانی به دشمنی نمی‌زنند، مگر اینکه برای آنان عمل
صالحی نوشته میشود، و البته خداوند پاداش نیکوکاران را ضایع نمی‌گذارد (۱۲۰)
و همچنین هیچ خرجی نمیکند، چه کوچک چه بزرگ، و هیچ زمینی را نمی
پیمایند، مگر اینکه برایشان نوشته میشود، تا خدا به بهتر از آنچه انجام میدادند
یادداشتان دهد (۱۲۱)

مومنان نباید همگی رهسپار کسب علم دین شوند،
اما چرا از هر فرقه‌ای کسانی کوچ نکنند تا در کار دین صاحب نظر شوند،
و قومشان را پس از بازگشت هشدار دهند، شاید از عاقبت بد حذر کنند؟ (۱۲۲)

ای مسلمانان! با کفاری که نزدیک شما هستند بجنگید، و باید در شما درشتی
بیابند، و بدانید که خداوند با تقوا پیشگان است (۱۲۳)

و چون سوره ای نازل شود کسانی از آنها میگویند این سوره به ایمان کدامتان افزود؟ اهل ایمان ایمانشان زیاد میشود و شاد هم میشوند (۱۲۴) اما کسانی که در دلهاشان مرضی هست پلیدی به پلیدی شان اضافه میشود و در حالیکه کافرنند میمیرند (۱۲۵) آیا نمی بینند که در هر سال یک بار یا دوبار امتحان میشوند، اما باز هم توبه نمی کنند و پند نمی گیرند؟ (۱۲۶) و وقتیکه سوره ای نازل میشود بعضی از آنها بسوی بعضی دیگر نگاه میکنند که آیا کسی متوجه شما هست؟ آنگاه برمیگردند. خداوند دلهایشان را بگرداند که آنها نمی فهمند (۱۲۷)

البته از جنس خودتان رسولی به سویتان آمد که برای او گران است به رنج و ناراحتی بیفتید، و بر هدایت و نجات شما حریص است، و به مومنان دلسوز و مهربان است (۱۲۸) پس اگر برگشتند بگو خدا مرا بس است. خدائی جز او نیست. به او توکل کرده ام و همو پروردگار آن عرش بزرگ است (۱۲۹)

سوره حُجرات

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَهِيدٌ عَلَيْكُمْ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى هُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾ وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾ فَضَلَّاهُ مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةُ اللَّهِ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءِ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُمُ بَعْضًا يُجِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾ قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾ قُلْ اتَّعَلِمُونَ اللَّهُ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾ يَتَّبِعُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمْتَنُوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٧﴾ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

پیش تفهیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفهیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: مقررات مربوط به بهبود روابط مسلمانان با یکدیگر و نکوهش کسانی که خود را خارج از آن قرار می دهند.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْدُمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَهِيدٌ عَلَيْكُمْ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَعْصُونَ أَوْصَاءَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ فُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى هُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنَ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾

درب: ای مسلمانان! نسبت به پیامبر! مودب شوید

۲

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾ وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَنَعْتُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبِيبٌ

إِلَيْكُمْ الْإِيمَانُ وَرِئَئِهِ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمْ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾

درب: ای مسلمانان! عاقل شوید

۳

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾

درب: ای مسلمانان! صلح طلب شوید

۴

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّنْ نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾

درب: ای مسلمانان! رشد یافته شوید

۵

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾

درب: ای مسلمانان! حق دوست شوید

۶

قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَّمْ نُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِّنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾ قُلْ أَتَعْلَمُونَ اللَّهُ بِذُنُوبِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

﴿۱۶﴾ يَتُوبُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَتُوبُوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَتُوبُ عَلَيْكُمْ أَنْ هَذَا كُمْ لِلْإِيمَانِ
 إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿۱۷﴾ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿۱۸﴾
درب: ای مسلمانان! نسبت به حق متواضع شوید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما سوره را به تعدادی «پاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به پاراگراف ها، و در بها، و جمع بندیِ درب ها، همان درس سوره که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درس مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

امروز که ما این آیات را می خوانیم اکثر مسلمان صدر اسلام را بسیار خشن، بد ادب، و تربیت نیافته می بینیم که البته عده خیلی استثناء اند.
 ضمناً از همینجا نیز گوشه ای از عظمت کار آنحضرت معلوم می شود که چگونه توانست با چنان مردمی به چنان توفیقات عظیمی دست پیدا کند.
 همچنین از همینجا گوشه ای از عظمت روحیه و شخصیت آنحضرت نمودار می شود که چگونه توانست ۲۳ سال با دارندگان چنین خلق و خوئی صبر کند و البته در سوره قلم که در اوایل بعثت نازل شده، خداوند مراتب تحسین خویش را از شخصیت آنحضرت ابراز داشته. آنجا که فرموده «انک لعلی خلق عظیم» (تو البته شخصیتی عظیم داری)

البته قبلاً نیز در انتهای سوره نور به مسلمانان توصیه شده بود که پیامبر را در خطاب مانند خطاب به یکدیگر صدا زنند اما ظاهراً بسیاری از مسلمانان فکر کرده بودند که آن آیه «برای دیگران» است و رفتارشان فرقی نکرده بود که این آیات نازل شد تا ضمن آنکه همان مفهوم را تکرار کرده باشد، آنرا مقداری هم باز نموده و

تشریح و تفصیل داده و با ذکر مثالهایی موارد لازم‌الرعايه را نیز نشان داده باشد. مواردی مانند:

- ۱- بلند نکردن صدا در مقابل صدای پیامبر،
 - ۲- «جلو نیافتادن» از خدا و رسول،
 - ۳- توقع «اطاعت» از پیامبر نداشتن و غیره.
- از همینجا معلوم می‌شود که مردم آن دوره برای پیامبر(ص) احترامی لاقبل در حد احترامی که ما در مورد معمولی‌ترین علما و دانشگاهیان ابراز می‌کنیم ابراز نمی‌کردند و مرتکب کارهایی می‌شدند که فوقاً به آن‌ها اشاره شده است.
- در آیه ۱ پاراگراف قبل که فرموده «از خدا و رسول جلو نیفتید» یعنی چه؟ بدیهی است که یکی از مصادیق جلو افتادن از خدا و رسول در آیه ۶ تشریح شده است.

آنچه در این آیه مطرح شده لاقبل بیانگر این است که عده‌ای بر اساس خبر یک نفر آدم فاسق (= معروف به خلافتکاری) یک ذهنیتی پیدا کرده بودند و تصمیمی گرفته بودند و پیامبر(ص) با آنان همراه نبود و آنها از این موضوع ناراضی بودند و میل داشتند پیامبر را با خویش همراه کنند.

یعنی اینکه بجای آنکه موضوع را به پیامبر(ص) عرضه کنند و بگویند شما چه نظری دارید، خودشان بریده و دوخته بودند و انتظار داشتند پیامبر(ص) آن را به تن کند.

کمترین چیزی که از آیه ۶ فهمیده می‌شود این است که عده‌ای از مسلمانان به لزوم اطاعت از پیامبر چندان اعتقادی نداشتند بلکه در مواردی می‌خواستند پیامبر در اطاعت آنها باشد.

اگر موضوع فقط محدود به همین امر بود لازم نبود بفرماید از «خدا و پیامبر جلو نیفتید» و معلوم می‌شود جلو افتادن از پیامبر منحصر به اعتقاد به لزوم اطاعت از پیامبر نیست بلکه در رفتار و ظاهر و آداب معاشرت نیز می‌باید پیامبر را بر خویش مقدم می‌داشتند و بلکه حتی از آن هم بالاتر، در فکر و در پسند خاطر و بطور کلی در هر چیزی که مفهوم «جلو نیفتید» آن را به ذهن می‌آورد.

۴ - پیشگویی‌های تحقق یافته

در آیه ۱۳ می‌فرماید: ای مردم! شما را از یک مرد و یک زن آفریدیم، و به صورت تیره‌های بزرگ و تیره‌های کوچک قرارتان دادیم تا شناخته شوید. البته گرمی‌ترین

شما از نظر خداوند با تقواترین شماس. البته خداوند دانای آگاه است. اینک که اعلامیه حقوق بشر را داریم، باید بدانیم که خودِ ایجادِ فکری که منجر به صدور چنین اعلامیه‌ای شود، در حقیقت، تحقق این پیشگویی است که در آیه ۱۳ این سوره شده است.

اعلامیه حقوق بشر چه می‌گوید؟

خلاصه و چکیده اعلامیه حقوق بشر این است که بشر از این لحاظ که بشر است (صرفنظر از نژاد و طبقه اجتماعی و ثروت و ملیت و دین و غیره) حقوقی دارد که خلاصه و چکیده آن، برابری از لحاظ قانونی است.

آیه ۱۳ چه میگوید؟

مطابق این آیه، خداوند ملاک برتری را در چیزی قرار داده که پس از قیامت مورد ارزیابی واقع می‌شود. به عبارت دیگر، در این دنیا، از نظر این آیه، کسی از دیگری بالاتر نیست.

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

تمام آیات این سوره به دلایل پیشگفته، برجسته، و برخی از آیات آن برجسته تر میباشند، مانند آیات: ۶ و ۹ و ۱۳.

۶ - آیات مشکل

آیه ۱۴ و کلمه «لایلتکم» از آنجا مفسران گوناگون مطالب مختلف و متنوع و بعضا متضادی در تفسیر آنها گفته اند، از جمله آیات مشکل قلمداد میگردند.

۷ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۲ از این لحاظ که مکانیزم حبط معلوم نیست، بالاتر از ذهنیات ما میباشد چه رسد به عرب ۱۴۰۰ سال قبل.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریبا تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

ایمان و اسلام

این کلمه «اعراب» را در پاراگراف های انتهایی سوره براءت برای اولین بار در قرآن دیدیم و در همانجا هم شرح مختصری عرض کردیم.

یکی از خصوصیات آنها، چنانکه قبلاً عرض کرده ایم، غرور بیش از حدشان در باره خویش و لاف زنی بوده است که واکنش طبیعی کسانی است که به درست یا نادرست مورد تحقیر اجتماعی واقع میشوند و حق طبیعی انسانی شان که همان «احترام به انسان به لحاظ انسان بودن» است، نا دیده گرفته میشود.

خداوند، در اینجا، همزمان، دو موضوع را برجسته فرموده:

۱ - شما هم مانند هر انسان دیگر احترام انسانی دارید و اگر از خدا و رسول اطاعت کنید مانند هر انسان دیگری که چنین کند با شما رفتار خواهد شد، و زندگی بی ثبات و اخلاق خشن و نژاد تان مانع خداوند نیست که با شما مانند دیگر مسلمانان رفتار کند.

۲ - اما در عالم حقایق، برای اینکه ادعائی که مدعی اش هستید، فعلیت یابد، مقداری کار دارید که باید روی خویش انجام دهید تا ادعا تان صحیح باشد. لذا این سوره برای گروه های نومسلمان بار تشویقی و سازندگی و تعالی یافتن قوی داشت.

اتحادیه کشورهای مسلمان

آیا از آیه های ۹ و ۱۰ فهمیده میشود در بین جوامع مختلف مسلمانی، در آن روزهای نزول این آیات جنگها و درگیری هایی بوده؟

به نظر نمیرسد چنین چیزی بوده باشد، زیرا نفوذ شخصیتی آنحضرت فوراً چنین چیزهایی را - اگر بود - متوقف میکرد، لذا میتوان درک کرد که آیه های مذکور برای «آینده» نازل شده است، آینده ای که نه چندان دور از وفات آنحضرت رخ نمود.

بگذریم از اینکه بیش از ۱۴۰۰ سال است که به این حکم عمل نشده اما جا دارد در همینجا به این نکته مهم اشاره کنیم که این حکم مربوط به این زمان هم هست و لذا در همینجا این سؤال پیش می آید که چگونه باید این کار را کرد؟
جواب این است که مسلمانان باید نوعی «اتحادیه ملل مسلمان» تأسیس کنند که آن اتحادیه این کار را هم بکند.

البته این «سازمان کنفرانس اسلامی» فعلی، اصلاً در حد و اندازه این نوع مأموریت‌ها نیست. دستگاهی است که نه برای دوست نفعی دارد و نه برای دشمن ضرری. اما راه اجرای این آیه ایجاد تقویت چیزی شبیه به همین سازمان‌ها و در همان جهت آیه فوق است که البته با توجه به اوضاع حکومت‌های کشورهای اسلامی و لاقیدی آنها به این نوع امور، به نظر نمی‌آید این امر به این زودی‌ها وصال دهد. اما هر چه باشد، «راه» همین است.

اساساً به لحن آیه دقت کنید:

می‌فرماید اگر «دو طایفه از مسلمانان» بایکدیگر وارد کارزار شدند چنین و چنان کنید.

«طایفه» به جمع کثیری از مردم گفته می‌شود و هم‌عرض مردم یک قبیله یا مردم یک محله یا مردم یک شهر و یا مردم یک کشور و امثال آن است، و طبعاً کسی یا چیزی که بتواند جلوی نزاع آنها را بگیرد باید نیروئی بزرگتر از مردم یک قبیله یا یک محله یا یک شهر یا یک کشور داشته باشد.

اگر این خط سیر را بگیریم و جلو برویم خواهیم دید خداوند تلویحاً دارد می‌فرماید ای مسلمانان یک «اتحادیه ملل مسلمان» بوجود بیاورید!

آیه‌های سازندگی اخلاقی

در این سوره از ارتکاب این اعمال نهی شده است:

- ۱- مسخره کردن یکدیگر،
 - ۲- بازگوئی عیوب خود و یکدیگر،
 - ۳- لقب‌گذاری زشت بر خود و یکدیگر،
 - ۴- پرهیز از بسیاری از گمانها (درباره یکدیگر)،
 - ۵- تجسس (جستجوی عیوب و گناهان یکدیگر)،
 - ۶- غیبت (پشت سرگوئی ناخوشایند درباره یکدیگر).
- اگر کمی دقت کنیم معلوم می‌شود موارد فوق، مواردیست که پرداختن به آنها دوستی بین مردم را کم می‌کند.

نکته مشترک اینها «آبرو»ی مردم است که هر کس دوست می‌دارد نزد دیگران آبرو داشته باشد و بنا به تعریف، آبروی هر کس، آن تصورات خوبی است که دیگران درباره او دارند.

هیچکس بطور مطلق بی‌آبرو نیست. ممکن است یکی «کم‌آبرو» و یکی «پر آبرو» باشد. و در این پاراگراف، چنان که دیده می‌شود، به حفظ و گسترش و تعمیق آبروی مسلمانان نزد یکدیگر بسیار اهمیت داده شده است و رعایت این موارد نطفه بهشت برین را در همین جهان می‌ریزد. و از آیات فوق معلوم میشود این نکته های اجتماعی و تمدنی در روزهای نزول این آیات چندان مرعی نبود.

واضح ترین سند «حقوق بشر»ی

معمولاً ما تا عبارت «حقوق بشر» را می‌شنویم یاد «سازمان ملل متحد» می‌افتیم. چنانکه می‌دانیم، در قرن بیستم دو جنگ جهانی در گرفت که اولی در ۱۹۱۹ تمام شد و دومی از ۱۹۳۸ شروع و در ۱۹۴۴ خاتمه یافت. فکر تشکیل سازمان ملل درست پس از پایان جنگ اول در ذهن عده‌ای از روشنفکران آن روزها پیدا شد و پس از مدتی بصورت ایجاد یک تشکیلات سیاسی بروز کرد که نتیجه‌اش ایجاد یک اتحادیه سیاسی بود که در آن روزها بنام «جامعه ملل» خوانده شد. و «اعلامیه حقوق بشر» که امروز کاملاً معروف و مشهور است در اواسط فاصله بین دو جنگ مذکور توسط بعضی روشنفکران آن روزهای اروپا صادر و بعداً بصورت منشوری از آن سازمان مطرح گردید. در هر حال نه آن «اعلامیه» و نه آن «جامعه» نتوانستند مانع بروز یک جنگ بین‌المللی دیگر و حتی بسیار وسیع‌تر و با نتایجی بسیار دلخراش‌تر بگردند و شد آنچه که شد و تقریباً همه ما که امروزه در سال‌های آغازین قرن بیست و یکم و اصطلاحاً در رده میانسال‌ها هستیم، چیزهایی از آثار و عواقب و گستره و ابعاد آن جنگ به یاد داریم.

اما در هر حال فکر ایجاد یک تشکیلاتی که اولاً در حوزه بین‌المللی کار کند و ثانیاً مسائل اساسی را پیگیری نماید نه تنها از ذهن روشنفکران جهان بیرون نرفت بلکه با پیگیری شدیدتری دنبال شد.

تا اینکه بالاخره این «سازمان ملل متحد» فعلی بوجود آمد که گرچه در دهه‌های اولیه تأسیس خویش چندان عمل افتخارآمیزی در کارنامه خویش نداشت اما انصافاً

در این دهه‌های اخیر در برخی از زمینه‌ها کارنامه افتخارآمیزی دارد. مطالب فوق، مطالبی است بسیار خلاصه و بسیار واضح، بطوریکه تقریباً همگان آن را تصدیق می‌کنند.

اما از مطالب فوق، چیزی که موردنظر ما است، این نکته است که کل تاریخ دغدغه‌های روشنفکران جهان درباره اموری که به مفهوم «حقوق بشر» مربوط می‌شود، تاریخی کمتر از یک قرن دارد.

مطابق این آیه، خداوند بین افراد انسانی تمایزی قائل نیست و کسی را بر کسی (در این جهان) برتری نداده. و ملاک برتری را در چیزی قرار داده که در قیامت مورد ارزیابی واقع می‌شود. عبارت دیگر این آیه را می‌توان اینطور هم دید: ای مردم! شما را البته از یک مرد و یک زن آفریدیم و گرچه بصورت تیره‌های بزرگ و تیره‌های کوچک دسته‌بندی می‌شوید اما تعلق شما به آن تیره‌های بزرگ یا کوچک سبب بالاتر بودن بعضی از شما نسبت به بعضی دیگر نمی‌شود. و البته گرمی‌ترین شما نزد خداوند کسانی هستند که صفاتی دارند که آن صفات قبل از آخرت ارزیابی نمی‌شود.

نکته‌ای که بسیار جالب هم هست این است که معمولاً خطاب‌های قرآنی در سوره-های پس از هجرت «یا ایها الذین آمنوا» (= ای مسلمانان) است اما در این جا پس از پنج بار خطاب «یا ایها الذین آمنوا» خطاب فرموده «یا ایها الناس» یعنی ای مردم. به عبارت دیگر در این سوره، خداوند حتی بین مسلمانان و غیرمسلمانان نیز از لحاظ حقوقی تمایزی قایل نشده و لذا این آیه، از لحاظ تقدم تاریخی، یک سند منحصر بفرد است.

لطفاً توجه فرمایید که این نکته یک نکته بسیار ظریف است. واضح است که مؤمن و کافر با هم فرق دارند، و در آخرت بهشت مخصوص مؤمنان واقعی است، اما در این جهان، مطابق آیه فوق، حتی بین مؤمن و کافر نیز فرقی گذاشته نشده زیرا درست است که تقوا را دلیل کرامت دانسته اما می‌دانیم که تقوا در دنیا قابل ارزیابی نیست.

به عبارت دیگر در این آیه حتی مسلمانی را از لحاظ «حقوق بشر»ی سبب کرامت ندانسته یعنی اینکه همه افراد بشر را از لحاظ بشر بودن یعنی حق حیات، حق احترام، حق انتخاب شغل، حق کسب علم، حق مجاز بودن برای بالا بردن وضعیت خویش، و غیره، و غیره مساوی قلمداد فرموده است.

لطف بزرگی که خداوند به معمولی ترین مسلمانان فرموده

از این پاراگراف این چیزها فهمیده می‌شود:

- ۱- اسلام با ایمان فرق دارد.
 - ۲- ایمان از اسلام بالاتر است.
 - ۳- ایمان امریست قلبی.
 - ۴- اطاعت خدا و رسول سبب حفظ پاداش اعمال می‌شود.
 - ۵- بعبارت دیگر عدم اطاعت خدا و رسول سبب از بین رفتن پاداش اعمال می‌شود.
 - ۶- ایمان واقعی آنست که پس از آن شک نباشد و آثار عملی مالی و جانی داشته باشد.
 - ۷- ایمان واقعی با خود را بزرگ‌تر از واقعیت دیدن منافات دارد.
 - ۸- ایمان واقعی با منت‌گذاری (برای ایمان) منافات دارد.
 - ۹- اسلام ابتدای راه ایمان است.
- همین مطالب را می‌شود اینطور هم گفت:
- ۱- اسلام با ایمان فرق دارد.
 - ۲- اسلام از ایمان پایین‌تر است.
 - ۳- اسلام قدم اول در جاده ایمان است.
 - ۴- ایمان امریست قلبی.
 - ۵- ایمان در قلب آدمی حالتی ایجاد می‌کند که پس از بوجود آمدن آن حالت، دیگر شک نخواهد بود.
 - ۶- ایمان منجر به صدور اعمالی از آدمی می‌شود که بار مالی و جانی دارد.
 - ۷- ایمان با خود بزرگ‌بینی منافات دارد.
 - ۸- ایمان با منت‌گذاری (که مثلاً من ایمان دارم) منافات دارد.
 - ۹- اطاعت خدا و رسول سبب حفظ پاداش اعمال می‌شود.
- اینکه معروف است «ایمان عبارت است از تصدیق به قلب و عمل به ارکان» از شماره‌های ۴ و ۵ و ۶ بوضوح فهمیده می‌شود. و اینکه عمل باید «خالص برای خدا» باشد به وضوح از شماره‌های ۷ و ۸ فهمیده می‌شود.
- اما از ردیف ۹ چه چیزی فهمیده می‌شود؟ بعبارت دیگر سؤال این است که مگر قرار بود اطاعت خدا و رسول سبب حفظ پاداش اعمال نشود که در اینجا این را فرموده؟

بهترین جوابی که در این قسمت می‌توان داد این است که ردیف ۹ برای کسانی گفته شده که داخل مرحله اسلام شده‌اند اما هنوز به مرحله ایمان نرسیده‌اند. به آنها گفته می‌شود که ای کسانی که به هر علت اظهار مسلمانی نموده‌اید و به ظاهر اعمال عبادی هم عمل می‌کنید اما خودتان هم می‌دانید که صاحب ایمان نشده‌اید و اعتقادات هنوز به داخل قلب شما راه نیافته است. نگران نباشید زیرا خداوند با شما مانند صاحب ایمان عمل می‌کند و بخاطر اینکه هنوز ایمان نیافته‌اید پاداش عملتان را ضایع نمی‌فرماید. یعنی نفسِ اطاعتِ خدا و رسول، ولو اینکه این اطاعت براساس الزامات عقیدتی قلبی نیز نباشد موجب پاداش می‌شود.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

ای مسلمانان! از خدا و رسولش جلو نیفتید و از خدا پروا کنید که خدا شنوای داناست (۱)

ای مسلمانان! صدایتان را از صدای پیامبر بلند تر نکنید و آنچنانکه با یکدیگر صحبت می‌کنید با او بلند بلند سخن مگویید، مبدا که اعمالتان از بین برود و متوجه نباشید (۲)

البته آنانکه صدایشان را نزد رسول خدا پایین می‌آورند جزء کسانی هستند که خداوند قلوبشان را برای تقوا آزموده است و مغفرتی و پاداشی عظیم خواهند داشت (۳)

البته آنان که تو را از بیرون اتاقها صدا می‌زنند بیشترشان خرد نمی‌ورزند (۴) و اگر صبر می‌کردند تا بسوی آنان خارج شوی برایشان بهتر بود و خداوند آمرزنده مهربان است (۵)

ای مسلمانان! اگر گناه پیشه ای با خبری بسویتان آمد تحقیق کنید. مبدا به عده ای از روی جهالت مصیبتی برسد و آنگاه شما از کار خود پشیمان شوید (۶) و بدانید که رسول خدا در بین شماست، که اگر در بسیاری از کارها از شما پیروی کند، خودتان به زحمت می‌افتید. ولیکن خداوند ایمان را برای شما خوشایند کرد و

آن را در دل‌های شما پسندیده نموده و کفر و گناه نافرمانی را در نزدتان ناپسند کرد.
آنها که چنین هستند رشد یافتگانند (۷)

که این فضل و نعمتی است از جانب خداوند و خداوند دانای حکیم است (۸)

و اگر دو طائفه از مسلمانان با یکدیگر به کارزار پرداختند بین آنها آشتی برقرار کنید،
و اگر یکی از آنها به دیگری ستم کرد، با آنها کارزار کنید تا به حکم خدا گردن نهند،
و اگر نهند، بین آنها به عدل، صلح برقرار کنید و انصاف دهید، که خداوند انصاف
داران را دوست دارد (۹)

جز این نیست که مومنان برادران یکدیگرند. پس بین برادرانتان آشتی برقرار، و از
خداوند پروا کنید شاید مورد رحمت قرار گیرید (۱۰)

ای مسلمانان! عده ای عده دیگر را مسخره نکنند، چه بسا که آنها بهتر باشند، و در
مورد زنها هم همینطور. و عیوب خودهاتان را باز مگوئید، و لقب های زشت بر
یکدیگر مگذارید. بد نامگذاری است که پس از ایمان، از گناه پیشگی یاد شود و
کسانی که توبه نکنند ستمکارند (۱۱)

ای مسلمانان! از بسیاری از گمانها بپرهیزید، و بدانید که بعضی از گمانها گناه است،
و تجسس نکنید، و بعضی از شما غیبت بعضی دیگر را نکنند، آیا هیچکدامتان دوست
دارد که گوشت برادر مرده اش را بخورد؟ البته که از آن نفرت دارید. و از خدا پروا
کنید که خداوند توبه پذیر مهربان است (۱۲)

ای مردم! شما را از یک مرد و یک زن آفریدیم، و به صورت تیره های بزرگ و تیره
های کوچک قرارتان دادیم تا شناخته شوید. البته گرامیترین شما از نظر خداوند با
تقواترین شماست. البته خداوند دانای آگاه است (۱۳)

اعراب گفته اند ایمان آورده ایم، بگو ایمان نیاورده اید ولیکن بگوئید به اسلام گرویده
ایم، و هنوز ایمان به قلوب شما داخل نشده، و اگر خدا و رسولش را اطاعت کنید
خداوند از پاداش اعمالتان چیزی کم نمی کند زیرا که او آمرزنده مهربان است (۱۴)

جز این نیست که مومنان آنهایی هستند که به خدا و رسول ایمان آورده، و سپس شک نکرده، و با مال و جانشان در راه خدا جهاد کرده اند، و همانها راستگویان میباشند (۱۵)

بگو می خواهید راجع به دین خویش چیزی به خداوند یاد بدهید؟ در حالیکه خداوند آنچه را که در آسمانها و زمین است می داند و همو به همه چیز داناست؟ (۱۶)

بر تو منت می گذارند که مسلمان شده اند. بگو منت مسلمانی خویش را بر من مگذارید. بلکه اگر راست بگوئید، خدا بر شما منت دارد که شما را به راه ایمان هدایت کرده است (۱۷)

خداوند البته پنهانی های آسمانها و زمین را میداند و خداوند به آنچه میکنید بیناست (۱۸)

سوره مجادله

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ سَمِعَ نَحْوَرُكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾ الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتُهُمْ إِنَّ أُمَّهَاتَهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا ذَلِكَ كُمْ تَوْعُطُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فإِطْعَامُ سِتِينَ مِسْكِينًا ذَلِكَ لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَلِكْ خُذُوا اللَّهَ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُجَادُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُنُيُوهَا كَمَا كُتِبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقد أَنْزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَذْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ هُوَا عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا هُوَا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاؤُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يَحْيِكَ بِهِ اللَّهُ وَيَتَقَوْلُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَيَنْسَ الْمَصِيرُ ﴿٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَخَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾ أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا قَدْ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٦﴾ لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾ اسْتَحْذَرُوا الشَّيْطَانَ فَأَنَاسَهُمْ ذَكَرَ

اللَّهُ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَى ﴿٢٠﴾ كَتَبَ اللَّهُ لَأَعْلَى أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾ لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: توصیف و نکوهش بعضی خصوصیات منافقانه و ذکر عاقبت آنها.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾ الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِمَّنْ أَمَّهَاتِهِمْ وَإِنَّمَا هُمْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْتَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَا ذَلِكَ تُوَعِّظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَا فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فِطَاعًا سِتِّينَ مَسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَلْكَ خُذُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾

درب: ای مسلمانان! مطالب حقیقی و مجازی را خلط نکنید

۲

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُنْتُوا كَمَا كُتِبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾

درب: ای مسلمانان! بد ادبی با خدا و رسول ممکن است به مجازات شدید برساند

۳

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا آدَى مِنْ ذَلِكَ إِلَّا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ هُوَا عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا هُوَا عَنْهُ وَيَتَنَجَّجُونَ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاؤُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٨﴾

درب: ای مسلمانان! از اخلاق منافقانه بشدت دوری کنید

۴

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَةِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا فَانْشُرُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾ أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

درب: ای مسلمانان! متمدن شوید

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٦﴾ لَنْ تَغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحَادِّثُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ اللَّهُ لَأَعْلَيْنَ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

درب: ای مسلمانان! مبادا از گروه شیطان شوید

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

درب: ای مسلمانان! سعی کنید جزء گروه خداوند شوید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما سوره را به تعدادی «پاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لبّ مطلب:

با توجه به پاراگراف ها، و در بها، و جمع بندیِ درب ها، همان درس سوره که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درس مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

لغو یک حکم مالوف اما غلط

بازهم یک رسم خرافی جاهلیتی دیگر، که به علت یک دعوای خانگی سرباز کرده و به پیشگاه وحی عرضه شده و لغو گردیده و برای ارتکابش حدود و جرائمی تعریف شده است.

آیه ۱: ظاهراً زنی داشت راجع به شوهرش نزد رسول خدا شکایت می‌کرد و آنحضرت بمنظور صلح و صفا داشت آن زن را نزد شوهرش برمی‌گرداند ولی زن قبول نمی‌کرد و خود را مظلوم می‌دانست و رفع ظلم را می‌خواست و چون موضوع او مهم بود و به سایر زنان نیز مربوط می‌شد، این آیات نازل شد.

آیه ۲: از مطالب این آیه معلوم می‌شود که قوانین شرع باید با واقعیت‌ها متناسب و هماهنگ باشد.

همچنین از مطالب همین آیه فهمیده می‌شود که شرط‌ها و نذرها و قسم‌هایی که براساس واقعیت‌ها نباشد (واصطلاحاً «من در آری» باشد) نافذ نیست.

اینکه در آخر آیه به بخشندگی و آمرزشگری خداوند اشاره نموده، نه برای هر کس است، بلکه برای کسانی است که متنبه شده و توبه نموده‌اند.

بازهم منافقین!

علیرغم اینکه در سوره‌های قبل، آنهمه آیه در معرفی ذهنیات و رفتارهای آنان، و در بالابردن سطح آگاهی مسلمانان برای فاصله گرفتن از نوع فکر و عمل آنان، نازل شده، ظاهراً شدت و حدّت رفتاری آنان کاهشی به خویش ندیده است.

علت آن چه می‌تواند باشد؟

میتوان مطلب را اینطور فهمید که اینک در زمان نزول این آیات، جغرافیای اسلام دیگر محدود به مدینه نیست و پیوستگان به این دین، در نتیجه پیروزی‌های مکرر نظامی (که البته شامل شکست نخوردن‌ها در جنگ‌های احزاب و تبوک هم می‌شود) خیلی زیاد شده بود، که البته کیفیت‌های ایمانی‌شان بسیار ابتدائی بود و منافقان در این نومسلمانان پیروان بالقوه زیادی میدیدند، و با توجه به این موضوع برنامه‌های بلند مدت در سر می‌پروراندند و سازمان خویش را غالب مطلق آینده تصور میکردند (که پر بیراه هم نبود) و لذا دیگر شمشیر را از رو می‌بستند و برای اظهار مخالفت با رسول خدا چندان نیازی به پرده پوشی و مخفی‌کاری نمیدیدند.

یک فیوز رفع مزاحمت

نجوا عملی است که دو نفر در اثر انجام آن خود را از دیگران جدا میکنند و برای خویش - عملاً - اهمیتی بیش از بقیه اعلام میکنند، که در مجامع عمومی، عملی است ناپسند.

نجوا کردن با آنحضرت این موضوع را القاء میکند که من خیلی مهم هستم که با رسول خدا مطلبی دارم که دیگران را به آن راهی نیست، و به نظر می آید منافقان از این شیوه زیاد استفاده میکرده اند که خود را مهم جلوه دهند که یکی از ناراحتی های آنحضرت بود که رد کردن آنان نیز در خلق و خوی محمدی ایشان نمیگنجید و کم کم به یک مزاحمت بزرگی برای آنحضرت تبدیل شده بود، که تشریع حکم صدقه قبل از نجوا (آیه ۱۲) آن را محدود میکرد و از مزاحمت ها می کاست که البته منافقان به آن نیز عمل نمیکردند (آیه ۱۳)

۴ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۶ از این لحاظ که «قیامتی» است، بالاتر از ذهنیات ما میباشد چه رسد به عرب ۱۴۰۰ سال قبل. همچنین است آیه های ۱۴ تا ۱۹. نیز آیه ۲۲. آیه ۱۰ از این لحاظ که یکی از شئون شیطانی را مطرح فرموده، برای ما قرن بیست و یکمی ها روشن نیست چه رسد به ۱۴۰۰ سال قبل از ما. همچنین است آیه ۱۹.

۵ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۶ و ۱۴ تا ۱۸ و ۲۱، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

بحث متنی

آیه ۲۰ بدون اینکه فرع بر آیه ای باشد پرانتزی است. آیه ۲۱ نیز همچنین.

دریافت‌های کوتاه مستقیم

آیه ۱۰: معلوم می‌شود صحبت در گوشی توطئه‌آمیز دو اثر دارد: یکی اثر مربوط به توطئه است که پیشرفت آن یا موفق نشدن آن به خداوند مربوط است. اما اثر دیگر آن که محزون کردن مؤمنان باشد، حتمی است.

آیه ۱۱: مؤمنان یکدیگر را دوست دارند و برای یکدیگر احترام قائلند و جا باز کردن در مجالس و بلند شدن به این منظور ریشه در آن نوع احساس دارد.

برشماری بعضی دیگر از خصوصیات منافقان

۱- در این سوره، به صفات منافقان اشاره‌هایی شده، اینک اگر بخواهیم آنها را یک کاسه نموده و طبقه‌بندی نمائیم، مجموعه ذیل حاصل خواهد شد:

الف) منافقان اشکال روانی و شخصیتی دارند:

۱- منافقان «از خودراضی» هستند و به ناپسندی‌های اعمال خود اهمیت نمی‌دهند و آنها را فراموش می‌کنند.

۲- منافقان متکبر هستند و خود را از دیگران بالاتر می‌دانند و به کسی اهمیت نمی‌دهند.

۳- منافقان خود را حتی با رسول خدا نیز هم‌تراز می‌دانند به طوری که به خویش اجازه می‌دهند با آن حضرت تندی کنند.

۴- تکیه منافقان بر منابع مادی است (نیروی اقتصادی و نیروی انسانی) و از ورای آن غافلند.

ب) عقاید منافقان غلط است:

۱- منافقان به خداوند و قیامت و آخرت ایمان ندارند.

۲- تصورشان راجع به خداوند یک تصور ضعیف و بسیار پائین است بطوری که خداوند را حاضر و ناظر نمی‌دانند.

۳- تصور می‌کنند خداوند هم مانند خودشان است و واکنشهای خداوندی مانند واکنشهای خود آنهاست.

۴- برای خویش در نزد خداوند، قدر و منزلتی قائلند. بطوری که به مقررات تشریع شده دینی اهمیتی نمی‌دهند. بلکه از آن هم بدتر، خود را مجاز به تشریع احکام هم می‌دانند. مثلاً حلال خدا را حرام کنند.

۵- اهل نماز و زکات و اطاعت خدا و رسول نیستند.

ج) منافقان اهل توطئه و اقدام علیه اجتماع هستند:

- ۱- آنها راجع به خدا و رسول، نافرمان هستند.
- ۲- دروغزن هستند و حتی آگاهانه قسم دروغ هم می‌خورند.
- ۳- آنقدر قسم دروغ می‌خورند که عادت و ملکه اخلاقی آنها می‌شود.
- ۴- آن دروغها را سیر حفاظتی خویش قرار می‌دهند.
- ۵- عملشان این است که در جریانهای خدائی مانع ایجاد کنند و از راه خدا باز دارند.
- ۶- با دشمنان اجتماع اسلامی دوستی می‌کنند.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

ای پیامبر! خداوند سخن آن زنی را که در باره همسرش با تو مجادله میکرد شنید که به خدا شکایت می‌برد، و خداوند مکالمه شما را می‌شنود، که خداوند شنوای بیناست (۱)

کسانی از شما که به زنان خود میگویند حکم تو مانند حکم مادرم است و بمن حرام هستی، بدانند که البته که آنها مادرانشان نیستند، مادرانشان هیچ کس نیست جز آنهائیکه آنان را زائیده اند، و آنها البته سخنی ناپسند و زور میگویند. و خداوند بخشنده آمرزنده است (۲)

و کسانی که به زنان خود میگویند حکم تو مانند حکم مادرم است، آنگاه از حرفشان بر میگردند، باید قبل از اینکه آمیزش کنند بنده ای آزاد کنند. این پندی است که به آن موعظه می‌شوید و خداوند به آنچه انجام می‌دهید بیناست (۳)

اما اگر کسی نمی‌یابد که بنده ای آزاد کند باید قبل از آمیزش دو ماه پشت سر هم روزه بگیرد،

و باز هم اگر نمی‌تواند، باید شصت فقیر را غذا دهد.

این از این جهت است که به خدا و رسولش ایمان بیاورید و این حدود خداست، و کافران عذابی دردناک دارند (۴)

کسانی که با خدا و رسولش تندی می کنند، خوار می شوند، همچنان که پیشینیان آنها خوار شدند. و ما آیاتی روشن نازل کردیم و کافران عذابی خوار کننده خواهند داشت (۵)

در روزی که خداوند همگی شان را بر انگیزد و خبر اعمالشان را به آنان بدهد. خدا آن اعمال را حساب کرده اما آنان فراموشش کرده اند و خداوند بر هر چیزی گواه است (۶)

آیا نمیدانی خداوند آنچه را که در آسمانها و زمین است می داند؟ هیچ صحبت درگوشی سه نفری نیست مگر آنکه خداوند چهارمی آنهاست، و هیچ پنج نفری نیست مگر اینکه او ششمی آنهاست، و هیچ کمتر و بیشتری نیست مگر این که او با ایشان است، هر جا که باشند. آنگاه روز قیامت اعمالشان را به آنها خبر میدهد، که خداوند به همه چیز داناست (۷)

آیا کسانی را ندیدی که از صحبت درگوشی نهی شدند، اما به این نهی توجهی نمیکنند، که تازه صحبت هایشان هم راجع به گناه و تعدی و نافرمانی رسول خدا است، و هنگامیکه بسوی تو می آیند طوری سلام میکنند که با آنچه خدا توصیه کرده متفاوت است، و با خویش میگویند پس چرا خدا علیرغم این که اینطور گفته ایم عذابمان نمیکند؟

جهنم که در آن خواهند افتاد بس شان است و بد سر انجامی است (۸)
ای مسلمانان! هنگامی که صحبت در گوش می کنید، صحبتتان مربوط به گناه و تعدی و نافرمانی رسول خدا نباشد، بلکه راجع به نیکی و تقوی باشد، و از خداوندی که بسوی او محشور خواهید شد پروا کنید (۹)
جز این نیست که صحبت درگوشی از شیطان است، تا مومنان را افسرده کند، و ضرری به آنها نخواهد رسانید مگر به اذن خدا.

و مومنان باید به خدا توکل کنند (۱۰)
ای مسلمانان! وقتی که در مجالس به شما گفته میشود جا باز کنید، این کار را بکنید تا خداوند نیز به شما وسعت دهد، و وقتیکه گفته میشود برخیزید، این کار را هم بکنید. خداوند مومنان شما را بالا میبرد و عالمان شما را نیز به چندین درجه بالاتر میبرد و به اعمال شما آگاه است (۱۱)

ای مسلمانان! وقتی که با رسول خدا در گوشی صحبت می کنید، قبل از آن صدقه ای بدهید. این برای شما بهتر و پاکیزه تر است. پس اگر مالی برای صدقه نیافتید، خداوند آمرزنده مهربان است (۱۲)

آیا از اینکه قبل از هر صحبت در گوشی صدقه دهید دریغ نمودید؟ اینک که این کار را نکردید و خداوند هم از شما در گذشت، پس نماز بپادارید و زکات دهید و خداوند و رسولش را اطاعت کنید و خداوند به اعمال شما آگاه است (۱۳)

آیا آنهایی را که با قوم مغضوب خدا دوستی می کنند ندیدی؟ نه آنها جزء اینها هستند و نه اینها جزء آنها، و دانسته به دروغ قسم می خورند (۱۴)
خداوند برای آنها عذاب شدید آماده کرده. و البته عمل آنها بسیار بد است (۱۵)
قسم های خود را مانند سپر قرار می دهند، و از راه خدا باز می دارند. پس عذابی خوار کننده خواهند داشت (۱۶)
اموال و اولادشان در مقابل خداوند دردی از آنها دوا نخواهد کرد.
آنها اهل آتشند و در آن جاودان خواهند بود (۱۷)

روزی که خداوند همگی آنها را بر انگیزد، در آن روز برای خداوند هم قسم خواهند خورد همانطور که برای شما قسم می خورند و تصور می کنند قدر و منزلتی دارند.
آگاه باشید که آنها دروغگویند (۱۸) شیطان بر آنها چیره شده، و ذکر خدا را از یادشان برده، آنها جزء حزب شیطانند. بدانید که حزب شیطان زیانکار است (۱۹)

آنهایی که با خدا و رسولش تندی می کنند به نهایت خواری در خواهند افتاد (۲۰)
خداوند مقرر کرده که او و رسولانش حتما غالب خواهند بود.
البته خداوند قوی پیروزمند است (۲۱)

هرگز نخواهی دید کسانی که ایمان به خداوند و روز قیامت داشته باشند با کسانی که با خدا و رسولش تندی می کنند دوستی برقرار کنند. حتی اگر پدرانشان یا فرزندانسان، یا برادرانشان، یا فامیلشان باشند.

ایمان در قلوب آنها تثبیت شده و خداوند آنها را بواسطه روحی از جانب خویش تقویت میفرماید و داخل بهشتهایی که در کف آنها نهرها جاری است می نماید که در آن جاودان باشند.

خداوند از آنها راضی و آنها هم از او راضی خواهند بود. آنها جزء حزب خدایند. بدانید

که البته حزب خدا رستگار است (۲۲)

سوره تحریم

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تَحَرِّمَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبَيَّنَ لَكَ مَرْصَاتُ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضُهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَاكَ هَذَا قَالَ نَبَأَنِي الْعَلِيمُ الْحَبِيرُ ﴿٣﴾ إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غُلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ثُبُوتُوا إِلَى اللَّهِ تَوَكَّلْهُ تَصَوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَنْتُمْ لَنَا نُورٌ وَاعْفُزْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٩﴾ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأةَ نُوحٍ وَامْرَأةَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ ﴿١٠﴾ وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأةَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ فِيهَا الْفَاتِنَةُ ﴿١٢﴾

پیش تفسیر

۱- استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: بهانه نیاورید. تقوای واقعی اصیل پیشه کنید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾
درب: ای پیامبر! شکستن قسم بوسیله ادای کفارہ جبران میشود،

۲

وَإِذْ أَسْرَ النَّبِيُّ إِلَى بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَاكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِي الْعَلِيمُ الْحَقِيرُ ﴿٣﴾
درب: پیامبر (ص) رازی را برای برخی از زنانش فاش کرد و خداوند او را از این امر مطلع فرمود

۳

إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبَدِّلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَاتِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾
درب: ای زنان پیامبر! اگر از این عمل ناپسند توبه کنید فیهما، و اگر علیه او همپشتی کنید خداوند از توطئه هایتان حفظش خواهد کرد.

۴

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاطٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَدُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تَحْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾
درب: ای مسلمانان! حافظ خودها تان و خانواده تان از عذاب الهی باشید.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ
وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ
يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتِمِّمْ لَنَا نُورَنَا وَاعْفُزْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾

درب: ای مسلمانان! بطور حقیقی توبه کنید، تا از موقعیت مناسب
آخروی بهرمند گردید.

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمُ وَيَسَّ الْمَصِيرُ ﴿٩﴾
درب: ای پیامبر! با کافران و منافقان مبارزه موثر کن.

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأةَ نُوحٍ وَامْرَأةَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ
فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاحِلِينَ ﴿١٠﴾
درب: نزدکانِ بدِ انبیاء چنین مثلی دارند.

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأةَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي
مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ابْنَتْ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ
فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقْتَ بِكَلِمَاتِ رَبِّكَ وَكُتِبَ عَلَيْهَا مِنَ الْقَاتِنِينَ ﴿١٢﴾
درب: اشخاص خوب چنین مثلی دارند.

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما سوره را به تعدادی پاراگراف تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی

است.

بُ مطلب:

با توجه به پاراگراف ها، و در بها، و جمع بندی درب ها، همان درس که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درس مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- سوالات

۱- اگر منظور از «قوا انفسکم و اهلیکم . .» «نگه دارید» باشد، راهکار آن چیست؟

۲- چرا در آیه ۸ از کلمه «عسی» (= شاید) استفاده شده؟

۳- از « يَقُولُونَ رَبَّنَا اٰمَنَّا لَنَا نُورٌ وَاغْفِرْ لَنَا اِنَّكَ عَلٰی كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ » (آیه ۸) چه استنباط میکنید؟

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

عتاب لطیف به پیامبر(ص)

در این قسمت، پیغمبر(ص) بطور لطیفی مورد عتاب قرار می گیرد که چرا برای خویش محدودیتی ایجاد کرده که لازم نبوده و در همین حال، یک راه خلاصی از محدودیت هائی که اشخاص از راه قسم و غیره بر خود تحمیل می کنند قرار داده و آنرا آموزش هم داده است.

چرا پیامبر(ص) آن راز مهم را به آن دو زن سپرد؟

از مجموع مطالب این پاراگراف فهمیده می شود رازی که پیغمبر نزد آن زن گذاشت یک موضوع معمولی خصوصی خانوادگی نبوده بلکه یک موضوع مهم اجتماعی و سیاسی بوده و افشاء آن در کل جامعه آن روز تأثیرات مهمی می گذاشته. زیرا:

۱- خداوند در این امر دخالت نموده و قضیه را به پیغمبر اطلاع داده.

۲- توبه نکردن از این امر، توطئه علیه آنحضرت بوده.

۳- این موضوع آنقدر مهم بوده که برای خنثی کردن توطئه آنان، کمک خداوند و جبرئیل، و آن فرد صالح از مؤمنان، لازم بوده و ملائکه هم باید پشتیبانی می کردند.

از مجموع اینها نتیجه می‌شود که توطئه آن دو زن، چیزی بوده که به اصل و اساس پیغمبری آنحضرت لطمه می‌زده و کل نهضت اسلام را به خطر می‌انداخته. (بخصوص که در این فقرات به جبرئیل هم اشاره‌ای نموده) سؤال: چرا پیغمبر چنین راز مهمی را به زنی سپرده که علی‌القاعده باید حدس می‌زده که او خیانت خواهد کرد.

جواب این است که چه بسا این نیز جزء مأموریت‌های پیغمبر بوده. مثلاً فاجعه دردآور عاشورا واقعه دردناکی بوده اما از آنجا که تکان خوردن اذهان مسلمانان و در نتیجه پیشرفت تفکرات دینی را در پی داشته، امر مفیدی بوده و لذا این امر هم چه بسا از آن نوع امور بوده و برای تکمیل عقل مسلمین لازم بوده است. اندکی فکر در این باره، بخصوص که از طریق روایات (اعم از منابع شیعی و سنی) نام آن دو زن را میدانیم، و اتفاقاتی که چند ماه بعد، فوراً، پس از رحلت آنحضرت افتاد، میتوانیم بفهمیم که آن راز، پیشگوئی وقایع مرتبط با خلافت آنحضرت بوده است.

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۷ به علت وجود عبارت «توبه نصوح» در آن، به دلایل مکرر پیشگفته از آیات برجسته قرآنی است.

۶ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۶ و ۷ «قیامتی» است و کلاً بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، چه رسد به عرب ۱۴۰۰ سال پیش.

آیه های ۱۰ تا ۱۲ از این لحاظ که مربوط به اقوامی است که در قبل از تاریخ بوده اند، و علم باستان شناسی آنقدر رشد نکرده که ما از اوضاع و احوال آنها مطلع باشیم، برای ما نیز روشن نیست، چه رسد به مخاطبان اولیه این آیات.

۷ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه ۷، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافته‌های کوتاه مستقیم

آیه ۵: تلویحاً می‌فرماید اینطور نیست که همه زنان پیغمبر خوب بوده باشند. ممکن است بعضی از زنان آنحضرت منافق هم بوده باشند.

«گیرانه» آن آتش

در رابطه با آیه ۶ «آتشی که گیرانه‌اش مردم و سنگ است» یعنی مردم و سنگ باعث زیاد شدن و تیز شدن و زبانه‌کش شدن آن آتش می‌شوند. سنگ بعنوان گیرانه آتش برایمان مفهوم است. یکی اینکه زغال سنگ را می‌شناسیم و دیگر اینکه از فرمول معروف انیشتن راجع به تبدیل ماده به انرژی و اتفاقی که در راکتورهای هسته‌ای می‌افتد، تصویری از گیرانه بودن سنگ داریم. اما گیرانه بودن مردم یعنی چه؟

این «مردم»ی که در این آیه مطرح شده، یک «شیء سوزنده» نیست بلکه یک شیئی سوزاننده است. نه تنها آتش می‌گیرد بلکه ایجاد آتش هم می‌کند. از اینجا می‌فهمیم که بعضی از افراد انسانی که بعداً سر از جهنم در می‌آورند، اینها خودشان از جنس آتش و از جنس جهنم هستند. عبارت دیگر آتش در ذات آنهاست مانند گوگرد که اگر در شرایط مساعد قرار گیرد سبب ایجاد آتش می‌شود، اینها هم در وجود خویش چیزی دارند که در این جهان در حالت کمون است، اما اگر شرایط عوض شود و شرایط «آن جهانی» بوجود بیاید، جنس آنها در آن شرایط، خودش ایجاد کننده آتش و جهنم و سوزاننده چیزهائی است که در معرض آن قرار گیرد. از آنجا که فرق این نوع افراد با افراد معمولی در گناهانی است که مرتکب می‌شوند، معلوم است که ارتکاب گناهان، و توبه نکردن، و عادت کردن به گناهان، شخصیت آدمی را عوض می‌کند و در وجود او چیزی می‌سازد که آن چیز از نوع و جنس جهنم است و سبب ایجاد آتش و گُر گرفتن آن خواهد شد.

«همراه»های پیامبر(ص)

در رابطه با آیه ۸ «پیغمبر را و کسانی را که همراه او ایمان آورده‌اند» یعنی چه؟

آیا منظور این است که آن کسانی که معاصر آن حضرت بوده‌اند و او را دیده‌اند و صدایش را شنیده‌اند و رفتارش را تجربه کرده‌اند و به او ایمان آورده‌اند مورد لطف خدا هستند اما امثال ما که هزار و اندی سال پس از او با خواندن کتابها و بدون دیدن او و شنیدن از او و تجربه رفتار او، ایمان آورده‌ایم مورد چنان لطفی نیستیم؟

واضح است که نباید اینطور باشد. و بلکه باید اینطور باشد که آنهایی که خورشید وجود او را دیده‌اند علی‌القاعده نباید از ما که شنیده‌ایم افضل باشند. بنابراین، لاقلاً، آن لطف می‌تواند شامل ما هم باشد اگر ایمان ما ایمان واقعی و توبه ما توبه خالص باشد.

بعبارت دیگر خداوند در اینجا «همه مسلمانان» را «یکجا» مورد بحث قرار داده است.

لذا، در اینجا، «آمنوا معه» به معنی «آمنوا به و بما آمن به» است.

نوری که جلوی صاحبش «می‌دود»

در رابطه با آیه ۸ «نورشان می‌دود» یعنی چه؟ در اینجا هم نکته ظریفی هست مانند همان نکته‌ای که در ابتدای این قسمت راجع به «گیرانه آتش» بودن بعضی از مردم دیدیم.

وجود آن نوع افراد، «آتشی» است، و وجود این نوع افراد «نوری» است.

نورشان از وجودشان سرچشمه می‌گیرد.

نورشان «از خارج آنها» نیست بلکه «از داخل آنها»ست و در حقیقت آنها خودشان منبع نور هستند و البته این امر نسبی است. بعضی‌ها نور قوی‌تری دارند و بعضی‌ها ضعیف‌تر که از خداوند می‌خواهند نورشان را تام و کامل کند. و اگر کسی بپرسد: آموزش در آنجا یعنی چه؟ و اگر آنها آرمزیده نشده بودند که داخل بهشت نمی‌شدند.

جواب می‌تواند این باشد که درجات بهشتی نسبی است. یکی بهشتی است و دیگری بهشتی‌تر. و این دعایشان که می‌گویند «بیامرزمان» شاید به این معنی است که موانع رشد ما را به حالت‌های متعالی‌تر، برطرف فرما.

۱

اهل بهشت چه زشتی‌هایی ممکن است داشته باشند؟

در رابطه با آیه ۸ در همین جهان هم این موضوع قابل تصور است. مثلاً کسی هست که دارای یک شخصیت بسیار بالای علمی و تحقیقاتی است اما مثلاً گوشت‌پشت است، یا لوچ است، یا لنگ است. این عیب‌ها به شخصیت انسانی او آسیبی نمی‌زند. مثلاً چیزی از بار علمی و ارزش تحقیقات او کم نمی‌کند اما در هر حال چیزی است ناپسند و ناخوشایند. مثلاً فرض کنید کسی هست که اهل ایمان و انفاق و احسان و عبادت هست اما بسیار پر خور و خیلی پر خواب و کمی تا قسمتی تنبل یا بی‌تصمیم است. بدیهی است پرخوری و پر خوابی و تنبلی و بی‌تصمیمی از صفات بهشتیان نیست و در جهان آخرت مانند همان لوچی و گوشت‌پشتی و لنگی مثال فوق است که خداوند کمک می‌کند و این زشتی‌ها را برطرف می‌فرماید.

وظیفه‌ای که پیامبر(ص) به علت رحلت نتوانست به آن بپردازد

از آیه ۹ فهمیده می‌شود که این سوره در اواخر عمر شریف پیغمبر اکرم(ص) نازل شده زیرا آنحضرت فرصتی نیافت تا به این آیه عمل کند. آیا ممکن است تصور کنیم آنحضرت علیرغم دریافت این دستورات صریح و روشن به آن عمل نکرده باشد؟ حاشا و کلا! اما هر چه باشد در تاریخ زندگی آنحضرت نمی‌بینیم با منافقین جنگیده و بر آنان سخت‌گیری کرده باشد. بنابراین باید اینطور نتیجه‌گیری کنیم که آنحضرت پس از دریافت این آیات مدت کمی در این جهان بوده‌اند و فرصت عمل به این آیات را نیافته‌اند. البته در زندگینامه امیرالمؤمنین(ع) می‌بینیم آن حضرت به این آیه عمل کرده‌اند. در سه جنگ جمل و نهروان و صفین.

آیا منافقان تمام شده‌اند؟ دیگر منافقی نمانده که عمل به این آیه لازم باشد؟ واضح است منافقین همیشه بوده‌اند و همیشه هم خواهند بود، اما، علت اینکه در مورد آنان به این آیه عمل نشده، «عدم قدرت» ائمه (ع) بوده و وقتی هم که قدرت نباشد تکلیف هم نیست.

این نوع آیات (که حاکی از احکام بر زمین مانده است) ما را به لزوم وجود امام زمان(عج) می‌رساند.

امام زمان کسی است که پس از حصول آمادگی در روی زمین، و رشد عقلانی مردم، و درک این حقیقت که مسائل آنقدر بزرگ و آنقدر گسترده و آنقدر عمیق است که حل آنها جز از طریق تشریک مساعی عمومی و کاملاً فراگیر ممکن نیست، و کسی جز یک «مرد خدا»ی واقعی، که مورد اعتماد اکثریت قریب به اتفاق جامعه انسانیت باشد، تا بتواند مساعی همگانی را هماهنگ کند، نمیتواند به حل و ریشه کنی آنها اقدام کند، اعلام حضور خواهد کرد و فراخوان خواهد داد.

گیرم پدر تو بود فاضل

در این پاراگراف، این نکات را مطرح می‌فرماید:

۱- از نزدیکان صالحان بودن، برای رستگاری شخص کافی نیست. یعنی اینکه اگر شخصی خودش تمایل درونی نداشته باشد، نزدیک بودن به منبع فضایل کمکی به او نمی‌کند.

۲- از نزدیکان بدکاران بودن، برای بد عاقبتی شخص کافی نیست. یعنی اینکه شخصی که تمایل درونی به صلاح و سداد و تقوا داشته باشد، حتی در شرایط نامساعد نیز دنبال فضایل و رشد و کمال خواهد رفت. و وجود شرایط بد، عذر مقبول برای بد بودن نیست.

۳- شاید بتوان این نتیجه را نیز گرفت که گروه اول (بی‌رغبت‌های به فضایل ولو اینکه تحت شرایط اهل فضایل باشند) بیش از گروه دوم (راغبان فضایل ولو اینکه از آن دور باشند) است.

۴- و همچنین شاید بتوان گفت رابطه نسبی با اهل فضیلت، به صاحب فضیلت شدن کمک می‌کند.

نکته دیگری که از این پاراگراف فهمیده می‌شود این است که محیط معبد هیکل سلیمان (که بعداً بیت‌المقدس که مسجدالاقصی فعلی باشد بر روی خرابه های آن بنا شد) محیط آلوده‌ای بوده و ظاهراً بعضی از کاهنان و بزرگان آن معبد به حضرت مریم که دختر عابد و جوان و حتماً زیبایی هم بود نظر سوئی داشتند، زیرا از میان آنهمه فضایل آنحضرت، پاکدامنی او را به گونه ای پررنگ مطرح نموده است.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

ای پیامبر! چرا برای کسب رضایت زنانت آنچه را که خدا برایت حلال کرده بر خود حرام میکنی؟

و خداوند آمرزگار مهربان است (۱)

خداوند کفاره شکستن قسم هایتان را برای شما واجب نموده و آنرا چاره ای برایتان قرار داده و خداوند دوست و سرپرست شما است و همو دانای فرزانه است (۲)

و هنگامی که پیغمبر نزد بعضی از زنانش رازی را سپرد، و چون آن زن آن راز را افشاء کرد، و خداوند پیغمبر را بر این امر آگاه نمود، و پیامبر گوشه ای از این موضوع را واگو نمود و از بقیه خودداری کرد، آن زن گفت چه کسی خبرت کرده؟ گفت آن دانای آگاه خبرم داد (۳)

و خداوند چنین مقرر کرده اگر شما دو زن توبه کنید، دلهای شما را از انحراف به استقامت باز گردانده، و اگر هم بر ضد پیامبر با یکدیگر همکاری کنید، بدانید خداوند سرپرست اوست، و جبرئیل و آن مومن شایسته دوست اویند، و ملائکه نیز علاوه بر همه اینها پشتیبان او هستند (۴)

چه بسا که در صورتیکه شما را طلاق دهد پروردگارش زنانی بهتر از شما نصیبش کند. زنانی که مسلمان و مومن و خاشع و توبه کار و عبادتگر و روزه دار باشند. اعم از اینکه باکره باشند یا قبلاً شوهردار بوده باشند (۵)

ای مسلمانان! خودتان و اهل تان را از آتشی که گیرانه اش آدمی و سنگ است حفظ کنید، که فرشتگانی درشتخو نگهبان آنند و هرگز خدا را در مورد دستوراتش نافرمانی نمی کنند و آنچه را که دستورشان دهد انجام میدهند (۶)
در آن شرایط به کافران خطاب میشود ای کافران! امروز دیگر معذرت خواهی نکنید زیرا جز این نیست که جزای آنچه را که کرده اید می بینید (۷)
ای مسلمانان! بسوی خدا توبه توبه ای خالص کنید،

شاید خداوندتان زشتی های شما را بپوشاند و شما را داخل باغهایی کند که
نهرها درکف آن جاری است.

در روزی که خداوند پیغمبر و کسان همراه او را خوار نمی کند،
نورشان پیشاپیش آنها و اطرافشان میدود،
میگویند پروردگارا نورمان را کامل کن و بیمارزمان،
که تو بر هر چیز توانائی (۸)

ای پیامبر! با کافران و منافقان بجنگ و بر آنان سخت گیری کن.
جایگاه آنها جهنم است و بد سرانجامی است (۹)

خداوند برای کافران، زن نوح و زن لوط را مثل زد که تحت عقد ازدواج دو بنده
صالح از بندگان ما بودند اما به آنان خیانت کردند و آن دو پیغمبر در مقابل خدا
بدردشان نخوردند و به آنها گفته شد با سایر وارد شوندگان داخل آتش شوید
(۱۰)

و خداوند برای مومنان، زن فرعون را مثل زد، هنگامی که گفت پروردگارا نزد
خود برایم خانه ای در بهشت بنا کن و مرا از فرعون و عملش و نیز از قوم
ظالمان نجات ده (۱۱) و نیز مریم دختر عمران را مثل زد که دامن خویش را
پاک نگهداشت و از روح خود در آن دمیدیم و کلمات پروردگارش و کتاب هایش
را تصدیق کرد و از فروتنان بود (۱۲)

سوره مائده

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَيْمَتُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُنْتَلَى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِينَ النَّبِيِّ الْحَرَامَ يَتَّبِعُونَ فَضْلًا مِّن رَّحْمَةٍ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نَقُومَ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلِيَ لغيرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النَّصَبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فَسِقَ الْيَوْمَ يَنَسُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِّنْ دِينِكُمْ فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْشَوِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَحَانِفٍ لِإِثْمِهِ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣﴾ يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلَّبِينَ يَعْلَمُونَهَا مَا عَلَّمَكُمْ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤﴾ الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَلٌ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَلٌ لَهُمْ وَالْمُخَصَّنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَحَدِّينَ أَخَذَانِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاء أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهَّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾ وَادْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نَقُومَ عَلَى الْآلِ تَغْدِلُوا أَعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ هُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

طرز استخراج عصاره محتوای سوره (یعنی «درس» سوره)، برای کل ۱۱۴ سوره قرآن، در کتاب «خودآموز تفسیر قرآن» (از همین قلم) وجود دارد، و خود کتاب مذکور را میتوانید در سایت (<https://tafsir.ganjei.com>) بیابید، و البته مبانی این موضوع نیز در ۱۶۰ صفحه اول کتاب «علوم قرآنی» (موجود در همان سایت) شرح داده شده است. و در مورد این سوره، عصاره محتوا، همان است که ذیلا دیده میشود.

درس: احکامی فردی و اجتماعی با زمینه "ای مسلمانان کفار و یهود و نصاری چنین اند شما آنطور نباشید."

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: احکام مربوط به بعضی از غذاهای گوشتی حلال و غیره و نمونه‌ای از احکام عبادتی فردی و اینکه ای مسلمانان! به عدالت و تقوا اهمیت دهید و نعمت‌های الهی را پاس دارید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَيْمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ غَيْرِ مَجْلِيِّ الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْلُوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِينَ الْبَيْتِ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاَنُ يَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَمَسُّ الَّذِينَ

كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِيمَانٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣﴾

ریزدرپ: ای مسلمانان! به این احکام عمل کنید

۲

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلَّبِينَ يَعْلَمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤﴾ الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَلٌ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَلٌ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٥﴾

ریزدرپ: ای مسلمانان! به این احکام نیز عمل کنید

۳

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُنِمْ نِعْمَتُهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾ وَادْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيقَاتِهِ الَّتِي وَاتَّفَقَكُمْ بِهَا إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾

ریزدرپ: ای مسلمانان! به احکام طهارت عمل کنید

۴

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نَقَوْمٍ عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ هُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٠﴾

ریزدرپ: ای مسلمانان! به این احکام اجتماعی-اخلاقی اهمیت دهید

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَن يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ
عَنكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! قدر دان نعمت های الهی باشید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقا با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُب مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقا می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیات ۱ تا ۵ فهمیده میشود مقارن نزول این آیات، در میان مسلمانان، اهمیت دادن به قول و قرار ضعیف بوده و در این رابطه خیلی از مسلمانان بیخیال بوده اند، راجع به سایر احکام نیز همچنین بوده، و نیز فهمیده میشود مسلمانان به نظر کفار اعم از یهود و نصارا یا دیگران خیلی اهمیت میداده اند که خداوند در این آیات آنان را از این اخلاقتان نهی فرموده، و همچنین فهمیده میشود بسیاری از زنان اهل کتاب به شوهران خویش خیانت جنسی میکردند و یا «رفیق باز» بوده اند. از آیه ۶ فهمیده میشود در آن روزها دسترسی به آب آسان نبوده، و از آیه ۷ درک میشود عده زیادی از مسلمانان از لحاظ توجه به نعمت ها، و بخصوص بزرگترین نعمت (یعنی نعمت دینی که آنحضرت مامور به ابلاغش بود)، و میثاق اطاعت از خدا و رسول، و تقوا، دارای مشکل بودند.

۴ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۳ به علت «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا» در آن.

آیه ۵ به علت «الْيَوْمَ أَجِلُّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَهُمْ»
آیه ۸ به علت «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ»

۵ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۵ و ۹ و ۱۰ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۶ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۷ و ۹ تا ۱۱، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافتهای کوتاه مستقیم

آیه ۱: «فضلی و رضایتی را می جویند» یعنی (آن پرندگان یا حیوانات) برای دانه و غذا در محدوده آن خانه (کعبه) اینطرف و آنطرف پرسه می زنند.

آیه ۲: عنوان، «مبادا دشمنی قومی که ...» در آیه ۱ یعنی اینکه مبادا دشمنی سابق مردم ساکن مکه را نسبت به خویش بیاد آورده و به آنها تعدی کنید.

آیه ۳: «امروز کافران از دین شما نومید شدند» یعنی اینکه امروز کافران از اینکه شما را به حالت سابق برگردانند نومیدند.

آیه ۳: چنانکه به دلایل زیاد و از طرق گوناگون می دانیم سوره مائده آخرین سوره قرآن است و پس از تکمیل نزول آن، چیزی نگذشت که روح مقدس رسول گرامی (ص) از این جهان که بقول قرآن «دنیا» (= پست تر) نامیده شده به جهان «علی» رحلت نمود و باب وحی بسته شد.

آیه ۴: مطلب راجع به حیوانات شکاری، به این معنی است که از بین شکارهای حیوانات شکاری، شما فقط مجازید از شکارهایی که سگهای شکاری تعلیم یافته شکار می کنند و پس از شکار برایتان نگه می دارند بخورید.

آیه ۴: یعنی هنگامی که سگ را برای گرفتن شکار ول می کنید بسم الله الرحمن الرحیم بگوئید.

آیه ۵ که فرموده «طعام اهل کتاب برایتان حلال است» در ظاهر چنین بنظر می-رسد که مثلاً اگر ما همین الان به لندن و پاریس برویم و هنگام نهار و شام در رستوران‌های آنها چیزی بخوریم بر ما حلال است اما علماء ما چنین نمی‌گویند و دلایل مفصلی در این خصوص دارند و این موضوع را محدودتر از آن می‌دانند و «طعام» را محدود به غلات و حبوبات و فرآورده‌های آن می‌گیرند یعنی اینکه مثلاً نان و برنج و بیسکویت و امثال آنها و فرآورده‌های لبنی حاصل از حیوانات حلال گوشت آنها بر ما حلال است و نه گوشتها و فرآورده‌های آن که توسط آنها ذبح و پخته و عرضه میشود.

امروز دین شما را برایتان کامل و نعمتم را بر شما تمام کردم

منظور از نعمت دین حنیف اسلام است چنانچه در همین آیه ۳ ذکر شده است و اینکه در ابتدای سوره چنین مطلبی را ذکر فرموده به این معنی است که با نزول این سوره احکام دین شما کامل شد و اگر به آنها که در این سوره و سوره‌های قبلی آمده عمل کنید نعمت بر شما تمام خواهد گردید.

ترجمه تفسیری آزاد

بسم الله الرحمن الرحيم

ای مسلمانان! به قراردادها وفا کنید،

گوشت چارپایان برایتان حلال شد. مگر آنچه حکم آنها برایتان خوانده میشود، غیر از صیدی که شما در حال احرام از حیوانات شکار شدنی محلی کنید که آن هم حرام است که خداوند هر چه بخواهد حکم میکند (۱)

ای مسلمانان! شاعر خدائی را حلال نشمارید،

و نیز ماه حرام را،

و نیز حیوان قربانی را،

و نه قربانی قلاده دار را،

و نه پناه آوردگان به آن خانه را، که فضلی و رضایتی از جانب پروردگارشان را میجویند.

و هنگامی که از احرام بدر آمدید عیبی ندارد که شکار کنید،

و مبدا که دشمنی قومی که شما را از مسجدالحرام بازداشتند به گناه بیاندازدتان که

به آنان تعدی کنید،

و بر نیکی و تقوا همکاری کنید، و برگناه و تعدی همکاری نکنید،

و از خداوند پروا کنید که او در پیگیری شدید است (۲)

مردار و خون و گوشت خوک و آنچه هنگام ذبح برای غیر خدا نامبرده شده، و خفه شده، و با ضربت کشته شده، و پرتاب شده، و یا شاخ خورده و کشته شده، و آنچه حیوان درنده قسمتی را خورده، مگر آنکه تذکیه و ذبح کرده باشید، و آنچه برای بتها ذبح شده، و آنچه با تیرهای قرعه کشی قسمت شده، همه اینها بر شما حرام شد. و خوردن آنها گناه است.

امروز کافران از دین شما نومید شدند، از آنها نترسید و از خدا بترسید.

امروز دینتان را برایتان کامل کردم و نعمتم را بر شما تمام نمودم و اسلام را برایتان بعنوان دین پسندیدم. پس اگر کسی به مخمصه مردن از گرسنگی افتاد و ناچار شد از آنها بخورد، به قدر ضرورت، و نه آنقدر که به گناه دچار شود، میتواند بخورد، و البته خداوند آمرزگار مهربان است (۳)

از تو می پرسند چه چیزی حلال است، بگو چیزهای پسندیده برایتان حلال شده است، و از شکارهای حیوانات شکاری تعلیم یافته، و نیز از شکاری که سگان، که از آنچه خداوند به شما یاد داده به آنان تعلیم میدهد شکار میکنند، چیزی را که برایتان نگه میدارند میتوانید بخورید، و نام خدا را بر آن یاد کنید، و از خداوند پروا کنید که او تند حساب است (۴)

امروز چیزهای دلپسند برایتان حلال شد، و طعام اهل کتاب نیز برایتان حلال است، و طعام شما هم برای آنها حلال است، و ازدواج با زنان پاکدامن مسلمان و زنان پاکدامن از کسانی که قبل از شما کتابشان داده شده، هنگامی که اجرتشان را بدهید، و به منظور پاکدامنی باشد، نه اینکه بدکاری و رفیق بازی باشد، برایتان حلال است، و کسی که به ایمان کفر ورزد عملش از بین رفته و همو در آخرت از زیانکاران است (۵)

ای مسلمانان! هنگامی که برای نماز بپا خواستید رویتان و دستها را تا آرنج ها بشوئید، و قسمتی از سرتان و پاهایتان را تا برآمدگی روی پا مسح کنید، و اگر جنب بودید طهارت کنید، و اگر مریض یا در سفر بودید و یا از مدفوع آمدید یا اینکه با

زنان تماس داشته اید و آب نمی یابید با خاک خوبِ پسندیده تیمم کنید، و از آن، بخشی از صورت و دست‌ها را مسح کنید. خداوند نمیخواهد برای شما سختی ای پیش بیاورد ولیکن میخواهد پاکتان کند و نعمتش را بر شما تمام نماید شاید شکر بگزارید (۶)

و نعمت خداوند را بر خویش بیاد آورید و نیز پیمانی که از شما بگرفت، همان پیمانی که طی آن گفتید شنیدیم و اطاعت کردیم را بیاد آورید، و از خدا پروا کنید که خداوند به آنچه در سینه هاست آگاه است (۷)

ای مسلمانان! برای خدا بپا خیزید و با عدالت گواهی دهید. و مبادا دشمنی قومی شما را وادارد که عدالت نکنید. عدالت کنید که به تقوا نزدیکتر است. و از خدا پروا کنید که خداوند به آنچه میکنید آگاه است (۸)

خداوند به کسانی که ایمان آورده و عمل شایسته کرده اند وعده داده که آمرزشی و پاداشی عظیم خواهند داشت (۹) و کسانی که کافر شده و آیاتمان را تکذیب کردند از یاران جهنم خواهند بود (۱۰)

ای مسلمانان! نعمت خدا را بر خویش بیاد آورید آن هنگام که عده ای سعی کردند دستشان را علیه شما بگشایند و او دستشان را از شما کوتاه کرد، و از خدا پروا کنید و مومنان باید بر خدا توکل کنند (۱۱)

مائدہ ۲ آیات ۱۲ تا ۱۹

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٢﴾ فِيمَا نَقَضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾ وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَفِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج می‌کنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: احکامی فردی و اجتماعی با زمینه "ای مسلمانان کفار و یهود و نصاری چنین اند شما آنطور نباشید".

برایند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: یهود و نصاری به وحی اهمیت ندادند و چنان کردند که گویی تکالیف آن مربوط به دیگران است.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٢﴾ فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا دُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! مبادا مانند بنی اسرائیل شوید، که خداوند نعمت را بر آنان تمام کرد، اما آنها با چه رفتار بدی پاسخ دادند!

۲

وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَنَسُوا حَظًّا مِمَّا دُكِّرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! مبادا مانند مسیحیان شوید، که نصیب خود را از عمل به حق به فراموشی سپردند

۳

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! مبادا مانند یهود و نصارا شوید، که چنین قرآنی در بین شماست و مورد بی توجهی تان قرار گیرد

۴

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ

الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! مبدا مانند مسیحیان، در اصل اعتقادتان منحرف شوید

۵

وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

ریزدرب: اهل کتاب بیخودی دلخوش به اسامی شان شدند

۶

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! مبدا مانند بنی یهود و نصارا شوید، که خود را تافته جدا بافته حساب کنید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ به تشریح برخی از احکام مبتلی به و نیز احکام عبادی و اجتماعی می پردازد .
در این پاراگراف می فرماید: ای اهل کتاب عقایدتان باطل و اعمالتان خلاف، و اینک حجت بر شما تمام شده است.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

«میثاق»ی که در آیه ۷ ذکر شده، در آیه ۱۲ تشریح شده که عبارت باشد از به پا داشتن نماز و دادن زکات و ایمان به فرستادگان الهی و احترام به آنان و قرض الحسنه دادن به خداوند.

در روزهای نزول این آیات اکثر قریب به اتفاق یهودیان خلاف این عمل میکرده اند (آیه ۱۳) و دائماً خیانت میکرده اند (همان آیه)

همچنین مسیحیان نیز «میثاق» مذکور را زیرپا گذاشته بودند (آیه ۱۴) و علاوه بر آن مسیح را خدا قلمداد میکرده اند (آیه ۱۷)

هم و یهودیان و هم مسیحیان این عیده را تبلیغ میکرده اند که فقط خودشان مورد محبت خداوند میباشند و نیز فرزندان خداوندند، البته باید توجه داشته باشیم که در این تلقی اخیر، یهودیان پیشرو و ابداع کننده، و مسیحیان دنباله رو آنان بودند و ما این موضوع را در سوره بقره به تفصیل شرح داده ایم.

۵ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۱۲ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۶ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۱۲ و ۱۳ و ۱۸، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافت های کوتاه مستقیم

آیه ۱۲: ظاهراً این عدد دوازده باید مربوط باشد به دوازده قبیله بودن آنها که آنهم می باید مربوط به این باشد که پسران یعقوب (که نام دیگرش اسرائیل است) دوازده نفر بودند.

آیه ۱۳: اینکه آدمی پند را «برای دیگران» بخواهد مختص بنی اسرائیل و یهودیان نیست. ما نیز بیش از چهارده قرن است به این درد مبتلاییم و مسیحیان نیز مطابق آیه ۱۴ به همچنین.

آیه ۱۴: بطور قطع یک معجزه تاریخی است زیرا مسیحیان تاکنون همواره در بین خویش جنگ داشته‌اند و لاقلاً در همین قرن بیستم دو جنگ بین‌المللی بزرگ با تلفات عظیم و وحشتناک بین آنها را شاهد بوده‌ایم.

انتقادات قرآن در باره یهودیان از اعمالشان، و در باره مسیحیان از

عقایدشان است

پس از هجرت، در تاریخ اسلام، فتح مکه، یک نقطه عطف بزرگ دیگر است. قبل از آن تقریباً تمامی فشارها علیه اسلام و مسلمین از ناحیه کفار مشرک اعمال می‌شد. جنگ‌های بزرگ، توطئه‌های بنیان برکن، و دسیسه‌های عجیب، توسط آنان طراحی و ساماندهی و اجرا می‌شد اما پس از فتح مکه، این غائله ناگهان و کاملاً خوابید.

با فتح مکه ستاد مرکزی مشرکان فرو ریخت و پس از آن نیز، در مدتی کوتاه، چند درگیری پراکنده در اینجا و آنجا بود و زود هم تمام شد. و سرتاسر منطقه، یا به اسلام گروید، و یا سروری اسلام را پذیرفت.

در این سوره بعنوان «آخرین کلام» و کلامی که تا ابد طنین‌انداز خواهد بود، بیشترین انتقاد متوجه نکوهش رفتارهای باطل اهل کتاب است.

در این سوره نیز مانند سایر سوره‌های بزرگ از بقره به بعد، از یهودیان انتقادات شدید می‌کند اما انتقادات قرآن از یهودیان، از «اعمال» آنهاست، در حالیکه انتقادی که در این سوره از مسیحیان می‌کند از «اعتقادات» آنهاست و این موضوع بسیار قابل توجه است.

زیرا خداوند می‌دانست که این آخرین سوره است و باب وحی دیگر بسته خواهد شد و چیزی که می‌ماند اسلام است، و دو دین نیرومند یهودیت و مسیحیت.

که یهودیت هر چه باشد در اصل اعتقاداتشان ایراد خیلی اساسی ندارد، اما مسیحیت با موضوع تثلیث که شرک عینی صریح و آشکار است ایراد اساسی دارد و بطور جدی باید مورد ارزیابی نسل‌های آینده واقع شود تا در طول زمان، پالایشی که باید در فکر بشر صورت گیرد، صورت بگیرد.

ترجمه تفسیری آزاد

و البته خداوند پیمان بنی اسرائیل را گرفت، و از آنها دوازده مراقب برگزید، و گفت اگر نماز بپادارید و زکات دهید و به رسولانم ایمان آورید و احترام و تقویتشان کنید و به خداوند قرض الحسنه دهید بدیهایتان را می پوشانم و شما را داخل بهشتی می کنم که در کف آنها نهرها جاری است. اما هر کس از شما که پس از آن کفر ورزد راه اعتدال را گم کرده است (۱۲) پس، بسبب شکستن پیمانشان لعنتشان کردیم، که دلهاشان را سخت نمودیم بطوریکه کلام را از مواضع آن تحریف کرده، و سهم خویش را از اینکه از آن پند بگیرند فراموش کردند، و ای پیامبر! همیشه برخیاقتی از آنها مطلع خواهی شد، جز عده کمی از آنها که چنین نیستند، پس عفوشان کن و در گذر که خداوند نیکوکاران را دوست میدارد (۱۳)

و از کسانی که میگویند مسیحی هستیم پیمانشان را بگرفتیم، و آنها هم نصیب خویش را از پندی که باید می گرفتند فراموش کردند، پس بین آنها تا روز قیامت دشمنی و کینه ورزی بوجود آوردیم و بزودی خداوند به آنچه می ساختند خبرشان میدهد (۱۴)

ای اهل کتاب! اینک رسول ما بسویتان آمده که بسیاری از آن چیزهایی را که از آن کتاب مخفی میداشتید برایتان بیان کند و بسیاری را ببخشد. اینک از جانب خداوند بسویتان نوری و کتابی آشکار آمده است (۱۵) که خداوند بسبب آن هر کس را که رضایتش را پیروی کند به راه های سلامت هدایت میکند، و آنها را به اذن خویش از تاریکیها بسوی نور بیرون می آورد، و بسوی جاده مستقیم هدایتشان می کند (۱۶)

البته کسانی که گفتند خداوند همان مسیح پسر مریم است کفر ورزیدند. بگو اگر خدا بخواهد مسیح پسر مریم و مادرش و همه اهل زمین را هلاک کند چه کسی میتواند جلوگیری کند؟ و فرمانروائی آسمانها و زمین و هر چه بین آنهاست از آن او است. هر چه بخواهد می آفریند و خداوند بر هر چیزی تواناست (۱۷)

و یهودیان و مسیحیان گفتند ما فرزندان خدا و دوستان اوئیم، بگو پس چرا بسبب گناهانتان عذابتان می کند؟ بلکه شما بشری از آنانکه آفریده است هستید، هر کس را که خواهد می آمرزد و هر کس را خواهد عذاب می کند و فرمانروائی آسمانها و زمین و بین آنها از آن خداست و بازگشت بسوی اوست (۱۸) ای اهل کتاب! اینک رسولمان پس از دوره ای از نبود پیامبران بسویتان آمده که برایتان بیان کند، تا مبادا بگوئید که مژده دهنده ای و هشدار دهنده ای بسویمان نیامد، اینک مژده دهنده و هشدار دهنده بسویتان آمده است، و خداوند بر همه چیز تواناست (۱۹)

مأئده ۳ آیات ۲۰ تا ۳۲

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَنَنُودِلُهَا حَتَّىٰ يُخْرِجُوا مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾ قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنَنُودِلُهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَادْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافَرَّقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَإِنَّمَا تَحُمِلُونَ عَلَيْهِمْ آَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيَهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾ وَأَتِىَ عَلَيْهِمْ نَبَأُ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِن أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِن بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لَأَقْتُلَنَّكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِغْمِي وَإِغْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُورِي سَوْءَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَا أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِيَ سَوْءَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَآئِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعُدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمْسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: احکامی فردی و اجتماعی با زمینه "ای مسلمانان کفار و یهود و نصاری چنین اند شما آنطور نباشید".

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: یهودیان پس از شناخت حق حاضر نشدند برای تحقق آن زحمتی بکشند و یهودیان به مسلمانان حسادت می کنند که چرا خداوند رسالت را در میان آنها قرار داد.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَنَ نَّدْخُلُهَا حَتَّىٰ يُخْرِجُوا مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾ قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنَ نَّدْخُلُهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرِقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَإِنَّمَا حُمْرَةٌ عَلَيْهِمْ آرَبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾

ریزدرب: منافقان آنقدر بی حیا شده بودند که بی تعارف و با صراحت علنا با آنحضرت مخالفت میکردند

۲

وَأَنزَلَ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنِي آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِن بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدَيَّ إِلَيْكَ لَأَقْتُلَنَّكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ تَبُوءَ بِإِغْمِي وَإِغْمِكَ فَتَكُونَ مِنَ أَصْحَابِ النَّارِ وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُورِي سَوْءَةَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَنَا أَعْجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُورِيَ سَوْءَةَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ﴿٣١﴾ مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعَدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾

ریزدرب: منافقان آنقدر بر اوضاع مسلط شده بودند که هر کار دلشان میخواست میکردند و آنحضرت چون مقید به حدود بود نمیتوانست کاری کند

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ به تشریح برخی از احکام مبتلی به و نیز احکام عبادی و اجتماعی می پردازد .
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای اهل کتاب عقایدتان باطل و اعمالتان خلاف، و اینک حجت بر شما تمام شده است.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! مانند یهودیان نباشید که علیرغم شناخت حق، حتی در چیزی که بسیار به نفع شان بود، حاضرنبودند زحمتی به خویش بدهند و مراقب حسادت یهودیان برخودتان باشید.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیات ۲۰ تا ۲۶ فهمیده میشود آنحضرت در پی اجرای اوامر الهی که در پاراگراف ماقبل آخر سوره تحریم ابلاغ شده مشغول جمع آوری نیرو بوده، اما، مسلمانان، با القاءات سنگین و روز افزون منافقان به قدری گستاخ شده بودند که چندان گوش به فراخوان آنحضرت نمیدادند و بنی اسرائیل وار به آنحضرت میگفتند مگر پیغمبر نیستی؟ خب، از نیروی خاص پیغمبری ات استفاده کن، و البته در این میان، مومنین واقعی ای هم بودند ولی در اقلیت، و آنقدر کم تعداد که نمیشد با آن تعداد امر خداوند را اجرا نمود.

خداوند از ذکر داستان دوپسر آدم (آیات ۲۷ تا ۳۲) چه منظوری دارد؟

قطعا قصد داستانسرایی نداشته، بلکه در این داستان چیزی نهفته است که نظیر حالتی است که در جامعه آن روزها وجود داشته و برای ماها که هزار و چند صد سال از آن روزها دور هستیم تحلیلی دارد از آنچه در آن روزها بر آنحضرت و یاران واقعی اش گذشته است.

یکطرف این داستان مقید به هیچ قید اخلاقی و دینی و وجدانی و غیره نیست و فقط خواسته نفس را پیرو است، طرف دیگر کسی است که مقید به حدودی است که آنها را از جانب خدا تلقی میکند.

طرف اول، منافقان معاصر آنحضرت اند که مقید به هیچ قید دینی و اخلاقی و معنوی نیستند و فقط میخواهند بر این جامعه ای که آنحضرت با آنهمه خون دل تا به اینجا رسانده سوار شوند و خر خواسته های نفسانی خویش را برانند.

طرف دیگر، آنحضرت است و پیروان حقیقی اش که مقید به هزاران قیود الهی و اخلاقی و معنوی و وجدانی هستند و نمیتوانند «هر کاری» را بکنند. لذا در این اوضاع و احوال برشمرده، آنحضرت و پیروان واقعیش مغلوب و جبهه منافقین و مسلمانان سست ایمان غالب اند.

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

کل آیات آیات ۲۰ تا ۳۲ به دلایل پیشگفته مکرر برجسته است، اما از میان آنها آیه ۲۴ و نیز آیات ۲۷ تا ۳۱ برجسته تر است.

۶ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۲۷ تا ۳۱ از این لحاظ که مربوط به اقوامی است که در قبل از تاریخ بوده اند، و علم باستان شناسی آنقدر رشد نکرده که ما از اوضاع و احوال آنها مطلع باشیم، برای ما نیز روشن نیست، چه رسد به مخاطبان اولیه این آیات.

۷ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تقریباً تمام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

رفتار شرم آور یهودیان

در اینجا انتقاد از رفتار یهودیان است که حاضر نبودند برای رسیدن به وعده الهی و ارض موعود و آنچه که سعادت دنیوی و اخروی آنها در آن بود زحمتی بکشند و خطری پذیرا شوند و با آن بی‌شرمی و وقاحت جواب رسول خدا را دادند و از فرمان خدا سرپیچی کردند و ذکر این امر در آخرین سوره قرآن چه بسا به این معنی باشد که ای مسلمانان عبرت بگیرید و شما چنین نباشید و از حق و حجت حق اطاعت کنید.

تقصیر من چیست؟

قبول کردن قربانی از سوی خدا گناهی نبود که آن برادر مرتکب شده باشد که مستوجب قتل توسط آن دیگری باشد. عمل او بهتر بود، خداوند هم از او پذیرفت، و این نیز می‌باید عملش را بهتر می‌کرد تا خداوند از او هم بپذیرد، و اینکه او را کشت، چه توجیهی دارد؟

ذکر این داستان در اینجا به این معنی است که ای یهودیان چه دشمنی‌ای با این پیامبر و این مسلمانان دارید؟ تقصیر آنها چیست که خداوند این فضل و رحمت را (یعنی نبوت و وحی را) به آنان داده، و چرا با آنها دشمنی و در کار آنها کارشکنی می‌کنید؟ بلکه برعکس سعی کنید با آنها در راه خوبی‌ها مسابقه بگذارید و شما بهتر باشید تا لطف خداوند متوجه شما شود.

ترجمه تفسیری آزاد

و هنگامیکه موسی به قومش گفت: ای قوم! نعمت خدا را برخویش بیاد آورید که در میان شما پیامبرانی قرار داد و شما را پادشاهانی نمود و به شما چیزهایی داد که به هیچیک از جهانیان نداد (۲۰) ای قوم! به آن سرزمین مقدسی که خدا برایتان مقرر نموده وارد شوید و به پشت برنگردید که زیانکار خواهید شد (۲۱) گفتند ای موسی قومی بسیار جبار در آن هستند و ما هرگز داخل آن نخواهیم شد مگر اینکه از آن خارج شوند و اگر از آن خارج شدند ما داخل خواهیم شد (۲۲) دو نفر از آنانکه از خدا میترسیدند و به آنها نعمت داده بود گفتند به آن درب داخل شوید، و هنگامیکه داخلش شدید غالب خواهید شد، و بر خدا توکل کنید اگر مومن می‌باشید (۲۳) گفتند

ای موسی! ما هرگز، تا ابد، مادام که آنها در آن هستند، داخل آن نخواهیم شد، پس تو و پروردگارت بروید و با آنان بجنگید و ما همین جا نشسته ایم (۲۴) گفت پروردگارا من اختیار چیزی جز خودم و برادرم را ندارم، پس بین ما و فاسقان جدائی افکن (۲۵) خداوند مقرر فرمود که وارد شدن به آن شهر چهل سال برآنان حرام شده و باید در زمین سرگردان باشند و ای موسی! تو برای قومی فاسق اندوهگین مباش (۲۶)

ای پیامبر! خبر آن دو پسر آدم را بر آنها به حق بخوان، که قربانیی پیش آوردند و از یکی از آنها قبول شد و از دیگری قبول نشد، گفت حتما تو را خواهم کشت، گفت جز این نیست که خداوند از تقوا پیشگان قبول میکند (۲۷) اگر دستت را بسویم بگشائی که مرا بکشی، دستم را بسویت دراز نمی کنم که بکشمت، زیرا از خداوند پروردگار جهانیان میترسم (۲۸) میخواهم گناه مرا و گناه خودت را بر دوش بگیرم و از یاران آن آتش شوی، و این سزای ظالمان است (۲۹) پس نفّس او قتل برادرش را برایش آسان کرد، و کشتش، و از زیانکاران شد (۳۰) آنگاه خداوند کلاغی را برانگیخت که زمین را می کاوید تا به او نشان دهد که چگونه جسد برادرش را پنهان کند، گفت وای بر من آیا عاجز شده ام که مثل این کلاغ باشم و جسد برادرم را پنهان کنم و از پشیمانان شد (۳۱) به این خاطر بر بنی اسرائیل مقرر نمودیم که اگر کسی، کسی را بدون اینکه شخصی را کشته باشد، یا مرتکب فسادى در زمین شده باشد، بکشد، مانند آن است که همه مردم را جمیعا کشته باشد. و کسی که کسی را زنده بدارد مانند آن است که تمام مردم را زنده داشته باشد. و البته رسولانمان با نشانه های روشن بسویشان آمدند، آنگاه بسیاری از آنها پس از آن در زمین از اسرافگران گردیدند (۳۲)

مائه ۴ آیات ۳۳ تا ۴۳

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ هُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ هُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَنَّهُوا بِهِ مِنْ عَذَابٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ وَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾ يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٣٧﴾ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنُ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَاعُونَ لِقَوْمٍ آخِرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ بِحُفُوفٍ الْكَلِمِ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ هُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾ سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَفَيْتَ يُحْكِمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: احکامی فردی و اجتماعی با زمینه "ای مسلمانان کفار و یهود و نصاری چنین اند شما آنطور نباشید".

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: نمونه‌ای از احکام جزائی اجتماعی و ای پیامبر! یهودیان چنین‌اند. برای آنها اندوهگین مباش و رسالت را پی گیر.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ هُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدُرُوا عَلَيْهِمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَفُوٌّ رَحِيمٌ ﴿٣٤﴾

ریز درب: حکم کسانیکه علنا به مقابله با آیات خدا و احکام رسولش برخیزند تا توبه نکرده اند، چنین است

۲

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ هُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَنَّهُمْ بِهِ مِنْ عَذَابٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ وَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾ يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَهُمْ عَذَابٌ مُقِيمٌ ﴿٣٧﴾

ریز درب: ای مسلمانان! در ایمان تان بسیار جدی تر شوید

۳

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءُ بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُوٌّ رَحِيمٌ ﴿٣٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

ریز درب: حکم سارقان ظالم، قبل از توبه این است

۴

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يَحْفَرُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَعْدِ مَوَاضِعِهِ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَظْهَرِ قُلُوبُهُمْ هُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ

عَظِيمٌ ﴿٤١﴾ سَمَاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكْأَلُونَ لِّلْسُخْتِ فَإِنْ جَاؤُوكَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ
وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَصْرِؤَكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ
﴿٤٢﴾ وَكَيْفَ يُحْكُمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ
بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾

**ریزدرب: ای مسلمانان! بطور جدی از کسانی که چنین میکنند دوری و با
آنان مقابله کنید**

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف
که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه
محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ به تشریح برخی از احکام مبتلی به و نیز احکام عبادی و اجتماعی می پردازد.
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای اهل کتاب عقایدتان باطل و اعمالتان خلاف، و اینک حجت
بر شما تمام شده است.
در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! مانند یهودیان نباشید که علیرغم شناخت حق، حتی
در چیزی که بسیار به نفع شان بود، حاضرنبودند زحمتی به خویش بدهند و مراقب حسادت
یهودیان برخودتان باشید.
در این پاراگراف برخی احکام اجتماعی را تشریح می فرماید و به توصیف رفتارهای
باطل یهودیان و نکوهش آنها می پردازد.

۴ - سوالات

- ۱- «الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ» (آیه ۳۳) چه نوعی از سخن است؟ (مبالغه؟ کنایه؟ یا....؟)
- ۲- منظور از «يُحَارِبُونَ اللَّهَ» فوق چیست؟
- ۳- منظور از «وَاتَّقُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ» (آیه ۳۵) چیست؟

۴- باتوجه به اصل «خواست خداوند قانونمند است» آیه ۴۰ را بازگویی کنید.

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیه های ۴۱ تا ۴۳ فهمیده میشود عده ای از مسلمانان گرایش به یهودیان پیدا کرده بودند و برخی هم از اسلام خارج و به آنها می پیوستند ، و نیز فهمیده میشود یهودیان گوش میخوابانند که دروغ هایی را بر ضد اسلام پیدا کنند و آنها را ثبت و ضبط کنند و بعدا برای نسل های بعدی مسلمانان باز گو کرده و آنها را دچار شبهه کنند، و نیز یکی دیگر از شگردهای یهودیان این بود که با قیافه حق بجانب به آنحضرت مراجعه میکردند که در موضوعی که صورت سازی میکردند مثلا بین آنها قضاوت کند تا از این موضوع به زعم خودشان از آنحضرت آتو بگیرند.

۶ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۳۸ (السارق و السارقه .) به دلایل مکرر پیشگفته از جمله آیات برجسته قرآنی است.

۷ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)
آیه های ۳۶ و ۳۷ از آنجا که «قیامتی» است، کلا بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، و طبعا در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۳۶ و ۳۷ و ۴۰ ، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافت های مستقیم و کوتاه

تَقَطَّعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خِلَافٍ (آیه ۳۳) یعنی (مثلا) دست راست و پای چپ.
بعد از آیه ۳۸ دو آیه آمده که سخن از رافت و گذشت دارد، بخصوص که در آیه ۳۹ سخن از «ظلم» رفته و لذا موضوع آیه ۳۸ در صورتیکه در اثر گرسنگی یا اشکال دیگر استیصال انجام شود، آن عقوبت شدید را ندارد.

ترجمه تفسیری آزاد

جز این نیست که سزای کسانی که با خدا و رسولش می جنگند و در زمین به فساد بر می خیزند، این است که کشته شوند یا به دار کشیده شوند، یا دست و پای آنها به عکس یکدیگر بریده شود، یا از آن زمین تبعید شوند. این در دنیا برایشان خواری است، و در آخرت عذابی عظیم خواهند داشت (۳۳) مگر کسانی که پیش از آنکه بر آنها دست یابید توبه کنند و بدانید که خداوند آمرزگار مهربان است (۳۴)

ای مسلمانان! از خدا پروا کنید،

و بسوی او راه بجوئید،

و در راهش جهاد کنید،

شاید رستگار شوید (۳۵)

البته کافران حتی اگر دو برابر آنچه در زمین هست نیز مال آنها باشد، و بخواهند بجای عذاب روز قیامت بدهند، از آنها قبول نمیشود و عذابی دردناک خواهند داشت (۳۶) میخواهند از آن آتش خارج شوند ولی از آن خارج شدنی نخواهند بود و عذابی ماندنی خواهند داشت (۳۷)

و در مورد مرد و زن سارق، دستهایشان را قطع کنید.

این سزای عملشان است که مجازاتی از جانب خدا است،

و خداوند پیروزمند فرزانه است (۳۸)

و کسی که پس از ظلمش توبه کند و اصلاح نماید، خداوند نیز بر او بازگشت خواهد نمود،

که خداوند آمرزگار مهربان است (۳۹)

آیا نمی دانید که فرمانروائی آسمانها و زمین از آن خداست؟ و هر که را بخواهد عذاب می کند و هر که را بخواهد می آمرزد و خدا بر هر چیزی تواناست؟ (۴۰)

ای پیامبر! مبدا کار کسانی که در کفر سرعت میگیرند اندوهگینت کند،

کار همان کسانی که با دهان هایشان میگویند ایمان آوردیم ولی دلشان ایمان نیاورده، و بعضی از یهودیان که به دروغ گوش میسپارند و برای دیگرانی که هنوز بسویت نیامده اند جاسوسی میکنند و کلام را از مواضع آن تحریف می کنند، و

میگویند اگر این حکمی که ما میگوئیم به شما داده شده، بگیری‌اش و اگر داده نشد بر حذر باشید. و کسی که خدا بخواهد به فتنه اش اندازد کسی نمیتواند در مقابل خداوند برایش کاری کند.

آنها کسانی هستند که خداوند نخواسته دلهاشان را پاک کند.

در دنیا خواری و در آخرت عذابی عظیم خواهند داشت (۴۱)

گوش کنندگان دروغ و خورنده حرام هستند، و اگر بسویت آمدند، یا بین آنها حکم کن یا از آنان روی برگردان،

و اگر از آنان روی برگردانی هرگز نمیتوانند ضرری به تو بزنند، و اگر هم حکم

میکنی به عدالت حکم کن که خداوند عادلان را دوست میدارد (۴۲)

و چگونه تو را به قضاوت میخوانند در حالیکه تورات بینشان است که حکم خدا در

آن است؟ آنگاه، پس از آن، بر می گردند و مومن نمی باشند (۴۳)

مائده ٥ آيات ٤٤ تا ٤٦

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِمَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ
بِمَا اسْتَحْفَضُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوْنَ النَّاسَ وَاحْشَوْا اللَّهَ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا
قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٤٤﴾ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ
بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسَّيِّئَ بِالسَّيِّئِ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ
بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٥﴾ وَقَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ
بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ
يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ وَلَيَحْكُمَ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ
يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ
مِنَ الْكِتَابِ وَمُهِمِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ
جَعَلْنَا مِنْكُمْ شُرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لَيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَقْبُوا
الْحَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَأَنْ أَحْكَمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ
اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرُهُمْ أَنْ يَفْسِدُوا عَنْ بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّمَا يُرِيدُ
اللَّهُ أَنْ يُبْصِرَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ﴿٤٩﴾ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَنْعُونَ
وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لَقَوْمٌ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى
أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾
فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ
بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُضْبِحُوا عَلَى مَا أَسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا
أَهْؤُلَاءَ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ ﴿٥٣﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِيَ اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى
الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةً لَئِيمًا ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ
مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ
الْغَالِبُونَ ﴿٥٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوعًا وَلَعِبًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكَفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ
اتَّخَذُوهَا هُزُوعًا وَلَعِبًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَقْمِئُونَ مِمَّا إِلَّا أَنْ
آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلَ إِلَيْنَا وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَأَنْ أَكْثَرُكُمْ فَاسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرِّ مِمَّن

ذَلِكَ مَثُوبُهُ عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرْدَةَ وَالْحَتَّازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ وَإِذَا جَاؤُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾ وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السَّحْتَ لَئِنْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَخْبَارُ عَنْ قَوْمِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السَّحْتَ لَئِنْ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعُدَاةَ وَالْبَغِضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَحْمَةٍ لَأَكْلَوْا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: احکامی فردی و اجتماعی با زمینه "ای مسلمانان کفار و یهود و نصاری چنین اند شما آطور نباشید".

برایند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای مسلمانان! یهودیان و نصاری به کتاب خدا اهمیت ندادند، شما چنین نباشید و مباد که از میان یهود و نصاری دوست و سرپرست بگیرید بلکه از میان بهترین های مؤمنان انتخاب کنید.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوُا اللَّهَ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا

قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٤٤﴾ وَكُنْتُمْ عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنْ النَّفْسِ
بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ
بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٥﴾

ریزدرب: ای پیامبر! لازم است علماء یهودیان حکم بما انزل الله کنند

۲

وَقَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ فِيهِ هُدًى
وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ وَلِيَحْكُمَ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ بِمَا
أَنْزَلَ اللَّهُ فِيهِ وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٤٧﴾

ریزدرب: ای پیامبر! لازم است علماء مسیحیان حکم بما انزل الله کنند

۳

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ
اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ
أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لَيَبْئُوتُكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَقِيمُوا الْحَزَنَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ
فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَأَنْ احْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ
بَعْضِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوا أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنْ كَثِيرًا مِّنَ
النَّاسِ لَفَاسِقُونَ ﴿٤٩﴾ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوفُونَ
﴿٥٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَكَّفْ
مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾

ریزدرب: ای پیامبر! لازم است خودت هم مقید باشی به حکم بما انزل الله

۴

فَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَى أَنْ تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ
بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِنْدِهِ فَيُضْحِكُوهُمْ عَلَى مَا أَسْرَوْا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا
أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ أَنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حِطَّتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ ﴿٥٣﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِيَ اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى
الْمُؤْمِنِينَ أَعْرَءَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ
مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ

وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ زَاكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٥٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُؤًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا نَادَيْتُم إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُؤًا وَلَعِبًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾

ریزدرپ: ای مسلمانان! بشدت از اخلاق منافقانه دور باشید

۵

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَقِيمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنْ أَكْثَرُكُمْ فَاسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ أَتَيْنَكُم بِشَيْءٍ مِّنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾

ریزدرپ: ای پیامبر! به یهودیان بی اعتناء باش

۶

وَإِذَا جَاءُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾ وَتَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَخْبَارُ عَن قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِمْ مِن رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

ریزدرپ: ای پیامبر! اهل کتاب چنین اند، اهمیتی به آنان مده

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

تَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ به تشریح برخی از احکام مبتلی به و نیز احکام عبادی و اجتماعی می پردازد .
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای اهل کتاب عقایدتان باطل و اعمالتان خلاف، و اینک حجت بر شما تمام شده است.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! مانند یهودیان نباشید که علیرغم شناخت حق، حتی در چیزی که بسیار به نفع شان بود، حاضرنبودند زحمتی به خویش بدهند و مراقب حسادت یهودیان برخودتان باشید.

در پاراگراف ۴ برخی احکام اجتماعی را تشریح می فرماید و به توصیف رفتارهای باطل یهودیان و نکوهش آنها می پردازد.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! مانند اهل کتاب نباشید که به محتویات کتابهای خودشان عمل نمی کنند و با مسلمانان دشمنی می ورزند و راجع به خداوند عقاید باطل دارند.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

آیه های ۵۳-۵۲ درباره منافقان است.

اینک که پس از فتح مکه کفار شکست کامل خوردند و ستادشان فرو پاشید، منافقان رابطه خویش را با کافران اهل کتاب تقویت می نمایند، زیرا متوجه هستند که آنان در بلند مدت، دشمن استراتژیک اسلام خواهند بود .

آیات ۵۷ تا ۶۶ بما میگوید در زمان نزول این آیات، یهودیان دین مسلمانان و به خصوص نماز را به مسخره می گرفتند، و به شدت گرایش به گناهان و تعدی به حقوق دیگران داشتند، و ضمناً خودشان را به مسلمانان نزدیک میکردند، و اهل حرام خواری، به معنی اعم، بودند و روحانیان شان نیز منعشان نمیکردند که چرا از گفتمان باطل پیروی میکنید و حرام میخورید.

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۴۴ به دلیل وَمَنْ لَّمْ يَخُكْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ
آیه ۴۵ به دلیل وَمَنْ لَّمْ يَخُكْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ
آیه ۴۷ به دلیل وَمَنْ لَّمْ يَخُكْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ
آیه ۵۵ به دلیل إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ

۶ - در این پاراگراف، کدام فقرات، فوق ذهنیات معاصران نزول است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)
آیه ۶۵ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

۷ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۵۱ و ۶۱ و ۶۵، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافتهای کوتاه مستقیم

آیه ۶۴ «دست خدا بسته است» علاوه بر اینکه بمعنی «خداوند فقیر است» می باشد، به این معنی نیز هست که جهان آفرینش بطور اتوماتیک کار خودش را می کند و خداوند دخالتی در آن ندارد.

آیات ۶۶-۵۷: به انتقاد از یهودیان پرداخته اما چنانکه عرض کردیم انتقاد از اعمال آنان است نه عقایدشان. البته غیر از موردی که در ابتدای آیه ۶۴ است.

ظلم، کفر، و فسق، در ریشه یکی هستند

توجه به انتهای آیه های ۴۵ و ۴۷ و ۴۹ خواننده را به مفهومی مانند تیترا فوق منتقل می کند.

در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! از اهل کتاب بشدت دوری کنید، بلکه دوستی تان با کسانی باشد که در عمل به محتوای دین، پشتازند.

ترجمه تفسیری آزاد

البته تورات را نازل کردیم که در آن هدایتی و نوری هست که پیامبرانی که تسلیم امر خدا بودند مطابق آن حکم میکردند. برای یهودیان، و خداشناسان، و روحانیون یهودی، مطابق آنچه که از کتاب خدا حفظ بودند و بر آن شهادت میدادند. پس، از مردم نترسید و از من پروا کنید و آیاتم را به بهائی اندک مفروشید و کسانی که به آنچه خداوند نازل کرده حکم نکنند از کافراند (۴۴)

و در آن برایشان مقرر کردیم که جان در مقابل جان، و چشم در مقابل چشم، و بینی در مقابل بینی، و گوش در برابر گوش، و دندان در مقابل دندان، و جراحت ها، به مانند خویش قصاص شود. پس اگر کسی بخشی کند و از قصاص بگذرد کفاره ای برای گناهانش خواهد بود. و کسانی که به آنچه خدا نازل کرده حکم نکنند از ظالمانند (۴۵)

و عیسی پسر مریم را پس از آنها فرستادیم که تورات پیش از خویش را تصدیق میکرد، و به او انجیل را دادیم که در آن هدایتی و نوری بود، و آنچه را قبل از آن از تورات فرستاده بودیم تصدیق میکرد، و هدایتی و موعظه ای برای تقوا پیشگان بود (۴۶)

و اهل انجیل نیز باید به آنچه که خدا در آن نازل کرده حکم کنند و کسانی که به آنچه خدا نازل کرده حکم نکنند از فاسقانند (۴۷)

و این کتاب را به حق بر تو نازل کردیم که تصدیق کننده چیزی است که قبل از آن، از آن کتاب ها نازل شده بود، و بر آن نگهبان است، پس بین آنها به آنچه خداوند نازل کرده حکم کن، و از هوا و هوس های آنان علیرغم آنچه که از حق بسویت آمده پیروی مکن.

برای همگی تان شریعت و روشی قرار دادیم،

و اگر خدا میخواست همه تان را یکجور قرار میداد،

ولیکن میخواست در آنچه به شما داده بیازمایدتان،

و در کارهای خیر سبقت گیرید.

بازگشت همگی شما بسوی خداست.

پس همو درباره آنچه که اختلاف میکردید شما را آگاه خواهد نمود (۴۸)
و ای پیامبر! بین آنها به آنچه خدا نازل کرده حکم کن،
و از هوا و هوس آنها پیروی مکن،
و برحذر باش که مبدا تو را به فتنه اندازند،
که از قسمتی از آنچه خدا نازل کرده اندکی منحرف شوی،
پس اگر روی برگردانند بدان که خداوند میخواهد برای بعضی از گناهانشان
مصیبتی به آنان وارد کند،
و اینکه اکثر مردم از فاسقاند (۴۹)
آیا حکم جاهلیت را جستجو می کنند؟
و حکم چه کسی از حکم خدا برای قومی که یقین دارند بهتر است؟ (۵۰)

ای مسلمانان! یهودیان و مسیحیان را دوست و سرپرست خویش مگیرید.
بعضی از آنها دوستان بعضی دیگرند.
پس اگر کسی از شما آنان را دوست و سرپرست بگیرد از آنان است.
خداوند البته قوم ظالمان را هدایت نمی کند (۵۱)

کسانی را که در دلهایشان مرضی هست می بینی که با سرعت در میان آنها رفت و
آمد میکنند، میگویند میترسیم حادثه بدی بما برسد،
و چه بسا که خداوند پیروزی یا امری از جانب خویش بیاورد و آنها در آنچه که در
دلهای خویش پنهان میداشتند پشیمان گردند (۵۲)
و مومنان گویند آیا اینها کسانی بودند که سخت ترین قسم های خویش را به خدا
میخوردند که با شما هستند؟ و اینک ایگونه رفتار میکنند؟
اعمالشان نابود شد و زیانکار گردیدند (۵۳)

ای مسلمانان! اگر کسی از شما از دینش برگردد باکی نیست،
و خداوند بزودی قومی را خواهد آورد که دوستشان دارد و دوستش دارند که در
مقابل مومنان متواضع و در برابر کافران عزتمندند،
در راه خدا جهاد می کنند و از سرزنش سرزنش کننده ای نگرانی ندارند.
این فضل خداست که به هر کس خواهد میدهد و خداوند وسعت بخش داناست
(۵۴)

جز این نیست که دوست و سرپرست شما خداوند، و رسولش، و مومنانی هستند که نماز بپایدارند و زکات میدهند در حالیکه در رکوعند (۵۵)
و کسی که خدا و رسولش و مومنان را دوست و سرپرست بگیرد البته حزب خدا غالب خواهد بود (۵۶)

ای مسلمانان! کسانی را که دین تان را به مسخره و بازیچه میگیرند دوست و سرپرست مگیرید
و از خدا پروا کنید اگر مومن میباشید (۵۷)
همانها که وقتی شما را به نماز میخوانند، به سخره و بازیچه تان میگیرند، زیرا که بی خرد میباشند (۵۸)

بگو ای اهل کتاب آیا به این خاطر با ما می ستیزید که به خدا و نیز به آنچه که بسوی ما نازل شده و آنچه قبلا نازل شده ایمان داریم؟
و اینکه اکثر تان گناهکارید؟ (۵۹)
بگو آیا به بدتر از این کیفر از نزد خدا خبر تان بدهم؟
کسانی که خداوند لعنتشان کرده، و بر آنها غضب نموده،
و از آنها میمون هائی و خوک هائی و بندگان طاغوت قرار داده،
آنها از لحاظ جایگاه بدتر و از راه معتدل گمراه ترند (۶۰)
و هنگامیکه بسوی شما می آیند میگویند ایمان آوردیم،
در حالیکه با کفر به درون آمده و با کفر بیرون رفته اند (۶۱)
و بسیاری از آنها را میبینی که در گناه و تعدی و حرام خواری سرعت بخرج میدهند،
چه زشت است کاری که می کنند (۶۲)
چرا باصطلاح علماء ربانی و روحانیونشان آنها را از گفتار گناه و خوردن حرام نهی نمی کردند؟

و این البته کار بسیار زشتی بود که می کردند (۶۳)
و یهودیان میگویند دست خدا بسته است. دستانشان بسته باد،
و برای آن سخنشان لعنت شوند،
بلکه دستهای او باز است، و هر طور که خواهد انفاق می کند،

و البته عده ای از آنها چنان خواهند بود که آنچه از جانب پروردگارت بر تو نازل شده طغیان و کفرشان را زیاد خواهد کرد،
و بین آنها تا روز قیامت دشمنی و نفرت انداختیم.
هر بار که آتشی برای جنگ برمی افروزند خداوند آنها فرومیشانند،
و در زمین به فساد میکوشند و خداوند مفسدان را دوست نمیدارد (۶۴)
و اگر اهل کتاب ایمان می آوردند و تقوا پیشه مینمودند بدیهایشان را میپوشانیدیم و
آنها را داخل بهشت‌های پر نعمت مینمودیم (۶۵)
و اگر همان تورات و انجیل و آنچه را که از سوی پروردگارشان بسویشان نازل شده
بود را هم بیامیداشتند، هم از بالای سرشان و هم از زیر پایشان نعمت میخوردند.
از آنها عده ای میانه رو، و بسیاری از آنها بدکارند (۶۶)

مأئده ۶ آیه ۶۷

يَا أَيُّهَا الرُّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٦٧﴾

پیش تفسیر

۱- استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف

درس: احکامی فردی و اجتماعی با زمینه "ای مسلمانان کفار و یهود و نصاری چنین اند شما آنطور نباشید".

درب: پیام مهمی که عدم ابلاغ آن از سوی پیامبر همسنگ نقص در پیامبریش بود.

۲- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ به تشریح برخی از احکام مبتلی به و نیز احکام عبادی و اجتماعی می پردازد .
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای اهل کتاب عقایدتان باطل و اعمالتان خلاف، و اینک حجت بر شما تمام شده است.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! مانند یهودیان نباشید که علیرغم شناخت حق، حتی در چیزی که بسیار به نفع شان بود، حاضرنبودند زحمتی به خویش بدهند و مراقب حسادت یهودیان برخودتان باشید.

در پاراگراف ۴ برخی احکام اجتماعی را تشریح می فرماید و به توصیف رفتارهای باطل یهودیان و نکوهش آنها می پردازد.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! مانند اهل کتاب نباشید که به محتویات کتابهای خودشان عمل نمی کنند و با مسلمانان دشمنی می ورزند و راجع به خداوند عقاید باطل دارند.

در این پاراگراف می فرماید: ای پیامبر! با خاطر آسوده آن پیام مهم ما را ابلاغ کن.

۳- حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از این آیه (۶۷) صراحتاً فهمیده می شود که چیزی بر پیامبر نازل شده بود و آنحضرت آن را به مردم ابلاغ نکرده بود زیرا نگران بود ترور شود. و آن موضوع آنقدر مهم بود که ابلاغ نکردن آن بمنزله نرساندن رسالتش بوده است.

خطری که ممکن بود متوجه پیامبر شود از ناحیه چه کسانی بود؟

در آیه گفته شده که خطر مزبور از جانب «مردم» بوده است.

این «مردم» چه کسانی می‌توانستند باشند؟ کافران مشرک و کافران اهل کتاب که نمی‌توانستند باشند زیرا اگر چنان بود از آنان تحت عنوان «کافر» و یا «اهل کتاب» نام می‌رفت.

پس این «مردم» کسانی جز در داخل مسلمانان نمی‌توانست بوده باشد. بنابراین خطر مورد بحث از جانب منافقان بود که اگر آن موضوع ابلاغ می‌شد مایه ناراحتی شدید آنها می‌گردید و چه بسا حاضر بودند پیامبر اکرم را به قتل هم برسانند تا بتوانند جلوی آن را بگیرند.

چه چیزی بود که برای منافقان آنقدر اهمیت داشت که بخاطر جلوگیری از آن حاضر بودند چنین جنایت فوق‌هولناکی را هم مرتکب شوند؟

بهتر است سؤال را اینطور مطرح کنیم که اساساً منافقان چرا به اسلام پیوستند؟ ما اولین بار نام منافقان را در سوره عنکبوت می‌خوانیم که هنوز هجرت اتفاق نیافتاده است. آنها مدتها قبل از هجرت بو کشیده و حدس زده بودند که این نهضت موفق خواهد شد و لذا خود را در صفوف علاقمندان آن جا زده بودند تا در آینده آن سهمی داشته باشند. اینک آن آینده مطلوب فرا رسیده بود. هجرت واقع شده و پیامبر حکومت تشکیل داده و مکه را فتح و همه اعراب را به زیر نگین خویش در آورده بود و خودش هم پیرمردی بود و سن مرگ و میر در آن روزها مانند امروز دور و بر هشتاد سالگی و نود سالگی نبود بلکه دور و بر پنجاه سالگی بود. لذا پیامبر که اینک در سن شصت و سه سالگی بود کاملاً پیر و نزدیک به رحلت بوده و آنها برای خویش کیسه‌ها دوخته بودند که پیامبر وفات خواهد کرد. در صورت وفات پیامبر چه اتفاقی می‌افتاد؟

پیامبر از هر سلطانی مقتدرتر بود و حکم او از هر صاحب حکومتی نافذتر بود، و جانشینی او یک چیز خواستنی و آرزویی بسیار بزرگی بود، و این چیزی نبود که آنها بتوانند به سهولت از آن چشم بگیرند، و لذا برای رسیدن به آن حاضر بودند هر کاری بکنند، و این همان چیز است که می‌توان در جواب آن سؤال که «چه انگیزه-ای برای قتل پیامبر وجود داشت» بیان کرد.

اگر آنها کوچکترین حسی کرده بودند که پیامبر ممکن است به امر خدا کسی را به جانشینی خویش منصوب کند، قبل از انجام آن حتماً سعی می‌کردند آنحضرت را به قتل برسانند.

اما خداوند با نزول این آیه همه راههای حزم و احتیاط را بر آنحضرت بست و برای آنحضرت چاره‌ای جز ابلاغ آن نگذاشت.

اینجاست که موضوع خیانت آن دو زن پیامبر(ص) که در سوره تحریم به آن اشاره شده است روشن می‌شود. چه رازی بود که آنان از پیامبر فاش نموده بودند؟ که با آن شدت مورد نکوهش قرار گرفتند؟ هر چه باشد از این آیه معلوم می‌شود پیامبر رازی داشت و آن دو زن به پیامبر خیانت نموده و راز او را فاش کرده بودند، و نزول سوره تحریم نیز درست قبل از این سوره است!

اینها سؤالاتی است که یافتن جواب آنها سخت نیست و هر چه باشد با تحلیل‌های فوق به سهولت معلوم می‌شود که آن مأموریت پیامبر نصب امیرالمؤمنین به خلافت خویش بوده که در سال حجه‌الوداع در مسیر بازگشت به مدینه در محل غدیر خم اتفاق افتاده و مورخان و روایان درباره آن اتفاق نظر دارند.

۴ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۶۷ به دلایل مکرراً پیشگفته از برجسته ترین های قرآن است.

۵ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

با توجه به ترتیب نزول سوره ها، تمام عناصر این آیه «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

خداوند امر خویش را محقق میکند

در آیه ۶۷ میفرماید: ای رسول! آنچه را که از جانب پروردگارت بسویت نازل شده تبلیغ کن، و اگر نکنی رسالتش را نرسانده ای، و خداوند تو را از مردم حفظ میکند، خداوند قوم کافران را هدایت نمی‌کند.

آیه فوق بسیار معروف است و همان آیه‌ای است که برحسب قوی‌ترین روایات اعم از شیعه و سنی، موضوع آن مربوط به نصب امیرالمؤمنین(ع) به خلافت پس از پیامبر(ص) می‌باشد. اما در اینجا تکیه ما روی جمله «... و خداوند تو را از مردم حفظ می‌کند...» است.

از متن جمله فهمیده می‌شود که گویا پیامبر در معرض سوء قصد بوده و عده‌ای توطئه ترور آن حضرت را پرورده بودند و با آنچه که آن حضرت مأمور به ابلاغ آن شده بود (یعنی خلافت امیرالمؤمنین(ع)) نه تنها موافق نبودند بلکه بسیار مخالفت

شدیدی هم داشتند تا آنجا که مصمم به کشتن پیامبر هم شده بودند. در هر حال این آیه نازل شده بود و پیامبر نیز همانگونه که روش معمول او بود آنرا بر مردم خوانده بود و همه گوش به زنگ اوضاع و احوال بودند که چه پیش خواهد آمد ...

بالاخره روز غدیر خم فرا رسید و پیامبر(ص) امیرالمؤمنین را به دستور خداوند نصب کرد و اتفاقی هم نیفتاد و آنحضرت بر اثر مرگ طبیعی وفات یافت و این آیه نیز به مجموعه معجزات تاریخی پیوست.

هیچکس نمی‌تواند یک دقیقه بعد خودش را تضمین کند. سکنه‌های قلبی و مغزی، انواع خطرات ارضی و سماوی و مهمتر از همه درباره رهبران سیاسی، دشمنان سازمان‌یافته و خطر سوء قصد و ترور بشدت مطرح است.

پیامبر اکرم(ص) هم هیچ گارد و محافظی نداشت اما ضمناً دشمنان سازمان‌یافته خبیث و بد ذات و جدی و مصمم زیاد داشت. همان‌ها که کوچکترین فرصت جهت برگرداندن جامعه به حالت قبل از اسلام را از دست نمی‌دادند.

با وجود این، با چنان لحن محکمی، چنین اطمینانی به پیغمبر داده شده و حفظ جان او تضمین شده و آنها با این عبارت صریح و روشن و در مقابل چشم و گوش ده‌ها هزار نفر و از جمله اعضاء آن باند توطئه‌گر، برانداز و منافق.

این نیز یکی دیگر از پیشگوئی‌های عجیب تحقق‌یافته است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای رسول! آنچه را که از جانب پروردگارت بسویت نازل شده تبلیغ کن، و اگر نکنی رسالتش را نرسانده‌ای! و خداوند تو را از مردم حفظ میکند، خداوند قوم کافران را هدایت نمی‌کند (۶۷)

مائده ۷ آیات ۶۸ تا ۸۶

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِّونَ وَالنَّصَارَى مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَارْسَلْنَا إِلَيْهِمْ رَسُولًا قُلْنَا مَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا هَوى أَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾ وَحَسِبُوا أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةً فَعَمُوا وَصَمُّوا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُّوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٤﴾ مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَاكُلَانِ الطَّعَامَ انْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٧٥﴾ قُلْ اتَّعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَصْلُوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ لَعَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ لَهُمْ خَالِدُونَ ﴿٨٠﴾ وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨١﴾ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِيَسِينَ وَرَهَبَانًا وَأَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ بِمَا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبَّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَاتَّخَذَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾

پیش تفهیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:

طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:

درس: احکامی فردی و اجتماعی با زمینه "ای مسلمانان کفار و یهود و نصاری چنین اند شما آنطور نباشید".

برآیند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: ای مسلمانان! خداوند به حقایق کار دارد نه به اسامی. سعی کنید به حقیقت دین خویش عمل کنید و مبدا در دین تان به غلو دچار شوید و یهودیان چنین اند و مبدا تحت سلطه آنان در آئید و از بین اهل کتاب، در مجموع، مسیحیان نسبت به اسلام کمتر دشمنی می‌ورزند.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُتِمُّوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾
ریزدرپ: ای پیامبرا اهل کتاب بدون عمل کردن به کتاب شان چه ارزشی دارند؟

۲

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِئُونَ وَالنَّصَارَى مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾
ریزدرپ: خداوند به اسامی کاری ندارد، بلکه به حقایق کار دارد دارند؟

۳

لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَرَأْسُنَا إِلَيْهِمْ رُسُلًا كُلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾ وَحَسِبُوا أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةً فَعَمُوا وَصَمُّوا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُّوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾
ریزدرپ: یهودیان بدترین رفتار را داشتند

۴

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٧٢﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَلَاثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنْ لَمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٤﴾ مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَا كُفْلَانِ الطَّعَامَ انْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ انْظُرْ أَتَى يُؤْفِكُونَ ﴿٧٥﴾ قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾

ریزدرب: مسیحیان از لحاظ عقیده بدترین اند

۵

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾ كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿٨٠﴾ وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ مَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨١﴾ لَنَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا وَلَنَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَارَى ذَلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِيَسِينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبَّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَأَنَّا جَعَلَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾

ریزدرب: ای پیامبر! از لحاظ رفتاری یهودیان بدترین، و مسیحیان نسبتاً به آنها بهترند

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ به تشریح برخی از احکام مبتلی به و نیز احکام عبادی و اجتماعی می پردازد .
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای اهل کتاب عقایدتان باطل و اعمالتان خلاف، و اینک حجت بر شما تمام شده است.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! مانند یهودیان نباشید که علیرغم شناخت حق، حتی در چیزی که بسیار به نفع شان بود، حاضرنبودند زحمتی به خویش بدهند و مراقب حسادت یهودیان برخودتان باشید.

در پاراگراف ۴ برخی احکام اجتماعی را تشریح می فرماید و به توصیف رفتارهای باطل یهودیان و نکوهش آنها می پردازد.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! مانند اهل کتاب نباشید که به محتویات کتابهای خودشان عمل نمی کنند و با مسلمانان دشمنی می ورزند و راجع به خداوند عقاید باطل دارند.

در پاراگراف ۶ می فرماید: ای پیامبر! با خاطر آسوده آن پیام مهم ما را ابلاغ کن.
در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان! به مسلمانی تان ننازید، خداوند به اسامی کار ندارد بلکه به حقیقت ها کار دارد، و مبدا مانند اهل کتاب دردین خویش دچارغلو شوید، و نزدیک ترین مردم به مسلمانان مسیحیان، و دورترین آنها یهودیان و کافران هستند، و رفتار یهودیان و منافقان بد است، از آن رفتارها دوری گزینید.

۴ - سوالات

۱-در « كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ » (آیه ۷۵) کدام وجه از وجوه ضدّ الوهیتی به وضوح دیده میشود؟

۲- اگر بخوایم حرف «و» در جمله «وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ» (آیه ۷۴) را به فارسی ترجمه کنیم ، به ازاء آن چه باید بگذاریم؟ (درحالیکه؟ و ؟ یا.....؟)

۵ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیه ۶۸ فهمیده میشود یهودیان و مسیحیان حتی به آن تورات و انجیلی که در نزدشان بود، نیز، مقید نبودند.

از آیه ۷۷ فهمیده میشود یهودیان و مسیحیان در عقایدشان «غلو» وجود داشت (که در سوره بقره و جاهای دیگر دیده بودیم که میگفتند بهشت فقط مخصوص یهودی و مسیحی است و امثال این چیزها)

از آیه ۸۲ معلوم میشود در آن روزها، در حوزه نفوذ مسلمانان هنوز مشرکان هم وجود داشتند، البته آنها مشرکان عقیدتی بودند، و گرنه رسمیتی نداشتند، ولی از آیه های ۸۳ تا ۸۶ معلوم میشود دشمنی مسیحیان در مقایسه با آنها بسیار کمتر بود، گرچه در داخل مسیحیت برخی کسانی بودند که آنقدر خالص بودند که مورد تجلیل خداوند قرار گرفته اند.

۶ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه ۶۹ به علت شباهت کاملی که به آیه ۶۲ سوره بقره دارد و خود آن از آیات برجسته بود، برجسته است.

آیه ۸۲ از لحاظ تعیین دوست و دشمن (در زمان نزول این آیات) برجستگی دارد.

۷ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه های ۸۵ و ۸۶ از آنجا که «قیامتی» است، کلاً بالاتر از ذهنیات هر بنی بشری است، و طبعاً در مورد مخاطبان اولیه نیز همچنین.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۶۹ و ۷۰ و ۷۴ و ۷۶ و ۸۶، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

حرف آخر

نظیر آیه ۶۹ را در سوره بقره آیه ۶۲ دیدیم و این آیه که در آخرین سوره نازل قرآنی است دیگر قابل نسخ نیست و «حرف آخر» است و خداوند در آن بوضوح فرموده به اسامی اهمیتی نمی‌دهد بلکه به حقایق اهمیت می‌دهد.

اینکه مردم مسلمان و یهودی و مسیحی و ستاره‌پرست باشند، نوعی «اسم» است. هر کس اعم از اینکه چه «اسمی» دارد، اگر به خداوند و آخرت ایمان داشته باشد و عمل صالح کند رستگار است.

البته در ذیل آیه‌ای در سوره آل عمران که فرموده «کسی که دینی غیر از اسلام را بخواهد هرگز از او قبول نخواهد شد» شرحی عرض کردیم که مغایر عرض فعلی نیست، و مسلمانی شناسنامه‌ای بودن افتخاری ندارد، و اگر ما مثلاً در انگلستان و در قرن هجده و در خانواده‌ای مسیحی بدنیا آمده بودیم آیا مسلمان و شیعه می‌شدیم؟ احتمال آن آنقدر ناچیز است که به صفر نزدیک‌تر است و در آنصورت وضع ما در آخرت چه می‌شد؟

آیه فوق می‌فرماید اگر چنان می‌شد در صورتیکه به خدا (در همان چارچوب‌های اعتقادی آنها) و به آخرت (در حد همان ذهنیات)، اعتقاد داشته و عمل شایسته می‌کردیم، اهل بهشت می‌شدیم.

این قول صریح قرآن است و در آخرین سوره آن نیز هست و چیزی هم آن را نسخ ننموده است.

تفاوت آشکار

آیات ۷۲ تا ۷۶ انتقاد از مسیحیان است، اما برعکس یهودیان، از اعمالشان نیست بلکه از اقوال و عقایدشان است. در حالی که نکوهش یهودیان در قرآن، اغلب از اعمال و رفتارشان است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای پیامبر! بگو ای اهل کتاب! تا تورات و انجیل و آنچه که از جانب پروردگارتان بسویتان نازل شده را بر پا ندارید بر چیزی از حق استوار نیستید، و ای پیامبر! آنچه که از جانب پروردگارت بر تو نازل شده کفرو طغیان بسیاری از آنها را خواهد افزود، پس بر قوم کافران اندوهگین مباش (۶۸) البته مسلمانان و یهودیان و ستاره پرستان

و مسیحیان ، هر کسی که به خداوند و روز آخرت ایمان آورده و عمل شایسته کند نه نگرانی داشته باشد و نه اندوهگین باشد (۶۹) البته پیمان بنی اسرائیل را گرفتیم و رسولانی بسویشان فرستادیم ، هر بار که رسولی بسویشان آمد که مخالف هوای نفس شان بود ، عده ای را تکذیب و عده ای را کشتند (۷۰) و چنین پنداشتند که امتحانی نخواهد بود و کور و کر شدند ، آنگاه خداوند به توبه ، به آنها بازگشت ، آنگاه باز هم بسیاری از آنها کور و کر شدند ، و خداوند به آنچه میکنند بیناست (۷۱) کسانی که گفتند که خداوند همان مسیح پسر مریم است . کفر ورزیدند ، در حالیکه مسیح گفت ای بنی اسرائیل خداوند را که پروردگارم و پروردگار خودتان است عبادت کنید ، زیرا کسی که به خداوند شرک ورزد البته خداوند بهشت را بر او حرام خواهد کرد ، و جایگاهش آتش خواهد بود ، و یاورانی نخواهند داشت (۷۲) کسانی که گفتند خداوند سومی آن سه تاست ، کفر ورزیدند و خدائی جز خدای واحد نیست ، و اگر از آنچه میگویند دست نکشند به کافران آنها عذابی دردناک خواهد رسید (۷۳) آیا بسوی خدا توبه نمی کنند و از او آمرزش نمیخواهند ، در حالیکه خداوند آمرزگار مهربان است؟ (۷۴) مسیح پسر مریم جز رسولی نبود که قبل از او نیز رسولانی گذشتند و مادرش هم بسیار راستگو بود . آنها غذا میخوردند . بین چگونه آیات را برایشان بیان می کنیم آنگاه بین به کجا رانده میشوند (۷۵) بگو آیا بجای خدا چیزی را عبادت می کنید که برایتان مالک نفع و ضرری نیستند؟ در حالیکه خداوند شنوای داناست (۷۶) بگو ای اهل کتاب! در دینتان به ناحق غلو نکنید و از هوا و هوس قومی پیروی نکنید که قبلا گمراه شده اند ، و عده زیادی را هم گمراه کرده اند ، و از راه معتدل دور گشته اند (۷۷) کافران بنی اسرائیل بر زبان داود و عیسی پسر مریم لعنت شدند ، بخاطر عصیانی که می ورزیدند و تجاوزی که می نمودند (۷۸) آنها از کارهای ناپسند نهی نمی نمودند . چه کار زشتی بود که می کردند (۷۹) بسیاری از منافقان و سست ایمانان را می بینی که کافران را به دوستی و سرپرستی میگیرند . چیزی که برای خویش پیش می فرستند چه بد است ، نتیجه اش این است که خداوند بر آنان خشم کند و در عذاب جاودان باشند (۸۰) و اگر به خداوند و پیامبر و آنچه بر او نازل شده ایمان می آوردند ، آنها را دوستان و سرپرستان خویش نمی گرفتند ولیکن بسیاری از آنها فاسقاند (۸۱) ای پیامبر! از لحاظ دشمنی با مسلمانان ، یهودیان و مشرکان را شدید ترین دشمنان خواهی یافت ، و از لحاظ دوستی نسبت به آنان ، نزدیکترین کسان آنها هستند که میگویند مسیحی هستیم . و آن به این علت است که کشیشان و راهبان از آنها

هستند و گردنکشی نمی کنند (۸۲) و هنگامی که به آنچه بر رسول خدا نازل شده گوش میدهند ، می بینی از چشمشان اشک سرازیر شده ، بخاطر آنچه که از حق شناخته اند ، و میگویند پروردگارا ایمان آوردیم پس ما را از گواهان بنویس (۸۳) و چه مان شده که ایمان به خدا و آنچه که از حق بسویمان آمده نیاوریم؟ در حالیکه امید داریم که پروردگارمان ما را در میان صالحان قرار دهد؟ (۸۴) و خداوند بسبب آنچه که گفتند به بهشتهائی که نهرها در آن جاری است پاداششان داد که در آن جاودان خواهند بود و این پاداش نیکوکاران است (۸۵) و کافران و تکذیبگران آیاتمان اهل جهنم خواهند بود (۸۶)

مائدہ ۸ آیات ۸۷ تا ۱۰۸

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْمِلُوا ظَنَاطَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسْكِينٍ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَخْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا خَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ ذَكَرَ اللَّهُ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنَ الصَّيْدِ تَنَالَهُ أَيْدِيكُمْ وَوَمَاخُذُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنْ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَنْ قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ هَذِيَا بَالِغِ الْكُعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةُ طَعَامٍ مَسَاكِينَ أَوْ عَدَلَ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ عَفَا اللَّهُ عَنْمَا سَلَفٌ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٩٥﴾ أَجَلٌ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِلنَّسَاءِ وَحَرْمٌ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا ذُمْتُمْ حُرْمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾ جَعَلَ اللَّهُ الْكُعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩٨﴾ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾ قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءٍ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنْزَلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ﴿١٠٢﴾ مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَجْرَةٍ وَلَا سَآئِةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرَّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ صَرَيْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُوهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذَا لَمِنَ الْأَثَمِ ﴿١٠٦﴾ فَإِنْ عَثَرَ عَلَى أَثَمٍ اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَآخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأُولَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهِدْتُنَا أَحَقَّ مِنْ شَهِادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِنَّا إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٧﴾ ذَلِكَ أَذَى أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَى وَجْهِهَا أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ أَيْمَانٌ بَعْدَ آيْمَانِهِمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمِعُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٠٨﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج میکنیم:
 طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:
درس: احکامی فردی و اجتماعی با زمینه "ای مسلمانان کفار و یهود و نصاری چنین اند شما آنطور نباشید".

برآیند درسی فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: احکام مختلف در چند موضوع مورد نیاز فردی و اجتماعی.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْمِلُوا ظَنَاطَ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

ریز درپ: ای مسلمانان! چیزی را که خداوند برایتان حلال نموده با طیب

خاطر بخورید

۲

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْإِيمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ

ذَلِكَ كَفَّارَةٌ لِّإِيمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! به درستی چیزی که راجع به درستی آن قسم یاد میکنید مطمئن شوید

۳

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ﴿٩١﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! از شراب و قمار و همانندان قمار بشدت پرهیزید

۴

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٩٢﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! از خدا و رسول اطاعت، و از استنکاف آن حذر کنید

۵

لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعَمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! تا هنگامی که ایمان و عمل صالح و تقوا و احسان دارید راجع به خوراک تان نگران نباشید

۶

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ وَمَن قَتَلَ مِنْكُم مَّتَعِدًا فَبِغَازٍ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ أَوْ عَدْلٌ ذَلِكُمْ صِيَامًا لَّيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهُ عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٩٥﴾ أَجَلٌ لَّكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلْمَيْسَرَةِ وَحَرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدَ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرْمًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! به احکام صید اهمیت دهید

۷

جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْغُرُوبَ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَذْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾ اَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩٨﴾ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! به حج و احکام آن و ماه حرام اهمیت دهید

۸

قُلْ لَا يَسْتَوِي الْحَبِيثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! به حلال و حرام در همه چیز خیلی اهمیت دهید

۹

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَن أَشْيَاءٍ إِن تُبَدَّ لَكُمْ تَسْأَلُوكَ وَإِن تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبَدَّ لَكُمْ عَمَّا عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ﴿١٠٢﴾ مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِيَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَكَثُرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! هنگام نزول وحی سوالات نالازم و نامفید مکنید زیرا ممکن است جوابی بیاید که خوشایندتان نباشد

۱۰

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَن ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! به اینکه خودتان بر راه هدایت باشید بسیار اهمیت دهید، زیرا آنهایی که گمراهند نخواهند توانست به شما ضرری بزنند

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمْ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ صَرَيْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ تَحْسِبُوهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَتُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنْ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذَا لَمِنَ الْأَمِينِ ﴿١٠٦﴾ فَإِنْ عَثَرَ عَلَىٰ أَهْمَا اسْتَحَقَّا إِنَّمَا فَآخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأُولَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا إِنَّا إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٧﴾ ذَلِكَ أَذْنَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَا أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ أَيْمَانٌ بَعْدَ آيْمَانِهِمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمَعُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٠٨﴾

ریزدرب: ای مسلمانان! به احکام وصیت و شاهد گرفتن هنگام ادای آن بسیار اهمیت دهید

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لَبَّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ به تشریح برخی از احکام مبتلی به و نیز احکام عبادی و اجتماعی می پردازد .
در پاراگراف ۲ می فرماید: ای اهل کتاب عقایدتان باطل و اعمالتان خلاف، و اینک حجت بر شما تمام شده است.

در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! مانند یهودیان نباشید که علیرغم شناخت حق، حتی در چیزی که بسیار به نفع شان بود، حاضرنبودند زحمتی به خویش بدهند و مراقب حسادت یهودیان برخودتان باشید.

در پاراگراف ۴ برخی احکام اجتماعی را تشریح می فرماید و به توصیف رفتارهای باطل یهودیان و نکوهش آنها می پردازد.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! مانند اهل کتاب نباشید که به محتویات کتابهای خودشان عمل نمی کنند و با مسلمانان دشمنی می ورزند و راجع به خداوند عقاید باطل دارند.

در پاراگراف ۶ می فرماید: ای پیامبر! با خاطر آسوده آن پیام مهم ما را ابلاغ کن. در پاراگراف ۷ می فرماید: ای مسلمانان! به مسلمانی تان ننزید، خداوند به اسامی کار ندارد بلکه به حقیقت ها کار دارد، و میادای مانند اهل کتاب دردین خویش دچار غلو شوید، و نزدیک ترین مردم به مسلمانان مسیحیان، و دورترین آنها یهودیان و کافران هستند، و رفتار یهودیان و منافقان بد است، از آن رفتارها دوری گزینید. در این پاراگراف به تشریع چند حکم فردی و اجتماعی می پردازد.

۴ - حدسیاتی از اوضاع و احوال آن روزها

از آیه ۹۰ فهمیده میشود مصرف مشروبات مست کننده، در این مقطع بطور واضح حرام شده و از همین آیه فهمیده میشود از زمان نزول سوره بقره تا کنون بطور واضح حرام نبوده اما به عنوان «مکروه» قلمداد میشده است، همچنین است وضع انواع اشکال قمار.

از آیه ۱۰۱ فهمیده میشود که نزول وحی خاصیتی داشته که در فیزیک جهان نیز تغییراتی ایجاد میکرده است.

۵ - آیات برجسته این پاراگراف

آیه های ۹۰ و ۹۱ از آن جهت که در تکمیل آیه مشابهش در سوره بقره و نسخ آن گویاست برجستگی خاصی دارد، که لزوم خوانش قرآن بر حسب ترتیب نزول را القاء میکند.

۶ - آیات مشکل

آیه ۹۳ از آن لحاظ که مفسران در تفسیرش سخنان مختلف و مغایر و حتی متنافر و متضاد گفته اند از جمله آیات مشکل محسوب میگردد. همچنین است آیه ۹۵. نیز آیه های ۱۰۶ تا ۱۰۸.

۷ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد)

آیه ۱۰۱ از آنجا که مکانیزمش بر ما روشن نیست، بالاتر از ذهنیات ما است چه رسد به معاصران نزول این آیه!

آیه ۱۰۵ «قیامتی» است، و هیچ بنی بشری تجربه اش را ندارد، و قبل از قیامت نخواهد داشت، لذا، چه در آن روزهای نزول وحی و چه الی یوم القیامه بالاتر از ذهنیات بشر خواهد بود.

آیه ۱۰۱ مربوط به وحی است، و از آنجا که از شئون الهی است، فوق ذهنیات هر بنی بشری است، چه رسد به معاصران نزول.

۸ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه های ۸۷ و ۸۸ و ۹۲ و ۹۸ تا ۱۰۰ و ۱۰۴، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافتهای کوتاه مستقیم

آیه ۹۰: منظور سنگهایی است که قربانی برای بتها را در نزد آنها انجام می دادند.

آیه ۹۳: یعنی آنچه قبلاً و پیش از صدور این احکام (از این موارد) خورده اند.

آیه ۱۰۱: موضوع سؤال مطرح در این آیه چه بوده؟

ظاهراً معلوم می شود یکی از سئوالات مردم در آن زمان راجع به موضوع آیه ۱۰۳ بوده. و درباره همان چیزها هم یعنی «بحیره» و «سائبه» و «وصیله» و «حام» نیز مطابق شرحی که در تفاسیر آمده، موضوع اینطور بوده که اعراب جاهلی رسومی داشته اند که بعضی حیوانات را وقتی که به شرایط خاصی می رسیده اند، خوردن گوشتشان و یا سوار شدن بر پشتشان را حرام می دانسته اند. که در آیه ۱۰۳ و نیز آیه ۱۰۴ این رسوم ملغی گردیده است. و چون، هم موضوع منسوخ است، و هم به موضوع تفسیر ما مربوط نمی شود، به این نقل قول اکتفا نمودیم.

راجع به فهم کلمات قرآن

۱

بیش از ۵۰ سال است که هرازگاهی کتاب هائی چاپ میشود با این محتوا که: اگر شما معنی این ۲۰۰ کلمه قرآنی را بدانید معنی ۸۰٪ متن قرآن را بلدید، البته گاهی در یک کتاب (مثلا) گفته میشود این ۱۵۰ کلمه شما را به معنی ۷۵٪ درصد حجم قرآن راهنمایی میکند و در یکی دیگر از ۲۰۰ کلمه و ۸۰٪ سخن گفته شده، و خلاصه اینکه این نوع کتاب ها تعداد معدودی کلمه را ضامن فهم حجم عظیمی از قرآن معرفی میکنند.

۲

غیر از کشورهای عرب زبان، لاقلا در ایران و ترکیه (چنانکه تحقیق میدانی کرده ام) فهمیده ام مردم این دو کشور بدون خواندن آن کتابها قسمت اعظمی از آن ۲۰۰ کلمه یا ۱۵۰ کلمه را بلدند (کلماتی مانند خیر و شر و ارث و شیء و حق و باطل و عدل و ظلم و کفر و ایمان و قوم و طهارت و قرائت و قرآن و تورات و انجیل و اسامی مقدسین و انسان و بشر و جن و ملائکه عرش و قلم و لوح و کرسی و عذاب و جزاء جنت و نار و ... و ... و ... اساسا در محاورات مردم بکار میرود و جزء زبان آنهاست)

یک مسافرت به یکی از کشورهای استقلال یافته پس از فروپاشی اتحاد شوروی سابق نیز به من نشان داد که در آنجا (و قیاسا در تقریبا بقیه آن نوع کشورها نیز) همان موضوعی که باره ایران و ترکیه گفته شده بود درست است.

۳

کلماتی که با زندگی مردم عجین باشد، تا نوع زندگی آن مردم عوض نشود، معنی آن کلمات نیز عوض نمیشود.

دو مثال میزنم، یکی شایع و یکی تخصصی:

مثال شایع: کلماتی مانند تلفن و ساندویچ، علیرغم اینکه فرهنگستان برای آنها بقول خودش معادل فارسی اعلام کرده، مردم همچنان و بی اعتنا به معادل های

اعلام شده همان کلمات را بکار می‌برند (مثلا کسی بجای تلفن نمیگوید دورگو و بجای ساندویچ نمیگوید درازلقمه)

مثال تخصصی: می‌دانیم که مهندسان ساختمان در ایران، بیش از ۵۰ سال است که زبان خارجه شان انگلیسی است، اما، وقتی که میخواهند در باره جزئیات نقشه ساختمانی توضیح دهند، بجای کلمه دیتیل که معادل انگلیسی کلمه جزئیات است، کلمه دِتايل را بکار می‌برند که فرانسوی است (که زبان خارجه مهندسان ۵۰ سال به اینطرف نیست) چرا؟ زیرا که اولین مهندسان راه و ساختمان که در زمان رضاشاه به خارج اعزام شده بودند در فرانسه تحصیل کرده بودند، و کلمات تخصصی فرانسوی را با خویش آوردند، و علیرغم اینکه بیش از ۵۰ سال است که زبان خارجه دانشجویان بعدی از فرانسه به انگلیسی تغییر کرده، کلمات تخصصی آنها تغییر نکرده است.

۴

با توجه به آنچه تا کنون گفته شد، در هر کشوری که مسلمانان در آن از ۳۰٪ بالاتر باشند، اکثر کلمات قرآنی را می‌فهمند و فهمشان هم با فهم عرب‌های ۱۴۰۰ سال قبل تقریباً یکی است.

۵

کلماتی هست که یکبار بیشتر در قرآن بکار نرفته، مثلاً همان کلماتی که در این پاراگراف بکار رفته: سائبه و بحیره و وصیله و حام اگر کسی معنای اینها را نفهمید درس و درب و ریز درب به آنها کمک میکند یک «حدود معنی» از آنها بفهمند و ندانستن معنی آنها ضرری به فهم متن قرآنی (در صورتیکه به درس و درب و ریزدرب توجه کرده باشند) نمیزند.

مثلاً در مورد همان چهار کلمه اخیر، برای کسی که معنای آنها را نمیداند، مفهوم آیه مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿۱۰۳﴾ این میشود که: خداوند در باره خداوند در باره آن چهار مورد حکمی صادر نفرموده بلکه احکامی توسط کافران وضع شده بوده که افترا و از روی بیعقلی به خداوند نسبت داده بودند،

خب، با این روشنی که از آیه فهمیده میشود (که سوالی که بدردتان نمیخورد نکنید)، سعی بیجا و مته به خشخاش گذاشتن برای فهم چیزی که حتی در صورت توفیق فهم، کمکی نمیکند، کاملاً نامعقول است.

ترجمه تفسیری آزاد

ای مسلمانان! چیزهای پسندیده ای را که خداوند برایتان حلال نموده حرام نشمارید، و تجاوز مکنید، که خداوند تجاوز کاران را دوست نمی‌دارد (۸۷)
و از آنچه حلال و پسندیده روزیتان کرده بخورید و از خدائی پروا کنید که به او ایمان دارید (۸۸)

خداوند شما را به قسم های لغوتان باز خواست نمی کند، ولیکن به آنچه که قسم ها را آگاهانه برای آن یاد کرده اید باز خواست می کند،
و كفاره شكستن آن این است كه ده بیچاره را از غذاهائی كه بطور متوسط به خانواده تان میخورانید خوراك دهید،
یا بیوشانید،
یا بنده ای آزاد كنید،
و کسی كه اینها را نمی یابد سه روز روزه بگیرد.
این كفاره قسمهائیتان است،
پس حرمت قسم هایتان را نگهدارید.
خداوند آباتش را چنین برایتان بیان می كند شاید شكرگزاری (۸۹)

ای مسلمانان! جز این نیست كه شراب و قمار و سنگ های قربانی و چوبهای قرعه پلیدی از عمل شیطان است.
از آن ها دوری كنید شاید رستگار شوید (۹۰)
جز این نیست كه شیطان میخواهد با شراب و قمار بین شما دشمنی و كینه بیاندازد، و شما را از یاد خدا و از نماز بازدارد،
آیا دست نمی كشید؟ (۹۱)
و خدا و رسول را اطاعت كنید،
و از این ها دوری كنید،
پس اگر روی برگردانید بدانید كه بر عهده رسولمان جز پیام رسانی آشكار نیست (۹۲)

بر مومنان دارای عمل شایسته گناهی نیست در آنچه خورده اند، هنگامی که تقوا و ایمان و عمل صالح داشته باشند، و آنگاه باز هم تقوا داشته و ایمان آورده، و باز هم تقوا داشته و نیکوکاری کنند، و خداوند نیکوکاران را دوست میدارد (۹۳)

ای مسلمانان! خداوند حتما شما را به چیزی از شکار که دست و نیزه شما به آن میرسد می آزماید،

تا کسانی را که از او در نهان میترسد مشخص کند،

پس هر کس که پس از آن تعدی کند عذابی دردناک خواهد داشت (۹۴)

ای مسلمانان! شکار را در حال احرام نکشید و کسی که عمدا آنرا بکشد کیفرش چارپائی است مانند آنچه کشته شده، که دو نفر عادل از بین شما به آن حکم کند، که قربانی باشد که به کعبه برسد، یا اینکه کفاره اش غذا دادن بیچارگان یا معادل آن روزه است، تا وبال کارش را بچشد. خداوند آنچه را که قبلا صورت گرفته می بخشد، و کسی که به آن عمل بازگردد خداوند از او انتقام میگیرد، و خداوند پیروزمند انتقامگیر است (۹۵)

صید دریائی و خوردن آن برایتان حلال شد که برخورداری برایتان و برای رهگذران باشد، و صید خشکی برایتان مادام که در احرام هستید حرام شد، و از خدائی که بسوی او محشور خواهید شد پروا کنید (۹۶)

خداوند کعبه بیت الحرام را مایه قوام مردم قرار داد، و نیز ماه حرام را، و نیز بردن قربانی بی نشان و قربانی قلاده دار را. برای اینکه بدانید خداوند آنچه را در آسمانها و زمین است میداند و خداوند به همه چیز داناست (۹۷)

بدانید که خداوند در پیگیری شدید است و نیز اینکه خداوند آمرزگار مهربان است (۹۸)

بر عهده رسول چیزی جز رساندن پیام نیست و خداوند آنچه را که آشکار و پنهان می کنید میداند (۹۹)

بگو پلید و پسندیده مساوی نیست، و لو اینکه زیادی پلید تو را به تعجب اندازد، پس ای خردمندان از خداوند پروا کنید شاید رستگار شوید (۱۰۰)

ای مسلمانان! از چیزهائی سؤال نکنید که اگر برایتان آشکار شد ناراحت خواهید شد، و اگر هنگامی که قرآن نازل میشود درباره آنها سؤال کنید برایتان آشکار خواهد شد، و خداوند آمرزگار حلیم است (۱۰۱)

قومی قبل از شما نیز درباره اش سؤال کردند و سپس به آن کافر شدند (۱۰۲) خداوند راجع به شتر ماده گوش بریده، و شتر ماده نذر بت شده، و میش دوقلوی نر، و ماده زائیده، و شتر نر دارای ده نتاج، حکمی قرار نداده ولیکن کسانی که بر خدا افترای دروغ می بندند چیزهائی گفته اند و اکثرشان تعقل نمی کنند (۱۰۳)

و وقتی که به آنها گفته شود به سوی آنچه خدا نازل کرده، و نیز بسوی رسول خدا بیایید میگویند آنچه پدرانمان را بر آن یافته ایم ما را بس است.

آیا حتی اگر هم پدرانمان چیزی نمیدانستند و هدایت نشده بودند باز هم شایسته است از آنها پیروی کنند؟ (۱۰۴)

ای مسلمانان! مواظب خودهاتان باشید! کسی که گمراه شده، اگر شما هدایت شده باشید، ضرری به شما نخواهد زد.

بازگشتگاه همگی تان بسوی خداست و او شما را به آنچه انجام میدادید آگاه خواهد کرد (۱۰۵)

ای مسلمانان! حکم شهادت دادن وقتی که مرگ یکی از شما در رسید این است که هنگام وصیت دوعادل از شما یا دو نفر دیگر از غیر شما باشند، اگر در مسافرت هستید و مصیبت مرگ به شما برخورد، آنها را پس از نماز نگهدارید، و قسم به خدا بخورند که اگر شک دارید بدانید ما آن امانت را به قیمتی نخواهیم فروخت، گر چه به خویشاوند باشد، و شهادت خدا را کتمان نمی کنیم، که در آنصورت از گناهکاران خواهیم بود (۱۰۶) در صورتیکه معلوم شد آنها گناهی مرتکب شده اند دو نفر دیگر جای آنها را بگیرند، از آن کسانی که به میت اولویت دارند، و قسم به خدا میخورند که شهادت ما از شهادت آنان حق تر است، و اگر تجاوز کنیم از ظالمان خواهیم بود (۱۰۷) این روش برای اینکه حقیقت مورد شهادت حاصل شود نزدیک تر است، یا اینکه شاهدان بترسند که ممکن است قسم هائی پس از قسم های آنها خورده شود، و از خدا بترسید و بشنوید و خداوند فاسقان را هدایت نمی کند (۱۰۸)

مائده ۹ آیات ۱۰۹ تا ۱۲۰

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ادْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أُتِدِّتُكَ إِذْ أَرْسَلْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِأَمْرِي فَتَكُونُ طَيْرًا بِأَمْرِي وَتُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ بِأَمْرِي وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِأَمْرِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أُوحِيتْ إِلَى الْخَوَارِجِ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرُسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ إِذْ قَالَ الْخَوَارِجُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَّبُّكَ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَّقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَنَنْتُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٥﴾ وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ أَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِهْنًا مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتَ قُلْتَهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ هُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾ قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾ لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٠﴾

پیش تفسیر

۱ - استخراج عصاره محتوای سوره و پاراگراف (راه اول)

اول (چنانکه بارها و بارها دیده اید) عصاره محتوای سوره را استخراج می‌کنیم:
طرز استخراج عصاره محتوای سوره را (یعنی «درس» سوره را) در قسمت اول ارائه کرده ایم که مطابق ذیل است:
درس: احکامی فردی و اجتماعی با زمینه "ای مسلمانان کفار و یهود و نصاری چنین اند شما آنطور نباشید."
برایند درس فوق و متن پاراگراف درب خواهد بود، به شرح ذیل:

درب: انتقاد از مسیحیان به خاطر عقاید باطلشان.

۲ - استخراج عصاره محتوای پاراگراف (راه دوم)

ریز کردن پاراگراف تا حد امکان:

۱

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾
ریزدرب: روز قیامت، از پیامبران در باره امت هایشان پرسش میشود

۲

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ادْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي وَتُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أُوحِيتْ إِلَى الْخَوَارِجِ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ إِذْ قَالَ الْخَوَارِجُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يَنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَّقْتَنَا وَنَكُونُ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٥﴾

ریزدرب: حضرت عیسی (ع) رفتاری در چارچوب بندگی خدا داشت

۳

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّي إِهْنِينَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ إِنْ كُنْتُ فُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ هُمْ إِلَّا مَا أُمَرْتُ بِهِ أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ

الحَكِيم ﴿١١٨﴾ قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾
ریزدرب: حضرت عیسی (ع) در قیامت از اعتقادات اکثر مسیحیان اظهار برائت میکند

۴

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٠﴾
ریزدرب: اعتقاد به خداوند بر اساس مشخصات قرآنی بهترین است

تقطیع:

در فوق دیده اید که ما پاراگراف را به تعدادی «ریزپاراگراف» تجزیه کرده ایم.

اصلی-فرعی

قسمت هایی را که می بینید فوقاً با حروف پر رنگ (بولد) کار کرده ایم، اصلی است.

لُبّ مطلب:

با توجه به ریزپاراگراف ها، و ریزدربها، و جمع بندی ریزدرب ها، همان درب پاراگراف که فوقاً می بینید حاصل خواهد شد و البته توجه دارید که درب مذکور از راه محاسبه استخراج شده است.

۳- از اول تا اینجا

در پاراگراف ۱ به تشریح برخی از احکام مبتلی به و نیز احکام عبادی و اجتماعی می پردازد .
 در پاراگراف ۲ می فرماید: ای اهل کتاب عقایدتان باطل و اعمالتان خلاف، و اینک حجت بر شما تمام شده است.
 در پاراگراف ۳ می فرماید: ای مسلمانان! مانند یهودیان نباشید که علیرغم شناخت حق، حتی در چیزی که بسیار به نفع شان بود، حاضرنبودند زحمتی به خویش بدهند و مراقب حسادت یهودیان برخودتان باشید.
 در پاراگراف ۴ برخی احکام اجتماعی را تشریح می فرماید و به توصیف رفتارهای باطل یهودیان و نکوهش آنها می پردازد.

در پاراگراف ۵ می فرماید: ای مسلمانان! مانند اهل کتاب نباشید که به محتویات کتابهای خودشان عمل نمی کنند و با مسلمانان دشمنی می ورزند و راجع به خداوند عقاید باطل دارند.

در پاراگراف ۶ می فرماید: ای پیامبر! با خاطر آسوده آن پیام مهم ما را ابلاغ کن. در پاراگراف ۷ می فرماید: ای مسلمانان! به مسلمانی تان ننزید، خداوند به اسامی کار ندارد بلکه به حقیقت ها کار دارد، و مبادا مانند اهل کتاب دردین خویش دچار غلو شوید، و نزدیک ترین مردم به مسلمانان مسیحیان، و دورترین آنها یهودیان و کافران هستند، و رفتار یهودیان و منافقان بد است، از آن رفتارها دوری گزینید.

در پاراگراف ۸ به تشریح چند حکم فردی و اجتماعی می پردازد. در این پاراگراف می فرماید: ای مسلمانان، عقیده مسیحیان باطل است، مبادا شما نیز تدریجا عقاید باطل به دین تان نفوذ کند.

۴ - آیات برجسته این پاراگراف

کل آیه های ۱۰۹ تا ۱۲۰، هم به دلایل مکررا پیشگفته، و هم به دلیل دلکشی مطالب بی نظیرش، و هم به دلیل احتواء آیه مائده (که این سوره اسمش را از آن دارد)، از آیات بسیار برجسته قرآنی است.

۵ - در این پاراگراف کدام فقرات فوق ذهنیات مخاطبان اولیه است؟

(این قسمت جواب برخی است که گفته اند قرآن مطلبی فوق ذهنیات مخاطبان اولیه ندارد) آیه های ۱۰۹ و ۱۱۰، از آنجا که «قیامتی» و حاکی از گفتگوی خداوند با پیامبرانش در فضائی است که هیچکس غیر از آنان را راهی به آن نیست، بالاتر از ذهنیات همه امثال ما است، چه رسد به معاصران نزول این آیات! همچنین است آیات ۱۱۶ تا ۱۱۹.

آیه های ۱۱۱ تا ۱۱۵ مربوط به وحی است، و از آنجا که از شئون الهی است، فوق ذهنیات هر بنی بشری است، چه رسد به معاصران نزول.

۶ - کدام عناصر این پاراگراف «برای اولین بار» است؟

غیر از آیه ۱۲۰، بقیه آیه های این پاراگراف «برای اولین بار» است.

شرح مختصر

کلیدهای تفسیری

دریافت های مستقیم و کوتاه

- ۱ - برحسب آیه ۱۰۹ در قیامت از پیامبران نیز حسابکشی میشود.
- ۲ - از آیه ۱۱۰ و ۱۱۱ فهمیده میشود که درخواست حواریون در باره مائده، یکنوع لوس گری و توقع بیجا بوده، و انتهای آیه ۱۱۲ بما میگوید که خود حضرت عیسی (ع) نیز راجع به درخواست مذکور راضی نبوده، و از آیه ۱۱۵ نیز فهمیده میشود خداوند متعال نیز با آنحضرت هم نظر بوده، ولی به رسولش عزت گذاشته و درخواستی را که خود رسول نیز نسبت به آن نظر خوشی نداشته برآورده میکند.
- ۳ - آیه ۱۱۶ نوعی به در بگو تا دیوار بشنود است که مسیحیان بدانند این عقیده باطلشان اسباب خجالت خود حضرت عیسی (ع) هم هست.
- ۴ - بطور جنبی از همین آیه این نیز فهمیده میشود که پیامبران در قیامت نقش «شاهد» (به همان مفهومی که در جریان دادگستری ها بکار میرود) را نیز می باید ایفا کنند، اگر این مفهوم را در ذهن تان پیگیری کنید و از خویش بپرسید که «اینک که پیامبر ما وفات کرده و جانشین او نیز همگی به شهادت رسیده اند، پس شاهد اعمال ما در قیامت کیست؟» و به آن فکر کنید، به امام زمان میرسید.
- ۵ - **يَوْمَ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ** با این وضع مطلق که ذکر شده، شامل همه میشود، یعنی هرکس با هر عقیده ای که دارد، اگر اعمال و رفتارش طوری است که با عقیده قلبی اش همخوان است او اهل صدق است و امید نجات او هست.

اسباب نجات چیست؟

این سوره آخرین سوره قرآن است و به عبارت دیگر آخرین حرف های پروردگار مان می باشد.

در ابتدای وحی (در سوره نجم) فرموده **لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى** و در انتهای وحی (در همین سوره) فرموده **هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ**، یعنی اسباب

نجات عبارت است از: سعی و صدق

حقیقتش در باره این موضوع میتوان کاغذ های سفید زیادی را سیاه کرد! اما چه فایده؟

سوال روشن است و هرکس باید از خودش بپرسد:

- ۱ - من در باره چه بیشترین سعی را کرده ام و میکنم؟
۲ - رفتارم چقدر عقاید را تصدیق میکند و با آن همخوان است؟

ترجمه تفسیری آزاد

روزی که خداوند پیامبران را جمع می کند و میگوید چه جوابی از قوم هایتان دریافت کردید؟

میگویند علمی نداریم و تو خودت، ای خداوند، دانای پنهانی ها هستی (۱۰۹)
هنگامی که خداوند میگوید ای عیسی پسر مریم! نعمتم را بر خویش و بر مادرت یاد کن، آن هنگام که تو را به روح القدس تقویت کردم که چه در گهواره و چه در بزرگی با مردم سخن میگفتی، و هنگامی که آن کتاب و حکمت و تورات و انجیل را به تو آموختم، و آن هنگام که از گل چیزی مانند پرندۀ به اذنم می ساختی و در آن می دمیدی و باذنم پرندۀ ای میشد، و کور مادرزاد و مریضِ پیس را به اذنم شفا میدادی، و به اذنم مردگان را زنده میکردی، و هنگامی که دست بنی اسرائیل را از تو بازداشتیم، همان موقعی که با آن دلایل روشن بسویشان آمدی و کافرانشان گفتند این چیزی جز جادویی آشکار نیست (۱۱۰)

و هنگامی که به حواریون وحی کردم که بمن و رسولم ایمان آورید، و گفتند ایمان آوردیم و شاهد باش که ما تسلیم امر توئیم (۱۱۱) آن هنگام که حواریون گفتند ای عیسی پسر مریم، آیا پروردگارت میتواند بر ما از آسمان سفره ای نازل کند؟ گفت از خدا بترسید اگر مومن میباشید (۱۱۲) گفتند میخواهیم از آن بخوریم و دلهامان آرام شود و بدانیم که بما راست گفته ای و بر آن گواهی دهیم (۱۱۳) عیسی پسر مریم گفت خداوند بر ما سفره ای از آسمان بفرست که برای ما عید باشد، چه برای پیروان اول ما و چه آخر ما، و نشانه ای از جانب تو باشد، و روزیمان ده، و تو بهترین روزی دهنده ای (۱۱۴)

خداوند گفت من آنرا بر شما نازل خواهم کرد، اما کسی از شما که بعدا کفر ورزد او را عذابی کنم که هیچکس را چنان عذابی نکرده باشم (۱۱۵)

و هنگامی که خداوند به عیسی پسر مریم بگوید آیا تو بمردم گفته ای که مرا و مادرم را بجای خداوند به خدائی بگیری؟ میگوید تو منزه ای. مرا نمیرسد که درباره خویش چیزی خلاف حق بگویم، اگر گفته بودم میدانستی، آنچه در ضمیر من است میدانی، و من آنچه را که در وجود تو هست نمیدانم، البته تو خودت دانای

غیب هستی (۱۱۶) من به آنها چیزی نگفتم مگر آنچه که مرا به آن مامور کردی، که خدا را بپرستید که پروردگار من و شماست، و خودم بر آنها مادام که بین آنها بودم گواهم، و هنگامی که مرا به وفات رساندی خودت مراقب آنها بودی و تو بر هر چیز گواهی (۱۱۷) اگر عذابشان کنی بندگان هستند، و اگر بیامرزیشان البته خودت پیروزمند فرزانه ای (۱۱۸)

خداوند گوید این روزی است که راستگوئی راستگویان فایده شان میرساند. بهشتهائی خواهند داشت که در کف آنها نهرها جاری است و در آن برای همیشه جاودان خواهند بود، خداوند از آنها راضی و آنها نیز از او راضی خواهند بود، و پیروزی بزرگ هم همین است (۱۱۹)

فرمانروائی آسمانها و زمین و آنچه در آنهاست از آن خداست، و همو بر هر چیزی تواناست (۱۲۰)